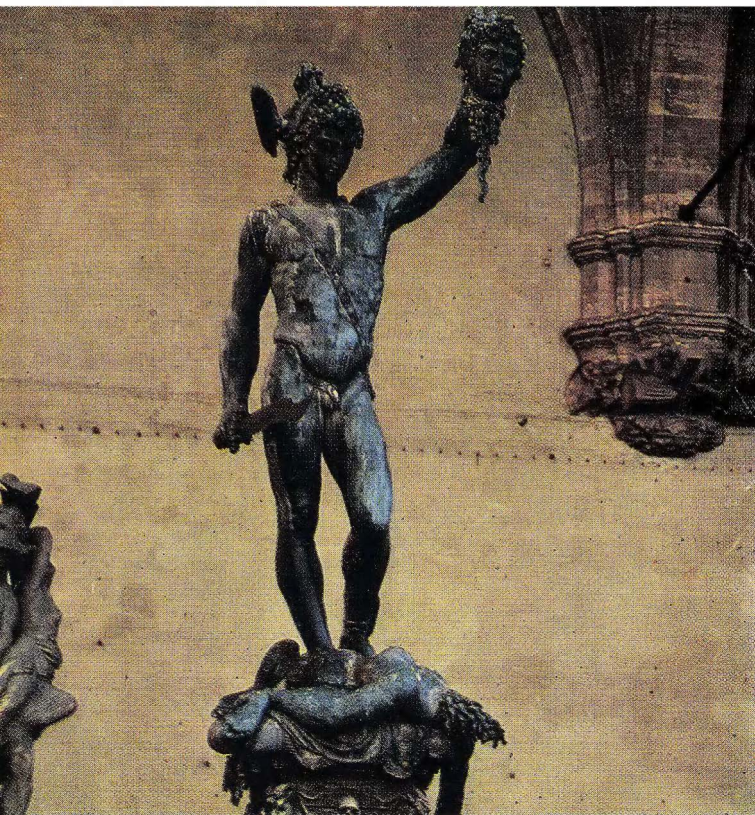

Benvenuto Cellini

viața lui benvenuto cellini

Editura Meridiane

Traducerea a fost efectuată după:
LA VITA DI BENVENUTO CELLINI SCRITTA DA LUI
MEDESIMO
Felice Le Monnier editore, Firenze, 1924.

Pentru completarea autobiografiei lui Cellini din punctul de unde a fost întreruptă de autor, cât și pentru mai buna înțelegere a unor fapte relatate în cuprinsul povestirii, la sfârșitul volumului II s-a adăugat o selecție din documentele (scrisori în special) existente în ediția originală citată mai sus. Documentele au fost așezate în ordine cronologică.

viața
lui
benvenuto
cellini
scrisă
de el însuși

Vol. I

Traducere,
cronologie
și note de
ȘTEFAN CRUDU

Pe coperta I:
BENVENUTO CELLINI: *Perseu*, bronz,
Loggia dei Lanzi, Florența
Fotocolor SCALA, Firenze.

Pe coperta IV:
Portretul lui Benvenuto Cellini,
pictură pe porfir, sec. XVI.
Musée Cluny, Paris.

SCRISOAREA LUI BENVENUTO CELLINI CĂTRE BENEDETTO VARCHI¹

Preastrălucitului, înzestratului și multrespectatului meu messer ²
Benedetto.

Domnia voastră îmi spune că, așa precum arată, această nevrednică poveste a vieții mele vă mulțumește mai mult decât dacă ar fi șlefuită și dichisită de un altul — ceea ce ar face ca faptele să nu mai pară atât de adevărate pe cât le-am scris eu; m-am ferit să spun ceva de care să nu mi aduc bine aminte și am căutat să spun numai adevărul adevărat; ca unul care aveam de spus atâtea lucruri de seamă și nu voiam să mă întind prea mult, am dat deoparte atât o puzderie de întâmplări vrednice de mirare — pe care alții ce se îndeletnicesc cu așa ceva le-ar fi socotit de mare preț —, cât și o sumedenie de mărunțișuri. Îl trimit acum pe acest servitor al meu, să-i dați desaga și cartea. Și cum socot că nu ați putut sfârși de citit totul, atât pentru a nu vă obosi cu asemenea lucruri de nimic, cât și fiindcă am căpătat de la domnia voastră ceea ce doream, și s cît se poate de fericit, vă mulțumesc din toată inima și vă rog să nu mai citiți înainte și să-mi înapoiați cartea, oprindu-vă Sonetul, pe care aș voi să-l știu simțind zîmșii minunatei voastre pile; iar de aici încolo, mă voi îngriji să vă văd și să vă slujesc bucuros cu ceea ce știu și-mi stă la putință. Fiți sănătos și păstrați-mi, vă rog, întreaga dumneavoastră bunăvoință.

Din Florența, în ziua de 22 mai 1559.

Îi voi fi foarte îndatorat domniei voastre dacă va socoti că-i poate da o

¹ Cunoscut poet și istoric florentin (1503—1565), bun prieten al lui Cellini, pe care-l vom mai întâlni în aceste memorii.

² Spre deosebire de *signor*, rezervat în italiana veche numai nobililor, *messer*, ca și *ser*, deși înseamnă tot domn, erau rezervate mai ales burghezilor înstăriți. Uneori se pot traduce și prin *jupîn*.

mînd de ajutor acestui călugăraș al meu, frate în mănăstirea degli Agnoli.¹ Oricînd, gata la poruncile domniei voastre.

BENVENUTO CELLINI

SONET

*Scriu azi această viață zbuciumată
Stăpînului Naturii, ași mulțimi,
Căci, suflet dîndu-mi el mi-l ocroti
De-a soartei izbitură nendurată.*

*Cu fapte mari fu viața mi semănată,
Și faimă, iscusință mi hărăzi
Cel preafînalt, și astfel izbutii
Pe mulți săntrec cu zestrea mea bogată.*

*Numai un gînd mă umple de alean:
De vreme cern nimicuri am pierdut-o,
Doar vîntu-alungă gîndul belaliu;*

*Și nu mă tîngui, ci mai mult mă țin
Să urc pe cît căzui, eu, Benvenuto²,
În floarea ăstui brav ținut toscan³.*

După cum se poate vedea din unele hîrtii lipite⁴, por-
nisem să scriu această viață cu mîna mea; am socotit
însă că pierd prea multă vreme, ceea ce îmi apărea ca o
deșertăciune; dînd însă peste un fiu al lui Michele di

¹ Este vorba de Tonino (Antonio), băiatul lui Domenico Sputasenni și al Doroteei, pe care Cellini l-a înfiat, în anul 1560, și cu care mai tîrziu a avut tot felul de necazuri. În legătură cu el, vezi documentele nr. XIV și XVII.

² În italiană, *benvenuto* înseamnă binevenit.

³ Adică la Florența, orașul cel mai de seamă din Toscana.

⁴ Primele șapte file ale manuscrisului original (*Codicele laurenzian*) sînt lipite de celelalte cu ajutorul unor fișii de hîrtie, pe care se pot observa frînturi de cuvinte scrise de mîna lui Cellini. Acest început al *Vieții* a fost ulterior copiat de către Michele di Michele di Goro, din familia Vestri. Este băiatul de care pomenește Cellini cu cîteva rînduri mai jos.

Pagină facsimile din manuscrisul Vieții lui Benvenuto Cellini; Biblioteca Mediceo Laurenziana, Florența:

Per ringraziar lo Dio della Natura,
 Che mi die l'Alma e poi ne ha cura
 Altre diuerse imprese ho fatte e' Vivo
 Quel mio crudel Destin, d'offis ha priuo.
 Vita hor gloria e Virtù più che misura,
 Grana ualor bella, catal figura
 Molti io passo e chi mi passa amio
 Sol mi dual grandemente hor ch'io cognosco
 Nel core Tengo in uamta perduto
 Nostri fragil pengier s'en porta l'Vento
 Poi che l'penrir non ual staro contento
 Salendo qual'io scesi il Benvenuto
 Nel fior di questo degno Terren Tosco

★

Goro, de fel din Pieve a Groppine, băiețandru în vîrstă de aproape treisprezece ani și cu sănătatea cam șubredă, am început să-l pun să scrie, dictîndu-i viața mea în vreme ce lucram; și cum asta îmi făcea destulă plăcere, lucram cu mult mai multă rîvnă și cu mult mai mult spor. Am lăsat deci pe seama sus-numitului această treabă, pe care nădăjduiesc s-o duc atît de departe cît mă va ajuta ținerea de minte.

CARTEA ÎNȚII

I. Cînd a înfăptuit un lucru virtuos sau care să semene cu adevărat a virtute, orice om, fără nici o deosebire, ar trebui să-și povestească singur viața, cinstit și fără ascunzișuri; nu-i însă potrivit ca o asemenea frumoasă îndeletnicire să fie începută înainte de patruzeci de ani. Îmi dau seama de acest lucru astăzi, cînd, fiind în vîrstă de peste cincizeci și opt de ani și aflîndu-mă în Florența, patria mea, mă poartă gîndul spre numeroasele nenorociri care lovesc neamul omenesc; găsesc însă că n-am fost nicicînd mai ferit de necazuri ca astăzi (ba chiar mi se pare că nu m-am bucurat niciodată de o sănătate mai bună și că n-am avut nicicînd o mai mare mulțumire sufletească); îmi amintesc atît clipele plăcute, cît și nenorocirile fără seamăn și, privind în urmă, mă simt uimit și năspăimîntat văzînd că am izbutit să ajung la vîrsta asta de cincizeci și opt de ani, cu care — din mila Domnului — merg atît de fericit înainte.

II. Oamenii care au trudit pe ogorul artelor sau științelor ar trebui să fie mulțumiți că s-au arătat a fi oameni și că s-au făcut cunoscuți ca atare; cum însă se cade să trăiești la fel cu toți ceilalți, se ivește întotdeauna, atunci cînd îți scrii însăși viața ta, și o oarecare îngîmfare prostiească; aceasta are numeroase pricini, dintre care cea dintîi ar fi dorința de a-i face pe ceilalți să afle că ești un om care te tragi dintr-un neam de seamă și străvechi. Mă numesc Benvenuto Cellini și s fiul meșterului Giovanni, al cărui tată se chema Andrea, iar bunicul Cris-

tofano Cellini; mama, *madonna*¹, Elisabetta, era fiica lui Stefano Granacci. Amândoi părinții erau cetățeni florentini. Stă scris în cronicile vechilor noștri florentini, oameni vrednici de încredere, precum spune Giovanni Villani², că Florența a fost clădită după chipul și înfățișarea frumosei cetăți a Romei. De altfel, câteva ruine ale Coliseului³ și ale Termelor⁴ se mai văd încă în apropiere de Santa Croce⁵; Capitoliul⁶ se afla pe locul unde se găsește astăzi Mercato Vecchio⁷, iar Rotonda⁸ este încă pe deasupra în picioare; odinioară templu al lui Marte⁹, ea este astăzi închinată sfântului Ion al nostru. Că așa au stat lucrurile se vede limpede, fără putință de tăgadă, numai că aceste edificii sînt mult mai mici decît cele de la Roma. Se spune că ele ar fi fost clădite de Iuliu Cezar¹⁰, împreună cu cîțiva romani de viță nobilă, care după ce au învins și au ocupat Fiesole¹¹ au ridicat aici o cetate, luînd fiecare asuprași să înalțe una din aceste clădiri de seamă. Avea Iuliu Cezar un viteaz căpitan — fruntaș între toți cîți îi avea — care se chema Fiorino și era de fel din Cellino, sat așezat la două mile depărtare de Monte Fiasconi. Pentru ca trupule să se folosească de apropierea râului Arno, acest Fiorino își așază tabăra sub Fiesole, chiar pe locul unde se află astăzi Florența. Toți soldații săi și cîți alții aveau

¹ *Madonna* — înseamnă literal: doamna mea. Se folosea în italiana veche cu sensul de doamnă. În limbajul religios, și scris cu majusculă, înseamnă Fecioara Maria.

² Unul dintre cei mai însemnați cronicari florentini din evul mediu (1276—1384). Este autorul faimoaselor *Storie Fiorentine* (Cronici florentine).

³ *Coliseul* — mareș amfiteatru din Roma antică. Cuprindea peste 80.000 de spectatori, veniți să asiste la luptele de gladiatori.

⁴ *Termele* (băile) din Roma — construcția acestora a fost începută în anul 212 de împăratul Septimiu și a fost continuată de fiul său Caracalla (al cărui nume îl și poartă).

⁵ *Santa Croce* (Sfînta Cruce) — una dintre cele mai renumite biserici din Florența.

⁶ *Capitoliul* — nu este vorba de faimoasa colină a Capitoliului, ci de palatul « del Campidoglio », astăzi sediu al municipalității romane, așezat în partea cea mai înaltă a susnumitei coline.

⁷ Piața Veche.

⁸ Denumirea populară a Panteonului din Roma.

⁹ Zeul războiului la romani.

¹⁰ Dictator roman, unul dintre cei mai mari comandanți de oaste din antichitate; mare orator și scriitor (100—44 î.e.n.).

¹¹ Localitate situată la 5 km nord-est de Florența.

treabă cu susnumitul căpitan spuneau « Haideți la Firenze » fie din pricină că pe căpitan îl chema Fiorino, fie pentru că pe locul unde își ridicase tabăra de care am amintit creșteau nenumărate flori. Acest nume îi plăcu foarte mult lui Iuliu Cezar; el dădu deci orașului pe care îl întemeie numele de Fiorenze¹, atît pentru că florile aduc noroc, cît și pentru a-l cinsti pe viteazul căpitan, pe care îl iubea cu atît mai mult cu cît el era acela care-l făcuse s'ajungă atît de iscusit, ridicîndu-l de pe o treaptă foarte umilă. Pare-se că n'au dreptate unii învățați, descoperitori și căutători de etimologii, cînd afirmă că acest nume ar veni de la fluviul Arno², care curge prin oraș, deoarece prin Roma curge Tibrul, prin Ferrara curge Padul, prin Lyon curge Saône, iar prin Paris curge Sena, și totuși numele acestor orașe nu au nici o legătură cu asta, avînd cu totul altă obîrșie. Știm că așa stau lucrurile, și de aceea credem că ne tragem dintr-un bărbat viteaz. Știm apoi că și la Ravenna, cel mai vechi oraș al Italiei, se află numeroși Cellini de-ai noștri, nobili de mare vază; mai sînt Cellini la Pisa și de asemeni în multe alte locuri ale creștinătății; și în acest stat au mai rămas cîtiva, care au îmbrățișat meseria armelor. N'au trecut de altfel prea mulți ani de cînd un tînăr, căruia încă nu-i mijise mustața, numit Luca Cellini, s'a bătut cu unul ca Francesco da Vicorati, ostaș viteaz și priceput, care nu o dată luptase în cîmp închis. Luca l'a învins și l'a ucis cu arma în mînă, dînd dovadă de atîta vitejie, încît i'a uimit pe cei care se așteptau la altceva. Iată deci pe ce temei mă mîndresc și eu că mă trag din strămoși viteji. La timpul și locul potrivit, voi vorbi de altfel și despre cinstea pe care în vremurile noastre, și numai cu mijloacele modeste ale artei mele, am putut s'o aduc eu însumi familiei din care mă trag; mă mîndresc mai mult cu obîrșia mea umilă și cu faptul că am dat o oarecare strălucire familiei mele decît dacă fiind de neam mare mi-aș fi terfelit și batjocorit familia prin apucăturile mele nevrednice. Voi începe deocamdată să povestesc în ce fel a hărăzit Domnul venirea mea pe lume.

¹ De la it. *fiore* (floare).

² Aluzie la *Fluenzia*, care după unii ar fi fost cel dintîi nume al Florenței și care ar veni de la faptul că localitatea era «*fluente a l'Arno*» (cum spune Cellini), adică așezată pe fluviul Arno.

III. Străbunii mei locuiau în Val d'Ambra, unde aveau moșii întinse și trăiau ca niște adevărați boiernași, retrași pe acele meleaguri din pricina luptelor dintre partide. Deprinseseră cu toții meșteșugul armelor și erau tare viteji. Într-o vreme, cel mai tânăr dintre fiii acestora, pe nume Cristofano, s-a certat rău cu câțiva dintre vecinii și prietenii lor. Trecînd la cercetări, capii familiilor au văzut că spiritele erau ațîțate din caleafară, putîndu-se ajunge la pieirea celor două familii; ținînd seamă de aceasta, bătrînii lor și ai noștri au hotărît, împreună, să fie îndepărtați atît Cristofano, cît și un alt tânăr, din familia vecină, căci de la ei pornise toată cearta. Cel din urmă a fost trimis de ai săi la Sienna, iar ai noștri l-au trimis și ei pe Cristofano la Florența, unde i-au cumpărat o căsuță pe Via Chiara¹, aproape de mănăstirea Sant' Orsola, și o sfoară de moșie la Ponte a Rifredi. Numitul Cristofano s-a căsătorit la Florența, și a avut fii și fiice; pe fete le-a înzestrat chiar el, iar băieții după moartea tatălui lor și-au împărțit restul de moștenire. Casa de pe Via Chiara, împreună cu alte cîteva lucruri de mică valoare, i-a rămas unuia dintre ei, numit Andrea. Ca și ceilalți frați, acesta s-a însurat, și a avut patru copii de parte bărbătească: primul Girolamo, al doilea Bartolommeo, al treilea — care a fost tatăl meu — Giovanni, iar al patrulea Francesco. Andrea Cellini se pricepea destul de bine în arhitectura acelor vremuri și a trăit din această meserie. Tatăl meu, Giovanni, s-a ridicat mai sus decît oricare dintre ceilalți. Spune Vitruvius² — printre altele — că dacă vrei să te îndeletnicești așa cum trebuie cu meseria de arhitect e nevoie să te pricepi puțin la muzică și să stăpînești bine desenul. Ajungînd un bun desenator, Giovanni s-a apucat de muzică, învățînd în același timp să cînte și din violă, și din flaut; dar, fiindcă studia cu multă rîvnă, ieșea foarte puțin din casă. Alături de familia noastră, perete lîngă perete, locuia un anume Stefano Granacci, care avea mai multe fete, toate de o rară frumusețe. A fost voia Domnului ca dintre aceste fecioare, Giovanni să pună ochii pe una, care se chema Elisabetta, și atîta a plăcut-o, încît a cerut-o de nevastă.

¹ Casa se află și astăzi pe Via Chiara, la nr. 5.

² Arhitect și inginer roman (secolul I î.e.n.), autorul tratatului *Despre arhitectură*.

Înrudirea a fost ușor de făcut, deoarece, ca vecini, cei doi părinți se cunoșteau foarte bine și fiecareia dintre ei i se părea că și-a chivernisit bine treburile. Ca niște oameni cumsecade ce erau, bătrînii au făcut mai întîi nunta și abia după aceea s'au apucat să vorbească despre zestre, ceea ce a iscat între ei o discuție nu prea dulce, căci zicea Andrea către Stefano: Giovanni al meu este un tînăr de ispravă, cum nu se află altul nici în Florența și nici în întreaga Italie; dacă voiam să-l însor mai înainte, căpătăm una din cele mai mari dote care se dau în Florența unor oameni ca noi. Dar Stefano spunea și el: Ai de o mie de ori dreptate, dar eu am cinci fete și tot atîția băieți, așa că, făcîndu-mi bine socotelile, găsesc că asta e tot ce pot să dau. Ascunzîndu-se de ei, Giovanni a stat cît a stat de i-a ascultat, după care, înfățișîndu-se pe neașteptate, zise: Ah, tată! Eu am dorit-o și am iubit-o pe fată, iar nu banii ei de zestre. Vai celui ce trage nădejde să-și împlinească averea cu zestrea nevestei! Te lăudai de altfel că aș fi om de ispravă; oare nu voi fi în stare să-mi țin nevasta și să fac față tuturor nevoilor ei cu o sumă de bani mai mică decît cea pe care o cereai? Țin de altfel să-ți spun că, dacă nevasta este a mea, vreau ca zestrea să fie a ta. Și cum aceste cuvinte îl supărară pe Andrea Cellini, care era cam iute din fire, după cîteva zile Giovanni părăsi casa părintească, împreună cu soția sa, și nu mai ceru nicicînd vreo dotă. Optsprezece ani se bucurară cei doi soți de tinerețea și de sfînta lor dragoste, păstrînd mereu dorința de a avea copii; la capătul celui de-al optsprezecelea an, din nepriceperea medicilor, femeia lepădă doi gemeni de parte bărbătească; după asta rămase din nou grea, și născu o fată, căreia — în amintirea mamei tatălui meu — îi dădură numele de Cosa¹. Doi ani mai tîrziu, rămase încă o dată grea; poftele ei — de felul acelor pe care le au de obicei femeile însărcinate și care sînt întotdeauna cercetate cu grijă — erau aceleași ca și la sarcina trecută; se crezu deci că va naște tot o fată, căreia — ca atare — se și hotărî să i se dea numele de Reparata, în amintirea mamei, mamei mele. Nașterea avu loc în noaptea de după ziua Tuturor Sfinților, la orele patru și jumătate, chiar în anul una mie cinci sute.

După ce spală copilul și-l înfășă în niște preafrumoase scutece albe, moașa, știind că era așteptată o fată, se duse binișor la Giovanni — tatăl meu — și-i spuse: Ți-aduc un dar frumos, la care nici nu te așteptai. Tata, care, ca un adevărat filozof, se plimba încoace și-ncolo, răspunse: Tot ce-mi dă Dumnezeu mi-e întotdeauna scump! Desfăcînd apoi scutecele, văzu cu ochii săi fiul, la care nu mai nădăjduia. Atunci, împreunîndu-și bătrînele sale mîini, își înălță privirea spre cer și grăi: îți mulțumesc, stăpîne, din adîncul inimii mele; copilul acesta mi-e cît se poate de scump; fie binevenit! Veseli, toți cei de față îl întrebă ce nume urma să i se dea copilului. Giovanni însă nu le răspunse decît: Fie binevenit¹! O dată hotărît acest nume, l-am primit și prin sfîntul botez, iar mulțumită lui Dumnezeu trăiesc cu el pînă astăzi.

IV. Eram în vîrstă cam de trei ani, iar Andrea Cellini, bunicul meu, mai trăia, avînd însă peste o sută de ani. Într-o zi, cu prilejul înlocuirii unei țevi de la un rezervor de apă, ieșise de acolo un scorpion mare, pe care ai mei nu-l văzuseră și care, coborînd pe pămînt, se ascunsese sub o bancă; l-am zărit și am alergat la el de l-am luat în mînă. Era atît de mare, încît, în timp ce-l țineam în mîna mea de copil de o parte îi ieșea afară coada, iar de cealaltă parte — cei doi clești. Se povestește că am alergat, bucuros nevoie-mare, la bunicul meu, spunîndu-i: Iată, bunicule, ce rac frumos am! Dîndu-și seama că era un scorpion, bunicul a înghețat de spaimă și, cum mă iubea nespus de mult, fu cît pe-aci să cadă mort; mîngîindu-mă, îmi ceru să-i dau scorpionul, dar eu, nevoind să-l dau nimănui, începui să plîng, strîngîndu-l tot mai tare în mînă. La țipetele mele, sosi alergînd și tata, care era de asemeni acasă și care, mut de uimire, nu mai știa ce să facă pentru ca acea jivină veninoasă să nu mă ucidă. Între timp, zări o pereche de foarfeci; mîngîindu-mă, tata se apropie de mine și, amăgindu-mă, tăie cu ele coada și cleștii scorpionului. După ce trecu primejdia, taică-meu socoti că toată împlinirea era un semn de noroc. Aveam aproape cinci

¹ În original: *e sia il benvenuto* (fie binevenit). Urarea părintelui s-a transformat în nume al băiatului.

ani cînd, într-o zi, tata — singur, într-o cămăruță unde se spălaseră rufe — cînta, acompaniindu-se din violă, lîngă un foc de vreascuri de stejar. Era un frig grozav, și tot uitîndu-se în foc, zări în mijlocul flăcărilor — cu totul pe neașteptate — o mică vietate ce aducea a șopîrlă și se zbenguia printre tăciunii cei mai încinși. Dîndu-și seama pe loc despre ce era vorba, tata ne chemă pe soră-mea și pe mine și, arătîndu-ne mica vietate, îmi arse o palmă atît de zdravănă, că vărsai un potop de lacrimi. Apoi, liniștindu-mă drăgăstos, tata îmi spuse: Dragul meu băiețuș, nu te-am lovit pentru o vină oarecare, ci numai ca să ții minte că șopîrla pe care o vezi în foc este o salamandră, ființă pe care nu știm dacă au mai văzut-o și alții. După aceea, mă sărută și-mi dădu cîțiva gologani.

V. Tata începu să mă învețe flautul și muzica vocală. Și deși eram la o vîrstă foarte crudă, cînd copiii se bucură de un fluieraș sau de alte asemenea jucării, simțeam o silă de nespus și nu cîntam din flaut sau din gură decît pentru a-i da ascultare tatii. În vremea aceea, tata construia minunate orgi de lemn, clavecine grave — cele mai bune și mai frumoase ce se vedeau pe atunci —, viole și lăute de o rară frumusețe și desăvîrșire. Era inginer și cunoștea ca nimeni altul meșteșugul de a construi poduri, mori cu ciocane pentru bătut postavul și alte mașini. A fost de asemeni cel dintîi care s-a priceput să lucreze bine fildeșul. Dar, fiindcă se îndrăgostise de aceea care avea să fie mama mea (sau poate că din pricina aceluia mic flaut, cu care se îndeletnicea mai mult decît trebuie), i s-a cerut de către cei din fanfara Signoriei ¹ să cînte împreună cu ei. După ce o bucată de vreme a făcut asta numai pentru plăcerea sa, atîta s-au ținut de capul lui, momindu-l în toate chipurile, încît pînă la urmă l-au făcut să intre de-a binelea în fanfară. Dar mai tîrziu, Lorenzo de' Medici ² și fiul său, Piero, care

¹ *Signoria* — consiliul de conducere al statului florentin, alcătuit din delegați ai diferitelor bresle.

² *Familia dei Medici* — cunoscută familie florentină, care a cîrmuit Florența, direct sau prin interpuși, din 1434 pînă în 1737 (cu unele întreruperi). Proprietară a uneia dintre cele mai mari bănci din Europa veacului al XV-lea, avea întinse legături comerciale cu întreaga lume. Puterea economică a acestei familii ajunge la apogeu

țineau foarte mult la el, văzându-l că nu se mai îndeletnicea decât cu flautul și că uitase cu totul de frumosul său meșteșug și de deosebitul său talent, l-au scos din fanfară. Tata s-a necăjit rău, luând asta drept o adâncă jignire. S-a apucat numaidecât de meșteșugul său și a construit din os și din fildeș o oglindă împodobită cu figuri și frunze, lucrate cu multă îngrijire și iscusință. Oglinda avea o ramă, închipuind o roată cu un diametru de un cot, în mijlocul căreia se afla cristalul. De jur împrejur, în șapte rame rotunde, stăteau cele șapte virtuți, sculptate în fildeș și os negru. Totul era astfel făurit încât învîrtind roata virtuțile se roteau și ele, dar — cu ajutorul unei contragreutăți — rămîneau în picioare. Fiindcă avea multe cunoștințe de limba latină, tata aplicase în jurul roții un vers latinesc, care spunea că, în orice parte s-ar învîrți roata destinului, virtutea rămîne în picioare:

ROTA SUM; SEMPER, QUOQUE ME VERTO,
STAT VIRTUS ¹

Puțină vreme după asta, tata a fost primit din nou în fanfară. Unele din aceste fapte s-au petrecut înainte de nașterea mea, dar, cunoscîndu-le din auzite și aminorîndu-mi de ele, nu am voit să le dau uitării. Pe atunci, cei care făceau parte din fanfara Signoriei erau cu toții meseriași cinstiți, iar unii dintre ei făceau parte din

în timpul vieții lui Cosimo cel Bătrîn (1389—1464), care, păstrînd numai în formă instituțiile republicane, devine stăpînul Florenței. În 1469, Lorenzo (nepotul lui Cosimo și fiul lui Piero, zis și Gutosul), intrat în istorie sub numele de Lorenzo Magnificul (1449—1492), trece în fruntea Republicii Florentine. În anul 1478, sub conducerea familiei dei Pazzi, a fost organizată o conspirație împotriva tiraniei familiei de'Medici. Răzbuindu-se crunt împotriva complotiștilor și a partizanilor lor, Lorenzo izbutește să instaureze regimul despot al familiei sale, în slujba căruia pune și Consiliul Celor Șaptezeci (înființat de el în 1480). Epoca lui Lorenzo Magnificul, care a acordat sprijin artelor și umanismului, a însemnat totuși o epocă de înflorire a culturii și artelor. În timpul vieții sale începe însă declinul economic al Florenței, ca urmare a declinului general al economiei Italiei. Tirania familiei Medici se adîncește în anii lui Piero de'Medici (1471—1503), fiul lui Lorenzo. Memoriile lui Cellini se referă aici la o epocă în care se desfășoară lupta aprigă a republicanilor florentini împotriva tiraniei Medicilor.

¹ *Sînt roată; deși mă învîrtesc, virtutea rămîne mereu în picioare* (lat). 16

breslele de frunte ale mătăsii și lînii. Aceasta a fost de altfel pricina pentru care tata nu s-a sfiit să îmbrățișeze o asemenea meserie, și iată de ce — în ceea ce mă privește — cea mai mare dorință a lui era să ajung un vestit cîntăreț din flaut; eu, în schimb, simțeam o adîncă neplăcere atunci cînd îl auzeam spunîndu-mi că mă vede atît de talentat, încît — numai de aș vrea — aș putea ajunge omul cel mai însemnat din întreaga lume.

VI. După cum am mai spus, tata era prietenul familiei de'Medici, căreia îi era credincios cu trup și suflet, și de aceea, înainte de a fi alungat, Piero îi împărtăși o sumedenie de lucruri de o deosebită însemnătate. Piero Soderini ¹, care veni apoi la putere, îl luă la început pe tata în serviciul său, ca muzicant; mai tîrziu, aflînd de deosebita pricepere a tatălui meu începu să-l folosească la lucrările cele mai mari, ca inginer. Tot timpul cît a stat la Florența, Soderini l-a iubit pe tata ca pe nimeni altul. Deoarece în vremea aceea eram numai de o șchioapă, tata punea un servitor să mă țină în cîrcă și mă ducea în fața Signoriei să cînt din flaut partea sopranului, împreună cu muzicanții palatului. Gonfalonierul — același Piero Soderini — îmi dădea dulciuri și îmi plăcea să mă audă spunînd vrute și nevrute; apoi, îl sfătuia pe tata: *Maestro Giovanni*, învață-l, o dată cu flautul, și celelalte meșteșuguri ale tale. La acestea, tata răspundea: Nu doresc să facă altceva decît să cînte din flaut și să compună, căci — de io da Dumnezeu viață — trag nădejde să fac din el cel mai vestit om din lume în această meserie. Auzind aceste vorbe, unul dintre bătrînii *signori*, care era de față, spuse: Fă ce-ți spune gonfalonierul, *maestro Giovanni*! De ce oare copilul ăsta să n-ajungă altceva decît un bun cîntăreț din flaut?! Pînă la înapoierea familiei de'Medici a trecut o bună bucată de vreme. Cînd au venit înapoi, cardinalul — papa Leon de mai tîrziu — s-a arătat foarte binevoitor față de tatăl meu. În timpul exilului familiei de'Medici, blazonul acesteia fusese șters de pe palat.

¹ *Piero Soderini*, 1450—1513, unul dintre capii partidului republican, adversar al familiei de'Medici. După alungarea acesteia din Florența (1502), Soderini a rămas gonfalonier — cel dintîi magistrat al republicii — pînă în anul 1512, cînd a fost răsturnat de partizanii familiei de'Medici.

iar în locul lui fusese pictată o mare cruce roșie, înfățișînd stema Republicii. O dată cu înapoierea familiei de'Medici, crucea roșie a fost ștearsă, și în locul ei a fost pus din nou blazonul familiei, cu frumoasele globuri roșii pe cîmp auriu. De îndată ce a reapărut blazonul familiei de'Medici, tata, care era din fire puțin poet, ba chiar și nițeluș profet — și fără îndoială că asta îi venea de la Dumnezeu —, alcătui următoarele versuri:

*Blazonul acesta ce zăcu afund,
Sub milostiva cruce astrucat,
Slăvitul chip și aratămbucurat,
Hlamida lui Ștîmpietru așteptînd.*

Toată Florența a citit această epigramă. Cîteva zile mai tîrziu a murit papa Iuliu al II-lea ¹. Cardinalul de'Medici ² s'a dus la Roma și, în ciuda părerii tuturor, a fost ales papă sub numele de Leon al X-lea. Era un om cu spirit liberal și foarte darnic. Cînd tata i'a trimis cele patru versuri profetice, papa l'a poftit la curtea sa, încredințîndu-l că o va duce ca'n sînul lui Avraam. Nevoind să se ducă, în loc de răsplată a fost dat afară din slujba sa de la palat de către Iacopo Salviati, de îndată ce acesta a fost ales gonfalonier. Iată deci și pricina pentru care m'am apucat de meseria de aurar, pe care nu o învățam însă decît o parte din zi, căci în restul timpului — împotriva voinței mele — învățam să cînt din flaut.

VII. Cînd tata îmi vorbea de flaut, îl rugam ca timp de cîteva ore pe zi să-mi dea voie să mă îndeletnicesc cu desenul și, numai ca să-i fiu pe plac, îi făgăduiam că în restul timpului am să învăț flautul. Atunci mă întreba: așadar, nu-ți place flautul? Îi răspundeam că nu, arătîndu-i că, față de ceea ce visam eu, cîntatul din flaut mi se părea a fi o meserie josnică. În fața unei asemenea împotriviri, deznădăjduit, bunul meu tată m'a băgat ucenic în atelierul lui Michelagnolo ³, talentat

¹ Aparținea familiei della Rovere. A fost ales papă în anul 1503 și a murit în 1513. De numele lui se leagă activitatea unor artiști ca Raffael Sanzio ori Michelangelo Buonarroti, pe care i'a încurajat.

² Giovanni de'Medici, ales papă sub numele de Leon al X-lea (mort în 1521). Ca și predecesorul său, și-a legat numele de activitatea unora dintre marii artiști ai Renașterii.

³ Michelagnolo di Viviano da Gaiole, gravor și aurar al lui Lorenzo Magnificul. La Pinzi di Monte avea o mică proprietate.

aurar din Pinzi di Monte, tatăl cavalerului Bandinello¹. Michelagnolo nu se trăgea din cine știe ce neam mare, ci era fiul unui cărbunar; aceasta nu poate fi însă o pricină de bîrfeală pe seama lui Bandinello: întemeindu-și singur neamul, el a făcut-o cu multă cinste. Oricum ar fi, nu am dreptul să spun nimic rău despre el. Am rămas la Michelagnolo numai cîteva zile, căci tata, neputînd să trăiască fără să mă vadă tot timpul, m-a luat acasă. Spre marea mea nemulțumire, am continuat să cînt din flaut pînă cînd am împlinit cincisprezece ani. Tare s-ar mai minuna cititorii dacă m-aș apuca să povestesc năstrușnicele întîmplări prin care am trecut și primejdiile care mi-au amenințat viața pînă la acea vîrstă! Dar, fiindcă am atîtea de spus și nu vreau să mă întind prea mult, le voi trece toate sub tăcere.

La vîrsta de cincisprezece ani, împotriva voinței tatălui meu, am intrat în atelierul aurarului Antonio di Sandro, poreclit Marcone. Era un meseriaș foarte priceput, tare cumsecade, mîndru și cinstit în tot ce făcea. Tata nu voia ca acesta să-mi plătească simbrie, la fel ca celorlalți ucenici, deoarece, arătînd tragere de inimă în învățarea acestui meșteșug, trebuia să am răgazul de a desena atît cît îmi făcea plăcere. Așa și făceam, cu foarte multă rîvnă, iar bunul meu meșter se bucura din tot sufletul, și ca să mă cruțe îl punea adeseori pe singurul său fiu să facă diferite treburi în locul meu. Atît de mare mi-a fost dorința de a învăța, sau poate talentul — dacă nu și una, și alta —, încît în puține luni i-am ajuns pe tinerii lucrători buni — ba chiar pe cei mai buni — și am început să culeg roadele ostenețelor mele. Nu uitam totuși, din cînd în cînd, să cînt și din flaut sau cornet, pentru a-i face plăcere tatălui meu, care de cîte ori mă auzea începea să lăcrimeze și să suspine; de altfel, ca să-l fac fericit, adeseori lăsam și eu să se creadă că aș cînta de plăcere.

VIII. Fratele meu, care era cu doi ani mai mic decît mine, avea în vremea aceea cam paisprezece ani. Îndrăzneț

¹ E vorba de *Baccio (Bartolommeo) Bandinelli*, sculptor și arhitect italian, născut la Florența în 1493 și mort, tot acolo, în 1560. Este autorul grupului statuar *Hercules și Cacus*. Pentru amănunte, vezi și Giorgio Vasari *Viațile celor mai de seamă pictori, sculptori și arhitecți*. București, Ed. Meridiane, vol. II, pp. 201—227.

și vitează, el a ajuns mai târziu unul dintre cei mai buni ostași ieșiți din minunata școală a lui Giovannino de' Medici¹, tatăl ducelui Cosimo.

Într-o duminică, pe la orele douăzeci și două, băiatul ăsta, aflîndu-se între poarta San Gallo și poarta Pinti, se bătuse cu spada cu un flăcău de aproape douăzeci de ani, pe care continua să-l atace chiar după ce l rănisese greu de tot. Era de față o mulțime de inși, printre care și destule rude de ale acelui flăcău. Văzînd că lucrurile se încurcă, rudele acestea puseră mîna pe niște praștii, dintre care una nimeri capul bietului meu frățior; acesta leșină și se prăbuși la pămînt ca mort. Cum mă aflam pe acolo din întîmplare, fără prieteni și fără arme, am strigat cît am putut către fratele meu să se retragă, mulțumindu-se cu isprava de pînăci, dar între timp, așa cum am arătat, el s-a prăbușit la pămînt ca mort. Am alergat numaidecît, am pus mîna pe spada lui și, așezîndu-mă în fața sa, m-am luptat cu ploaia de pietre și cu alte cîteva spade, dar de fratele meu nu m-am dezlipit pînă cînd — de la poarta San Gallo — au sosit cîteva soldați de ispravă, care, uimiți să vadă atîta vitejie unită cu atîta tinerețe, m-au smuls dintre turbații aceia. Mi-am dus acasă fratele aproape mort, dar nici acolo nu și-a venit în fire decît cu mare greutate. Cînd s-a vindecat, Consiliul Celor Opt², care îi și condamnase pe dușmanii noștri la un exil de cîteva ani, n-a exilat și pe noi, pe timp de șase luni, la zece mile depărtare de oraș. I-am spus fratelui meu: Vino cu mine! și am plecat de la bietul nostru tată, care, neputînd să ne dea ceva bani, căci nu avea, n-a dat numai binecuvîntarea sa. M-am dus la Siena să-l găsesc pe un oarecare *maestro* Francesco Castoro, la care mai lucrasem o dată — cînd fugisem de la tatăl meu —, dar numai cîteva zile, pînă cînd tata trimisese după mine. De data aceasta, numitul Francesco mă recunoscuse de cum sosii; mă puse la treabă, și, de îndată ce mă apucau de lucru, îmi dădu o casă, în care să locuiesc atît cît aveam să stau la Siena. M-am retras acolo împreună cu fratele meu, și timp de cîteva luni am muncit fără răgaz. Fratele meu știa o brumă

¹ *Giovanni de' Medici* zis și *dalle Bande Nere* (1498—1526), celebru condotier italian, mort în urma rănilor primite în bătălia de la Governo, în apropiere de Mantova.

² Organ de stat, avînd funcții judecătorești și polițienești.

de latină, dar, fiind prea tînăr, nu se împărtăşise încă din balsamul virtuţii şi nu făcea alta decît să petreacă.

IX. Între timp, la rugăminţile tatii, cardinalul de'Medici — viitorul papă Clemente ¹ — mijloci pentru noi înşăduinţa de a ne înapoia la Florenţa. Un oarecare elev al tatii, împins de răutatea ce zăcea într'însul, îi dădu cardinalului ideea să mă trimită la Bologna, ca să învăţ bine flautul de la un mare maestru care trăia acolo. Acest maestru, pe nume Antonio, era într'adevăr un talentat cîntăreţ din flaut. Cardinalul îi spuse tatii că, dacă mă va trimite acolo, are să-mi dea sprijin şi scrisori de recomandaţie. Tata, care se dădea în vînt după aşa ceva, m'a trimis, iar eu, dornic să văd lumea, am plecat bucuros. La Bologna, am început să lucrez cu un anume maestro Ercole del Piffero şi am prins să cîştig; totodată, însă, mă duceam în fiecare zi la lecţia de flaut, aşa că în cîteva săptămîni am ajuns destul de departe cu această blestemată muzică. Şi mai departe am ajuns însă cu meşteşugul de aurar, căci, neprimind nici un sprijin din partea susnumitului cardinal, m'am tocmit la Scipione Cavaletti, miniaturist bolognez (locuia pe uliţa Madonna del Baraccan), unde desenam şi lucram pentru un evreu numit Grazia Dio, de la care cîştigam destul de bine. După şase luni, m'am înapoiat la Florenţa. Asta l'a supărat tare mult pe Pierino Piffero, fostul elev al tatălui meu. Dar, ca să-i fac plăcere tatii, mă duceam acasă la acest Pierino şi cîntam din cornet şi din flaut împreună cu un frate al lui, numit Girolamo; acesta era cu cîţiva ani mai mic decît fratele său şi, spre deosebire de el, era un tînăr foarte cumsecade şi de treabă. Într-una din zile, tatăl meu veni acasă la Pierino să ne asculte, şi plăcîndu-i mult felul meu de a cînta, spuse: În ciuda celor care au căutat să-mi pună beţe'n roate, am să fac totuşi din tine un muzicant de seamă. La care Pierino îşi dădu şi el cu părerea, spunînd, pe bună dreptate: De mai multă cinste se va bucura Benvenuto al dumitale şi mai mult cîştig va avea ţinîndu-se de giuvaergerie decît suflînd într-una'n flaut. Din pricina acestor vorbe, dar mai ales fiindcă şi dădea seama

¹ Giulio de'Medici, cardinal şi apoi papă (între 1523 şi 1534), celebru prin conflictele avute cu împăratul Carol Quintul şi cu regele Henric la VIII-lea al Angliei.

că și eu sînt de aceeași părere, tata se înfurie atît de tare, încît izbucni, plin de mînie: Știam bine că numai tu mă împiedici să-mi ating ținta asta atît de scumpă și că tot tu ai făcut să mi se ia locul de la palat, plătindu-mă cu nerecunoștință — răsplată obișnuită a marilor binefaceri. Eu ți-am dat un loc în fanfara palatului: tu ai uneltit să mi se ia locul meu! Eu te-am învățat să cînti cu toată arta pe care o stăpînești astăzi: tu îmi împiedici copilul să-mi dea ascultare! Dar ține minte vorbele astea profetice: nu vor trece, nu zic ani sau luni, ci doar cîteva săptămîni, și te vei prăbuși, tocmai din pricina acestei ticăloase nerecunoștințe. La auzul acestor cuvinte, Pierino răspunse și el: Cei mai mulți oameni cînd îmbătrînesc o cam iau razna, așa cum s-a întîmplat și cu dumneata, *maestro* Giovanni. De altfel, nu mă mir de loc de una ca asta, deoarece dumneata ți-ai risipit întreaga avere fără nici o noimă și fără a ține seamă că ai copii, care or să aibă nevoie de ea. În ceea ce mă privește, socot să fac tocmai contrariul și să le las copiilor mei atîta avere încît să-i poată milui și pe ai dumitale! Nici un pom rău, răspunse tata, nu face fructe bune. Ba îți spun chiar mai mult: fiindcă tu ești rău, copiii tăi vor ajunge nebuni și sărmani și vor veni să ceară de pomană la copiii mei, care vor fi talentați și bogați! Și, aruncîndu-și unul altuia tot felul de vorbe nebunești, se despărțiră. Ieșind din casă împreună cu iubitul meu tată, îi ținui partea și-i spusei că s gata să răzbun jignirea pe care i-o adusese acel ticălos, cu condiția să-mi dea voie să învăț cît mai bine arta desenului. Tata însă îmi spuse: O, scumpul meu! Și eu am fost un bun desenator. Din dragoste pentru mine, tatăl tău, care ți-am dat viață, te-am crescut și te-am învățat atîtea arte vrednice de cinste, nu-mi poți oare făgădui ca, din cînd în cînd, spre a te odihni și veseli după atîta osteneală, să iei flautul și dulcele cornet și să cînti din ele cu plăcere? Îi răspunsei că din iubire pentru el voi face asta cu multă bucurie. Bunul meu tată îmi arătă atunci că nu puteam răzbuna mai bine jignirile aduse de dușmanii săi decît dîndu-mi silința să dobîndesc cît mai multă iscusință în acele arte.

Nu trecuse încă o lună de la acest schimb de cuvinte, cînd într-o zi, aflîndu-se cu mai mulți prieteni în încăperile de jos ale casei sale din Via dello Studio, deasupra unei

pivnițe pe care și-o zidise de curînd, Pierino aduse vorba despre tata, care-i fusese profesor, și aminti cuvintele pe care acesta i le spusese în legătură cu prăbușirea lui. Dar nu apucă să-și termine vorba, că odaia în care se afla se prăbuși, fie din pricină că pivnița fusese prost zidită, fie din voia Domnului, care nu întotdeauna așteaptă ziua de apoi ca să plătească. Pietrele și cărămizile pivniței se dărimară peste el și-i striviră amîndouă picioarele; cei de față, care rămaseră pe marginea pivniței, scăpară nevătămați; se speriară și se cruciră însă mai ales din pricina vorbelor batjocoritoare pe care Pierino le rostise cu puțin mai înainte. Aflînd de cele întîmplate, tatăl meu se duse înarmat acasă la Pierino și îi spuse, de față cu tatăl acestuia, Niccolao da Volterra, trompet al Signoriei: O, Piero, dragul meu elev, îmi pare destul de rău de nenorocirea ta, deși, dacă ții bine minte, nu-i mult de cînd ți-am prezis ce-o să ți se întîmple. La fel va fi și cu ceea ce ți-am spus în legătură cu copiii tăi și ai mei. La puțină vreme după asta, nărecunoscătorul Piero se prăpădi din pricina rănilor, lăsînd-o pe nerușinata de nevastă-sa văduvă, cu un copil, care cîțiva ani mai tîrziu veni după mine la Roma, să-mi ceară de pomană. Nu l-am respins, atît pentru că sînt o fire miloasă, cît și pentru că mi-am adus aminte — cu lacrimi în ochi — de huzurul în care trăia Pierino pe vremea cînd tata i-a prezis că fiii lui au să vină să ne ceară să-i miluim. Dar să încheiem această poveste și nimeni să nu-și mai bată joc de prezicerile unui om de treabă, jignit pe nedrept, căci nu el vorbește, ci însăși vocea lui Dumnezeu.

X. Lucram aurăria, și din ce cîștigam îl puteam ajuta și pe bunul meu tată. Celălalt fiu al său — și frate al meu —, numit Cecchino, învățase, după cum am mai spus, o brumă de latină, pentru că pe mine, cel mai mare, tata ținea să mă facă flautist și muzicant de seamă, iar din el — cel mai mic — dorea să scoată un mare literat și om de legi. I-a fost însă cu neputință să învingă înclinările noastre firești, căci natura m-a făcut pe mine să iubesc desenul, iar pe fratele meu, înalt de statură și grațios în mișcări, l-a făcut să iubească meseria de ostaș; fiind încă foarte tînăr, acesta din urmă dădu însă bir cu fugiții din școala minunatului *signor Giovan*

nino de' Medici, chiar de la primele lecții, și întorcându-se acasă, în lipsa mea, le găsi pe surorile noastre; fiindcă nu prea avea haine bune pe el, acestea îi dădură, fără știrea tatii, o capă și o manta de ale mele, noi și frumoase, pe care trudind din greu izbutisem să mi le fac, deși trebuia să-mi ajut atît tatăl, cît și pe bunele și cinstitele mele surori. Văzîndu-mă înșelat și cu hainele pierdute, întrucît pe fratele meu, de la care voiam să le iau înapoi, nu l-am mai găsit, îl întrebai pe tata de ce a îngăduit să mi se dea o asemenea lovitură, cînd știa bine cu cîtă tragere de inimă mă căzneau să-l ajut. Tata îmi răspunse că eu eram fiul său cel mai de treabă și că acela care crede că este în pagubă va cîștiga, căci Dumnezeu însuși le-a poruncit celor care au, să le dea celor care nu au. Îmi mai spuse de asemeni că dacă — din dragoste pentru el — voi trece cu vederea această nedreptate, Domnul mă va despăgubi cu prisosință. Ca un tînăr fără minte ce eram, îi răspunsei necuviincios sărmanului și necăjitului meu tată și, luîndu-mi bietele mele resturi de îmbrăcăminte și ceva bani, mă repezii orbește spre una din porțile orașului; neștiind însă care-i drumul spre Roma, mă pomenii la Lucca, iar de acolo mai departe, la Pisa. Aveam pe atunci cam șaisprezece ani. O dată ajuns la Pisa, mă oprii lîngă podul din mijloc, la locul numit Piatra Peștelui¹, în fața prăvăliei unui aurar, și începui să mă uit cu băgare de seamă la ceea ce lucra meșterul, care mă întrebă numaidecît cine sînt și ce meșteșug cunosc. Mărturisindu-i că mă pricepeam puțin tocmai în meseria lui, acest om de bine mă chemă în prăvălie și îmi dădu fără zăbavă de lucru, grăindu-mi cam așa: Înfățișarea ta cuviincioasă mă face să cred că ești un om de ispravă și cumsecade. Și spunînd aceste cuvinte îmi puse dinainte aur, argint și pietre prețioase; ba mai mult chiar: seara, după ce prima zi se sfîrșise, mă duse la el acasă, unde trăia în mod cinstit, împreună cu copiii și frumoasa lui nevestă. Gîndindu-mă la durerea pe care-o putea încerca din pricina mea bunul meu tată, îi scrisei că mă aflu în casa unui om foarte cumsecade, al cărui nume este *maestro* Ulivieri della Chiostra, și că lucrez împreună cu el la o mulțime de podoabe frumoase și de mare preț. Îi cerui să fie liniștit, căci doresc să învăț,

¹ *La pietra del pesce* — locul unde se vindea peștele, adus la Pisa tocmai din mare, pe fluviul Arno.

și îl încredințai că în curînd toate înclinările astea ale mele au să-și aducă numai cinste și folos. Nu trecu mult, și bunul meu tată îmi răspunse, scriindu-mi următoarele: *Dragostea pe care ți-o port, fiul meu, e atît de mare, încît dacă nu țineam la cinste mai presus ca la orice porneam fără preget spre tine, căci a nu te vedea în fiecare zi, așa cum eram obișnuit, mi se pare la fel de dureros ca și cînd aș fi lipsit de lumina ochilor. Mă voi îngriji pînă la sfîrșitul zilelor mele să-mi conduc familia cu cinste, iar tu cată de prinde cît mai multe cunoștințe. Aș vrea să-ți amintești întotdeauna de cele cîteva cuvinte de mai jos, să le respecți întocmai și să nu le dai nicicînd uitării:*

*În casam care vrei a sta,
Cinstit trăiește, nu fura!*

XI. Această scrisoare căzu în mîna lui Ulivieri, meșterul meu; mai tîrziu, el îmi mărturisi că o citise pe furiș și-mi spuse: lată, dragul meu Benvenuto, că înfățișarea ta cuviincioasă nu m-a înșelat; îmi dovedește asta o scrisoare care mi-a căzut în mînă și care vine de la tatăl tău, un om de treabă și cinstit, pare-se: socotește deci că te afli la tine acasă și că ești împreună cu tatăl tău.

Cît am stat la Pisa m-am dus să vizitez cimitirul, unde am găsit multe antichități frumoase, adică sarcofage de marmură; în multe alte părți ale Pisei am văzut de asemenea o sumedenie de lucruri vechi, cărora le dădeam tîrcoale cu multă rîvnă în fiecare zi, atunci cînd munca mea la atelier îmi îngăduia cîte-un răgaz. Meșterul meu, care venea cu multă dragoste să mă vadă în odăița pe care mi-o dăduse, băgînd de seamă că nu irosesc fără rost nici o singură oră, mă îndrăgi ca un tată. În anul cît am stat acolo am învățat foarte multe și am făurit din aur și din argint minunate lucrări de preț, care mi-au dat un puternic imbold de a pași înainte. Între timp însă, tatăl meu îmi scria, aproape rugîndu-mă, să mă întorc acasă; în fiecare scrisoare îmi aducea aminte că nu trebuie să uit nici flautul, din care — cu atîta greutate — mă învățase chiar el să cînt. Uram însă atît de mult acel blestemat flaut, încît numai gîndindu-mă la el simțeam cum tot dorul de casă se risipea ca fumul; pe bună dreptate, tot anul acela, cît am trăit la Pisa,

unde n-am cîntat de loc, am socotit că mă aflu în rai. La sfîrșitul anului, maestro Ulivieri trebui să plece la Florența ca să vîndă niște pilitură de aur și argint și, cum din pricina aerului nesănătos al Pisei făcusem puțină febră, am plecat cu ea cu tot și cu meșterul înapoi la Florența, unde tata l-a copleșit pe acesta din urmă cu dragostea, rugîndu-l din suflet, fără știrea mea, să nu mă ia din nou. Am zăcut aproape două luni. Tata m-a îngrijit cu o nespusă dragoste și m-a făcut bine, dar în tot acest timp nu a încetat a-mi spune că i se pare o veșnicie pînă să mă vadă vindecăt și să mă audă din nou cîntînd, fie cît de puțin. Uneori, în timp ce-mi vorbea de flaut, îmi pipăia pulsul cu degetele, căci avea oarecare cunoștințe de medicină și de limba latină; de îndată ce vorbea de muzică simțea o asemenea tulburare a pulsului, încît adeseori pleca de lîngă mine descumpănit și cu ochii plutind în lacrimi. Văzînd marea lui obidă, îi cerui uneia dintre surorile mele să-mi aducă un flaut; deși aveam într-una febră, nu simțeam oboseală și nici vreo tulburare în timp ce cîntam, ba chiar cîntam atît de curat și cu o asemenea digitație, încît tatăl meu, care veni pe neașteptate, mă binecuvîntă de mii de ori, spunîndu-mi că, după părerea sa, nu-mi pierdusem vremea degeaba cît stătusem departe de el și mă rugă să stărui și nu care cumva să las să se piardă un talent atît de frumos.

XII. De îndată ce mă făcui bine, mă înapoiai la bunul meu Marcone, care îmi dădea puțința să cîștig și să-mi ajut astfel tatăl și familia. Între timp, sosi la Florența sculptorul Piero Torrigiani¹, care venea din Anglia, unde stătuse ani îndelungați. Era bun prieten cu Marcone și trecea în fiecare zi pe la el; văzînd desenele și lucrările mele, Torrigiani spuse: Am venit la Florența să iau cu mine cît mai mulți tineri; am de executat o lucrare însemnată pentru regele Angliei și vreau să fiu ajutat de florentini de-ai mei. Este o lucrare în bronz și fiindcă atît desenele, cît și felul tău de lucru țin mai degrabă de sculptură decît de giuvaergerie, te voi face să capeți în același timp și măiestrie, și avere. Acest Torrigiani era un om tare frumos la chip și nespus de

¹ *Piero d'Antonio di Torrigiani* (1472—1528), sculptor italian, originar din Florența. Vezi și Giorgio Vasari, *op. cit.*, vol. II, pp. 269—274.

bătăios; părea mai curînd un vajnic oștean decît un sculptor, îndeosebi prin gesturile sale pline de măreție, prin glasul său răsunător și printr-o anumită încruntare a sprîncenelor, în stare să bage pe oricine în sperieți. Zi de zi ne povestea despre isprăvile sale printre dobitoicii aceia de englezi. Într-o asemenea discuție, veni vorba și de Michelagnolo¹ Buonarroti, în legătură cu un desen pe care-l făcusem eu, copiind o schiță a divului meu maestru. Schița aceasta a fost prima capodoperă prin care Michelagnolo și-a dovedit minunatul său talent, luîndu-se la întrecere cu un alt mare maestru — Leonardo da Vinci, care făcuse și el aceeași schiță². Amîndouă desenele, hărăzite sălii de consiliu din palatul Signoriei, înfățișau cucerirea Pisei de către florentini. În vreme ce minunatul Leonardo da Vinci desenase cum nu se poate închipui mai bine un pîlc de călăreți luptînd pentru un drapel, Michelagnolo Buonarroti înfățișa în schița sa un grup de pedestrași scaldîndu-se vara în Arno; dîndu-se însă alarma, pedestrașii aleargă goi la arme, iar gesturile lor sînt atît de frumoase, încît niciodată, nici la cei vechi și nici la moderni, nu s-a văzut o operă care să atingă o asemenea culme, deși, după cum am mai spus, cea a marelui Leonardo era și ea de o frumusețe uluitoare. Aceste două schițe se aflau una în palatul Medicilor, iar cealaltă în camera papii, și cît timp s-au păstrat au slujit de model întregii seminții a artiștilor. Cu toate că mai tîrziu divinul Michelagnolo a pictat capela Papii Iuliu³, el nu a mai atins nici pe departe această desăvîrșire: talentul său nu a putut regăsi niciodată forța acelor prime încercări.

XIII. Să ne înapoiem acum la Piero Torrigiani, care ținînd în mîna desenul meu spunea: Pe cînd eram copii,

¹ Forma toscană (*florentină*) a numelui Michelangelo.

² Din nefericire, cartonul cu schița lui Michelangelo a fost tăiat în bucăți și s-a pierdut. În ceea ce-l privește pe Leonardo da Vinci, Cellini se înșală. Subiectul ales de marele artist a fost bătălia de la Anghiari (1440), în care trupele florentine le-au învins pe cele milaneze. Și acest carton s-a pierdut. Pentru amănunte în legătură cu amîndoi acești titani ai Renașterii pot fi consultate capitolele respective din Giorgio Vasari, *op. cit.* vol. II, pp. 5—21 (Leonardo da Vinci), și 331—339 (Michelangelo).

³ Cellini se referă aici la frescele lui Michelangelo din faimoasa Capelă Sixtină (Palatul Vaticanului), a căror pictare a început la 10 mai 1508 și s-a terminat la sfîrșitul anului 1512.

acest Buonarroto și cu mine ne duceam să studiem în capela lui Masaccio¹, din biserica del Carmine, și fiindcă Buonarroto obișnuia să-i ia în derîdere pe toți cei care desenau acolo, într-o bună zi, mai plictisit ca oricînd de sporovăiala lui, mi-am ieșit din minți și, strîngîndu-mi palma, i-am plesnit peste nas un pumn atît de grozav, încît am simțit osul și zgîrciurile nasului turtindu-se ca un aluat. Și așa, însemnat de mine, va rămîne toată viața. Aceste cuvinte au trezit atîta ură în mine, care admiram zilnic capodoperele divinului Michelagnolo, încît nu numai că mi-a pierit pofta să plec cu Torrigiani în Anglia, dar nici măcar nu am mai putut suferi să-l văd.

La Florența, mă sileam într-una să-mi însușesc frumosul stil al lui Michelagnolo, de care nu m-am depărtat niciodată. Cam tot în vremea aceea am legat prietenie strînsă cu un tînar de vîrsta mea, cu care lucram împreună la același aurar. Se numea Francesco și era fiul lui Filippo și nepotul lui Fra Filippo², pictorul atît de prețuit. Lucrînd împreună, se născu între noi o asemenea iubire, încît, ziua sau noaptea, nu mai stăteam unul fără celălalt. Casa lui era plină de acele minunate studii făcute de înzestratul său tată și de cărți ilustrate de mîna sa după strălucitele antichități ale Romei; cînd am dat de ele, toate acestea mi-au plăcut nespuse de mult. Prietenia mea cu Francesco a ținut aproape doi ani. În acest timp, am executat din argint un basorelief de mărimea unei mîini de copil mic; era o cataramă pentru o centură bărbătească, căci aceasta era pe atunci mărimea acestor centuri. Cizelasem un buchet de frunze, în stil antic, cu mulți îngeri și niște măști frumoase. Am executat

¹ *Tommaso di Giovanni Guidi*, zis și *Masaccio*, născut în anul 1401, la San Giovanni di Valdarno, aproape de Florența. A lăsat o serie de capodopere, în care, urmînd calea deschisă de Cimabue, Giotto, Paolo Uccello și Masolino de Panicale, rupe hotărît cu tradiția și practică o artă realistă. Moare foarte tînar, la Roma, pe la 1427—1429. Vezi și Vasari, *op. cit.*, vol. I, pp. 358—364.

² *Fra Filippo Lippi* — născut la Florența, în 1406. A dus o viață deosebit de aventuroasă și a murit otrăvit în 1469. Operele sale se remarcă prin prospețimea coloritului și prin siguranța desenului. Fiul său, Filippo, a fost elevul lui Botticelli. Cellini este singurul care-l menționează pe Francesco Lippi, nepot și fiu al celor doi pictori, căruia nu i se cunoaște nici o lucrare. Pentru Fra Filippo Lippi și fiul său, Filippo Lippi, vezi și Vasari, *op. cit.*, vol. I, pp. 471—482 și resp. 584—590.

lucrarea în atelierul unui oarecare Francesco Salimbene, iar cînd a fost văzută de către breasla aurarilor mi s-au adus laude și am început să trec drept cel mai talentat tînăr din acea breaslă. Într-o zi, după ce luasem masa împreună, Giovanbattista Tasso¹, un tînăr sculptor în lemn de aceeași vîrstă cu mine, se apucă să-mi spună că dacă aș vrea să plec la Roma m-ar însoți și el bucuros. Tocmai mă certasem cu tata, tot din pricina cîntatului la flaut; i-am spus deci lui Tasso, așa, ca să-l întărit: Mă tem că ești mult mai bun de gură decît de treabă! Și eu m-am certat cu mama, îmi răspunse Tasso, așa că, dacă aș avea banii de trebuință pentru a ajunge la Roma, nu m-aș mai duce nici măcar să încui cele cîteva lucruri pe care le am în prăvălia mea. Îi arătai că, dacă asta e tot ce-l mai oprește, am eu destui bani ca să ajungem amîndoi pînă la Roma. Din vorbă în vorbă, am ajuns, fără să ne dăm seama, la poarta San Pietro Gattolino. Acolo am spus: Tasso dragă, Dumnezeu a vrut să sosim la poarta asta fără ca vreunul dintre noi să-și fi dat seama; acum, de vreme ce mă aflu aici, mi se pare că am și făcut jumătate de drum. Deodată, în timp ce călătoream mai departe, ne-am trezit spunînd amîndoi într-un glas: Oare ce-au să zică părinții noștri deseară? Am hotărît însă ca pînă la Roma să nu ne mai aducem aminte de ei. Ne-am legat atunci poalele mantalelor la spate și, aproape pe mutește, am mers pînă la Siena. O dată ajunși acolo, Tasso mi-a spus că s-a rănit la picioare și că nu mai vrea să meargă mai departe; totodată mi-a cerut să-i împrumut bani ca să se poată întoarce acasă. Eu, însă, i-am răspuns: Dacă ți-aș împrumuta bani, nu m-ar mai rămîne mie destui ca să merg înainte; trebuia să te gîndești bine cînd am plecat din Florența; dacă spui că nu poți merge înainte din pricina picioarelor, vom găsi un cal care să ne ducă la Roma, așa că nu să mai ai nici o pricină să nu mă însoțești. Am găsit un cal, și cînd am văzut că Tasso nu mai scoate o vorbă m-am îndreptat hotărît către poarta Romei. Văzîndu-mă atît de hotărît, Tasso porni și el după mine; mă urmă de la distanță, bombă-nind și șchiopătînd. Ajuns lîngă poartă, mi se făcu milă de bietul meu tovarăș, așa că-l așteptai și-l urcai lîngă mine, spunîndu-i: Ce dracu'ar zice prietenii noștri despre

¹ Sculptor în lemn și arhitect florentin (1500—1535), unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Cellini.

noi dacă ar vedea că după ce am plecat la Roma n'am fost în stare să trecem nici măcar de Siena? Bunul Tasso îmi dădu dreptate și, fiindcă avea o fire veselă, se porni pe rîs și pe cîntat, și așa — cîntînd și rîzînd — ne îndreptară spre Roma. Fiind născut o dată cu veacul, tocmai împlinisem și eu nouăsprezece ani¹. De cum am ajuns la Roma, am și intrat să lucrez în atelierul meșterului Firenzuola. De fapt îl chema Giovanni, era de fel din Firenzuola Lombardiei și se pricepea ca nimeni altul la lucrările mari și la executarea vaselor. Cînd iam înfățișat modelul cataramei pe care o lucrasem la Florența, în atelierul lui Salimbene, s'a arătat încîntat, și întorcîndu-se către un anume Giannoto Giannoti, un tînăr florentin, care lucra la el de cîțiva ani, i'a spus: Acesta este unul dintre florentinii care cunosc meseria, în vreme ce tu ești unul dintre aceia care habar n'au de ea. Am vrut să intru în vorbă cu acest Giannoto, pe care îl cunoșteam, deoarece înainte de plecarea lui la Roma mîncam adesea împreună și eram foarte buni prieteni. Cuvintele meșterului îl supăraseră însă atît de tare, încît susținea că nu mă cunoaște, ba mai mult, se prefăcu chiar că nici măcar nu știe cam cine-aș putea fi. Infuriat de asemenea vorbe, îi spusei: O, Giannoto! Odinioară, mi'ai fost prieten bun; ne'am întîlnit de atîtea ori, am mîncat, am băut și am dormit în casa ta; puțin îmi pasă că nu vrei să depui mărturie despre mine față de acest om cumsecade, care e meșterul tău, căci trag nădejde ca, și fără ajutorul tău, mîinile mele să arate singure cine sînt eu.

XIV. După ce terminai ce-aveam de spus, Firenzuola, care era o fire aprigă și cinstită, se întoarse către numitul Giannoto și i zise: Nu ți'e rușine, neisprăvitule, să te porți și să vorbești astfel cu un fost prieten apropiat? Și, cu aceeași înflăcărare, se întoarse către mine și mi spuse: Intră în atelier și fă precum ai făgăduit; cată ca mîinile tale să arate cine ești! Îmi dădu să execut, pentru un cardinal, o frumoasă lucrare din argint. Era o casetă nu prea mare, copiată după sarcofagul de porfir care se află în fața ușilor Panteonului. În afară de ceea ce

¹ Faptele descrise se petreceau deci în anul 1519. Cellini se născuse însă în anul 1500, iar veacul începe de-abia cu 1 ianuarie 1501.

am copiat, am adăugat de la mine numeroase măști de o mare frumusețe, așa încît meșterul mergea cu caseta pe la alți aurari și, arătînd-o, se lăuda că o lucrare atît de frumos executată ieșise din atelierul său. Caseta, care avea cam o jumătate de braț, era astfel lucrată încît putea sluji și drept solniță la masă. Aceștia au fost cei dintîi bani pe care i-am cîștigat la Roma; o parte din ei i-am trimis bunului meu tată, ca ajutor, iar pe ceilalți i-am păstrat pentru nevoile mele și mulțumită lor am putut umbla, studiind monumentele antice; aceasta pînă cînd am terminat banii și a trebuit să mă întorc la atelier, ca să m-apuc din nou de lucru. După o scurtă ședere la Roma, prietenul meu Batista del Tasso s-a înapoiat la Florența. După ce am terminat cîteva lucrări noi, îmi veni poftă să schimb meșterul, stîrnit fiind mai ales de un oarecare milanez, cunoscut sub numele de *maestro* Pagolo Arsago. La început, Firenzuola se certă aprig cu Arsago, trîntindu-i de față cu mine tot felul de vorbe de ocară, ceea ce mă făcu să-i iau apărarea noului meu meșter, spunînd că, întrucît mă născusem liber, voiam să trăiesc la fel de liber, așa că Firenzuola nu avea de ce să-l învinovățească pe Arsago și cu atît mai puțin pe mine, mai ales că mai avea să-mi dea și ceva bani. Adăugai că, atîta timp cît nu făceam rău nimănui, eu, ca lucrător liber, vream să mă duc unde-mi plăcea. În cîteva cuvinte, noul meu meșter arătă că nu el mă poftise și că i-ar părea bine să rămîn mai departe la Firenzuola. Răspunsei că, întrucît nu mi se părea că-l păgubesc cu ceva pe acesta din urmă, mai ales că-mi terminasem și toate lucrările începute, doream să fiu al meu, și nu al altora, iar cel care ținea să mă aibă trebuia să mă ceară de la mine însumi. Nu vreau să te cer de la tine, și să nu te mai prind pe aici, că-ți rup picioarele! îmi răspunse Firenzuola. Îi adusei atunci aminte de banii mei, dar, văzînd că mă ia peste picior, îi atrăsei atenția că dacă va trebui să-mi capăt răsplata trudei mele voi ști să mînuiesc spada cu tot atîta dibăcie ca și sculele de care mă folosisem pentru lucrările pe care le cunoștea. Tocmai cînd spuneam asta se opri din întîmplare acolo bătrînul meșter Antonio da San Marino. Trecea drept cel mai de seamă giuvaergiu din Roma și fusese meșterul lui Firenzuola.

31 Auzind cuvintele mele, pe care le spuneam destul de

tare ca să poată ajunge pînă la el, mă luă numaidecît sub ocrotirea sa și i ceru lui Firenzuola să mă plătească. Cum însă acesta era mai curînd un spadasin dibaci decît un aurar priceput, urmă un scandal îngrozitor; pînă la urmă, a învins totuși dreptatea, pe care și eu am făcut tot ce am putut ca să o ajut, așa că mi s'a plătit. Mai tîrziu, m'am împrietenit cu Firenzuola și — la cererea sa — i am botezat și un copil.

XV. Lucrînd cu meșterul Pagolo Arsago cîștigam în deajuns de bine, dar cea mai mare parte din bani îi trimiteam bunului meu tată. După doi ani, dînd ascultare rugămintilor sale, m'am înapoiat la Florența și am intrat din nou ca lucrător la Francesco Salimbene, la care cîștigam foarte bine, silindu-mă totodată să învăț cît mai mult. Am legat din nou prietenie cu Francesco di Filippo, și cu toate că nu mă dădeam înapoi de la nici o plăcere, găseam întotdeauna cîteva ore — ziua sau noaptea — pe care să le dăruiesc flautului acela bleșemat.

În vremea aceea am executat din argint o lucrare, care pe atunci se numea *chiavacuore*¹. Era o centură lată de trei degete, lucrată în semirelief și cu figuri în *ronde-bosse*, podoabă care se lucra pentru tinerele căsătorite. Pe aceasta am lucrat pentru un anume Raffaello Lapaccini, și — cu toate că am fost tare prost plătit — faima pe care mi am cîștigat-o a făcut mult mai mult decît plata ce mi s'ar fi cuvenit în mod cînstit. Printre aurarii cu care am lucrat la Florența în vremea aceea am întîlnit cîteva oameni de treabă, cum a fost de pildă Marcone, întîiul meu meșter; alții însă, cu toată faima lor de oameni cînștiți, m'au ruinat, jefuindu-mă cît au putut. Cînd am băgat de seamă acest lucru, m'am despărțit de ei, socotindu-i nemernici și pungăși. Aurarul Giovanbatista Sogliani mi a pus bucuros la îndemîină o parte din prăvălia lui, aflată aproape de banca familiei Landi, într-un colț din Mercato Nuovo. Am executat acolo o mulțime de nimicuri frumoase și am cîștigat bani buni, putînd astfel să-mi ajut cu ușurință familia. Foștii mei maștri, Salvatore și Michele Guasconti, oameni răi la suflet, au început să-mi poarte

¹ Cataramă, pafta, lucrată artistic din aur sau argint.

pică; aceștia învîrteau numeroase afaceri, iar trei mari ateliere de aurărie erau proprietatea lor. Cînd am văzut că vor să mă nimicească, m'am plîns cîtorva oameni de treabă, spunîndu-le că cei doi giuvaergii ar trebui să se mulțumească cu cît mă furaseră sub binecuvîntata lor mască de prefăcută cumsecădenie. Auzind ce am spus, cei doi se lăudară că au să mă facă să mi pară rău de asemenea vorbe dar eu, ca unul care n'am știut nici odată cum arată frica, puțin m'am sinchisit de spusele lor.

XVI. Într-o zi, tocmai pe cînd stăteam rezemat de prăvălia lui, unul dintre cei doi de mai sus mă chemă și începu să mă înfrunte și să țipe la mine; la rîndul meu, îi răspunsei că dacă și-ar fi făcut datoria față de mine aș fi spus și eu despre ei ceea ce se spune despre oamenii de treabă și cumsecade, dar că, întrucît au făcut tocmai de-aîndoașelea, n'au decît să se plîngă de ei înșiși, iar nu de mine. În timp ce vorbeam, un văr de-al lor, Gherardo Guasconti, pe care poate că-l puseseră la cale chiar ei, se folosi de faptul că un măgar încărcat cu cărămizi tocmai trecea pe alături, și-l îmbrînci peste mine cu atîta putere, încît îmi căsună o mare durere. Mă întorsei numaidecît și, văzîndu-l că rîde, îl izbii cu pumnul în tîmplă, atît de tare, că se prăbuși ca mort. Apoi mă îndreptai spre verii lui și le spusei: Așa trebuie să te porți cu niște pungași neobrazăți ca voi! Văzîndu-i că au de gînd să facă tărăboi mare, căci erau destul de mulți, pusei mîna pe un cuțitaș pe care îl aveam la mine și zisei: Dacă unul din voi iese din prăvălie, celălalt să fugă după duhovnic, căci de medic n-o să mai fie nevoie! Spusele mele îi îngroziră într-atîta, încît nici unul nu mișcă măcar un deget ca să-și ajute vărul. Dar de îndată ce plecai, alergară cu mic, cu mare la Cei Opt, declarînd că-i atacasem, înarmat, în prăvălia lor, fapt nemaiîntîlnit pînă atunci în Florența. Cînd m'am prezentat în fața Celor Opt, care mă citaseră, am fost primit cu dojeni deosebit de aspre atît din pricină că purtam capa, în vreme ce ceilalți veniseră îmbrăcați în manta și glugă, cît și pentru că dușmanii mei colindaseră pe la casele Celor Opt și vorbiseră cu fiecare în parte, pe cînd eu, nepricepîndu-mă și încrezîndu-mă în covîrșitoarea mea dreptate, nu vorbisem cu nici unul dintre acei domni. Luînd cuvîntul în fața lor, arătai că, după părerea mea,

nu mi se cuvenea atîta dojană, deoarece, înfuriat la culme de grosolana jignire pe care mi-o adusese Gherardo, nu-i dădusem decît o singură palmă. Nu isprăvii de spus «palmă», că Prinzivalle della Stufa¹, unul dintre Cei Opt, îmi și luă vorba din gură, spunîndu-mi: Ba un pumn i-ai dat; nici pomeneală de palmă! Clopoțelul sună, iar noi toți cei de față furăm scoși afară; luînd cuvîntul în apărarea mea, Prinzivalle le spuse tovarășilor săi: Luați aminte, domnilor, la curățenia de cuget a acestui biet tînăr, care se învinuiește că ar fi dat o palmă, gîndindu-se că asta ar însemna un păcat mai mic decît acela de a fi dat un pumn (în Mercato Nuovo, pentru o palmă ești pedepsit cu douăzeci și cinci de scuzi, în timp ce pentru un pumn nu iei nici o pedeapsă, sau scapi cu una foarte mică). E un tînăr foarte înzestrat, și cu truda lui își întreține familia săracă; măcar de-ar da Dumnezeu ca în orașul nostru săvem cît mai mulți tineri ca el, căci astăzi sînt tare puțini.

XVII. Se aflau printre Cei Opt cîțiva care făceau parte din partidul lui Fra Girolamo² și purtau glugile întoarse; împinși de rugămințile și vorbele mincinoase ale dușmanilor mei, aceștia ar fi vrut să mă închidă și să-mi dea o osîndă cît mai aspră; bunul Prinzivalle găsi însă leac pentru toate și scăpai ușor, trebuind numai să dau danie mănăstirii delle Murate patru măsuri de făină. Chemîndu-mă din nou înăuntru, Cei Opt îmi porunciră să nu mai suflu o vorbă și să împlinesc întocmai osînda ce mi-o dăduseră, căci altfel o să cad în dizgrația lor. Am mai primit o muștrare aspră, după care am fost trimiși la grefier; în acest timp eu bolboroseam într-una: Ba palmă a fost, și nu pumn! ceea ce îi făcu pe Cei Opt

¹ Partizan al familiei de'Medici. În 1510 a organizat un complot împotriva gonfalonierului Piero Soderini.

² *Fra Girolamo Savonarola* (1452—1498), călugăr dominican, faimos predicator și reformator politico-religios. Prin predicile sale, îndreptate împotriva abuzurilor bisericii catolice și a desfrîului bogătaşilor florentini, a contribuit la declanșarea răscoalei populare din 1494, devenind conducătorul de fapt al Florenței. Inconsecvent în reformele democratice pe care le-a inițiat, și-a pierdut însă repede popularitatea. În 1498, familia de'Medici, cu sprijinul papalității reușește să obțină condamnarea lui. Moare ars pe rug, ca eretic. Cuvîntul *fra* (frate) precede întotdeauna numele unei persoane ce face parte dintr-un ordin călugăresc.

să izbucnească în rîs. Grefierul ne-a adus la cunoștință porunca magistratului de a ne împăca și faptul că numai eu fusesem osîndit la cele patru măsuri de faină. Am sărit ca ars și am trimis după vărul meu, maestrul Annibale, chirurg de meserie și tatăl lui *messer* Librodore Librodori, căruia voiam să-i cer să se pună chezaș pentru mine. Acesta însă n-a vrut să vină, și de aceea, furios și fremătînd ca o viperă, m-am hotărît la o lovitură deznădăjduită. Se vede aici mîna destinului, care nu numai că ne împinge din spate, dar ne și biciuie. Fiind din fire aprig la mînie și cunoscînd marile îndatoriri pe care acest Annibale le avea față de familia mea, m-am înfuriat atît de tare, încît am văzut roșu în fața ochilor. Am așteptat deci să plece la masă Cei Opt și, de îndată ce am rămas singur și am băgat de seamă că nu sînt urmărit, am ieșit din palat și am alergat ca turbat la atelier, unde am înșfăcat un pumnal și m-am repezit într-un suflet la locuința dușmanilor mei. L-am găsit tocmai la masă, iar cînd tînărul Gherardo, din pricina căruia începuse scandalul, s-a aruncat asupra mea, l-am izbit în piept cu pumnalul, care, trecînd prin veșminte pînă la cămașă, nu i-a atins carnea și nu i-a făcut nici cel mai mic rău. Luîndu-mă după ușurința cu care pătrunse arma și după zgomotul făcut de sfîșiatul hainelor, ba mai văzîndu-l și pe el cum se prăbușește la pămînt, am socotit că l-am rănit greu și am strigat: Vă ucid pe toți, trădătorilor! Crezînd că a sosit ziua judecării de apoi, tatăl, mama și surorile lui Gherardo au ingenuncheat pe loc, cerîndu-mi în gura mare să-i cruț; dar cum nu se apărau în nici un fel, iar Gherardo zăcea ca mort, mi s-a părut rușinos să le fac vreun rău, așa încît, furios, am coborît în fugă scările; ajungînd, însă în stradă am dat peste ceilalți oameni ai casei: erau mai bine de doisprezece inși, înarmați care cu o lopată de fier, care cu țevi, ciocane, nicovale și bastoane. M-am năpustit între ei ca un taur turbat; am trîntit la pămînt patru sau cinci și, căzînd împreună cu ei, îi amenințam într-una cu pumnalul cînd pe unul, cînd pe altul. Pentru a le veni în ajutor, cei rămași în picioare mă izbeau neconținut fie cu bastoanele, fie cu ciocanele și nicovalele, dar voia lui Dumnczeu, care uneori ne dă o mîna de ajutor, a fost ca nici ei să nu mă rănească pe mine, și nici eu pe ei. Numai bereta mi-a căzut

din cap, așa că dușmanii, care la început o luaseră din loc, au pus mîna pe ea și au străpuns-o cu armele. Cînd au căutat apoi să vadă cîți morți și răniți au, și-au dat seama că sînt cu toții vii și nevătămați.

XVIII. În ceea ce mă privește, am pornit către biserica Santa Maria Novella, unde m-am întîlnit cu *fra* Alesso Strozzi, un călugăr pe care nici măcar nu-l cunoșteam și pe care, în numele Domnului, l-am rugat să-mi scape viața, căci săvîrșisem un mare păcat. Bunul călugăr mi-a spus să n-am nici o teamă și să stau liniștit în chilia lui, chiar dacă aș fi săvîrșit toate păcatele din lume. O oră mai tîrziu, Cei Opt se adunară anume pentru mine; împotriva mea fu dat un decret îngrozitor de aspru, care prevedea cele mai grele pedepse pentru cel care m-ar ascunde sau ar ști unde mă ascund, oricine ar fi el. Necăjitul și sărmanul meu tată intră în sala Celor Opt și, căzînd în genunchi, ceru îndurare pentru bietul său copil. Scuturîndu-și moțul glugii, unul dintre acei turbați ¹ se sculă în picioare și îi spuse tatălui meu următoarele cuvinte jignitoare: Scoală-te de acolo și ieși numaidecît afară! Chiar mîine ți-l vom trimite în exil, escortat de lăncieri! Veți face ce va porunci Dumnezeu, și nimic mai mult! le răspunse amărît tata, fără a-și pierde cumpătul. La rîndul său, celălalt răspunse că, fără îndoială, lucrurile se brodiseră astfel numai din porunca lui Dumnezeu. Îmi pare bine că dumneata n-ai nici o vină! încheie tata, și, părăsindu-i pe Cei Opt, veni să mă întîlnească, însoțit de un oarecare tînar de vîrsta mea — pe nume Piero, fiul lui Giovanni Landi — pe care îl iubeam mai mult decît dacă am fi fost frați. Tînarul acesta ascunsese sub manta o minunată spadă și o splendidă cămașă de zale. De îndată ce sosiră, inimosul meu tată îmi spuse cum stau lucrurile și ce anume hotărîseră domnii din Consiliul Celor Opt; apoi mă sărută pe frunte și pe amîndoi ochii. Dumnezeu să te ocrotească! îmi ură el după aceea, ajutîndu-mă să îmbrac cămașă de zale și dîndu-mi spada. O, bunul meu fiu, continuă tata, cu ajutorul acestora să trăiești, sau să mori! Plîngînd într-una, Piero Landi, care era

¹ Aceasta era porecla care li să dădea partizanilor lui Savonarola pe vremea gonfalonierului Piero Soderini. Li se mai spunea, de asemeni *democrați* și *plîngăreți*.

de față, îmi dădu zece scuizi de aur, iar eu îl pusei să-mi smulgă cele câteva tuleie care alcătuiau prima mea barbă. *Fra Alesso* mă deghiză în călugăr și-mi dădu drept tovarăș de drum un slujitor de-al mănăstirii.

Am ieșit din mănăstire pe poarta dinspre Prato și, mergînd numai pe lîngă ziduri, am ajuns în piața San Gallo; apoi am urcat coasta spre Montui, și într-una din primele case care mi-au ieșit în cale l-am aflat pe un anume Grassuccio, frate cu *messer Benedetto* da Monte Varchi¹. Mi-am schimbat în grabă veșmintele și, ajuns din nou om ca toți oamenii, am pornit împreună cu el spre Siena, noaptea, călări pe cei doi cai pregătiți pentru noi. Cînd se întoarse la Florența, Grassuccio se duse să-l salute pe tata și să-i spună că am ajuns la loc sigur. Tata se bucură din suflet; ardea însă de nerăbdare să-l întîlnească pe acela dintre cei Opt care-l batjocorise, iar cînd l-a întîlnit, i-a spus: Vezi, Antonio, că nu tu ci numai Dumnezeu putea să știe ce o să i se întîmple fiului meu? Spune-i, îi întoarse celălalt vorba, să nu ne mai cadă încă o dată în mînă! Slăvit fie Domnul că l-a scăpat teafăr de încurcătura aceasta! încheie tata.

XIX. O dată ajuns la Siena, am așteptat curierul pentru Roma și am plecat cu el la drum. Cînd am trecut de Paglia, ne-am întîlnit cu celălalt curier, care aducea vestea alegerii papii Clemente². Sosind la Roma, am intrat să lucrez în atelierul meșterului aurar Santi; acesta murise, dar atelierul era ținut mai departe de un fecior al său, care nu lucra, ci încredințase toate treburile unui tînăr, Luca Agnolo. Acesta se trăgea dintr-un neam de țărani și intrase de mic copil să lucreze pe lîngă meșterul Santi. Era scund, dar bine proporționat. Nu văzusem pînă la el un altul care să lucreze mai frumos și cu mai multă ușurință și care să deseneze mai bine; lucra numai piese mari, adică vase foarte frumoase, lighene și alte asemenea obiecte. Apucîndu-mă să lucrez în acel atelier, am început niște sfeșnice pentru episcopul spaniol din Salamanca³. Am lucrat pentru aceste sfeș-

¹ Vezi nota nr. 1 la *Scrisoarea lui Benvenuto Cellini către Benedetto Varchi* (p. 1).

² Alegerea cardinalului Gulio de' Medici ca papă, sub numele de Clement al VII-lea, a avut loc în anul 1523.

³ *Episcopul de Salamanca* — se numea Don Francesco di Rabadilla, și venise la Roma în anul 1517, pentru Conciliul de la Lateran.

nice ornamente bogate, așa cum cer asemenea obiecte. Un elev al lui Raffaello da Urbino¹, numit Gianfrancesco² și poreclit *Il Fattore*, pictor de mare talent și prieten cu episcopul de mai sus, m-a făcut să capăt atîta cinste în ochii acestuia, încît am primit numeroase comenzi și am cîștigat foarte bine. Între timp, mă duceam să desenez cînd în capela lui Michelagnolo³, cînd în casa sienezului Agostino Chigi⁴, în care se aflau numeroase și minunate picturi, lucrate de mîna genialului Raffaello da Urbino; mă duceam însă numai în zilele de sîrbătoare, deoarece casa era locuită de *messer* Gismondo Chigi, fratele lui *messer* Agostino. Stăpîinii casei se mîndreau mult cînd vedeau că tineri ca mine veneau să învețe acolo. Văzîndu-mă adesea în casa lor, nevasta lui *messer* Gismondo, o femeie tare cumsecade și frumoasă cum nu se mai poate, se apropie într-o zi de mine și, privindu-mi desenele, mă întrebă dacă sînt sculptor, sau pictor; cînd îi spusei că sînt giuvaergiu, doamna îmi răspunse că desenez prea bine pentru un giuvaergiu. Trimise apoi o cameristă să-i aducă un crin executat din diamante minunate, legate în aur, și arătîndu-mi-l îmi ceru să i-l prețuiesc. Spunîndu-i că face opt sute de scuzi⁵, îmi răspunse că l-am prețuit cît se poate de bine. După asta mă întrebă dacă m-aș încumeta să-i leg diamantele așa cum trebuie; primii bucuroși și, de față cu ea, făcui o mică schiță; desenul îmi ieși cu atît mai frumos,

¹ *Raffael Sanzio* — pictor celebru născut la Urbino, în 1483. Aparține școlii romane și a fost elevul lui Perugino. S-a bucurat de o situație excepțională la curtea papilor Iuliu al II-lea și Leon al X-lea. Deși a murit tînr (în 1520), a lăsat numeroase capodopere. Vezi și Giorgio Vasari, *op. cit.*, vol. II, pp. 84—124.

² *Giovanni Francesco Penni*, zis și *Il Fattore*, s-a născut la Florența, la o dată necunoscută. Locul și data morții sînt de asemenea necunoscute. A fost elevul lui Raffaello, care îl trata ca pe propriul său copil. Vezi și Vasari, *op. cit.*, vol. I, pp. 125—127.

³ Capela Sixtină.

⁴ Mare negustor și bancher al curții papale. Unul dintre cei mai bogați oameni din Italia acelor vremuri. Prieten și protector al lui Raffaello și al altor artiști. Palatul despre care vorbește Cellini există și astăzi și este cunoscut sub numele de *La Farnesina*, numit astfel după familia Farnese, care l-a stăpînit mai tîrziu. Construcția sa datează din anii 1509—1511 și a fost executată după planurile arhitectului Baldassare Peruzzi.

⁵ *Scudi* — monedă de aur sau de argint, bătută pentru prima dată de Filip de Valois, regele Franței, în 1337. A avut, în decursul veacurilor, diferite valori.

cu cît îmi făcea plăcere să stau de vorbă cu această doamnă atît de frumoasă și cu o fire atît de plăcută. Tocmai cînd terminam schița, sosi și o altă preafrumoasă doamnă romană, care locuia la catul superior; coborînd, ea o întrebă pe *madonna* Porzia cu ce anume se îndeletnicea. Aceasta răspunse surîzînd: Îmi place să-l privesc desenînd pe acest tînăr cumsecade: e și priceput, și plăcut la înfățișare. Într-un moment de îndrăzneală, dar simțindu-mă totuși puțin rușinat, mă îmbujorai și grăii: Oricum aș fi, *madonna*, voi fi totdeauna gata să vă slujesc! Nobila doamnă roși și ea ușor, și zise: Știi bine că doresc să mă slujești. Apoi îmi încredință crinul să-l iau cu mine, și dîndu-mi douăzeci de scuzi de aur, pe care-i avea în buzunar, îmi spuse: Leagă-mi diamantele potrivit desenului pe care mi l-ai făcut și păstrează-mi aurul vechi în care sînt legate acum. Atunci, cealaltă doamnă se amestecă în vorbă, spunînd: Dacă aș fi în locul acestui tînăr, m-aș duce fără să mă uit în urmă. *Madonna* Porzia îi răspunse însă că rareori virtuțile stau laolaltă cu viciile și că dacă aș face una ca asta ar însemna să dezmint prea mult înfățișarea mea de om cinstit; apoi dînd să plece, o luă de mîină pe nobila doamnă romană și mi spuse cu un surîs fermecător: Cu bine, Benvenuto! Am mai rămas cîtva timp lîngă desenul la care lucram, copiind chipul unui Jupiter executat de mîna lui Raffaello da Urbino. De îndată ce l-am sfîrșit, am plecat și m-am apucat să fac un mic model din ceară, care arăta cam cum va fi lucrarea după turnare. L-am înfățișat *madonnei* Porzia, de față fiind și doamna romană despre care am mai vorbit; au fost amîndouă încîntate la culme de truda mea și atîta m-au lăudat, încît, împins de o fărîmă de îndrăzneală, le-am făgăduit că lucrarea va fi de două ori mai frumoasă ca modelul. M-am apucat deci de treabă, și în douăsprezece zile am terminat giuvaerul acela, care, așa cum am mai spus, avea forma unui crin împodobit cu mici măști, chipuri de îngeri și animale, emailate cu atîta iscusință, încît diamantele căpătau o strălucire de două ori mai mare.

XX. În timp ce executam această lucrare, talentatul Lucagnolo — cel despre care am vorbit și mai sus — se arată foarte nemulțumit, spunîndu-mi de cîteva ori căș

să-l ajut — așa cum făcusem la început — la execuția vaselor mari de argint. Îi răspunsei că în ceea ce mă privește eram în stare — dacă voiam — să lucrez și vase mari de argint, dar că lucrări ca aceea pe care o executasem nu ne soseau în fiecare zi; adăugai apoi că asemenea lucrări nu s mai puțin vrednice de cinste decât vasele mari de argint și că de altfel ele aduc și mai mult câștig.

Lucagnolo al meu mă luă în derîdere, spunîndu-mi: Ai să vezi tu, Benvenuto; mă voi grăbi să termin o dată cu tine acest vas, pe care l-am început cînd te-ai apucat tu de giuvaer, și atunci îți vei da singur seama ce o să câștig eu de pe urma vasului și ce o să scoți tu cu giuvaerul. L-am răspuns că-mi făcea multă plăcere o asemenea întreprindere cu un om de talent ca el, mai ales că la sfîrșit avea să se vadă care din noi doi se înșela. Și, surîzînd disprețuitor, ne-am aplecat fiecare cu mîndrie asupra lucrului, dornici să terminăm cît mai degrabă ceea ce începusem; iată de ce — cam după zece zile — eram amîndoi gata cu lucrările noastre, executate cu multă grijă și pricepere. Lucagnolo executase pentru masa papii Clemente un vas destul de înalt, destinat a se arunca în el oase și coji de fructe; era mai degrabă o podoabă decât ceva trebuincios. Împodobit cu două mînere frumoase, cu numeroase măști mici și mari și cu frunze minunate, vasul n-avea pereche prin grația și eleganța sa. L-am spus lui Lucagnolo că este cel mai frumos vas pe care l-am văzut vreodată. Acesta, crezînd că mă dau învins, îmi răspunse: Nu mai puțin frumoasă mi se pare și lucrarea ta, dar în curînd vom vedea deosebirea între una și alta. Își luă deci vasul și-l duse papii, care fu foarte mulțumit și dădu numaidecît poruncă să i se plătească atît cît i se cuvenea, potrivit prețurilor obișnuite pentru asemenea lucrări de mari dimensiuni. Între timp, îi dusei și eu lucrarea mea nobilei doamne Porzia, care, adînc uimită, îmi spuse că depășisem cu mult făgăduiala pe care i-o făcusem și adăugă că, în schimbul trudei mele, puteam să-i cer orice-mi plăcea, întrucît, după părerea ei, lucrarea n-ar fi fost plătită nici cu un castel. Apoi, rîzînd, îmi spuse că, deoarece nu-mi putea da așa ceva, să-i cer un lucru pe care mi l-ar putea da. O asigurai că răsplata cea mai mare pe care mi-o doream pentru strădania mea era aceea de a o mulțumi pe înălțimea sa.

Rîsei la rîndul meu și plecai, arătînd că nu mi trebuia nici o răsplată. Atunci, *madonna* Porzia se întoarse spre nobila doamnă romană și i spuse: Acestea, și nu viciile, însoțesc talentul pe care îl bănuiam. Dar, revenindu-și din uimire, *madonna* Porzia mă întrebă: Dragă Benvenuto, n-ai auzit oare că atunci cînd săracul îi face daruri celui bogat rîde Dracul? Are el atîtea alte necazuri, îi răspunsei eu, încît aș vrea să-l văd rîzînd și de data asta. Văzîndu-mă că plec, *madonna* Porzia îmi spuse că tocmai de data asta nu vrea să-i facă diavolului o asemenea favoare. De cum mă întorsei la atelier, Lucagnolo, care ținea într-un cornet banii primiți pentru vas, îmi spuse: Apropiete puțin și pune prețul giuvaerului tău alături de prețul vasului meu. Îi cerui să nu desfacă cornetul acela pînă în ziua următoare, căci trăgeam nădejde că lucrarea mea, care ca frumusețe nu fusese de loc mai prejos de a sa, nu avea să fie altfel nici în privința răsplatei ce mi se cuvenea pentru ea.

XXI. Ziua următoare, *madonna* Porzia îl trimise la mine pe majordomul său; chemîndu-mă afară, acesta îmi puse în mînă din partea stăpînei sale un cornet plin cu bani, spunîndu-mi, între alte cuvinte măgulitoare, vrednice de o asemenea doamnă, că dînsa nu dorea ca Diavolul să aibă de ce să rîdă și că ceea ce mi trimitea nu înfățișa întreaga răsplată a trudei mele. Lucagnolo deabia aștepta să poată pune alături cornetul lui și al meu. De aceea, de cum mă întorsei în atelier, în fața celor doisprezece lucrători, luă cornetul, rîse cu un aer batjocoritor și, după ce vărsă pe tejghea douăzeci și cinci de juli¹, oftă de trei-patru ori, socotind că în cornetul meu nu se pot afla mai mult de patru sau cinci scuzi; năucit de țipetele lui și de privirile și rîsetele celor de față, îmi aruncai ochii în cornetul meu și, văzînd că se află într-însul numai aur, îl ridicai sus de tot, cu amîndouă mîinile; apoi, privind în jos, fără a scoate o șoaptă, îl răsturnai pe o margine a tejghelei, ca în scocul morii. Banii mei erau de două ori mai mulți decît ai lui; dintr-o dată, toți cei de față, care pînă atunci mă priviseră cu un oarecare dispreț, se întoarseră spre Lucagnolo, spunîndu-i: Banii lui Benvenuto, care s mai

¹ *Jul* — monedă de argint, bătută pentru prima oară de papa Iuliu al II-lea.

mulți și numai de aur, sînt mult mai plăcuți la vedere decît ai tăi, Lucagnolo! Am crezut că de furie și de rușine avea să cadă mort; cu toate că avea dreptul la a treia parte din banii mei (potrivit obiceiului, două treimi i se cuvin lucrătorului, iar una meșterului), pizma necugetată învinse zgîrcenia din el, deși s-ar fi cuvenit dimpotrivă, acest Lucagnolo fiind fiul unui țăran din lesi. Își blestemă meseria și pe cei care-l învățaseră, spunînd că de aici încolo se va lăsa de lucrări mari și se va ocupa numai de fleacuri, de vreme ce sînt mai bine plătite. Nu mai puțin mînios, îi zisei și eu că fiecă pasăre își are cîntul ei și că vorbește ca în peșterile din care a ieșit. Îl asigurai cu tot dinadinsul că în ceea ce mă privește mă voi descurca foarte bine în execuția tinichelelor lui, în vreme ce el n-o să izbutască nici odată să facă flecuștețe ca ale mele. Plecai apoi furios, făgăduind să i-o dovedesc în curînd. Cei care erau de față i-au spus deschis că n-avea dreptate și l-au categorisit pe el drept bătăran, iar pe mine drept om, așa cum mă arătasem.

XXII. A doua zi, ducîndu-mă să-i mulțumesc *madonnei* Porzia, i-am arătat că făcuse tocmai contrariul celor ce spusese și că în timp ce eu voisem să-l fac pe Diavol să rîdă, dînsa îl făcuse să-l renege din nou pe Dumnezeu. Am rîs amîndoi bucuroși și mi-a dat să-i execut alte lucrări frumoase și de preț. Între timp, prin mijlocirea unui elev al pictorului Raffaello da Urbino, am căutat să capăt din partea episcopului de Salamanca comanda unui mare vas de apă, numit *acquereccia*, care se ține ca podoabă pe dulapul din odaia de mîncare. Cum însă acel prelat dorea să aibă două vase la fel de mari, pe unul din ele i-l dădu lui Lucagnolo, iar pe celălalt mie. Schița acestor vase fusese desenată de pictorul Gianfrancesco, despre care am vorbit. M-am apucat de vas cu o nemaipomenită tragere de inimă, adăpostindu-mă într-un colțșor din atelierul unui milanez cunoscut sub numele de meșterul Giovanpiero della Tacca. După ce am scăpat de grija asta, am făcut socoteala banilor care puteau să-mi trebuiască pentru nevoile mele, iar prișosul i l-am trimis ca ajutor bietului meu tată; s-a întîmplat însă ca, în timp ce i se plăteau acești bani la Florența, să fie de față și unul din acei turbați care făceau

parte din Consiliul Celor Opt atunci cînd săvîrşisem scandalul de care am vorbit: era tocmai acela care, fără milă, îi spusese tatii că mă va plimba prin oraş sub escortă. Şi cum acest turbat avea copii foarte răi, tata i-a vorbit cam așa: Nenorocirea poate lovi pe oricine, dar mai cu seamă pe cei care, asemenea fiului meu, se lasă tîrîţi de furie atunci cînd dreptatea e de partea lor. Dar celelalte fapte ale sale vor dovedi cît de virtuos am ştiut să-l cresc. Deie Domnul ca feciorii dumitale să nu se poarte cu dumneata altfel decît se poartă ai mei cu mine, căci tot Dumnezeu, care m-a învrednicit să ştiu să-i cresc, mi i-a scăpat şi de furia voastră atunci cînd eu nu mai puteam face nimic. După ce se despărţi de el, tata îmi scrise toate astea, rugîndu-mă că, din dragoste pentru Dumnezeu, să mai şi cînt din cînd în cînd, ca nu cumva să uit frumoasa artă pe care mi-o predase cu atîta osteneală. Scrisoarea, plină de cele mai duioase sfaturi părinteşti care s-au putut auzi vreodată, m-a făcut să izbucnesc în plîns de mila lui; doream ca, în ce priveşte flautul, să-l mulţumesc cît mai deplin înainte de moarte, după cum şi Dumnezeu ne împlineşte toate vrerile drepte atunci cînd îl rugăm cu credinţă în inimi.

XXIII. În timp ce zoream să dau gata frumosul vas al episcopului de Salamanca, singurul meu ajutor era un băieţandru pe care-l promisem ca ucenic, la rugămintile stăruitoare ale unor prieteni de-ai mei şi aproape împotriva voinţei mele. Avea vreo paisprezece ani, se numea Paolino şi era fiul unui locuitor din Roma, care trăia din rente. Acest Paolino era copilul cel mai cinstit, mai frumos şi mai binecrescut pe care l-am văzut în viaţa mea; purtările lui cinstite, nespusa lui frumuseţe şi marea dragoste pe care mi-o purta au făcut să se nască în mine o iubire cum nu ştiu să fi sălăşluit vreodată alta în pieptul unui om. Ca urmare a acestei iubiri neţărmurite şi fiindcă doream să văd luminîndu-se cît mai des acel chip minunat, care de obicei părea mîhnit şi îngîndurat, am început din nou să cînt. Decum puneam mîna pe cornet, chipul lui Paolino se lumina de un zîmbet atît de curat şi atît de frumos, încît nu mă miră de fel năzbîtiile pe care le scriu grecii cu privire la zeii lor, şi sînt sigur că dacă ar fi trăit pe atunci, băiatul

acesta iar fi scos și mai mult din minți. Mai avea acel Paolino și o soră, numită Faustina, pe care nu cred s-o fi întrecut în frumusețe acea Faustina¹ despre care se vorbește atîta în cărțile vechi. Tatăl lui Paolino mă ducea uneori la via sa, și, după cît puteam eu să judec, acest om cumsecade ar fi dorit să-i devin ginere. Iată deci pricina pentru care cîntam acum mai mult decît înainte. Tocmai în acest timp, Gianiacomo — un minunat flautist din Cesena, aflat în slujba papii — îl trimise la mine pe trombonistul Lorenzo, de fel din Lucca, aflat astăzi în slujba ducelui, să mă întrebe dacă voiam să-i ajut de Întîi august², cîntînd la flaut împreună cu ei partea sopranului din cîteva frumoase motete³, pe care le aleseseră. E drept că doream nespus să termin frumosul vas pe care-l începusem; totuși, pe de o parte ținînd seama că muzica în sine este un lucru minunat, iar pe de altă parte pentru a-l mulțumi măcar cît de cît pe bătrînul meu tată, m-am întovărășit bucuros cu ei, așa că, opt zile înainte de Întîi august, am repetat împreună, cîte două ore pe zi. De Întîi august am mers la Belvedere⁴; în timp ce papa Clemente lua masa, am cîntat atît de bine motetele pe care le studiasem, încît, după ce spuse că nu auzise niciodată o orchestră care să cînte atît de suav și de armonios, papa îl chemă pe Gianiacomo, îl întrebă de unde făcuse rost de un flautist atît de bun și-i ceru amănunte despre mine. Cînd Gianiacomo îi spuse numele meu, papa zise: Așadar, acesta este feciorul maestrului Giovanni? Adevărindu-se că eu eram, papa își arată dorința de a mă avea în slujba sa, printre ceilalți muzicanți. Gianiacomo, însă, îl lămuri, spunîndu-i: Preafericite părinte, nu pot să mă laud c-o să-l puteți avea, întrucît meseria lui, în care lucrează zi de zi, este aceea de giuvaergiu; o cunoaște ca nimeni altul și cîștigă mult mai bine decît dacă s-ar apuca de muzică. Îl vreau cu atît mai mult,

¹ Se referă la soția împăratului roman Marc Aureliu, celebră prin frumusețea și viața ei desfrînată.

² Ziua de 1 august, pe care italienii o numesc *Ferragosto* (de la lat. *Feriae Augusti*), este sărbătorită cu mult fast în întreaga Italie; festivitățile durează de la o zi la trei zile.

³ *Motet* — mică bucată muzicală, scrisă pentru două sau trei instrumente. Se cîntă de obicei în biserică, fără a face însă parte din slujbă.

⁴ Pavilion al Vaticanului, unde se află o prețioasă colecție de opere de artă, aparținînd antichității greco-romane.

răspunse papa, cu cât este înzestrat și cu această virtute, la care nu mă așteptam. Ai grijă să primească aceeași leafă ca și voi și spune-i din partea mea că vreau să mă slujească și că îi voi da chiar mâine de lucru, din plin, în cealaltă meserie. Și, întinzînd mîna, papa îi dete, înfășurați într-o batistă, o sută de scuzi de aur, după care urmă: Împarte-i în așa fel încît să-și aibă și el partea. Cînd se despărți de Papa, Gianiacomo veni la noi și ne repetă, cuvînt cu cuvînt, tot ce-i spusese acesta; împărți apoi banii între cei opt tovarăși cîți eram și, înmîinîndu-mi partea, îmi spuse: O să te înscriu în rîndurile noastre. Lasă să treacă ziua de azi, îi întorsei eu vorba, și-o să-ți dau mîine răspunsul. Părăsindu-i, mă întrebam într-una dacă trebuia sau nu să primesc o propunere ca asta, ținînd seama cît de dăunătoare putea să-mi fie, căci mă abăteam de la însușirea temeinică a meseriei mele. Noaptea următoare îmi apăru în vis tatăl meu: cu lacrimi în ochi mă ruga ca, din dragoste pentru Dumnezeu și pentru el, să primesc slujba ce mi se propunea; în timp ce-i răspundeam în vis că nici nu mă gîndesc la una ca asta, mi se păru că vrea să mă înspăimînte, schimbîndu-și îngrozitor fața și spunîndu-mi: Blestemul părintesc te va urmări de n-o să primești; altminteri, te voi binecuvînta în veci! Deșteptîndu-mă alergai cu groaza în suflet să mă înscriu, iar apoi îl înștiințai de asta pe bătrînul meu tată, care, de prea multă bucurie, căzu la pat bolnav, fiind cît pe ce să moară; după aceea îmi scrise însă numaidecît că avusese și el aproape același vis.

XXIV. Gîndeam că, o dată împlinită preacinstita dorință a bunului meu tată, orice lucru trebuia să-mi izburtească din plin și să-mi aducă cinstire și faimă. Cu o deosebită rîvnă m-am apucat deci să termin vasul pe care îl începusem pentru episcopul de Salamanca. Acesta era un om minunat, foarte bogat, dar greu de mulțumit: în fiecare zi trimitea pe cineva să vadă ce fac, și ori de cîte ori trimisul său nu mă găsea, episcopul, furios la culme, venea el însuși să-mi spună că o să-mi ia lucrarea și o s-o dea altuia, care s-o ducă la bun sfîrșit. Toate astea se întîmplau din pricina celui blestemat de flaut. Lucram totuși, zi și noapte, cu nespusă tragere de inimă la acel vas, așa că, aducîndu-l în starea de a-l putea arăta, i l-am trimis episcopului să-l vadă; aceasta i-a sporit

atît de mult dorința de-al vedea terminat, încît m'am căit amarnic că i l'am arătat. De terminat l'am terminat, dar abia după trei luni: era împodobit cu animale mici, ramuri și măști nespuse de frumoase. L'am trimis numai decît pe Paolino, ucenicul meu, să-i arate vasul acelui talentat Lucagnolo, despre care am vorbit mai sus. Cu marea lui drăgălășenie și frumusețe, Paolino vorbi astfel: *Signor* Lucagnolo, Benvenuto spune că, spre a-și ține făgăduiala, îți trimite să vezi una din « tinichelele » dumatile, și așteaptă ca, la rîndu-ți, să-i arăți unul din « fleacurile » lui.

Lucagnolo luă vasul în mîini și, privindu-l îndelung, îi spuse lui Paolino: Frumosul meu copil, comunică-i stăpînului tău că este un om de mare talent și că îl rog să mă socotească prietenul său și să lase deoparte toate celelalte. Frumosul și cinstitul Paolino îmi aduse, plin de bucurie, acest răspuns. Vasul fu dus apoi la locuința episcopului, care dori să se facă o prețuire a lucrării. La aceasta luă parte și Lucagnolo: el lăudă vasul și-l prețui mult mai mult decît nădăjduiam eu. Primind vasul, episcopul grăi, într-un chip foarte spaniolesc: Jur în fața lui Dumnezeu că am să întîrzii și eu cu plata atît cît a întîrziat el cu lucrul. Auzind aceasta, mă întristai nespuse, blestemînd întreaga Spanie și pe toți cei care o iubesc. Printre alte frumoase ornamente, vasul avea și o toartă, făcută dintr-o singură bucată și executată cu multă finețe, care sta înălțată deasupra gurii vasului cu ajutorul unui arc. Într-o zi, împins de lăudă-dăroșenie, episcopul arătă vasul meu cîtorva dintre gentilomii săi spanioli; dar după plecarea episcopului, unul dintre aceștia mînuie cu atîta grosolanie frumoasa toartă a vasului, încît arcul cel fin, neputînd suporta o asemenea brutalitate, i se rupse în mînă; părăindu-se că a săvîrșit o mare stricăciune, gentilomul îl rugă pe sufragiul în grija căruia se afla vasul să-l ducă degrabă la meșterul care-l lucrase și să-i dea oricît o cere, numai să-l repare pe loc. Cînd vasul îmi căzu astfel în mînă, făgăduii să-l repar cît se poate de repede, ceea ce de altfel am și făcut: vasul îmi fusese adus înainte de masă, iar la orele douăzeci și două¹, learcă de nădușeală,

¹ În vremea aceea, italienii împărțeau timpul după un sistem propriu: ziua și noaptea, împreună, erau împărțite în 24 de ore, socotite de la un apus de soare la altul. Din această pricină, atît amiaza, cît

din pricină că alergase tot drumul, cel care mi-l adusese veni după el, căci monseniorul dorea să-l arate altor nobili. Iute, iute, adu vasul! îmi spunea într-una sufragiul, fără a mă lăsa să scot măcar o vorbă. Cum năveam de loc poftă să-i dau vasul, i-am spus că nici nu mă gândeam să mă grăbesc. Cuprins de furie, acesta încercă să tragă cu o mână spada, în timp ce cu cealaltă da să intre cu sila în atelier. Cu arma în mână, m-am războit la el cu dîrzenie: N-am chef să-ți dau; șterge-o și spune-i stăpînului tău, monseniorului, că vasul n-o să iasă din atelier înainte de a-mi fi primit banii pentru munca mea. Pricepînd că nu va căpăta nimic făcînd pe viteazul, servitorul începu să mă roage, ca pe sfînta cruce, spunîndu-mi că dacă îi dau vasul va face pe dracu'n patru, numai să fiu plătit. Vorbele astea nu mă clintiră însă din hotărîrea mea. Pînă la urmă, văzînd că nu face nici o ispravă, sufragiul plecă în goana mare, jurînd că se întorcă însoțit de o mulțime de spanioli, care mă vor tăia în bucăți; între timp, crezîndu-i în parte, în stare de asemenea ticăloșii, luai hotărîrea să mă apăr cu bărbăție, așa că-mi pusei alături minunata mea armă de vînătoare, spunîndu-mi că n-are rost să-mi dau viața unuia care-mi fură avutul și rodul muncii. În timp ce mă frămîntam astfel, se iviră o groază de spanioli, împreună cu majordomul lor, care, cu o îndrăzneală întîlnită numai la spanioli, le spuse să intre în atelier și să ia vasul, iar pe mine să mă ciomăgească. Auzind aceste cuvinte, le arătai țeava armei cu fitilul aprins, strigîndu-le în gura mare: Nelegiuți și trădători ce sînteți! Credeți oare că e cu putință să atacați astfel, într-un oraș ca Roma, locuințele și prăvăliile? Bandiților! Cu arma asta dobor pe oricine încearcă să se apropie de poartă! Apoi, întorcînd țeava către majordom și prefăcîndu-mă că trag, îi spusei: Iar tu, tîlharule, care îi ațîți, o să fii primul care o să cadă ucis. El însă dădu pîtenii calului pe care-l călărea și o luă la sănătoasa. Auzind atîta zarvă, vecinii ieșiră din casă, iar cîțiva nobili romani care treceau pe acolo îmi spuseră: Ucide-i pe acești nelegiuți, căci te vom ajuta noi. Vorbele astea au avut atîta înrîurire, încît, înspăimîntați, spaniolii

și miezul nopții variaua în funcție de anotimp, și, respectiv, de durata zilei și nopții. În traducerea noastră, orele arătate de Cellini vor fi deci înțelese în sensul acestei explicații.

plecară cu toții; neavînd încotro, au fost nevoiți să-și povestească toată încurcătura episcopului, care, fiind un om foarte mîndru, își certă slugile și oamenii de casă atît pentru că-și făcuseră de cap, cît și pentru că nu fuseseră în stare să ducă pînă la capăt ceea ce începuseră. Tocmai atunci apăru pictorul, care mijlocise toată povestea asta; episcopul îl trimise să-mi spună că dacă nu-i aduc fără zăbavă vasul nu-mi vor rămîne întregi decît urechile, iar dacă îl voi aduce, mi-l va plăti pe loc. Departe de a mă înspăimînta, i-am dat a înțelege că mă voi duce să-i spun totul papii, fără nici o întîrziere. Cu timpul, episcopului îi trecu furia, iar mie frica, așa că, încredințat de cîțiva nobili romani că nu voi fi jignit și că-mi voi primi în mod sigur plata muncii mele, m-am înarmat cu un pumnal și, îmbrăcat cu buna mea cămașă de zale, m-am dus acasă la episcop, însoțit de Paolino al meu, care ducea vasul de argint. Episcopul își așează oamenii de casă pe două rînduri, și de aceea, trecînd printre ei, mi se părea că trec nici mai mult, nici mai puțin decît prin mijlocul zodiacului: unul imita leul, altul scorpionul, iar celălalt racul; în cele din urmă, ajunsei în fața boatei, și în timp ce el bolborosea cele mai popești și mai spaniolești cuvinte ce se pot închipui, eu tăceam chitic, fără să salt măcar capul ca să mă uit la el. Furia lui creștea din ce în ce, și, punînd să mi se aducă cele necesare scrisului, îmi ceru să scriu cu mîna mea o dovadă din care să reiasă că fusesem plătit și nu mai aveam nici o pretenție. Ridicai capul și răspunsei că aș scrie bucuros așa ceva dacă mai înainte de asta mi s-ar da și banii. Mînia episcopului crescuse și mari fură amenințările și certurile. Pînă la urmă, căpătai mai întîi banii, și apoi scrisai; după aceea plecai vesel și mulțumit.

XXV. Afîind toate astea, papa Clemente, care văzuse vasul fără să i se spună că este făcut de mine, se bucură nepus și mă acoperi de laude, recunoscînd în public că ținea foarte mult la mine. Aceasta îl făcu pe episcopul de Salamanca să se căiască de toate isprăvile lui, și ca să mă împace îl trimise la mine pe același pictor, să-mi spună că vrea să-mi comande mai multe lucrări de vază; îi răspunsei pictorului că le-aș executa bucuros, dar că doresc să primesc plata înainte de a le începe.

Aceste vorbe au ajuns de asemenea la urechile papii Clemente, făcându-l să izbucnească în hohote de râs. Se afla de față și cardinalul Cibo¹, căruia papa îi povesti toată cearta pe care o avusesem cu episcopul; întorcându-se apoi către unul dintre miniștrii săi, papa îi porunci să-mi dea tot timpul de lucru pentru palat. Susnumitul cardinal trimise după mine și, după numeroase laude, îmi dădu să-i fac un vas mare, mai mare decât cel al spaniolului; cardinalul Cornaro² și mulți dintre ceilalți cardinali, îndeosebi Ridolfi³ și Salviati⁴, îmi dădeau de asemenea de lucru, încât câștigam foarte bine. *Madonna* Porzia, despre care am vorbit mai sus, m-a sfătuit să deschid un atelier al meu; așa am și făcut, și nu mi s-a întâmplat vreodată să nu am de lucru de la această femeie cumsecade, care îmi dădea să câștig cum nu se poate mai bine și datorită căreia am putut dovedi că sînt un om de talent. O strînsă prietenie am legat și cu *signor* Gabbriello Ceserino, gonfalonier al Romei, căruia iam executat numeroase lucrări. Dintre acestea, cea mai vrednică de luat în seamă a fost o mare medalie de aur, care se purta la pălărie și pe care era sculptată Leda⁵ cu lebăda ei; încîntat de lucrarea mea, *signor* Gabbriello îmi spuse că pentru a-mi plăti pe ea prețul convenit dorește să pună pe alții s-o prețuiască. Medalia era lucrată cu multă artă, iar acești alții au prețuit-o la mai mult decât o socotise el, dar, cum ea se afla în mîna lui, n-am văzut un ban pentru toată munca mea. Cu medalia, lucrurile s-au petrecut deci la fel ca și cu vasul episcopului de Salamanca. Dar pentru ca toate astea să nu mă împiedice a povesti fapte mult mai însemnate voi trece în grabă peste ele.

XXVI. Voind să descriu viața mea, întîlnesc multe fapte de care sînt nevoit să mă ocup măcar pe scurt,

¹ Cardinalul *Innocenzio Cibo Malaspina*, arhiepiscop de Genova și nepot de soră al papii Leon al X-lea.

² E vorba de Marco Cornaro, nepot al reginei Ciprului. Episcop de Padova și Verona. Făcut cardinal în 1492.

^{3, 4} Se referă la florentinii Niccolo Ridolfi și Giovanni Salvati, ambii nepoți ai papii Leon al X-lea.

⁵ Personaj mitologic, soția lui Tyndar, rege legendar al Spartei. Îndrăgostindu-se de ea și dorind să-i stea cît mai aproape, Jupiter s-a transformat în lebădă. Este mama lui Castor și Polux, a Elenei și a Clytemnestrei.

dacă nu în mod amănunțit, deși astfel ies oarecum din sfera meseriei mele. Într-o dimineață de Sfîntul Ion, stăteam la masă cu mulți alți florentini de diferite meserii — pictori, sculptori sau giuvaergii. Se aflau printre aceștia pictorul Il Rosso¹, Gianfrancesco, elevul lui Raffaello da Urbino și mulți alții. Și fiindcă le făcuse plăcere să răspundă chemării mele, rîdeau cu toții și glumeau, așa cum se întîmplă în adunările de bărbați, bucurîndu-se de o petrecere atît de minunată. Din întîmplare, trecu pe acolo un tînăr fără minte, soldat de-al lui *signor* Rienzo da Ceri², care, auzind gălăgia ce o făceam, se apucă să spună tot felul de vorbe necuviincioase la adresa florentinilor. Ca gazdă a atîtor oameni de talent și de treabă, mă socotii jignit și, fără ca cineva să bage de seamă, mă luai după soldat. Acesta era împreună cu o ibovnică a sa, și ca s-o facă să rîdă nu mai contenea cu batjocurile. Îl ajunsei din urmă și-l întrebai dacă el era acel îndrăzneț care-i vorbise de rău pe florentini. Eu sînt ăla, răspunse el fără să stea pe gînduri. La aceste cuvinte, ridicai mîna și-l plesnii peste față, spunîndu-i: Iar eu sînt ăsta. Numai decît am pus amîndoi vitejește mîna pe spadă, dar nu am putut începe să ne batem, căci s-au băgat între noi o mulțime de oameni, dintre care cei mai mulți mi-au luat apărarea, întrucît văzuseră și auziseră că aveam dreptate. Ziua următoare mi s-a adus o provocare, pe care am primit-o foarte bucuros, zicînd că asta îmi părea a fi o treabă care se putea descurca mult mai iute decît cele ce țineau de meseria mea; m-am dus deci degrabă să stau de vorbă cu un bătrîn, pe nume Bevilacqua, care se bucura de faima de a fi fost cea mai de seamă spadă a Italiei, întrucît se bătuse de mai bine de douăzeci de ori și ieșise întotdeauna victorios. Acest om de ispravă era foarte bun prieten cu mine: mă cunoscuse în legătură cu meseria mea și mijlocise în cîteva încurcături îngrozitoare pe care le avusesem. Iată ce îmi spuse el, glumind: Sînt sigur, dragă Benvenuto, că ai scăpa cu cinste, chiar

¹ Giovanni Battista di Jacopo, zis și *Il Rosso*, s-a născut la Florența în 1494 și a murit la Paris în 1540. A lucrat mult în Franța, unde fusese chemat de Francisc I. Vezi și G. Vasari, *op. cit.*, vol. II, pp. 294—306.

² Căpitan condotier, aflat pe rînd în slujba Veneției, a papii și a regilor Franței. Cellini va mai vorbi de el și în capitolul al XXXIV-lea (Cartea întîii).

de-ar fi să te bați cu Marte, întrucît în anii cei mulți de cînd te cunosc nu te-am văzut niciodată căutînd gîlceavă pe degeaba. Își însuși deci pricina mea și ne conduse înarmați pe teren, dar, cum potrivnicul meu se lăsă păgubaș, ieșii cu bine din povestea asta, fără să fi vărsat nici o picătură de sînge. Deși ar merita să fie povestite, trec sub tăcere alte isprăvi de același fel, pentru a putea povesti fapte în legătură cu meseria mea, adevăratul temei pentru care m'am apucat să scriu și, slavă Domnului, voi avea destule de spus și despre ea. Mînat de o pizmă nevinovată, aș fi vrut să fac o altă lucrare, care să le ajungă și chiar să le întrecă pe cele ale talentatului Lucagnolo, de care am vorbit mai sus; nu mă îndepărtam însă nici de frumoasa-mi meserie de giuvaergiu, așa că, împărțindu-mă între amîndouă meseriile, cîștigam bani și cinste din belșug și executam și într-una, și în cealaltă numai lucrări care nu semănau de fel cu ale altora. În acest timp trăia la Roma un foarte talentat perugin, pe nume Lautizio¹, care avea o singură îndeletnicire, fiind însă și singurul pe lume în această meserie. Se obișnuiește la Roma ca fiecare cardinal să aibă un sigiliu, în care sînt gravate armele lui; aceste sigilii se fac de mărimea unei mîini de copil de doisprezece ani și, așa cum am spus mai sus, în ele se gravează armele cardinalului, înconjurare de o mulțime de figuri; cînd aceste sigilii sînt bine executate, ele se vînd cu o sută de scuzi bucata și chiar cu mai mult. Îl pizmuia în mod sincer pe acest om de talent, deși meșteșugul său nu are nimic a face cu meșteșugurile legate de giuvaergerie; aceasta era, de altfel, pricina că Lautizio nu cunoștea nimic în afară de meșteșugul sigiliilor. M'am apucat deci să învăț acest meșteșug și, deși îl găseam foarte greu, nu oboseam niciodată, ci învățam mereu. Se mai afla la Roma și un alt om de mare talent, milanez de neam, care se chema *messer Caradosso*². Acesta executa, din foi de metal, mici medalii cizelate, precum și multe alte lucrări;

¹ *Lautizio Rotelli* — cunoscut meșter giuvaergiu. Despre el și despre lucrările lui, Cellini vorbește pe larg în *Tratatul despre giuvaergerie* (capitolul al VI-lea).

² *Ambrogio Foppa*, poreclit *Caradosso*, născut la Pavia. Lucra foarte îngrijit, dar și foarte încet. În capitolul al V-lea al *Tratatului despre giuvaergerie*, Cellini spune că porecla i-ar fi venit de la un nobil

aşa, de pildă, a lucrat cîteva *pace*¹ în semirelief şi cîteva Crîşti, înalţi de o palmă, din foi foarte subţiri de aur; erau atît de bine executaţi, încît credeam că nu s-a văzut vreodată un meşter mai priceput şi îl pizmuiam mai mult ca pe oricare altul.

Alţi meşteri lucrau medalii gravate în oţel; aceştia erau un adevărat model şi o şcoală pentru cei care voiau să cunoască în chip desăvîrşit gravarea monedelor. Mă trudeam cu cea mai mare sîrguinţă să învăţ aceste felurite meşteşuguri. În ceea ce priveşte minunata artă a smălţuitului, nu am întîlnit pe nimeni care s-o stăpînească mai bine decît un florentin de al nostru, numit Amerigo²; nu l-am cunoscut pe Amerigo, dar am cunoscut bine minunatele sale lucrări; n-am văzut un alt meşter în stare să se ridice pînă la divina lor frumuseţe. M-am apucat cu toate puterile mele de această meserie atît de grea, mai ales atunci cînd e vorba de a trece prin foc lucrările migălite cu atîta trudă, căci adeseori focul le strică sau le nimiceşte de-a binelea. În ciuda tuturor greutăţilor de care mă loveam, simţeam o plăcere nespusă; datorită unui dar aparte, dat mie de către Atoateziditorul, care mă înzestrase cu o fire atît de bună şi de armonios întocmită, încît nu mi era greu să schimb în fapte tot ceea ce mi trecea prin minte să fac, aceste greutăţi grozave păreau că mi aduc liniştea. Meseriile de care vorbesc se deosebesc atît de mult una de alta, încît dacă cineva care cunoaşte bine una din ele ar voi să le practice pe celelalte n-ar izbuti aproape niciodată în aceeaşi măsură ca în meşteşugul pe care îl stăpîneşte. Iată de ce mă străduiam pe cît puteam să ajung să lucrez la fel de frumos în toate aceste meserii; la locul convenit voi arăta de altfel că am izbutit întru totul, aşa precum spun.

XXVII. Pe cînd eram încă un tinerel de aproape douăzeci şi trei de ani, izbucni la Roma o ciumă atît de cum-

spaniol, care, furios că nu primise la timp o medalie comandată, i-a zis *Cara de oso*, adică faţă de urs. Foppa, fără să cunoscă înţelesul acestor cuvinte, a găsit numele armonios şi l-a adoptat. Mai tîrziu, cînd i-a aflat înţelesul, a voit să-l lepede, dar i-a fost cu neputinţă, căci nimeni nu i-a mai spus altfel.

¹ *Pace* — plăci cu imagini de sfinţi, pe care, în bisericile catolice, credincioşii le sărută înaintea de împărtăşanie.

² *Amerigo Amerighi* — pomenit de Cellini şi în *Tratatul despre giuvaergerie*.

plită, încît mureau zilnic cîteva mii de oameni. Însă, mîntat oarecum de această molimă, începui a mă deda la anumite petreceri; făceam asta pentru că inima mi dădea ghes, dar și din anumite alte pricini, pe care le voi mărturisi de îndată. În zilele de sărbătoare mergeam bucuros să văd monumentele antice, fie pentru a le desena, fie pentru a le modela în ceară; și pentru că toate aceste antichități nu sînt aîltceva decît niște ruine, iar între ele își făcuseră cuib o mulțime de porumbei, îmi veni poftă să-i vînez cu flinta¹. Și cum frica de ciumă mă făcea să doresc a rupe legătura cu lumea, puneam flinta pe umărul lui Paolino al meu și o porneam amîndoi spre antichitățile de care vorbeam mai sus. În felul acesta, mă întorceam adeseori încărcat cu porumbei grași. Nu mi plăcea să pun în flintă decît o singură încărcătură, așa că nu căpătam un vînat bogat decît datorită unei adevărate iscusințe a mea în acest meșteșug. Aveam o flintă dreaptă, făcută de mîna mea și strălucind mai bine ca o oglindă, atît pe dinafară cît și pe dinăuntru. Tot singur îmi pregăteam și o pulbere măruntă de tot, în privința căreia am izbutit să descopăr cele mai grozave taine, pe care nici pînă astăzi nu le-a mai aflat nimeni altul; dar ca să nu mă întind prea mult, voi povesti în legătură cu asta un singur fapt, care-i va uimi pe toți cîți se pricep în această meserie; cu o cîtime de pulbere cîntărind a cincea parte din greutatea încărcăturii nimeam drept în țintă, la o depărtare de două sute de pași. Se părea că patima mea pentru vînătoare m'ar îndepărta de la meseria și studiile mele; dar chiar dacă în parte acesta era adevărul, nu e mai puțin adevărat că patima asta îmi dăruia mai mult decît îmi răpea; așa, de pildă, ori de cîte ori mergeam la vînătoare, mă simțeam mult mai bine, căci aerul îmi pria nespus. Fiind cam trist din fire, vînătorea îmi însenina sufletul și mă făcea să lucrez cu mult mai mult spor și iscusință decît atunci cînd stam neconținut cufundat în studii și exerciții; în felul acesta, flinta mea îmi aducea mai mult cîștig decît pagubă. Tot mulțumită acestei patimi m'am împrietenit cu cîțiva căutători de antichități, care se țineau scai de niște țărani lombarzi, veniți la Roma pe vremea săpatului la vii. Săpînd viile, acești țărani găseau întotdeauna

¹ Armă de foc din secolul al XV-lea și al XVI-lea (it. *scopieto*, *schoppetto*; fr. *escopette*).

medalii antice, agate ¹, crisopraze ², cornaline ³, camee ⁴; ba mai găseau și pietre prețioase, ca safire, smaralde, diamante și rubine. Uneori, căutătorii de antichități căpătau de la țărani câte ceva din lucrurile găsite, pe un preț foarte mic. Din când în când — și chiar destul de des — răscumpăram de la acești căutători felurite pietre prețioase, plătind pe ele mai mulți bani de aur decât dăduseră ei în argint. Toate acestea, lăsând la o parte câștigul pe care-l căpătam și care era de zece ori mai mare decât prețul plătit, îmi asigurau bunăvoința tuturor cardinalilor din Roma. Voi aminti doar câteva din acele rarități, și anume pe cele mai prețioase. Între multe altele, mi-a căzut în mână un cap de delfin de mărimea unei bile cu care se votează. Pe lângă faptul că acest cap era de o deosebită frumusețe, natura depășea cu mult arta, căci smaraldul din care era lucrat avea o culoare atît de curată, încît cel care mi l-a cumpărat — plătindu-mi-l cu cîteva zeci de scuzi — l-a montat într-un inel, ca pe o nestemată obișnuită, vînzîndu-l apoi cu cîteva sute de scuzi. O altă piatră prețioasă înfățișa tot un cap, executat din cel mai frumos topaz ce s-a văzut vreodată pe lume. Aici, arta era la înălțimea naturii; piatra asta era cît o alună măricică, iar capul, care-o înfățișa pe *Minerva* ⁵, era nespus de frumos. O altă piatră era o camee în care fusese sculptat un *Hercule* ⁶ înlănțuind Cerberul cel cu trei capete ⁷. Era atît de frumoasă și executată cu atîta talent, încît marele nostru Michelagnolo recunoscuse că nu mai văzuse nicicînd un lucru atît de minunat. Printre multe alte medalii de bronz, îmi căzu în mână una care avea pe ea capul lui Jupiter ⁸. Era cea mai mare medalie pe care am văzut-o vreodată; capul era atît de bine executat, încît făcea

^{1,2,3}, Pietre semiprețioase, colorate viu și variat.

⁴ Piatră semiprețioasă de diferite culori avînd sculptate în ea, în relief, diverse figuri.

⁵ *Minerva* (*Palas Atena*) — zeița înțelepciunii la romani și la greci.

⁶ *Hercule* (*Heracles*) — erou legendar grec, fiul lui Zeus și al Alcmenei, înzestrat cu o putere fabuloasă, grație căreia ar fi săvîrșit o mulțime de fapte vitejești.

⁷ *Tricefalul Cerber* — cîine cu trei capete, paznic al Infernului, în mitologia greco-romă, după a cărei relatare nu a putut fi învins decît de Hercules, care l-a pus în lanț, l-a adus pe Pămînt, iar mai tîrziu l-a trimis înapoi în Infern.

⁸ *Jupiter* (*Zeus*) — zeul cerului și părintele celor mai mulți dintre zeii mitologiei greco-romane.

din ea o medalie unică, iar reversul, de asemenea foarte frumos, avea câteva figurine, la fel de bine lucrate ca și capul lui Jupiter. Multe așa mai avea de spus cu privire la acest subiect, dar nu vreau să mă întind, de teamă să nu mă lungesc prea mult.

XXVIII. Deși vreau să mă întorc puțin înapoi, n-am să mă îndepărtez totuși de subiectul meu. După cum am mai spus, la Roma izbucnise ciuma. Tocmai în acel timp sosise acolo un chirurg cu mare faimă, cunoscut sub numele de maestrul Iacomo da Carpi¹. Printre altele, acest om învățat a preluat și îngrijirea unor cazuri deznădăjduite de sfrenție². Și fiindcă la Roma boala asta e foarte răspândită printre preoți, și îndeosebi în rîndul celor mai bogați, s-a dus vestea în țară că doctorul era în stare să vindece ca prin farmec asemenea vătămături, cu ajutorul nu știu căror fumigații, dar că ținea să hotărască prețul înainte de a începe să-l îngrijească pe bolnav și că acest preț nu era de zeci, ci de sute de scuzi. Ilustrul doctor se pricepea foarte bine la desen. Într-o zi, trecînd din întâmplare pe la atelierul meu, văzu expuse niște desene, printre care se aflau și schițele cîtorva vase foarte ciudate, desenate pentru propria mi plăcere. Erau niște vase cu totul deosebite de cele văzute pînă atunci. Maestrul Iacomo dori să-i execute aceste vase din argint; i le-am lucrat cu multă plăcere, mai ales fiindcă era vorba de un capriciu al meu. Și cu toate că am fost plătit cum nu se poate mai bine, prețuirea pe care mi-am cîștigat-o a valorat de o sută de ori mai mult, întrucît cei mai de vază aurari au recunoscut că nu mai văzuseră lucrări atît de frumoase și atît de bine executate. Abia am apucat să-i predau vasele, că doctorul le și arată papii, iar a doua zi părăsi Roma. Era foarte învățat și vorbea minunat despre medicină. Papa ținea să-l păstreze în slujba sa, dar maestrul Iacomo îi răspunse că nu vrea să intre în slujba nimănui pe lume și că cine

¹ *Giacomo Berengario da Carpi*, medic și chirurg, destul de priceput, și nicidecum șarlatan, cum îl prezintă Cellini. A fost, pare-se, printre primii care au folosit mercurul în tratamentul sifilisului. Trebuie remarcat de asemeni că, deși în acest capitol ne spune că Berengario i-a plătit foarte bine vasele executate, Cellini nu se va sfi mai tîrziu (capitolul al VIII-lea, Cartea a II-a) să ne spună că vasele i-au fost foarte prost plătite.

² *Sfrenție* (*sfрінție*) — denumirea populară a sifilisului.

avea nevoie de el n-avea decît să-l urmeze. Era foarte șiret și bine-a făcut că a plecat din Roma, căci, nu după multe luni, toți cei pe care îi îngrijise sau simțit de o sută de ori mai rău decît înainte, așa că dacă mai stătea era cu siguranță ucis. Între mulți alții cărora le arătase vasele mele se găsea și preanobilul duce de Ferrara¹. Doctorul le spunea tuturor că a căpătat vasele de la un nobil de seamă din Roma, pe care n-a vrut să-l vindece decît cu acest preț. Mai spunea de asemeni că nobilul cu pricina l-ar fi asigurat că sînt vase antice, că i-ar fi dăruit orice altceva în afară de ele și că le-a căpătat prefăcîndu-se că nu vrea să-l vindece decît în felul acesta. Toate astea mi le-a spus, la Ferrara, *messer Alberto Bendedio*, care mi-a arătat, cu mare pompă, cîteva copii în pămînt ale acestor vase, făcîndu-mă să izbucnesc în rîs. Văzînd că nu scot nici o vorbă, *messer Alberto Bendedio*, om mîndru din fire, mi-a spus mînios: Rîzi, ai? Află însă de la mine că de o mie de ani încoace nu s-a mai născut un om care să știe măcar să deseneze asemenea vase! Ca să nu stric faima vaselor, am tăcut chitic, prefăcîndu-mă că le admir plin de uimire. Mulți nobili din Roma mi-au spus și ei că, după părerea lor, opera asta cu totul aparte îi aparține antichității (unii din acești nobili îmi erau prieteni); mîndru de opera mea, le-am mărturisit că aceste vase sînt făcute de mine. Întrucît nu voiau să mă creadă și fiindcă nu doream să fiu luat drept mincinos, a trebuit să aduc martori; ba mai mult: a trebuit să fac alte desene, întrucît pe cele vechi, maestrul Iacomo le luase cu el prin vicleșug. Am cîștigat așadar îndeajuns de pe urma acestei mici lucrări.

XXIX. Cum ciurma bîntuia de mai multe luni, iar între timp îmi muriseră mulți prieteni, m-am gîndit să mă izolez. Am stat astfel bine, sănătos, pînă într-o seară oarecare, cînd un tovarăș de-al meu a adus la cină o curtezană bologneză, cu numele de Faustina. Era o femeie foarte frumoasă, avînd cam vreo treizeci de ani, iar împreună cu ea se afla o slujnicuță de treisprezece sau paisprezece ani. Deoarece Faustina era a tovarășului meu, nu m-aș fi atins de ea pentru tot aurul din lume.

¹ *Alfonso I d'Este* (1476—1534), cunoscut ca sprijinitor al artiștilor și poeților, mai ales al marelui poet Ludovico Ariosto, autorul celebrei poeme eroicomiche *Orlando Furioso*.

Și deși ea susținea că-i plac foarte mult, m-am ferit tot timpul să-mi înșel prietenul; dar după ce ei s-au dus la culcare, am trecut și eu la slujnicuță, care, fiind încă neprihănită, ar fi fost vai de ea dacă ar fi aflat stăpînăsa. Am petrecut astfel toată noaptea cu mult mai multă plăcere decît cu Faustina. În zori, pe cînd voiam să mănînc ceva, căci eram obosit, de parcă străbătusem nu știu cîte mile, mă apucă o durere de cap îngrozitoare; pe brațul stîng îmi apărură o sumedenie de buboaie, iar pe dosul palmei stîngi, spre partea dinafară, mi se ivi o bubă neagră, înfiorătoare. Însăpămîntat, prietenul meu o șterse împreună cu vaca cea grasă și cu cea slabă, iar eu rămăsei singur, împreună cu un biet ucenic de-al meu, care nu voia să mă părăsească nici în ruptul capului; simțeam că mă înăbuș și socoteam că pînă aici m-au dus zilele. În acest timp trecu pe stradă tatăl ucenicului meu, care era medic în slujba cardinalului Iacoacci¹. Tată, vino să-l vezi pe Benvenuto, căci e puțin cam bolnav și stă la pat, strigă ucenicul. Fără a se gîndi cam de ce boală putea fi vorba, medicul veni numaidecît la mine, și de cum îmi luă pulsul văzu și auzi ce n-ar fi vrut. Întorcîndu-se repede către fiul său, îi spuse: Fiu trădător, m-ai ruinat! Cum mă mai pot duce în fața cardinalului? La asta, fecioru-său răspunse: Tată, maestrul meu face mai mult decît toți cardinalii Romei! Medicul se întoarse atunci către mine și-mi spuse: De vreme ce tot sînt aici, vreau să te îngrijesc! Te fac însă atent că, dacă te-ai culcat cumva cu vreo femeie, te-ai dus pe copcă. Chiar astănoapte m-am culcat cu una, îi răspunsei eu. Cu cine și cît? mă întrebă el. Toată noaptea, cu o fetișcană. Dîndu-și seama că vorbise prostii, îmi spuse: Întrucît buboaiele au ieșit de curînd și încă nu put, iar îngrijirea a început din timp, nu trebuie să te sperii prea mult, căci trag nădejde să te vindec. După ce mă îngriji, medicul plecă, iar în urma lui intră pe ușă Giovanni Rigogli, unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, care, mîhnit atît de grozăvia bolii, cît și de faptul că fusesem părăsit de tovarășul meu, grăi: Fii sigur, dragă Benvenuto, că n-am să mă dezlipesc de tine pînă n-o să te văd bine, sănătos. Îi spusei prietenului să nu se apropie de mine, căci sufăr de o boală de nevindecat; apoi îl rugai să

ia doar o sumă frumoasă de bani care se afla într-o casetă de lîngă patul meu, și i cerui ca, după ce nu voi mai fi, să trimită acești bani bietului meu tată, scriindu-i că am plătit și eu bir afurisei ciume. Scumpul meu prieten îmi răspunse că nu mă va părăsi cu nici un chip și că, orice s-ar întîmpla, știe el mai bine ca oricine ce se cuvine să facă pentru un prieten. Dar, mulțumită lui Dumnezeu și unor leacuri minunate, am trecut și peste hopul acesta: sănătatea mea s-a îmbunătățit nespus, așa că în curînd am scăpat cu bine de boala asta necruțătoare. Cu rana încă deschisă, dar plină de feși și acoperită cu bandaje, am plecat la drum, călare pe un căluț sălbatic, pe care îl aveam. Animalul ăsta avea părul mai lung de patru degete, era mare cît o namilă de urs și semăna într-adevăr cu Moș Martin. Călare pe el, pornii să-l găsesc pe pictorul Rosso, care nu locuia la Roma, ci la Cervetera, domeniu al contelui dell'Anguillara, aflat pe drumul spre Civita Vecchia; l-am găsit pe dragul meu Rosso, și, în timp ce el se bucura din cale afară că mă vede, i-am spus: Am venit să fac la tine ceea ce acum cîteva luni ai făcut și tu la mine. Izbucnind în hohote de rîs, îmbrățișîndu-mă și sărutîndu-mă, Rosso îmi ceru să-mi țin gura, ca nu cumva să aflu contele.

Răsfățat de conte și ducînd-o numai în vinuri bune și în mese strașnice, am petrecut aici fericit timp de aproape o lună. În fiecare zi mă duceam singur pe țărmul mării, și acolo, după ce descălecam, adunam tot felul de pietricele, melcișori și scoici de o frumusețe rar întîlnită. În ultima zi, căci după asta n-am mai dat pe acolo, am fost atacat de o ceată de oameni travestiți, care coborîseră de pe o corabie maură; bandiții mă înghesuiră într-un loc foarte strîmt, de unde părea cu neputință să le mai scap din mîini; am încălecat însă la iuțeală pe căluțul meu, hotărît să mor fie împușcat, fie înecat, căci nu trăgeam decît slabă nădejde să scap de una din aceste două morți. Dar, cu voia lui Dumnezeu, căluțul meu, același despre care am vorbit mai sus, țîșni într-un chip uimitor, scăpîndu-mi viața. L-am mulțumit Domnului și i-am povestit totul contelui, care a dat alarma; corăbiile se și vedeau, însă, plutind pe mare. Chiar în ziua următoare, vesel și sănătos, m-am înapoiat la Roma.

XXX. Ciuma dispăruse aproape cu desăvârșire, încât cei care se regăseau în viață se firitiseau unii pe alții cu multă bucurie. În felul acesta a luat naștere un grup alcătuit din cei mai buni pictori, sculptori și aurari care se aflau la Roma, întemeietorul acestui grup fiind un sculptor numit Michelagnolo¹. De fel din Siena, acesta era un om deosebit de talentat, neîntrecut în meseria sa; dar mai presus de orice, era și cel mai bun, și cel mai drăgăstos om din lume. Era cel mai vîrstnic din grupul nostru, dar și cel mai tînăr în ceea ce privește tăria trupului. Ne întâlneam adeseori, cel puțin de două ori pe săptămînă. Nu pot trece sub tăcere faptul că din acest grup al nostru făceau parte pictorii Giulio Romano² și Gian Francesco³, minunați elevi ai marelui Raffaello da Urbino. Într-o bună zi, tot adunîndu-ne mereu, căpetenia noastră găsi de cuviință ca duminica următoare să ne întîlnim la el la cină, fiecare dintre noi fiind dator să-și aducă, după cum spunea Michelagnolo, «stăncuța» lui; cel ce nu avea să aducă urma să plătească o masă întregului grup. Aceia dintre noi care nu aveau legături cu asemenea femei au fost nevoiți — nu fără cheltuială și necaz — să-și găsească și ei cîte una, spre a nu se face de rîs la acel virtuos chiolhan. În ce mă privește, deși știam că mă puteam bizui pe o tînără foarte frumoasă, numită Pantasilea, care era îndrăgostită foc de mine, a trebuit să îo las lui Bachiacca⁴, un bun prieten al meu, care fusese și era încă îndrăgostit de ea pînă peste cap. Cînd văzu că mă lipsesc de ea de la cea dintîi vorbă a prietenului meu, Pantasilea fu rănită în mîndria ei, părăindu-se că puțin îmi păsa de

¹ *Michelagnolo di Bernardino da Siena* (1490—1540); a trăit un timp în Croația. Venind la Roma, a fost însărcinat cu executarea marelui papii Adrian al VI-lea.

² Se chema, de fapt, Giulio Pippi. A fost elevul preferat al lui Raffael, care l-a și lăsat moștenitor, împreună cu Il Fattore. Nevoit să părăsească Roma din pricina miniei papale, stîrnită de desenele pornografice cu care ilustrase unele din lucrările lui Pietro Aretino, Giulio Romano s-a refugiat la Mantova, unde a lucrat pentru ducele Federico Gonzaga, căruia i-a construit și faimosul palat numit del T. A murit în anul 1546.

³ *Il Fattore* — vezi nota 2, p. 38, cap. al XIX-lea, Cartea I.

⁴ *Francesco d'Ubertino Verdi*, poreclit Bachiacca, s-a născut la Florența în 1484 și a murit în 1557. Cele mai multe din lucrările sale le-a trimis în Anglia. Către sfîrșitul vieții, a intrat în slujba ducelui Cosimo I, pentru care a pictat lucruri vesele și grațioase.

marea dragoste pe care mi-o purta. Scurtă vreme după această întâmplare, se născu o mare dandana, căci Pantasilea dorea să răzbune jignirea pe care i-o adusesem; despre asta, însă, voi vorbi pe larg la timpul său. Deși se apropia ziua când trebuia să ne prezentăm în fața cinstitei adunări, fiecare cu « stăncuța » sa, eu nu aveam încă pe cine să aduc. Socoteam că ar fi o greșală să lipsesc de la o petrecere atît de smintită și aveam totodată ambiția de a nu aduce, între atîtea minunății, cine știe ce « stăncuță » jumulită; mă gîndii atunci la o soție, menită să adauge veseliei și mai mult haz. L-am chemat așadar pe un băiețandru de vreo șaisprezece ani, vecin cu mine și fiu al unui meșter arămar spaniol. Băiatul studia latina și era foarte sîrguincios. Se numea Diego, era chipeș și avea un ten minunat, iar trăsăturile sale erau mult mai frumoase decît ale anticului Antinous¹. Îl desenasem în numeroase rînduri, iar lucrările mele se bucuraseră de multă prețuire. Diego nu se avea bine cu nimeni, așa că era cu totul necunoscut, și, cum își vedea numai de studiile sale, era și cam neîngrijit îmbrăcat. L-am chemat la mine acasă și l-am rugat să-mi îngăduie să-l împodobesc cu veșmintele femeiești pe care le pregătisem. A primit cu multă ușurință și s-a îmbrăcat degrabă, iar eu, întrebuițînd tot felul de podoabe, am dat o strălucire și mai mare frumosului său chip. L-am pus în urechi două toarte, avînd în mijloc două perle mari, minunate; toartele despicate strîngeau urechile, lăsînd să se creadă că acestea ar fi găurite; la gît i-am prins niște splendide colane de aur și alte giuvaere minunate, iar mîinile lui frumoase le-am împodobit cu inele. După asta, luîndu-l în glumă de ureche, l-am dus în fața unei oglinzi cît toate zilele. Privindu-se, tînărul a strigat cu mîndrie: Vai, Doamne, dar ăsta e Diego? L-am răspuns atunci: Ăsta e Diego, căruia nu i-am cerut nicicînd vreo favoare; pe același Diego, îl rog însă ca de data asta să-mi îplinească o plăcere nevinovată, mergînd astfel îmbrăcat să cineze împreună cu o cinstită adunare, de care i-am vorbit în atîtea rînduri. Virtuos, nevinovat și cuminte, tînărul, lăsînd la o parte mîndria, plecă ochii în jos și rămase cîtva timp fără să scoată o vorbă; apoi, ridicîndu-și deodată capul, îmi

¹ Tînăr din Bittinia (Asia Mică) renumit pentru frumusețea sa; sclav și apoi favorit al împăratului roman Adrian.

spuse: Cu tine, Benvenuto, merg; și acum, haide! Iam pus pe cap un văl mare, care la Roma se cheamă văl de vară, și am ajuns ultimii la cină, așa că ne ieșiră cu toții în întâmpinare. Michelagnolo (care, după cum am mai spus, era cel mai glumeț și mai plăcut om din lume) stătea între Giulio și Giovanfrancesco; când ridicai vălul de pe chipul frumoasei mele însoțitoare, îl prinse pe unul cu o mână, și pe celălalt cu alta și îi sili cu toată puterea să se aplece, în timp ce el, în genunchi, cerșea în gura mare mila Domnului, strigînd să-l audă toată lumea: Priviți, priviți cum arată la chip îngerii paradisului! Și cu toate că li se spune îngeri, luați seama că există și îngeri de sex feminin. Apoi, tot în gura mare, continuă:

*O, înger frumos, o, înger senin,
Tu mă mîntui și tu mă-nchini.*

La aceste cuvinte, drăgălașa ființă de lîngă mine ridică rîzînd mîna dreaptă și îi dădu o binecuvîntare papală, însoțind-o cu o seamă de vorbe de duh. Atunci, ridicîndu-se în picioare, Michelagnolo spuse că papilor li se sărută picioarele, iar îngerilor obraji; tînărul făcu întocmai și se înroși tot, devenind astfel și mai frumos. Odaia era plină de sonetele noastre, pe care i le trimiseseam lui Michelagnolo. Tînărul începu să le citească, și le citi pe toate, ceea ce îi dădu un farmec de nedescris. S-au spus apoi o puzderie de vorbe de duh, asupra cărora nu vreau să mă opresc, căci nu pentru asta scriu. Doar despre una singură se cuvine să amintesc, fiindcă a spus-o Giulio Romano, acel minunat pictor de care am mai vorbit; după cei privi cu nevinovăție pe toți cei ce stăteau în jurul mesei, oprindu-se îndeosebi asupra femeilor, el se întoarse către Michelagnolo, spunîndu-i: Dragul meu Michelagnolo, numele ăsta de « stăncuță », cu care le-ai botezat, li se potrivește astăzi acestor doamne, cu toate că, alături de unul dintre cei mai frumoși păuni ce se pot închipui, sînt mai puțin frumoase chiar decît stăncuțele! Ne pregăteam să ne așezăm la masă, căci se aduseseră bucatele. Giulio ceru încuviințarea de a ne arăta locul fiecăruia. După ce căpătă această învoire, luă femeile de mîna și le așeză la locurile lor, dîndu-i « stăncuței » mele locul din mijloc; apoi îi așeză pe bărbați, de data asta oprindu-mi mie locul din

mijloc și spunînd că mi se cuvenea această cinste. Pe peretele din spatele femeilor se afla o pînză pictată cu minunate flori de iasomie, care alcătuiau un cadru atît de frumos pentru acele doamne și în special pentru a mea, încît cu greu aş putea găsi cuvintele cu care să-l descriu. Stăteam deci cu toții voioși la această bogată masă, cu bucate minunate și servite din belșug. După ce terminarăm de mîncat, urmă un mic concert de muzică vocală, cu acompaniament de instrumente, și fiindcă muzicanții cîntau cu partitura în față, frumoasa mea însoțitoare ceru să cînte și ea; cum însă cînta aproape mai bine decît ceilalți, stîrni atîta mirare, încît părerile lui Giulio și Michelagnolo nu mai erau glumețe, ca la început, ci grave, serioase și pline de uimire. După concert, un oarecare Aurelio Ascolano¹, care improviza ca nimeni altul, începu să proslăvească femeile, cu vorbe dumnezeiesc de frumoase. În timp ce el cînta, cele două femei între care se afla drăguța mea nu conteneau să sporovăiască; una povestea cum o pășise ea, cealaltă o întreba pe a mea în ce fel căzuse în greșală, ce prietene avea, de cîtă vreme se afla la Roma și alte nimicuri de astea. Dacă aş urmări să descriu asemenea lucruri de haz, ar trebui să povestesc și o groază de încurcături pricinuite de Pantasilea, care era îndrăgostită lulea de mine; dar cum nu acesta mi-e scopul, o să fiu foarte scurt. Plictisit și dornic să scape de toată flecăreala acestor femei proslătănace, însoțitorul meu, pe care îl botezasem Pomona², se răsucea cînd pe o parte, cînd pe cealaltă. Femeia pe care o adusese Giulio o întrebă dacă nu cumva se simțea rău. Pomona răspunse că da, că i se părea că ar fi însărcinată de cîteva luni și că simțea o oarecare apăsare în uter. Cuprinse pe loc de mila ei, cele două vecine de masă începură s-o pipăie, descoperind că era bărbat. Trăgîndu-și mîinile ca arse, se porniră să-l ocărăască, cu vorbe care li se spun tinerilor frumoși. Ne scularăm de la masă în rîsete și țipete, iar vajnicul Michelagnolo ceru voie să mă pedepsească așa cum va socoti el. Căpătînd dezlegarea, mă ridică în brațe în mijlocul țipetelor și strigă: Trăiască! Trăiască! adăugînd că asta era pedeapsa ce mi se cuvenea pentru o șotie atît de izbutită.

¹ Unii comentatori cred că e vorba de poetul Euriale d'Ascoli, prieten cu Anibal Caro și Pietro Aretino.

² Zeița fructelor și a grădinilor la romani.

Așa s-a terminat ziua, iar o dată cu ea, și vesela noastră cină; apoi ne-am întors fiecare la casele noastre.

XXXI. Aș putea să înșir la nesfârșit lucrările pe care le-am făcut pentru tot felul de oameni. Mă voi mulțumi să spun că trudeam din răputeri pentru a mă desăvîrși în numeroasele și feluritele arte de care am pomenit mai sus. Lucram deci în toate, și fără răgaz. Pînă aici n-am apucat să descriu vreo lucrare de-a mea mai de Doamne-ajută; aștept deci să fac acest lucru la locul potrivit, iar prilejul nu va întârzia să se ivească. În vremea asta, sculptorul sienez Michelagnolo, despre care am mai vorbit, lucra la mormîntul răposatului papă Adrian, iar pictorul Giulio Romano, despre care de asemenea am mai vorbit, intrase în slujba marchizului de Mantova. Ceilalți prieteni ai mei se răspîndiseră carencotro, pe unde-i chemau treburile, așa că virtuosul nostru grup se risipise aproape de tot. În acel timp îmi căzură în mînă cîteva mici pumnale turcești, cu mînerul, lama și teaca din oțel. Toate astea aveau pe ele niște frumoase crengi înfrunzite, gravate după meșteșugul turcesc, precum și gingașe incrustații în aur. Asemenea lucrări îmi stîrniră dorința de a-mi încerca puterile și de a mă strădui într-o meserie atît de deosebită de celelalte pe care le învățasem pînă atunci; băgînd de seamă că mă descurc cît se poate de bine, mă apukai să fac și eu cîteva lucrări. Din felurite pricini, aceste lucrări erau mult mai frumoase și mai trainice decît ale turcilor. Una din pricini era că eu gravam mult mai adînc și mai pieziș decît obișnuiau s-o facă meșterii turci. O altă pricină era că gravurile turcești nu înfățișează decît frunze de rodul pămîntului și flori mici de floarea-soarelui, care, deși au oarecare grație, nu plac totuși la fel de mult ca frunzele și florile gravate de noi. În Italia, de altfel, noi imităm după natură diferite soiuri de frunze. Lombarzii, de pildă, lucrează frunze minunate, după modelul frunzelor de iederă și viță albă, cu spirale splendide, nespuse de plăcute la vedere. Toscanii și romanii sînt mult mai pretențioși la alegere; ei imită, bunăoară, frunza de acant¹, de labaursului, cu festoanele și cu florile ei,

¹ *Acantă* — plantă din familia acantaceelor, a cărei frunză, elegant crestată, servește ca motiv de inspirație pentru împodobirea capitulelor coloanelor corintice.

răsucite în toate felurile și avînd printre ele felurite păsărele sau animale, ceea ce dovedește mult bun gust. Unii dintre artiștii noștri de seamă se inspiră și după florile de cîmp, cum ar fi gura-leului, adăugînd apoi frumoase scorneli ale imaginației lor; toate acestea, neștiutorii le numesc « groțești ». Modernii sînt cei care le-au denumit astfel, întrucît învățații au descoperit asemenea lucrări în hrubele Romei; odinioară, aceste hrube au fost odăi, vetre, săli de învățătură și altele; din pricina stratului de pămînt așezat pe ele, au devenit cu toatele subterane, și cum la Roma asemenea hrube se numesc grote, lucrările amintite au căpătat și ele numele de « groțești ». Numele acesta nu-i însă potrivit, întrucît, așa cum corciturilor cei vechi le ziceau monștri, la fel și lucrătorii aceștia tot monștri făceau cu frunzele lor, al căror nume adevărat este acela de « monstruoziții », iar nu de « groțești ». Frunzele executate de mine în felul arătat mai sus erau mult mai frumoase decît ale turcilor. În timpul acesta, în cenușa din unele urne antice s-au găsit niște inele de fier încrustate cu aur, fiecare inel avînd montată o camee mică. Făcînd cercetări, învățații au susținut că inelele acestea fuseseră purtate de cei care doreau să-și păstreze cumpătul în împrejurări deosebite, bune sau rele. La cererea cîtorva nobili, buni prieteni de-ai mei, m-am apucat să execut și eu niște inele de acest fel. Le-am lucrat însă din oțel foarte curat, așa că o dată gravate și încrustate cu aur, erau foarte plăcute la vedere și nu rareori am căpătat peste patruzeci de scuzi numai pentru execuția unui asemenea inel. Cam tot pe atunci, fiecare nobil sau gentilom obișnuia să poarte la pălărie o mică medalie de aur, pe care se afla gravată fie stema casei sale, fie vreo altă bazaconie. Am făcut multe asemenea lucrări, a căror execuție era foarte anevoioasă. Caradosso, despre al cărui talent am vorbit mai sus, a lucrat și el cîteva medalii de acest fel. Dar, cum obișnuia să graveze pe ele mai multe figuri, nu se mulțumea cu mai puțin de o sută de scuzi de bucată; din această pricină, dar și fiindcă el lucra foarte încet, m-am pomenit chemat de niște nobili, cărora, printre altele, le-am făcut și o asemenea medalie, luîndu-mă la întrecere cu talentatul artist. Am muncit foarte mult la această medalie, pe care am gravat patru figuri. S-a întîmplat ca nobilii amintiți

mai sus, punînd medalia mea alături de una de-a iscusitului Caradosso, să spună că a mea este și mai bine, și mai frumos executată și mînuiau cerut să hotărască singur prețul ostanelilor mele, întrucît, fiind cît se poate de mulțumiți, doreau să fiu și eu la fel de mulțumit. Le-am răspuns că cea mai mare răsplată a trudei mele — și cea pe care o doresc cel mai mult — este aceea de a fi egalat operele unui artist atît de valoros; am adăugat că, dacă și domniile-lor socotesc la fel, eu mă socot mai mult decît răsplătit. După ce m-am despărțit de ei, nobilii mînuiau trimis un dar atît de mărinimos, încît n-am mai putut avea nici o altă pretenție; în același timp, creștea însă nespus dorința mea de a mă desăvîrși, și asta este pricina întîmplărilor pe care le voi povesti mai tîrziu.

XXXII. Las deocamdată la o parte întîmplările legate de meseria mea, întrucît vreau să povestesc cîteva neplăceri care m-au încercat în cursul zbuciumatei mele vieți. Am pomenit mai sus atît despre vajnicul nostru grup, cît și despre renghiul pe care i l-am jucat acelei femei, care am spus că se numea Pantasilea și care mă urmărea cu prefăcuta și supărătoarea ei iubire; furioasă, mai cu seamă din pricina șotiei de la cina la care luase parte și Diego, tînărul spaniol de care am vorbit, Pantasilea îmi jurase răzbunare. Voi arăta acum prilejul care i s-a ivit și primejdia nespusă prin care mîna fost dat să trec. Toate astea s-au întîmplat din pricină că la Roma sosise un tinerel numit Luigi Pulci ¹, feciorul unuia din familia Pulci, căruia i se tăia se capul pentru că își făcuse pofta cu propria fiică; tînărul despre care vorbesc era înzestrat cu un minunat talent poetic și poseda temeinice cunoștințe de latină; scria frumos, avea gesturi pline de grație și era nespus de frumos; îl părăsise pe nu știu care episcop și era ros de sfrenție pînă-n măduva oaselor. Pe vremea cînd acest tînăr locuia la Florența, era obiceiul acolo ca în nopțile de vară să se țină adunări în felurite locuri ale cetății, chiar pe stradă; la acele adunări, tînărul de mai sus se dovedise a fi unul dintre cei mai buni cîntăreți, pricepuți în arta improvizației; era atît de plăcut să-l auzi cîntînd, încît divinul Michelag-

¹ E vorba de un strănepot al cunoscutului poet florentin Luigi Pulci (1432—1484), autorul poemei eroicomiche *Morgante*.

nolo Buonarroti, strălucit pictor și sculptor, de îndată ce afla unde era, nu se putea înfrîna să nu plece să-l asculte, întovărășit de mine și de un oarecare Piloto¹, giuvaergiu de mare valoare. În aceste împrejurări îl cunoscusem pe Luigi Pulci. Mulți ani după aceasta, l-am găsit din nou la Roma, unde mi-a mărturisit că se află într-o stare jalnică și m-a rugat, în numele Domnului, să-l ajut. Înduioșat de marele său talent și fiindcă mi era compatriot, cît și pentru că așa mi se firea, l-am luat la mine acasă, unde a început să se îngrijească, astfel că, ajutat de tinerețea sa, s-a însănătoșit repede. În timp ce și îngrijea sănătatea, studia fără răgaz, iar eu aveam grijă să-i fac rost de cărți, pe cît îmi îngăduiau mijloacele; recunoscînd marele ajutor primit din partea mi, Luigi mi-a mulțumit nu o dată, cu vorba și cu lacrimile în ochi, asigurîndu-mă că dacă va mai avea parte de o viață fericită nu va pregeta să mă răsplătească pentru toate binefacerile. La toate astea îi răspundeam că nu am făcut pentru el atîta cît aș fi dorit să fac, ci doar atîta cît am putut și că era de datoria oamenilor să se ajute unul pe altul; îl sfătuiam doar ca ajutorul pe care îl dădusem eu lui să-l dea și el altuia care s-ar afla în nevoie, așa cum avusese și el nevoie de mine; îl mai rugam, de asemenea, să-mi fie prieten și să mă considere ca atare. Tînărul începu să frecventeze curtea din Roma, unde găsi repede de lucru, intrînd pe sub pielea episcopului Gurgensis², om de peste optzeci de ani. Episcopul avea un nepot, care se numea *messer Giovanni* și care era nobil venețian; acest *messer Giovanni* se arăta a fi foarte îndrăgostit de talentul lui Luigi Pulci, pe care și-l apropiase atît de mult, încît în el parcă tot pe sine se vedea. Luigi îi vorbea despre mine și despre cît mi-era de îndatorat, iar *messer Giovanni* dori să mă cunoască. Așa se făcu că într-o seară, pe cînd dădeam în cinstea aceleiași Pantasilea o masă, la care poftisem numeroși prieteni de nădejde, picară, tocmai cînd ne așezam la cină, *messer Giovanni*, și Luigi Pulci, care, după cîteva cuvinte de bun sosit, rămaseră să mănînce cu noi. De cum îl văzu pe frumosul tînăr, Pantasilea, ca o tîrfă

¹ Aurarul Piloto este pomenit și de Vasari în *Viața* lui Michelangelo. Vezi G. Vasari, *op. cit.*, vol. II, pp. 367—368.

² *Episcop de Gurck*, în Carintia, era în vremea aceea venețianul Girolamo Balbo, cunoscut și ca scriitor.

nerușinată ce era, puse numaidecît ochii pe el; din pricina asta, de îndată ce sfîrșirăm plăcuta cină, îl chemai deoparte pe Luigi Pulci și îi cerui ca, în numele a tot ce spusese că-mi datorează, să nu se ncurce cu nici un preț cu destrăbălata aceea. La aceste cuvinte, el îmi răspunse: Mă socoți oare un nesimțit, Benvenuto dragă? Nu nesimțit, ci tînăr! îi răspunsei, și jurai în numele lui Dumnezeu că puțin îmi păsa de Pantasilea, dar că de el mi-ar fi părut tare rău să-și rupă gîtul pentru una ca ea. La aceste vorbe, Luigi se jură că-l roagă pe Dumnezeu ca, dacă îi va vorbi măcar vreodată sus-nu-mitei, să-și rupă fără zăbavă gîtul. Sînt sigur că bietul băiat a jurat din toată inima, căci, așa cum voi arăta mai departe, și-a rupt într-adevăr gîtul.

Fiindcă îl certasem și-i spuseseam pe șleau că apucase pe calea unor vicii murdare, care, așa cum am spus, aveau să-l împingă spre pierzanie, se făcea că nu mă mai vede, ba chiar că nici nu mă mai cunoaște.

XXXIII. Același *messer* Giovanni îi cumpărase și un armăsar arab, fără pereche de frumos, pe care plătise o sută cincizeci de scuzi, și nu era zi în care să nu-l vezi pe Luigi plimbîndu-și calul prin fața casei unde locuia ticăloasa de Pantasilea. Dîndu-mi seama de asta, nu mi-am făcut sînge rău; mi-am spus că fiecare se poartă după cum îi e firea și mi-am văzut mai departe de treburile mele. Într-o duminică seară, în timpul verii, am fost poftiți înșă la cină de Michelagnolo, sculptorul sienez de care am mai vorbit. De față se afla și Bachiacca, de care de asemeni am mai pomenit și care o adusese cu el și pe Pantasilea, prima femeie cu care se culcase. Tocmai cînd ne simțeam mai bine, Pantasilea, care stătea între mine și Bachiacca, se ridică de la masă, spunînd că se duce să-și facă unele nevoi, întrucît se simte cam rău, dar că va veni numaidecît înapoi. Și în vreme ce noi mîncam și vorbeam despre tot felul de lucruri plăcute, ea își prelungea șederea ceva mai mult decît s-ar fi cuvenit. Devenii atent, și trăgînd puțin cu urechea mi se păru că aud jos, în stradă, niște rîsete înfundate. Țineam în mînă cuțitul de care mă slujeam la mîncare. Cum fereastra era foarte aproape de masă, mă ridicai puțin și-l văzui în stradă pe Luigi Pulci împreună cu Pantasilea. În același timp, îl auzii pe

Luigi spunându-i: Oh, dacă n-ear vedea acum diavolul acela de Benvenuto, ar fi vai de noi! Nu-ți fie teamă, îi răspunse Pantasilea, ascultă numai ce gălgăie fac; se gîndesc la orice, numai la noi nu. La aceste cuvinte, sigur că ei erau, sării pe fereastră și-l prinsei pe Luigi de capă; fără îndoială că l-aș fi ucis cu cuțitul pe care-l aveam în mînă dacă el, călare cum era pe un căluț alb, n-ar fi dat pînteni, lăsîndu-mi în mînă capă, ca să poată scăpa cu viață. La rîndul ei, Pantasilea fugi să se ascundă într-o biserică vecină. Ceilalți oaspeți lăsară baltă masa și, alergînd spre mine, mă rugară să nu mă tulbur nici pe mine și nici pe ei din pricina unei destrăbălate. Le răspunsei că în ceea ce-o privește pe ea nici nu m-aș fi clintit, dar că nu-l puteam cruța pe acel tînar netrebnic, care-mi dovedise atîta dispreț; și, fără să mă las înduș plecat de vreuna din vorbele acelor oameni cumsecade, îmi luai spada și pornii singur spre Prati. Casa unde luasem masa era vecină cu poarta castelului; pe aici se mergea spre Prati, și pe drumul acela, drept înainte, am luat-o și eu. N-am stat în Prati decît pînă la apusul soarelui, cînd am pornit încet spre Roma. Se lăsase noaptea; era întuneric, dar porțile Romei nu se închisuseră. Către ora două, am trecut pe la casa Pantasilei; eram hotărît ca dacă dau cumva peste Luigi Pulci, să le fac amîndurora una, să mă țină minte. Dîndu-mi seama că înăuntru nu se află decît o slujnicuță, pe nume Candida¹, m-am dus acasă, să-mi las capă și teaca spadei, și m-am întors apoi la locuința Pantasilei, așezată în dreptul locului numit I Banchi, pe malul Tibrului. În fața acestei case se afla grădina unui oarecare hangiu, cunoscut sub numele de Romolo; grădina era împrejmuită cu un gard des de spini, în care m-am ascuns, stînd în picioare și așteptînd ca Pantasilea să se întoarcă acasă împreună cu Luigi. Mă aflam de puțin timp acolo, cînd pică și Bachiacca, acel prieten al meu despre care am mai vorbit; nu știu dacă-și dăduse singur seama sau dacă-i spusese alții cam unde puteam fi. Mă chemă încetișor, zicîndu-mi cumetre (așa obișnuiam noi să ne spunem, în glumă) și, aproape plîngînd, începu să se roage de mine, spunîndu-mi: Te rog eu, cumetre, ca nu cumva să-i faci vreun rău acelei nenorocite, căci n-are

¹ Forma populară a numelui Candida.

nici cea mai mică vină. Dacă mai scoți o singură vorbă și n-oi numai decît din loc, îi răspunsei eu, să știi că-ți dau cu sabia în cap! Speriat din cale-afară bietul cumătru fu apucat, pe nepusă masă, de niște crampe atît de puternice, încît fu nevoit, numai după cîtiva pași, să stea locului ca să-și facă nevoia. Cerul era spuzit de stele, care răspîndeau o lumină strălucitoare. Deodată auzii apropiindu-se mai mulți cai, care înaintau de o parte și de alta a drumului: erau Luigi și Pantasilea, însoțiți de un oarecare *messer* Benvegnato, de fel de prin părțile Perugiei, camerist al papii Clemente; împreună cu ei se mai aflau încă patru căpitani viteji — de fel tot din Perugia, — precum și alți cîtiva ostași tineri, tot așa de viteji; cu totul erau peste douăsprezece spade. Văzînd cum stau lucrurile și neștiind pe unde s-o șterg, căutai să mă ascund cît mai bine în gardul de mărăcini. Spinii ascuțiți mă înțepau, iar durerea mă întărita ca pe un taur; aproape că mă hotărîsem să fac un salt și s-o iau la fugă, cînd îl auzii pe Luigi, care o ținea de gît pe Pantasilea, spunînd: O să te mai sărut totuși încă o dată, numai așa, ca să-i fac în ciudă ticălosului de Benvenuto. Chinuit de spini și întăritat de vorbele tînărului, sării afară din ascunzătoarea mea, ridicai spada și strigai în gura mare: Vă ucid pe toți! Lovitura fu îngrozitoare: spada lovi în umărul lui Luigi, dar, cum satirii care-l ocroteau îl îmbrăcaseră în armură și zale de oțel, spada alunecă și o izbi pe Pantasilea peste gură și peste nas. Se prăbușiră amîndoi la pămînt, iar Bachiacca o luă la fugă, cu pantalonii în vine, țipînd cît îl ținea gura. Plin de îndrăzneală, mă întorsei cu spada către ceilalți, dar vitejii aceștia, auzind un zgomot ce venea dinspre han, socotiră că acolo s-ar putea afla o ceată de vreo sută de persoane și, plini de curaj, puseră vitejește mîna pe săbii; doi cai, care se speriaseră, pricinuiră însă o asemenea învălmășeală, încît doi dintre cei mai buni oșteni fură trîniți la pămînt, iar ceilalți o luară la fugă. Văzînd că am scăpat cu obrazul curat și cu cîntea neștirbită, o ștersei și eu cît putui mai repede, încredințat că am avut un noroc fără pereche. În această groaznică învălmășeală, cîtiva ostași și căpitani se răniseră singuri, cu propriile lor spade. Așa de pildă *messer* Benvegnato, cameristul papii, fusese azvîrlit la pămînt și călcat în picioare chiar de catîrul său, iar unul dintre slujitorii

lui care pusese mîna pe spadă, căzuse împreună cu el, rănindu-l rău la mînă. Iată de ce *messer Benvegnato* înjura mai avan ca toți ceilalți, spunînd în dialectul lui perugin: Pe viul Dumnezeu, vreau ca Benvegnato să-l învețe pe Benvenuto cum să trăiască! Îi porunci deci unuia dintre căpitanii săi să vină să mă caute; acesta era poate mai îndrăzneț decît ceilalți, dar prea tînăr pentru a fi cine știe ce de capul lui. Veni să mă caute acolo unde mă retrăsesem, adică în casa unui mare gentilom napolitan, care mă îndrăgise nespus de mult, căci auzise vorbindu-se de mine și mă văzuse la lucru nu numai în meșteșugul meu, dar și în cel al armelor (care îl interesa, de altfel, în primul rînd pe gentilom); ca atare, văzîndu-mă răsfațat și simțindu-mă ca peștele în apă, îi dădui căpitanului un asemenea răspuns, încît socot că i-a părut destul de rău că venise să mă vadă.

Cîteva zile mai tîrziu, după ce Luigi, destrăbălata de Pantasilea și ceilalți își vindecaseră rănile, *messer Benvegnato*, a cărui furie se potolise, îl rugă pe gentilomul napolitan care mă găzduia să mă convingă să mă împac cu tînărul Luigi, adăugînd că acei viteji oșteni nu aveau nimic de împărțit cu mine, ci țineau doar să mă cunoască. Gentilomul răspunse că mă va însoți oriunde și că mă va convinge bucuros să închei pace; ceru însă ca nici una dintre părți să nu mai pomenească despre cea fost, asemenea faptă fiind socotită o abatere de la legile onoarei; adăugă apoi că nu ne va fi îngăduit decît să bem și să ne îmbrățișăm, el fiind singurul care va avea voie să vorbească. Așa se și făcu. Într-o joi seara, sus numitul gentilom mă conduse acasă la *messer Benvegnato*, unde se găseau toți oștenii care luaseră parte la ciocnire; acolo, toată lumea era încă la masă. Gentilomul napolitan venise însoțit de peste treizeci de ostași viteji, toți înarmați pînă-n dinți, lucru la care *messer Benvegnato* nu se așteptase. Gentilomul intră primul în sală și spuse: Dumnezeu să vă aibă în pază, *signori!* Vin la voi împreună cu Benvenuto, pe care-l iubesc ca pe însăși fratele meu, și așteptăm bucuroși porunca domniilor voastre. *Messer Benvegnato*, văzînd că sala se umple cu atîtea persoane, răspunse: Nu vă cerem decît pace, și nimic altceva. După asta, tot el mai făgădui că nu voi fi sîcîit nici de oamenii guvernatorului Romei. Făcurăm pace, iar eu mă întorsei fără zăbavă la atelierul

meu; nu trecea însă nici o oră fără ca gentilomul napolitan să nu vină să mă vadă sau să trimită după mine. Între timp, Luigi Pulci se vindecase și umbla toată ziua călare pe calul său arăbesc, cu pasul atît de frumos. Într-o zi, după o mică ploaie, își plimba calul tocmai prin fața porții Pantasileii; calul alunecă și căzu, prinzîndu-l sub el și rupîndu-i piciorul drept; muri, la cîteva zile după aceea, chiar acolo în casa Pantasileii. Se împlini astfel ceea ce el însuși, din propriul său imbold, jurase în fața lui Dumnezeu. Se vede de aici că Domnul ține socoteală de cei buni și de cei răi și-l răsplătește pe fiecare după cum se cuvine.

XXXIV. Toată lumea era sub arme¹. Papa Clemente îi ceruse trupe lui Giovanni de' Medici, iar ostașii aceștia, de cum sosiră la Roma, începură a săvîrși atîtea grozăvii, încît șederea în atelier ajunsese primejdioasă; din această pricină, mă retrăsei și eu într-o căsuță frumoasă, așezată în spatele locului numit I Banchi. Lucram aici pentru toți prietenii mei, dar cum lucrările din această vreme au fost mărunte nu voi pomeni de ele. Mă îndeletniceam mult pe timpul acela cu muzica și cu alte plăceri asemănătoare. Deoarece papa Clemente, ascultînd de sfatul lui *messer* Iacopo Salviati, dăduse drumul celor cinci companii trimise de *signor* Giovanni, care între timp murise în Lombardia, Burbonul², de cum aflase că la Roma nu se mai află ostași, se grăbise să-și împingă armata într-acolo. În această împrejurare, întreaga Romă puse mîna pe arme. Eram foarte bun prieten cu Alessandro, feciorul lui Piero del Bene, care cu prilejul venirii familiei Colonna³ la Roma îmi ceruse să-i păzesc casa; iată de ce și în această împrejurare, mult mai grea, mă rugă din nou să-i fac rost de cincizeci

¹ Din pricina războiului din 1524 dintre Francisc I, regele Franței, și Carol Quintul, regele Spaniei și împăratul Germaniei.

² *Charles de Bourbon*, văr al lui Francisc I. A cîștigat bătălia de la Marignano, dar apoi, din pricina unor neplăceri pe care le-a avut la curte, și-a trădat suveranul și vărul și a trecut în slujba lui Carol Quintul. A fost ucis în mai 1527, în timp ce asedia Roma.

³ Între 20 și 23 septembrie 1527, trupele cardinalului Pompeo Colonna, partizan al lui Carol Quintul, au ocupat Roma și au devastat Vaticanul. Cardinalul Colonna i-a impus papii — asediat în castelul Sant' Angelo — să semneze o pace favorabilă împăratului. Nu după mult timp, papa avea să calce această înțelegere.

de oameni, care, sub conducerea mea, să-i păzească locuința; mă rugă deci să fac ceea ce mai făcusem și pe vremuri, când cu venirea familiei Colonna. Făcui rost de cincizeci de flăcăi de ispravă și ne așezară în casa lui Alessandro, pe leafă bună și mâncare aleasă. După ce armata Burbonului se ivi sub zidurile Romei, numitul Alessandro del Bene mă rugă să-l însoțesc pînă la ziduri; mă dusei, luîndu-l cu mine și pe unul dintre cei mai buni flăcăi, iar pe drum ni se mai alătură și un să forțeze pătrunderea în oraș. În acel punct al zidului unde ne oprisem noi zăceau numeroși tineri, uciși de tînăr, numit Cecchino della Casa. Ajungînd la zidurile cimitirului, văzurăm acea armată grozavă, care și începuse asediatorii; lupta se da pe viață și pe moarte. O ceață cît se poate de deasă învăluia totul; mă întorsei către Alessandro și-i spusei: Să ne retragem cît mai repede, căci aici nu se află scăpare. Uită-te și vezi cum se cațără dușmanii pe ziduri, iar ai noștri dau bir cu fugiții. Însăpămîntat, Alessandro strigă: Era mai bine dacă da Domnul ca nici să nu fi venit pe aici! și se întoarse tulburat și o rupă la fugă. Îl oprii, spunîndu-i: Acum, dacă tot m-ai adus, este neapărat nevoie să săvîrșim o faptă vrednică de un om! Și întorcîndu-mi archebuza către locul unde văzusem un grup de luptători mai numeros și mai închegat, ochii drept în mijlocul lui, luîndu-l ca țintă pe cel mai înalt dintre dușmani, pe care ceața mă împiedica să-l văd dacă e călare, sau pe jos. Mă întorsei degrabă către Alessandro și Cecchino și le spusei să tragă și ei cu archebuzele lor, învățîndu-i totodată cum să stea ca să nui atingă loviturile asediatorilor. După ce traserăm cîte două încărcături fiecare, mă apropiai cu multă băgare de seamă de zid și văzui că între dușmani domnea o tulburare nemaipomenită, căci focurile noastre îl uciseseră pe Burbon. După cîte am aflat mai tîrziu, acesta era chiar cel pe care îl văzusem la început, mai înalt decît cei din jurul lui. Plecînd de acolo, o luarăm prin cimitir, și după ce intrară pe poarta Sfîntul Petru, trecînd prin spatele bisericii Sant'Agnolo, ajunserăm la poarta castelului, dar nu fără greutate de nebănuit, întrucît *signor* Renzo da Ceri și *signor* Orazio Baglioni ¹ îi răneau și-i ucideau pe toți cei care păraseau

¹ Cunoscut condotier perugin.

apărarea zidurilor. Cînd ajunserăm aproape de poarta castelului, o parte din dușmani pătrunseseră în Roma, așa că se aflau în spatele nostru. Izbutirăm să intrăm în castel tocmai cînd se pregăteau să coboare poarta¹. Ca unul care făceam parte din oamenii de casă ai papii, de cum intrarăm, mă și văzui înhățat de căpitanul Pallone de'Medici, care, spre marea mea părere de rău, mă sili să mă despart de Alessandro. Tocmai cînd mă cățaram sus, în vîrfurile turnului, printr-unul din coridoarele castelului își făcu intrarea și papa Clemente, care, neputînd să creadă că dușmanul o să pătrundă în oraș, nu voise să părăsească mai înainte palatul San Piero. De cum mă văzui înăuntru, mă și apropiai de cîteva piese de artilerie, pe care le avea în grijă un artilerist numit Giuliano Fiorentino. Uitîndu-se printr-unul din crenele lurile castelului, acesta vedea cum i se jefuia casa și i se maltrata soția și copiii, și de aceea, ca să nu nimerescă tocmai într-ai săi, nu îndrăznea să tragă cu tunurile; aruncase fitilul cu care aprindea încărcătura și și zgîria fața cu unghiile, plîngînd în hohote; la fel făceau și alți cîteva artileriști. Din pricina asta, pusei mîna pe unul dintre fitiluri și, ajutat de cîteva inși care nu și pierduseră cumpătul, încărcai cîteva tunuri de felurite mărimi, alegîndu-le după propria mea părere, și ucisei cu ele o groază de oameni de-ai dușmanului, iar dacă nu făceam astfel, acea parte a armatei dușmane care pătrunsesese în Roma în aceeași dimineață s-ar fi îndreptat direct spre castel, unde ar fi intrat cu ușurință, întrucît artileria nu-i făcea nici un fel de neajuns. Continuam să trag, în timp ce numeroși cardinali și nobili mă binecuvîntau și mă îmbărbătau din tot sufletul. Și fiindcă așa stăteau lucrurile, devenii foarte mîndru, căutînd să fac chiar ceea ce mi era cu neputință; mă mulțumesc să spun că numai datorită mie castelul a putut fi salvat în dimineața aceea, iar ceilalți artileriști sau pus din nou pe treabă. Am stat neclintit la post ziua întreagă; seara în timp ce armata intra în Roma prin poarta Trasteveri papa lăsa numit comandant al întregii artilerii pe *messer* Antonio Santa Croce, un mare gentilom roman; primul

¹ Este vorba de *saracinesca*, poartă mare de fier, care funcționa ca un oblon. Alunecînd pe două canale verticale, putea fi coborîtă după dorință, împiedicînd astfel intrarea inamicului în castelele sau cetățile întărite.

lucru pe care l-a făcut acesta a fost să vină la mine; m-a lăudat și mi-a dat pe mînă cinci piese de artilerie, aflate pe cel mai înalt meterez al castelului, tocmai în locul numit dell'Agnolo; meterezul acela înconjoară castelul de jur împrejur, și de acolo poți să vezi și Prati, și Roma; a pus apoi sub comanda mea oamenii trebuincioși pentru mînuirea tunurilor, a poruncit să mi se plătească solda înainte, m-a aprovizionat cu pîine și cu puțin vin și m-a rugat să continui așa cum începusem. În ceea ce mă privește, simțeam în unele clipe mai multă tragere de inimă pentru ceea ce făceam decît pentru propria mea îndeletnicire; noua meserie îmi plăcea atît de mult, încît totul îmi izbutea parcă mai bine decît în cea veche. După căderea nopții și după ce dușmanul pătrunsese în oraș, toți cîți eram în castel, și îndeosebi eu, stam și priveam nemaipomenita noutate a focului, căci mi-au plăcut întotdeauna lucrurile noi; cei ce nu se aflau în castel n-au avut puțința să-l vadă și nici măcar să șil închipuie. Nu vreau, totuși, să mă apuc să descriu toate acestea; voi continua doar să-mi povestesc viața, așa cum am început-o, precum și faptele care se află în strînsă legătură cu ea.

XXXV. Am îndeplinit mai departe meseria de artist toată vremea cît am rămas asediați în castel; în acest timp s-au petrecut o sumedenie de întîmplări de seamă, fiecare dintre ele fiind vrednică de povestit; dar, cum nu vreau să fiu prea lung și nici să mă îndepărtez prea mult de adevărata mea meserie, voi sări peste cele mai multe dintre acestea, povestind numai ceea ce nu pot trece sub tăcere; aceste întîmplări vor fi cele mai de seamă, dar și cele mai puține. Să încep așadar cu prima. Într-o bună zi, *messer Antonio Santa Croce* îmi porunci să cobor de pe meterezul dell'Agnolo, ca să trag asupra cîtorva case vecine, unde fuseseră văzuți întrînd feluriți dușmani; în timp ce trăgeam, o lovitură a artileriei dușmane izbi colțul unui crenel, desfăcînd o bucată nu prea mare și care nu-mi făcu prea mult rău, dar mă lovi drept în piept; zăceam la pămînt, cu răsufierea tăiată, leșinat, de parcă murisem, dar auzeam tot ce spuneau cei din jur, între care cel mai cu foc se tînguia *messer Antonio Santa Croce*: Vai nouă, spunea el, căci am pierdut cel mai prețios ajutor pe care-l aveam. Atras de zgomot,

se apropie și un prieten al meu, flautistul Gianfrancesco (îclinat mai curînd spre medicină decît spre flaut); cu lacrimi în ochi, el alergă după o ulcică cu un minunat vin grecesc, și după ce înroși în foc o țigla puse pe ea o mîna de pelin și o stropi cu acel nobil vin grecesc, iar cînd pelinul se îmbibă bine, mi-l așeză pe piept, chiar acolo unde fusesem lovit. Pelinul acela a fost atît de bun, încît mi-am venit repede în fire. Dar cînd vruî să vorbesc îmi dădui seama că nu pot scoate nici un cuvînt, căci niște dobitoci de soldați îmi umpluseră gura cu pămînt, socotind că în felul acesta mi-ar da împărtașania, deși asta aducea mai curînd a excomunicare, întrucît nu mi puteam veni în fire, pămîntul făcîndu-mi mai rău decît lovitura. Scăpat și din asta, m-am înapoiat la artileria mea, ținîndu-mă de ea cu toată grija și dîruzenia ce se pot închipui. Trimițînd după ajutor la ducele de Urbino¹, care se afla împreună cu armata venețiană, papa Clemente îi spuse ambasadorului său să-i comunice excelenței sale să nu socoată castelul predat atîta timp cît în vîrful lui se vor aprinde în fiecare seară trei focuri, însoțite de salve de cîte trei lovituri de tun; sarcina de a aprinde aceste focuri și de a trage salvele de artilerie am primit-o eu, și de aceea, încă de cu ziuă, îmi îndreptam tunurile spre acele locuri unde mi se părea că pot săvîrși cele mai multe distrugerî; iată de ce papa, văzînd că mă îngrijesc de treburile mele cu toată osîrdia ce se cere în asemenea împrejurări, mă îndrăgise mult. Ajutorul ducelui, pe care l-am pomenit mai sus, n-a sosit nicicînd, dar, cum nu am a-mă îngriji de asta, voi trece mai departe, fără alte amănunte.

XXXVI. În timp ce continuam cu drăceștile mele îndeletniciri, veneau să mă vadă cîțiva dintre cardinalii care se aflau în castel; cel mai adesea veneau cardinalul de Ravenna² și cardinalul de Gaddi³, căroră nu o dată le-am spus să nu-mi mai prind pe lîngă mine, căci beretele lor roșii se vedeau de departe, punînd în primejdie nu

¹ Duce de Urbino era în acea vreme Francesco Maria della Rovere (1490—1538).

² *Benedetto Accolti* — secretar al papii Clemente al VII-lea, iar mai tîrziu episcop și cardinal (1497—1549).

³ *Niccolò Gaddi* — florentin de origine, episcop al Ferrarei și apoi cardinal (mort în 1552).

numai viața mea, ci și pe a lor, deoarece se putea trage asupra noastră din palatele înconjurătoare, ca de pildă din Torre de' Bini; pînă la urmă le-am încuiat ușa, atrăgîndu-mi astfel dușmănia lor. De asemeni, *signor* Orazio Baglione, care mă iubea foarte mult, stătea adeseori în preajma mea. Într-o zi, pe cînd ședeam amîndoi la taifas, văzu nu știu ce mișcare într-un oarecare han aflat dincolo de poarta castelului, la locul numit *Bacca nello*. Hanul acela avea ca firmă un soare roșu, pictat între două ferestre. Deoarece ferestrele erau închise, *signor* Orazio, despre care vorbesc, socoti că înăuntru, între cele două ferestre — deci chiar în dreptul soarelui — se află o masă, la care niște soldați stau la chef, și din această pricină îmi spuse: Benvenuto, dacă te-ar ține curelele să tragi cu tunul tău o lovitură chiar alături de acel soare, cred că ai face o strașnică ispravă, căci gălăgia care se aude de acolo dovedește că avem de-a face cu oameni de seamă. Mă simt în stare să trag chiar în mijlocul acelui soare, îi răspunsei eu, arătîndu-i însă că lîngă gura tunului meu se afla un butoi plin cu pietre, pe care suflul de aer pricinuit de explozie l-ar fi zvîrlit la pămînt. Nu pierde timpul, Benvenuto! îmi spuse numitul *signor*. Mai întîi că, așa cum stă, este cu nepuțință ca suflul exploziei să-l zvîrle la pămînt; apoi, chiar dacă ar cădea, iar dedesubt s-ar afla însuși papa, nenorocirea n-ar fi chiar atît de grea cît îți închipui tu; așa că dă-i drumul și trage! Fără să mai stau pe gînduri, trăsei și nimerii chiar în mijlocul soarelui, întocmai precum făgăduisem. Dar, după cum spusese tot eu, butoiul se prăvăli la pămînt, nimerind drept între cardinalul Farnese ¹ și *messer* Iacopo Salviati ², pe care iar fi strivit, fără îndoială, dacă tocmai atunci nu s-ar fi îndepărtat unul de altul, jignindu-se între ei, din pricina cardinalului Farnese, care-l acuzase pe *messer* Iacopo că ar fi vinovat de asediarea Romei. Auzind gălăgia care se făcea jos în curte, bunul *signor* Orazio dădu fuga într-acolo, iar eu, aplecîndu-mă în partea în care căzuse butoiul, îi auzii pe unii spunînd că s-ar cuveni ca artileristul să fie omorît; îndreptai atunci

¹ *Alessandro Farnese* — viitorul papă Paul al III-lea.

² *Iacopo Salviati* era cel care îl sfătuipe pe papă să concedieze trupele trimise de Giovanni dalle Bande Nere.

două falconete¹ către scara care urca spre meterez, hotărît să trag cu una dintre ele în cei care ar fi venit. Deoarece servitorii cardinalului Farnese primiseră, pare-se, poruncă de la stăpînul lor să vină să pună mîna pe mine, le ieşii înainte, ţinînd în mînă fitilul gata aprins. Cunosîndu-şi pe unii dintre ei, îi luai la rost: Dacă n-o ştergeţi de aici, golanilor, şi dacă vreunul din voi îndrăzneşte să pună piciorul pe scara asta, praf vă fac cu cele două falconete, pe care le am gata pregătite, lîngă mine; mergeţi de-şi spuneţi cardinalului că n-am făcut decît ceea ce mi s-a poruncit de către mai-marii mei şi că tot ce s-a făcut, s-a făcut numai întru apărarea preoţilor, iar nu întru lovirea lor. După plecarea servitorilor, veni sus, alergînd, *signor* Orazio Baglioni; îi cerui să stea pe loc, căci altfel îl omor, deşi ştiam prea bine cine era. Îndeajuns de speriat, se opri şi mi spuse: Îţi sînt prieten, Benvenuto. Urcăţi singur, *signore*, şi apoi faceţi ce vreţi, îi răspunsei eu. Îngîmfat nevoie-mare, Orazio Baglione stătu puţin pe loc şi mi spuse supărat: Îmi vine să nu mă mai urc şi să fac tocmai opusul a tot ceea ce mă gîndeam să fac pentru tine. Îi întorsei vorba, spunîndu-i că, aşa cum putusem intra în acea slujbă ca să-şi apăr pe alţii, puteam la fel de bine să mă apăr şi pe mine însumi; veni singur, dar cînd ajunse sus îl văzui atît de schimbat la faţă încît pusei mîna pe spadă, gata de harţă. Văzîndu-mă, începu să rîdă şi, recăpătîndu-şi înfăţişarea obişnuită, îmi spuse cu multă bunăvoinţă: Te iubesc din tot sufletul, scumpul meu Benvenuto, şi ţi-o voi dovedi la timpul potrivit; măcar de-ar fi vrut Dumnezeu să-şi ucizi pe aceşti doi nemernici, din care unul este pricina mării noastre nenorociri, iar celălalt ar putea să devină pricina unei nenorociri şi mai mari. Îmi ceru de asemenea ca, dacă aş fi fost întrebat, să nu spun că se afla lîngă mine atunci cînd trăsesem cu tunul şi mă asigură că, de altfel, nici nu aveam de ce să mă tem. Scandalul a fost îngrozitor şi a ţinut o bună bucată de vreme. Dar nu mai vreau să adaug nimic în legătură cu asta. Mă mulţumesc să spun că eram gata-gata să mă răzbun pe *messer* Iacopo Salviati pentru numeroasele necazuri căşunate tatălui meu, care se văita adeseori de asta. Dar, ce-i drept nu-i păcat! Ştiu că l-am băgat

și eu în sperieți! Cît despre Farnese, îl las deocamdată deoparte; mai tîrziu, o să se vadă ce bine era dacă îl ucideam.

XXXVII. Continuam să mă îngrijesc de tragerea cu tunurile mele; săvîrșeam zilnic altă ispravă, știind că astfel îmi cîștig încrederea și neprețuită bunăvoință a papii. Nu trecea o singură zi fără să ucid vreun dușman din afară. Într-una din zile, plimbîndu-ne pe meterezul rotund al castelului, papa zări în Prati un colonel spaniol, pe care îl cunoștea după anumite semne, mai ales fiindcă îl avusese în slujba sa; în timp ce-l privea, papa vorbea de el. Stînd sus, la locul numit Agnolo, nu știam nimic de toate astea, dar vedeam de acolo un om îmbrăcat de sus pînă jos în roșu, care, cu o lance în mînă, supraveghea săpatul tranșeelor; gîndindu-mă ce aș putea face ca să-l lovesc, am luat o mică bombardă, pe care o aveam alături, am descărcat-o și i-am pus o ditamai încărcătură, făcută dintr-un amestec de pulbere fină și pulbere obișnuită; cum însă omul în roșu era atît de departe încît regula artileriei nu îngăduia să se tragă la atare distanță cu asemenea bombarde, nu am ochit decît după ce am calculat o parabolă de mare precizie. Am dat apoi foc încărcăturii, și tocmai cînd omul în roșu, dintr-un fel de spaniolească îngîmfare, își înălța spada în față, proiectilul meu îl izbi drept la jumătatea trupului, sfîrșindu-l în două. Papa, care nu se așteptase la așa ceva, se bucură nespus și se minună, deoarece, pe de o parte, i se părea cu neputință ca o bombardă să bată atît de departe, iar pe de alta fiindcă nu pricepea cum se putuse ca omul acela să fie spintecat în două; trimise să mă cheme și mi ceru lămuriri; îi arătai felul în care trăseseam, dar nici el nici eu nu puteam înțelege chipul în care omul fusese sfîrșecat în două. Ingenunchind în fața papii, îl rugai să mi dea iertăciune atît pentru acel omor, cît și pentru toate celelalte cîte le mai săvîrșisem în acel castel, în slujba bisericii. Auzind acestea, papa își înălță mîinile și, făcînd deasupra mea semnul crucii, mă binecuvîntă cu un gest larg, spunînd că mi iartă toate omorurile pe care le-am făcut vreodată și toate cîte le voi mai face spre folosul bisericii apostolice. Despărțindu-ne, mă urcai sus și continuai să trag cu atîta voioșie, încît mai toate loviturile nimereau în plin. Desenul, studiile sau talentul muzical

se topeau în muzica tunurilor, și dacă aș povesti numai isprăvile pe care le-am săvîrșit în acest răstimp de iad și de sînge o lume întreagă ar sta să se crucească. Dar, tot ca să nu lungesc prea mult vorba, trec și peste ele. Voi povesti totuși cîteva din cele mai de seamă, căci mi se pare a fi un lucru de folos. Așa, de pildă, gîndindu-mă zi și noapte cam ce aș mai putea face întru apărarea bisericii, am băgat de seamă că dușmanii, pentru ași schimba gărzile, treceau prin poarta Santo Spirito, țintă ușor de atins; fiind însă nevoit să trag pieziș, nu izbuteam să le pricinuiesc tot răul pe care-l doream. Cu toate astea, omoram zilnic destul de mulți dușmani, așa că, văzînduși împiedicată această trecere, așezară într-o noapte pe acoperișul unei case peste treizeci de butoaie, care îmi acopereau ținta. Gîndindu-mă la această treabă ceva mai temeinic decît înainte, am îndreptat cele cinci tunuri ale mele asupra butoaielor și am așteptat ora douăzeci și două, cînd se schimbau gărzile. Crezîndu-se la adăpost, asediatorii mergeau acum mai încet și în număr mai mare ca de obicei: am dat atunci foc tunurilor mele și nu numai că am trîntit la pămînt acele butoaie, care mă împiedicau, dar dintr-o singură salvă am omorît și peste treizeci de oameni. Iată de ce, după ce am făcut acest lucru timp de încă două zile, soldații, printre care se aflau mulți jefuitori din timpul asediului, sau răscurat în cîteva rînduri, dornici să poată pleca, spre a se bucura în liniște de roadele strădaniei lor. Gian di Urbino¹, unul dintre cei mai destoinici căpitani ai lor, i-a ținut însă în frîu, iar pentru schimbarea santinelelor au fost nevoiți, spre marele lor necaz, să apuce pe un alt drum, lung de peste trei mile, în timp ce primul nu avea nici o jumătate de milă. După ce săvîrșii această ispravă, toți nobilii din castel mă răsfățau care mai de care. Am ținut să povestesc pe larg această năzbîtie întrucît ea a avut urmări de mare însemnătate; acum, însă, voi încheia, deoarece asemenea isprăvi nu au legătură cu meseria mea, care singură mă îndeamnă să scriu, mai ales, că de-ar fi să-mi înfrumusețez povestea vieții cu asemenea fapte, s-ar chema să nu mai termin

¹ *Juan d'Urbino* — comandant spaniol, care s-a făcut cunoscut în timpul războiului lui Carol Quintul cu Francisc I; general-locotenent în armata care în 1527 a asediat Roma, sub comanda prințului de Oranges.

niciodată. Mai este totuși și o altă ispravă de acest fel, pe care o voi povesti la timpul său.

XXXVIII. Sărind peste multe alte fapte, voi spune cum papa Clemente, ca să salveze tiarele și celelalte giuvaere ale camerei apostolice, mă chemă și se încuie într-o încăpere împreună cu Cavalierino¹ și cu mine. Acest Cavalierino, care pe vremuri fusese grăjdar al lui Filippo Strozzi², era francez și de neam prost, dar, pentru că se dovedise slugă credincioasă, papa Clemente îl făcuse peste măsură de bogat și avea încredere în el ca în sine însuși; așadar, de îndată ce ne încuiarăm toți trei în odaie, îmi puseră în față tiarele și restul giuvaerelor camerei apostolice poruncindu-mi să scot pietrele prețioase și aurul în care erau legate. Îndeplinii porunca și înfășurai apoi fiecare piatră în nițică hîrtie, iar după asta cusurăm toate pietrele atît în căptușeala veșmintelor papii, cît și în cea a veșmintelor lui Cavalierino. La sfîrșit îmi încredințară tot aurul, care cîntărea cam două sute de livre, cu porunca de a-l topi, în cea mai adîncă taină. Pornii spre Agnolo, unde se afla odaia mea, pe care o puteam încuia ca să nu mă tulbure nimeni, și îmi construii din cărămizi un mic cuptor cu aer, în fundul căruia se afla un cenușar destul de mare, în formă de farfurie, în care cădea picătură cu picătură, aurul pe care îl aruncam peste cărbuni. În timp ce cuptorul lucra, îmi frămîntam într-una mintea cum să fac să-i mai pocnesc pe dușmanii noștri, și fiindcă tranșeele lor se aflau dedesubt, la o aruncătură de băț, îi pisam cu o amărîtă de încărcătură rămasă din vechea muniție a castelului. Luasem lîngă mine o falconetă și încă un tunuleț, amîndouă cu buza țevii ruptă, și după ce le îndesam cu încărcătură, le dădeam foc, făcînd în tranșee pagube neașteptat de mari; tot timpul cît m-am îndeletnicit cu topitul aurului,

¹ Vasari, *op. cit.*, vol. II, p. 188) pomeneste și el de acest Cavalierino, pe care îl prezintă drept administrator al bunurilor papii Clement al VII-lea.

² *Filippo Strozzi* (1488—1538), originar din Florența, se căsătorise cu fiica lui Piero de' Medici. După ce Alessandro de' Medici a devenit duce, Filippo Strozzi a trecut de partea republicanilor alungați din Florența. În 1537, trupele republicanilor izgoșiți au pătruns în Toscana, cu scopul de a-l înlătura pe ducele Cosimo. Au fost însă înfrînte în lupta de la Montemurlo, în august 1538, iar Filippo Strozzi a căzut în mîna lui Cosimo și s-a sinucis în închisoare.

aceste două tunulețe au stat încontinuu gata de tras. Puțin înainte de apusul soarelui, văzui pe cineva trecînd marginea șanțurilor, călare pe un catîr, care mergea cît putea de repede, în timp ce călărețul le spunea ceva celor din tranșee. Am avut grijă să trag înainte ca el să ajungă în dreptul meu, și, cum ochisem foarte bine, o parte din încărcătură îl lovi pe călăreț drept în față, iar restul izbi în catîr, care căzu mort. În tranșee se auzi o larmă nemaipomenită; am dat foc și celui alt tun, nimerind și de data asta tot în plin. Călărețul era principele d'Orangio ¹; la adăpostul tranșeeilor, fu transportat într-un han din împrejurimi, unde alergă în curînd toată floarea armatei. Auzind ce ispravă săvîrșisem, papa Clemente trimise numaidecît să mă cheme, și mi ceru amănunte; îi povestii întreaga întîmplare, adăugînd că, după cît se vedea, rănitul era un om de rang mare, întrucît toți comandanții armatei par să se fi adunat la hanul unde a fost transportat. Papa, ca un om cu mintea limpede ce era, trimise după *messer* Antonio Santa Croce, care, așa cum am mai spus, comanda întreaga artilerie, și i ceru să poruncească tuturor artileriștilor să-și îndrepte nenumăratele lor tunuri către acea clădire, urmînd ca la o lovitură de arcebutză toată lumea să tragă; dacă le-am fi omorît toate căpeteniile, armata — care și așa era dezbinată — s-ar fi risipit cu desăvîrșire, iar Dumnezeu, dînd ascultare tuturor rugăciunilor pe care nu încetasem să i le înălțăm, n-ar fi scăpat astfel de acei tîlhari necredincioși. Ne-am așezat deci tunurile potrivit poruncilor lui Santa Croce și am rămas în așteptarea semnalului; aflînd însă despre ce era vorba, cardinalul Orsini ² se luă la ceartă cu papa, susținînd că una ca asta nu trebuia să se întîmple pentru nimic în lume, tocmai acum, cînd se aștepta încheierea unui armistițiu, căci, dacă șefii vor fi omorîți, armata dușmanilor — lipsită de conducători — va face tot posibilul să intre în castel, și asta ar fi într-adevăr nenorocirea noastră. Termină

¹ *Philibert de Châlons* (1500—1530), principe d'Oranges, a trecut de partea împăratului Carol Quintul, trădîndu-l pe Francisc I. După moartea lui Charles de Bourbon, a preluat comanda trupelor care cuceriseră Roma. A fost ucis în 1530, în timp ce comanda armata care asedia Florența.

² *Franciotto Orsini*, din cunoscuta familie aristocratică romană, a fost crescut în casa lui Lorenzo de' Medici, cu care se înrudea. În 1517 a fost numit cardinal. A murit în 1553.

spunînd că, oricum, cardinalii nu sînt de părere să se tragă. Deznădăjduit, bietul papă, văzîndu-se izbit și din afară, și dinăuntru, spuse că lasă totul pe seama lor. Afîind așadar că porunca de a se trage a fost ridicată, eu, care nu mă puteam stăpîni, am tras cu unul din tunurile mele, iar lovitura a nimerit într-un pilastru din curtea casei unde văzusem adunată o mare mulțime. Această lovitură le-a făcut atîta rău dușmanilor, încît au fost cît pe ce să părăsească acea casă. Cardinalul Orsini vru să mă spînzure sau să mă ucidă în orice alt chip, dar papa mă apăra cu dîrzenie. Știu bine ce vorbe aspre au schimbat între ei cu acel prilej, dar — cum nu fac istorie — am să le trec sub tăcere, pentru a nu vorbi decît de ceea ce mă privește.

XXXIX. Îndată ce am terminat de topit aurul, i lam dus papii, care mi-a mulțumit călduros și i-a poruncit lui Cavalierino să-mi dea douăzeci și cinci de scuzi, cerîndu-și iertare că nu-i stă în putere să-mi dea mai mult. Cîteva zile după asta, s-a încheiat pacea, iar eu am plecat spre Perugia, împreună cu *signor* Orazio Baglione și cu trei sute de soldați; ajunși acolo, *signor* Orazio a vrut să-mi încredințeze comanda acestor oameni, dar nu am primit, spunînd că, mai presus de orice, doream să merg să-mi văd tatăl și să-mi răscumpăr exilul din Florența. *Signor* Orazio Baglione mi-a spus atunci că fusese numit căpitan al trupelor florentine; se afla de față și trimisul Florenței, *ser* Pier Maria di Lotto, căruia *signor* Orazio m-a recomandat ca pe unul de-al său. Am pornit așadar spre Florența, însoțit de alți cîteva tovarăși de arme. Ciuma bîntuia cu o furie turbată. Ajuns la Florența, lam găsit pe bunul meu tată, care era sigur fie că murisem în timpul asediului, fie că o să măntorc la el, gol pușcă. Lucrurile s-au petrecut însă tocmai dimpotrivă: trăiam și aveam bani din belșug, o slugă și un cal de toată frumusețea. Atîta s-a bucurat bătrînul meu tată, încît credeam că o să moară îmbrățișîndu-mă și sărutîndu-mă. Lam povestit toate blestemățiile din timpul asediului și i-am pus în mînă o mare sumă de bani, cîștigată ca soldat; apoi, după ce ne-am îmbrățișat din nou, tata a plecat la Cei Opt, să-mi răscumpere exilul. Întîmplarea făcea ca unul dintre cei Opt să fi făcut parte și din consiliul care mă exilase;

era chiar acela care îi spusese atunci tatii că voia să fie trimis sub escortă. Încurajat de bunăvoința pe care mi-o arătase *signor* Orazio Baglione, tata îi spuse în chip de răzbunare câteva cuvinte bine meșteșugite. Când îi mărturisii că *signor* Orazio mă numise căpitan și că se cădea să încep a mă gândi la alcătuirea companiei, bietul tata se tulbură numai decît și mă jură pe bunul Dumnezeu ca nu care cumva să mă apuc de o asemenea treabă, deși își dădea seama că sînt în stare nu numai de asta, dar chiar și de fapte ceva mai de seamă. Adăugă apoi că îl avea în armată și pe celălalt fiu — atît de viteazul meu frate — și că eu trebuia să-mi văd de mine, nata mea artă, pentru care tridisem și învășasem atîția ani. Deși îi făgăduii să-i dau ascultare, tata, ca un om înțelept ce era, își dădu seama că în clipa cînd va veni *signor* Orazio atît făgăduiala dată, cît și alte pricini mă vor împinge pe calea războiului; se gândi deci ca printr-un mic vicleșug să mă scoată din Florența și-mi spuse: Aici, dragul meu fiu, bîntuie ciuma cu o furie nemaivăzută, și cît e ziua de mare, tot mi se pare că te văd venind acasă bolnav; mi-aduc aminte că pe vremuri — cînd eram și eu tînăr — m-am dus la Mantova și timp de cîtiva ani am dus-o acolo împărătește; te rog deci și chiar îți poruncesc, în numele iubirii ce mi-o porți, ca încă astăzi, și nu mîine, să părăsești locurile astea și să pleci într-acolo.

XL. Cum mi-a plăcut dintotdeauna să văd lumea și cum nu mai fusesem niciodată la Mantova, am plecat bucuros, lăsîndu-i tatii cea mai mare parte din banii pe care îi adusesem și făgăduindu-i să-l ajut totdeauna, oriunde m-aș afla; ca sprijin al bătrîneților sale i-am lăsat-o pe sora mea cea mai mare; se numea Cosa și, cum nu voise să se mărite, fusese primită călugăriță în mănăstirea Santa Orsola, dar deocamdată tot amîna să intre, avîndu-l de îngrijit pe bătrînul nostru tată și trebuind s-o mai ajute și pe cealaltă soră, mai mică, măritată cu un oarecare Bartolommeo, de meserie sculptor. Am primit așadar binecuvîntarea tatii și, încălecînd pe frumosul meu cal, am plecat spre Mantova. Multe aș mai avea de spus dacă m-aș apuca să povestesc cu detaliu amănuntul această scurtă călătorie. Războiul și ciuma îndoliaseră toată lumea, și numai trecînd prin mari greu-

tăți am izbutit să ajung la Mantova, unde, de cum am sosit, am căutat să găsesc de lucru și m-am tocmnit la un oarecare *maestro* Niccolò, de fel din Milano, avar al ducelui de Mantova. La două zile după ce am început să lucrez, m-am dus să-l văd pe *messer* Giulio Romano, pictor strălucit, despre care am mai vorbit, bun prieten cu mine; m-a primit călduros și s-a arătat supărat că nu trăseseam la el; trăia ca un nobil și tocmai executa pentru duce o lucrare în afara porților Mantovei, la locul numit *Te*¹. Era o lucrare mare și minunată, cum poate că se mai vede încă și astăzi. *Messer* Giulio îi vorbi numaidecât ducelui despre mine, aducându-mi nenumărate laude, iar acesta îmi porunci să-i execut modelul unui relicvar, pentru a păstra în el câteva picături din sângele lui Cristos, aflate în posesia mantovanilor, care spun că au fost aduse în orașul lor de către Longinus²; după aceea, ducele se întoarse către *messer* Giulio și-i ceru să-mi facă desenul aceluia relicvar. Auzindu-l, *messer* Giulio spuse: *Signore!* Benvenuto nu-i omul care să aibă ce face cu desenele altuia, iar excelența voastră își va da seama de asta când o să vadă modelul! M-am apucat de lucru; am desenat un relicvar în care să încapă flaconașul respectiv și apoi am executat un mic model în ceară, înfățișându-l pe Cristos: stătea jos, iar cu mâna stângă, săltată în sus, ținea crucea sa mare, pe care părea că se sprijină, în timp ce cu dreapta părea că vrea să-și deschidă rana de la piept. Acest model i-a plăcut ducelui atât de mult, că după ce l-am terminat m-a încărcat cu favoruri neașteptate, dându-mi să înțeleg că ar dori să mă păstreze în slujba sa, plătindu-mă atât de bine, încât să pot duce o viață îmbelșugată. Între timp, după ce m-am dus și m-am închinat și cardinalului³, acesta i-a spus ducelui, care-i era frate, că ar fi fost mulțumit dacă mi-ar fi îngăduit să-i execut și lui sigiliul de cardinal. Am început și această lucrare;

¹ Castelul ducal, Catedrala și palatul *del Te* sînt principalele trei edificii construite și pictate de Giulio Romano în timpul șederii sale la Mantova, în slujba lui Federico Gonzaga.

² După unele legende, ar fi fost un centurion roman care comanda straja în timpul crucificării lui Cristos; aceleași legende susțin că, după aceasta, Longinus s-a convertit și a devenit propovăduitor al noii credințe.

³ *Ercole Gonzaga* (1495—1563) — episcop de Mantova, numit cardinal în 1527.

În timp ce mă îndeletniceam cu ea, m'am îmbolnăvit de o febră recurentă, care atunci cînd mă apuca mă făcea să aiurez; începeam atunci să blestem Mantova, să-l blestem pe duce și pe cei care locuiau acolo de bunăvoie. Aceste vorbe au fost aduse la cunoștința ducelui de un aurar milanez, pe care-l avea în slujbă și care vedea prea bine că ducele voia să mă oprească la el. Auzind vorbele mele smintite, ducele s-a înfuriat cumplit împotriva mea, dar, cum și eu eram furios pe Mantova, mîniile noastre au fost la fel de aprige. După patru luni, terminînd cu sigiliul și cu alte cîteva lucrări mărunte pe care le executasem pentru duce, pe numele cardinalului, acesta din urmă m'a plătit mulțumitor și m'a rugat să mă înapoiez la Roma, mi-nunatul oraș în care ne cunoscusem. Plecînd din Mantova cu o frumoasă sumă de scuzi, am ajuns la Governo ¹, acolo unde a fost asasinat acel viteaz *signor* Giovanni. Aici m'a apucat din nou un mic acces de febră, care însă nu mi-a împiedicat nicidecum călătoria și a rămas pesemne la Governo, căci nu m'a mai apucat niciodată. Pînă la urmă, am ajuns și la Florența și, cu gîndul la iubitul meu tată, am ciocănit la ușă; la fereastră apărură însă o cocoșată furioasă, care mă izgoni, plină de mojiție, strigîndu-mi să n-o mai bat la cap. Spune-mi, cocoșată afurisită, o întrebai eu, se mai află totuși pe aici vreo altă mutră afară de a ta? Nu, lua-te-ar dracu! îmi răspunse ea. O să te ia pe tine, cît ai clipi din ochi! îi strigai eu. La auzul ciorovăielii, ieși afară o vecină, care-mi spuse că tata și toți ai casei muriseră de ciumă; deoarece ghicisem asta, durerea mi-a fost mai puțin copleșitoare. Vecina adăugă apoi că scăpase cu viață numai Liperata ², sora cea mai mică, pe care o adăpostise o femeie sfîntă, numită *mona* ³ Andrea de' Bellacci. Părăsii casa, îndreptîndu-mă spre han, dar întîmplător mă întîlnii cu un foarte bun prieten al meu, numit Giovanni Riggolo. Lăsînd calul la el acasă, ne duserăm în piață, unde aflai că fratele meu trăiește. Îl găsii acasă la prietenul său Bertino Aldobrandi; nu ne mai săturam îmbrățișîndu-ne (ca unii care aflasem fiecare despre

¹ Sat așezat la confluența râului Mincio cu fluviul Pad; astăzi se cheamă Governolo (vezi și nota 1, p. 21, cap. VIII, Cartea I).

² Forma populară a numelui *Reparata*.

³ Prescurtare de la *madonna*.

celălalt că ar fi murit); după asta, fratele meu mă luă de mână și, rîzînd în hohote, îmi spuse: O să te duc, frăţioare, acolo unde nici prin gînd nu-ţi trece; la sora noastră Liperata, pe care am măritat-o din nou și care, fără îndoială, te crede mort. În timp ce mergeam într-acolo, ne povesteam unul altuia prin cîte trecusem fiecare, iar cînd ajunserăm la locuinţa surioarei, aceasta rămase ca trăsniţă și căzu leșinată în brațele mele; cum toate astea se petrecură fără ca vreunul dintre noi să scoată o vorbă, sigur că, dacă nu era de față fratele meu, soțul Liperatei n-ar fi crezut de fel că sînt frate cu ea. În cele din urmă, Cecchino, fratele meu, lămuri totul, și dîndu-i ajutor leșinatei, aceasta își veni în fire; mai plînsese ea un pic după tata, după sora, după bărbatul său și după un copilăș, dar mai apoi se apucă să pregătească de cină, și toată seara nu mai vorbirăm nimic despre morți, ci numai de lucruri pline de haz, ca la nuntă, așa că ne scularăm de la masă simțîndu-ne cum nu se poate mai bine și veseli nevoiș mare.

XLI. Deși doream din tot sufletul să mă întorc la Roma, rugămintele fratelui și ale surioarei mă siliră să rămîn la Florența. Piero Landi, acel prieten drag despre care am spus mai înainte cît de mult m-a ajutat în vremuri de restriște, mă sfătui de asemeni să rămîn pentru o bucată de vreme aici, ca să văd — spunea el — ce se va întîmpla după izgonirea Medicilor din Florența (adică a lui Ippolito și Alessandro, dintre care primul a ajuns mai tîrziu cardinal, iar celălalt — duce al Florenței) ¹. Începui așadar să lucrez în Mercato Vecchio, montînd sumedenie de pietre prețioase și cîștigînd bani buni. În vremea asta sosi la Florența sienezul Girolamo Marretti, un om tare destoinic, care trăise timp îndelungat în Turcia; veni la prăvălia mea și mi comandă o medalie de aur, din acelea care se purtau la pălărie, cerîndu-mi să i-l gravez pe ea pe Hercule despîcînd gura leului. În timp ce lucram la această medalie, Michelagnolo Buonarroto veni de cîteva ori să mi vadă lucrarea. Munceam cu multă tragere de inimă, folosîndu-mă de toată priceperea mea; botul animalului,

¹ Familia Medici a fost izgonită din Florența la 17 mai 1527, în timp ce papa Clement al VIII-lea era asediat în castelul Sant'Angelo.

atitudinea sa îndrăzneată, foarte deosebită de tot ce făcuseră alții pînă atunci, și poate faptul că acel fel de lucru era necunoscut îl făcură pe Michelagnolo să laude într-atîta această lucrare a mea, încît zelul meu spori neînchipuit. Cum însă nu aveam altceva de făcut decît să montez pietre prețioase, începui să mă simt nemulțumit, căci, deși îmi aduceau cel mai mare cîștig, doream să pot avea lucrări care să ceară mai mult talent decît era necesar pentru montarea unei simple nestemate. Între timp însă, un oarecare Federigo Ginori, un tînr de o deosebită inteligență (stătuse mulți ani la Napoli, unde — prin înfățișarea și purtările lui frumoase — intrase în dragoste cu o principesă), voi să-și facă o medalie, pe care să fie gravat Atlas¹ ținînd cerul pe umeri, și îi ceru marelui Michelagnolo să-i facă un desen. Duse de-l caută pe un oarecare giuvaergiu numit Benvenuto, îi spuse acesta. Te va servi foarte bine și te asigur că n-o să mai ai nevoie de desenul meu; dar ca nu cumva să-ți închipui că aș vrea să-mi cruț această mică osteneală, îți voi face totuși bucuros desenul cerut. Pînă atunci, vorbește însă cu acest Benvenuto, să-ți facă și el un mic model, și la sfîrșit ți se va executa cel mai bun dintre ele. Federigo Ginori veni să mă caute și să-mi arate cam ce anume dorea; după asta, îmi spuse cît de mult mă lăudase minunatul Michelagnolo și adăugă că în timp ce acesta îi va desena schița făgăduită va trebui să execut și eu un mic model în ceară. Cuvintele marelui Michelagnolo îmi dădură un asemenea imbold, încît — mai zelos ca oricînd — mă apucau fără zăbavă de model; cînd îl terminai, un oarecare pictor, Giuliano Bugiardini², bun prieten cu Michelagnolo, îmi aduse desenul acestuia înfățișîndu-l pe Atlas. În același timp îi arătai și eu lui Giuliano modelul făcut de mine în ceară, care era cu totul deosebit de desenul lui Michelagnolo; atît Federigo, cît și Bugiardini hotărîră că trebuia să execut modelul

¹ Rege mitologic al Mauretaniei, pedepsit de Zeus să poarte pe umeri bolta cerească, deoarece fusese aliat al titanilor în lupta pe care aceștia au dus-o împotriva Olimpului. Era reprezentat ținînd pe umeri un glob uriaș.

² Cunoscut ca elev și prieten al lui Michelangelo. A pictat la Florența și la Bologna, lăsînd opere remarcabile prin frumusețea lor (1475—1554).

meu. Mă apucau așadar de lucrare, iar când strălucitul Michelagnolo veni s-o vadă, nu-și precupeți nicidecum laudele. Medalia înfățișa un trup de bărbat, cizelat în metal; pe umeri, acesta purta cerul, înfățișat printr-un glob de cristal, pe care gravasem zodiacul. Totul se detașa pe un fond de lapislazuli¹. Nici nu se poate închipui ceva mai frumos. În partea de jos se găsea următorul motto: *Summam tulisse juvat*². Federigo fu nespus de mulțumit și mă răsplăti cu dărnicie. *Messer Luigi Alamanni*³ se afla atunci la Florența; era bun prieten cu Federigo Ginori, care îl aducea adesea în prăvălia mea, astfel că mă împrietenii și eu cu el.

XLII. Întrucît papa Clemente pornise război împotriva Florenței, aceasta se pregătea să se apere, organizînd în fiecare cartier miliții populare, în care am primit și eu ordin să mă înscriu. Mi-am făcut haine scumpe și am intrat în legătură cu cei mai mulți dintre cetățenii de vază din Florența, care se arătau cu toții hotărîți să apere cetatea; discursuri obișnuite în asemenea împrejurări se auzeau în fiecare cartier. Tineșorul, de asemenea, se aduna mai ades ca altădată și de nimic altceva nu vorbea decît de război. Într-o zi, către ora prînzului, tocmai pe cînd în fața prăvăliei mele se afla un mare număr de oameni, vîrstnici și tineri, aparținînd celor mai bune familii, mi se aduse o scrisoare trimisă din Roma de către un oarecare *maestro* Iacopino della Barca. Acesta se numea de fapt Iacopo dello Sciorina, dar la Roma i se zicea della Barca, pentru că era stăpînul unei bărci, care străbătea Tibrul între podul Sisto și podul Santo Agnolo. *Maestro* Iacopo era un om de ispravă, plăcut și cu vorbire aleasă. Odinioară se îndeletnicise la Florența cu desenele pentru stofe. Era bun prieten cu papa Clemente, căruia îi făcea mare plăcere să stea de vorbă cu el. Într-o zi, pe cînd tocmai se aflau într-o asemenea discuție, veni vorba de ocuparea Romei și asediarea castelului. Cu acest prilej, amintindu-și de mine, papa mă laudă din caleafară și adăugă că, dacă ar fi știut pe unde mă aflu,

¹ Piatră de un albastru deschis, cu vine aurii.

² *Summam* (corect *summa*) *tulisse juvat*: Este plăcut a purta cele înalte. (Lat.)

³ Poet florentin, partizan al republicii (1495—1556).

mă ar fi luat bucuros din nou în slujba sa. *Maestro* Iacopo îmi spuse că mă aflu în Florența, iar papa îmi ceru să-mi scrie să mă întorc la el. În scrisoarea de care am vorbit mai sus mi se spunea deci să mă înapoiez în slujba papii Clemente și mi se făgăduia că va fi bine de mine. Tinerii care erau de față țineau să afle cuprinsul scrisorii; îl ascunsei însă cât putui mai bine, iar mai târziu îi răspunsei lui Iacopo, rugându-l ca pentru nimic în lume să nu-mi mai scrie nici de bine, nici de rău. El, însă, deveni și mai stăruitor și-mi scrisese încă o scrisoare, cu un asemenea cuprins, încât dacă încăpea pe alte mâini dădeam fără doar și poate de bucluc. Îmi spunea că papa voia să mă folosească în treburile de mare însemnătate și-mi poruncea să plec fără zăbavă; scrisoarea adăuga că dacă vreau să fie bine de mine să părăsesc numaidecât totul și să încetez de a lupta împotriva unui papă, laolaltă cu niște nebuni dezlănțuiți. Scrisoarea asta m-a înfricoșat atât de rău, încât, ducându-mă să-l văd pe bunul meu prieten Piero Landi, acesta îmi ceru să-i spun ce anume mai pățisem de arătam atât de frământat. Îi răspunsei prietenului meu că pentru nimic în lume nu-i puteam spune ce anume mă frământa; îl rugai apoi să ia cheile pe care i le înmînam și să înapoieze pietrele prețioase și aurul unor persoane pe care le va găsi însemnate într-o condică de-a mea; îl mai rugai să ia cu el lucrurile din casa mea și să le păstreze cu aceeași dragoste ca întotdeauna, asigurându-l că în câteva zile va ști unde anume mă găsesc. Acel tânăr înțelept — care poate că și cam dădea seama cum stau lucrurile — îmi spuse: Pleacă repede de aici, frățioare, și după aia scrie-mi, iar despre lucrurile tale nu-ți face nici cea mai mică grijă. Așa am și făcut. Acesta a fost cel mai credincios, cel mai cuminte, cel mai cumsecade, cel mai discret și cel mai drag prieten pe care l-am cunoscut vreodată. Plecând, așadar, din Florența, m-am dus la Roma, iar de acolo i-am scris.

XLIII. Cum am ajuns la Roma, am regăsit o parte din prietenii mei, care n-au știut cum să mă primească mai bine; m-am apucat de îndată să lucrez, căutând să câștig bani, așa că n-am făcut nimic care să merite a fi povestit. Trăia pe atunci un bătrîn giuvaergiu, al cărui nume era Raffaello del Moro. Se bucura de o

mare faimă în breasla lui, iar ca om era cum nu se poate mai cinstit, așa că rugându-mă să primesc a lucra în atelierul său, întrucît avea de executat mai multe lucrări de mare valoare, la care se putea cîștiga foarte bine, am primit bucuros. Trecuseră mai bine de zece zile de cînd sosisem, și încă nu mă înfățișasem la acel Iacopino della Barca de care am vorbit mai sus; întîlnindu-mă cu el din întîmplare, omul mă întîmpină cu multă bucurie, apoi mă întrebă cînd am sosit, și aflînd că trecuseră de atunci vreo cincisprezece zile se supără din caleafară și mi spuse că prea nu țineam socoteală de un ditamai papă, care pe deasupra îl și pusese, de trei ori, să mi scrie, ca să mă cheme cît mai degrabă. Eu, care eram și mai necăjit decît el, nu i răspunsei nimic. Vorbăreț ca nimeni altul, o luă razna de-a binelea, spunîndu-mi vrute și nevrute; obosit, mă mulțumii să-i spun doar că putea să mă ducă la papa cînd voia el; îmi răspunse că putea merge ori cînd, iar eu adăugai că, în ceea ce mă privea, eram și eu gata oricînd. Ne îndreptarăm, deci, împreună, către palat (era într-o Joia mare) și, ajungînd la apartamentele papale, furăm primiți de îndată, de vreme ce el era cunoscut, iar eu așteptat. Papa era cam bolnav; stătea în pat, iar lîngă el se aflau *messer* Iacopo Salviati și arhiepiscopul de Capua¹. Văzîndu-mă sosind, papa se bucură din caleafară, iar eu, sărutîndu-i picioarele, mă apropiai de el cu cea mai adîncă smerenie, dîndu-i să înțeleagă că aș voi să-i spun unele lucruri de mare însemnătate. La un semn pe care papa îl făcu cu mîna *messer* Iacopo și arhiepiscopul ne lăsară de îndată singuri. Preafericite părinte, grăii eu atunci, de la asediul Romei încoace nu m-am mai putut nici spovedi și nici împărtăși, întrucît nimeni nu vrea să mi dea dezlegare, și iată pricina: atunci cînd am topit aurul și m-am trudit să desfac giuvaerele, sanctitatea voastră i-a poruncit lui Cavalierino să mi dea în schimbul trudei mele o răsplată cît de mică; n-am căpătat însă nimic, căci acestuia i-a venit mai la îndemînă să mă răsplătească cu tot felul de ocări; urcîndu-mă deci în încăperea unde topisem aurul și apucîndu-mă să spăl cenușa, am găsit în ea cam o livră și jumătate de aur, în grăun-

¹ *Fra Niccola Schomberg* (1470—1537), călugăr dominican, numit arhiepiscop de Capua în 1522, iar mai tîrziu cardinal.

țele mici cât bobul de mei, și, cum nu aveam destui bani ca să mă pot întoarce acasă în chip vrednic de cinste, m'am gândit să folosesc acel aur, pe care ar fi urmat să-l înapoiez când m-aș fi înlesnit. Iată-mă azi la picioarele sanctității voastre, adevăratul duhovnic, pe care îl rog să se milostivească de mine și să-mi îngăduie să mă spovedesc și să mă împărtășesc, pentru ca astfel, datorită milosteniei sanctității voastre, să capăt din nou mila lui Dumnezeu, stăpînul meu. Amintindu-și poate de supărările sale, papa scoase un ușor suspin și-mi spuse următoarele cuvinte: E foarte adevărat, Benvenuto, că sînt ceea ce spui tu și că-ți pot ierta orice greșeală vei fi săvîrșit; spovedește-te, așadar, și mărturiseste deschis și liniștit, căci chiar dacă vei fi oprit aurul unei tiare întregi, sînt gata să te iert din toată inima. N'am oprit nimic altceva, preafericite părinte, răspunsei eu, decît ceea ce am mărturisit, iar asta nu depășește valoarea a o sută patruzeci de ducati, pe care i-am primit de la Monetăria Perugiei și cu care m'am dus să-l ajut pe sărmanul și bătrînul meu tată. Atunci papa îmi zise: Tatăl tău a fost omul cel mai înzestrat, cel mai bun și cel mai cinstit de pe lumea asta, și nici tu n'ai rămas mai prejos; îmi pare rău că banii aceștia au fost puțini, dar atîția cîți spui că au fost ți-i dăruiesc și-ți iert totul, așa că, dacă nu mi-ai greșit și cu altele, du-te de te spovedește la duhovnicul tău, și, o dată spovedit și împărtășit, înfățișează-te aici, și va fi bine de tine. După ce ne-am despărțit, cînd *messer* Iacopo și arhiepiscopul se apropiară din nou, papa mă laudă ca pe nimeni altul, spunînd că m-a spovedit și mi-a dat iertăciunea; apoi îi ceru arhiepiscopului de Capua să mă cheme și să mă întrebe dacă nu cumva mai aveam și altceva pe cuget, imputernicindu-l să mă dezlege de orice păcat și să se poarte cu mine cât mai frumos. Am plecat împreună cu *maestro* Iacopino, care, ros de curiozitate, mi-a cerut să-i lămuresc rostul acestei tainice și lungi convorbiri pe care o avusesem cu papa; și fiindcă și-a repetat întrebarea în vreo două rînduri, i-am pus în vedere că n'aveam poftă să-i spun nimic și că, nefiind vorba de lucruri care-l priveau, făcea mai bine să nu mă mai descoasă. Apoi m'am apucat să fac toate cîte mă înțelesesem cu papa; după ce trecură cele două sărbători, mersei iarăși să-l văd pe papă, care mă primi

și mai binevoitor decît prima dată și mi spuse: Dacă veneai ceva mai devreme la Roma, îți dădeam să faci din nou cele două tiare, pe care le-am stricat pe cînd ne aflam la castel; cum însă, în afară de pietrele prețioase, ele nu au cine știe ce valoare, îți voi încredința o lucrare de mare preț, în care vei putea arăta tot ce știi; e vorba de nasturele hlamidei mele: va trebui să aibă forma unui taler, mare cît a treia parte dintr-un braț, și vreau ca pe el să fie înfățișat Dumnezeu-tatăl, în semirelief, iar în mijloc să fie pus briliantul cel mare, înconjurat de numeroase alte pietre de mare preț. Caradosso s-a apucat odată să lucreze un asemenea nasture, dar nu l-a terminat nicicînd; pe acesta vreau ca tu să-l dai repede gata, căci aș fi mulțumit să mă bucur și eu cîtva timp de el; du-te, așadar, și fă un model frumos. Apoi porunci să mi se arate toate pietrele prețioase, iar după aceea plecai.

XLIV. În timpul asediului Florenței, acel Federigo Ginori pentru care executasem medalia cu chipul lui Atlas, murise de oftică, iar medalia încăpuse pe mîna lui *messer* Luigi Alamanni, care la scurtă vreme după asta i-a dăruit-o chiar el — împreună cu cîteva din preafrumoasele sale scrieri — regelui Francisc al Franței. Medalia i-a plăcut din cale-afară regelui, iar preaînțeleptul *messer* Luigi Alamanni mi-a lăudat cu atîta înflăcărare talentul și celelalte însușiri, încît majestatea sa și-a arătat dorința de a mă cunoaște. Mă dăruisem cu tot sufletul modelului meu, pe care îl făcusem în-tocmai de mărimea pe care urma s-o aibă nasturele; dar între timp mulți giuvaergii — crezîndu-se în stare să facă și ei așa ceva — dădură frîu liber pizmei. Nu demult, sosise la Roma un oarecare Micheletto¹, gravor priceput în cornaline și afară de asta giuvaergiu foarte talentat; era un om în vîrstă și se bucura de o mare faimă: lui i se încredințase execuția celor două tiare ale papii; aflînd că lucrez la modelul de care am vorbit, se arătă foarte mirat că nu-i cerusem sfatul, ca unuia care pe lîngă că era un om talentat se bucura și de mare trecere în ochii papii. În cele din urmă, văzînd că nu mă duc eu la el, veni el la mine. Întrebîndu-mă ce

¹ În *Viața lui Valerio da Vicenza*, Vasari îl numește Michelino și-l prezintă drept un gravor deosebit de talentat.

lucrez, îi răspunsei: Ceea ce mi-a comandat papa. Papa mi-a poruncit să cercetez tot ceea ce se lucrează pentru sanctitatea sa, îmi zise el. Îi spusei și eu că mai întâi o să-l întreb despre asta pe papa, iar apoi o să știu ce răspuns să-i dau. Mă încredință că mă voi căi, și plecând furios de la mine îi adună pe toți membrii breslei; după ce vorbiră despre cele întâmplate, Michele-
 letto primi de la ei puteri depline pentru a se răzbuna. Priceput la așa ceva, el le ceru câtorva desenatori de talent să-i execute peste treizeci de desene diferite, dar înfățișînd toate același lucru. Și, cum avea omul său pe lîngă papa, se înțelese cu milanezul Pompeo, un alt giuvaergiu (care se bucura de mare trecere în ochii papii și era rudă cu *messer* Traiano¹, primul camerist al acestuia), și amîndoi — adică Michele-
 letto și Pompeo — se apucară să-i spună papii că văzuseră modelul meu și li se părea că n-aș fi de loc vrednic să făuresc o lucrare atît de minunată. Papa, însă, le răs-
 punse că o să vadă și el modelul, și apoi, dacă mă voi arăta nevrednic, se va căuta altul mai destoinic. Cei doi adăugară că au cîteva desene minunate, înfățișînd aceeași lucrare; papa le mulțumi și le spuse că nu voia să le vadă înainte ca eu să-mi fi terminat modelul și că după asta o să le vadă pe toate o dată. După cîteva zile îmi terminai și eu modelul, și într-o bună dimi-
 neață îl dusei papii; *messer* Traiano mă lăsa să aștept, iar între timp trimise după Michele-
 letto și Pompeo, înștiințîndu-i să aducă desenele. De îndată ce sosiră, furăm vîriți înăuntru toți o dată. Michele-
 letto și Pompeo începură să-și desfășoare desenele lor, iar papa prinse să le privească. Dar desenatorii, care nu erau și giu-
 vaergii, habar n-aveau de așezarea pietrelor prețioase (deși atunci cînd în mijlocul pietrelor prețioase vin cizelate figuri, giuvaergiu-
 l este dator să cunoască el însuși arta desenului, căci altfel e primejdie să strice toată lucrarea); diamantul cel mare fusese deci așezat, în toate desenele, drept pe pieptul lui Dumnezeu-tatăl. Băgînd de seamă acest lucru și fiind bine dispus, papa, care era un om de gust, petrecu de minune, iar după ce se uită la vreo zece desene, le aruncă pe celelalte pe jos; apoi, adresîndu-mi-se mie, care stăteam deoparte,

îmi spuse: Arată-ne acum, Benvenuto, și modelul tău, ca să vedem dacă ai căzut în aceeași greșeală ca și ceilalți. Am pășit înainte și am deschis o cutioară rotundă: păru că un fulger l-ar fi lovit peste ochi pe papă, care exclamă: Să-mi fi ghicit gândul, și tot nul făceai întocmai așa cum îl văd în fața ochilor. Nici că se putea o mai mare ocară pentru ceilalți. Numeroși nobili de seamă se apropiară, iar papa le arătă deosebirea dintre modelul meu și desenele celorlalți. După ce-mi lăudă modelul atît cît crezu de cuviință (între timp, ceilalți așteptau înfricoșați și dezamăgiți), papa se întoarse către mine și-mi spuse: Cunosco o singură încurcătură dar, aceasta una, deosebit de grea: ceara, dragă Benvenuto, se lucrează ușor; meritul cel mare este să execuți lucrarea în aur. La auzul acestor cuvinte, răspunsei fără șovăială: Dacă lucrarea nu va fi de zece ori mai frumoasă decît modelul, primesc, preafericite stăpîne, să nu-mi plătiți nici un ban. La aceste cuvinte, se auzi un murmur printre cei de față, toată lumea spunînd că fac o făgăduială nesăbuită. Dar unul dintre nobilii prezenți, filozof vestit, luă cuvîntul în sprijinul meu, zicînd: Văd după frumusețea și armonia chipului și trupului său că acest tînăr va împlini toate cîte le spune, ba chiar mai mult. Tocmai de aceea am și eu încredere în el, adăugă atunci papa, după care îl chemă pe acel *messer* Traiano, cameristul său, și îi ceru să aducă cinci sute de ducăți de aur. În timp ce aștepta banii, papa privi din nou, mai pe-ndelete, cît de frumos potrivisem diamantul acela față de chipul lui Dumnezeu-tatăl. Așezasem diamantul chiar în mijlocul lucrării, iar deasupra — stînd într-o parte — îl așezasem pe Dumnezeu-tatăl, într-o atitudine nesilită, potrivită de minune cu restul compoziției, diamantul păstrîndu-și astfel întreaga frumusețe. Dumnezeu-tatăl era înfățișat cu mîna dreaptă în sus, dînd binecuvîntarea. Trei îngeri, tot cu brațele ridicate în sus, susțineau diamantul.

Îngerul din mijloc era lucrat în relief plin, iar ceilalți doi — în semirelief. Jur împrejur se vedeau o mulțime de îngeri, risipiți printre alte pietre prețioase de o mare frumusețe. Dumnezeu-tatăl purta o hlamidă, din ale cărei falduri ieșeau mulți alți îngeri și numeroase alte motive ornamentale, de o frumusețe orbitoare.

Executasem această lucrare dintr-o ceară albă, aplicată pe o piatră neagră. Când fură aduși banii, papa mi-i dădu cu mîna sa și, vorbindu-mi cît mai frumos, mă rugă să fac în așa fel încît să-i aduc lucrarea înainte de a-i suna ceasul, încredințându-mă că n-o să-mi pară rău.

XLV. Plecai cu banii și cu modelul, arzînd de dorința de a începe iarăși lucrul. Mă apukai deci de treabă cu mare sîrg, iar după opt zile, printr-unul dintre cameristii săi, un gentilom bolognez de spiță foarte nobilă, papa îmi trimise vorbă să mă înfățișez la el, aducînd și ceea ce am lucrat. Pe drum, cameristul, care era omul cel mai cumsecade de la curtea papii, îmi spuse că acesta nu ținea atît să vadă lucrarea, cît să-mi încredințeze alta, de cea mai mare răspundere: era vorba de tiparele pentru baterea banilor la Monetăria din Roma; mă sfătui să mă gîndesc la un răspuns cît mai potrivit pe care să-l dau sanctității-sale, arătîndu-mi că asta era pricina pentru care mă încunoștința de toate acestea. Ajuns în fața papii, îmi dezvelii placa de aur. Nu-l gravasem decît pe Dumnezeu-tatăl, dar, ca frumusețe, acesta depășea atît de mult modelul, încît papa grăi uimit: De acum încolo, voi crede tot ce-mi vei spune! Apoi, aducîndu-mi laude cu nemisluita, adăugă: Aș dori să te mai pun la încă o treabă, care — dacă o vei primi — îmi va fi la fel de scumpă, ba chiar mai mult, decît cea pe care o faci; apoi, spunîndu-mi că-l bate gîndul să facă tipare pentru monedele lui, mă întrebă dacă am mai făcut vreodată așa ceva și dacă m-aș încumeta să mă apuc de o asemenea treabă. Îi răspunsei că mă simt în stare să fac și de-alde astea și că, deși nu am mai lucrat așa ceva, am văzut totuși cum se lucrează. Un oarecare *messer Tommaso da Prato*¹, secretar particular al sanctității-sale și prieten bun cu dușmanii mei, care se afla de față, spuse: Favorurile pe care sanctitatea-voastră, preafericite părinte, le risipește cu acest tînăr, ca și marea lui cutezanță, îl vor împinge să vă făgăduiască pînă și o lume nouă. Adăugînd astăzi la o sarcină atît de grea una și mai grea, veți face ca acestea să-și dăuneze una alteia. Mînios,

papa se întoarce spre el și i spuse să și vadă de treabă; totodată îmi ceru să i fac modelul unui dublon de aur, care pe o parte, alături de cuvintele *Ecce homo!*, să înfățișeze un Crist dezbrăcat, cu mâinile legate, iar pe cealaltă — un papă și un împărat, ridicînd împreună o cruce care stă să cadă, și cuvintele: *Unus spiritus et una fides erat in eis* ¹. Tocmai cînd papa îmi comanda această frumoasă monedă, apărui sculptorul Bandinelli ² — care fusese făcut cavaler — și, cu obișnuita lui îngîmfare, dublată de nepricepere, zise: Giuvaergiii au nevoie să li se dea desenele acestor frumoase lucrări. Mă întorsei repede spre el și i spusei că năveam ce face cu desenele sale și că trăgeam nădejde ca în scurtă vreme să l zgîlții puțin cu desenele făcute de mine. Pe papă, aceste cuvinte îl bucurară din caleafară și, întorcîndu-se spre mine, îmi spuse: Du-te acum, Benvenuto, și silește-te să mă slujești fără ați pleca urechea la vorbele acestor nebuni.

Plecai deci și executai în mare grabă două tipare; apoi bătui o monedă de aur, și într-o duminică după amiază i-o dusei papii, împreună cu tiparele. Cînd văzu moneda, papa fu uimit și mulțumit atît de frumusețea lucrării, care i plăcu nespus, cît mai cu samă de iuțea cu care o executasem. Dar, pentru a i spori uimirea și mulțumirea adusesem cu mine toate vechile monede gravate de prețuiții artiști care i slujiseră pe papii Iuliu al II-lea și Leon al X-lea. Văzînd că tiparele mele îi plac mai mult, scosei de la piept o petiție, prin care ceream să mi se încredințeze locul de gravor al Monetăriei. Această slujbă aducea șase scuizi de aur pe lună, fără să mai socotim că tiparele erau plătite de șeful Monetăriei, cu prețul de un ducat pentru trei tipare. Luîndu-mi petiția, papa i-o înmînă secretarului său particular, poruncindu-i să o rezolve. Acesta luă petiția și, dînd s-o bage în buzunar, grăi: Sanctitatea voastră, preafericite stăpîne, să nu se grăbească atîta; acestea sînt treburi care merită ceva mai multă chibzuială. Papa însă îi răspunse: Te-am înțeles; dă petiția înapoi. Și luînd petiția o aprobă cu mîna sa, după care i-o înapoiă secretarului, spunînd: Acum s-a terminat.

¹ Un singur duh și o singură credință erau în ei (lat.).

² *Baccio Bandinelli* (vezi și nota 3, p. 19, cap. VII, Cartea I), pe care Carol Quintul îl făcuse, în 1530, cavaler al ordinului Sfîntului Iacob.

Trimite-o neîntârziat, fiindcă așa vreau eu. Pantofii lui Benvenuto prețuiesc mai mult decît ochii tuturor acestor nătărăi. Îi mulțumii sanctității sale și, bucuros din cale-afară, mă înapoiai la munca mea.

XLVI. Lucram mai departe în atelierul aceluia Raffaello del Moro, despre care am vorbit mai sus. Acest om cumsecade avea o fată, tînăra și frumoasă, pe care voia să mi-o dea de nevastă; cît despre mine, pricepusem cam despre ce era vorba, dar, deși doream același lucru, nu lăsam să se vadă nimic, ba chiar mă țineam atît de retras, încît ai casei erau de-a dreptul uimiți. Se întîmplă însă ca, tocmai în acel timp, mîna dreaptă a bieteii fete să fie atacată de o boală care-i atinsese cele două oscioare ale degetului mic și inelarul. Dintr-o greșeală a tatălui, fata era îngrijită de un medic nepri-ceput, care susținea că, dacă nu va păți ceva mai rău, fata va pierde în orice caz brațul drept; văzîndu-l pe bietul tată atît de speriat, îi zisei să nu dea crezare spuselor aceluia neisprăvit. Îmi răspunse că nu avea nici un prieten medic sau chirurg și mă rugă ca dacă știam vreunul să îl aduc. Îl chemai degrabă pe un oarecare *maestro* Iacomo da Perugia¹, un chirurg deosebit de destoinic; o cercetă pe biată fată — care era înspăimîntată auzind ce spusese nepricopsitul de medic — și o sfătui să nu-și facă nici un fel de griji; o asigură că n-o să i se întîmple nici o nenorocire și că — în afară de cele două degete, care vor rămîne ceva mai slabe — se va putea sluji foarte bine de mîna dreaptă, fără nici o supărare. Începu deci s-o îngrijească, iar după cîteva zile, cînd voi să-i opereze partea bolnavă a oscioarelor, tatăl mă chemă să fiu și eu de față la durerile pe care avea să le îndure fata. *Maestro* Iacomo se apucă de lucru și prinse să mînuiască niște scule grosolane, cu care nu făcea altă scofală decît s-o chinuie îngrozitor pe biata fată; văzînd asta, îi spusei doctorului să se oprească și să mă aștepte cîteva minute. Alergai în atelier și făcui dintr-un oțel foarte fin un cuțitaș curbat, care tăia ca briciul; îl înmînai maestrului, care începu să lucreze cu atîta ușurință, încît fata nu mai simți nici un pic de durere

¹ Este vorba de Giacomo Rastrelli, originar din Rimini, chirurg al papii Clement al VII-lea și al altor papi.

iar operația se termină cît ai clipi din ochi. Această pricina — și mai sînt și altele — pentru care bunul Raffaello, așteptînd ca fata să se facă sănătoasă, începu să țină la mine mai ceva decît la cei doi fii ai săi. Eram pe atunci bun prieten cu *messer Giovanni Gaddi*, cleric de cameră, care, deși nu era înzestrat cu nici un talent artistic, era înflăcărat după arte. Era bun prieten cu *messer Giovanni* ¹, un grec foarte priceput în literatură, cu *Lodovico Fano* ², la fel de bun cunoscător în ale literaturii, cu *messer Antonio Allegretti* ³ și cu *messer Annibal Caro* ⁴, care pe atunci era tînăr. În afară de aceștia, mai eram eu și excelentul pictor venețian *messer Bastiano* ⁵. Deoarece mă întîlneam în fiecare zi cu *messer Giovanni*, bunul Raffaello — giuvaergiul —, văzînd această prietenie, îi spuse: Doresc să-mi mărit fata cu Benvenuto, și, fiindcă nu văd ce altceva aș putea face, vă rog pe dumneavoastră, care mă cunoașteți, să mă ajutați și, ținînd seamă de puterile mele, să stabiliți singur dota pe care o veți crede de cuviință. Aproape fără să-l lase pe bietul om să-și termine vorba, zăpăcitul de *messer Giovanni* îi spuse fără nici un temei: Nici pomeală de una ca asta, Raffaello, căci mai aproape cerul de pămînt decît tu de căsnicia asta! Adînc mîhnit, bietul om se grăbi să-și mărite fata cu altul, în vreme ce pe mine mă priveau toți chiorîș, fără să bănuiesc măcar pricina; începui să nutresc gîndul că-mi răsplătesc cu nerecunoștință numeroasele mele servicii și căutai să-mi deschid un atelier alături de al lor. În ceea ce-l privește pe *messer Giovanni*, nu mi-a mărturisit nimic timp de cîteva luni, adică pînă după măritișul fetei. Munceam de zor să termin lucrarea pentru moșnetărie, cînd papa îmi comandă o altă monedă, în valoare

¹ Se crede că ar fi vorba de un anume Giovanni Vergezio, scriitor grec, refugiat la curtea lui Cosimo I, ducele Florenței.

² Este amintit de unii scriitori ai vremii ca autor al unor remarcabile lucrări în limba latină.

³ Poet florentin; a scris două sonete în cinstea statuii lui Perseu, executată de Cellini.

⁴ Poet italian (1507—1566), traducătorul *Eneidei* lui Vergiliu și autor al unor cunoscute *Scrisori*.

⁵ Pictorul Sebastiano Luciani (1485—1547), este cunoscut îndeosebi sub numele de Sebastiano del Piombo. Elev al lui Bellini și Giorgione, s-a remarcat ca un excelent colorist și portretist, fiind foarte apreciat de însuși Michelangelo.

de doi carlini ¹, avînd pe o parte chipul sanctității sale, iar pe alta un Crist care mergea pe mare și i întindea mîna sfîntului Petru; de jur împrejur stătea scris: *Quare dubitasti?* ² Această monedă plăcu atît de mult, încît un anume Sanga, secretar al sanctității sale și om de mare ispravă, spuse: Sanctitatea voastră se poate lăuda că are monede atît de frumoase cum n-au avut nici cei vechi, cu toată măreția lor. Dar și Benvenuto se poate lăuda că slujește unui împărat ca mine, care i prețuiește meritele, răspunse papa. Am continuat lucrarea cea mare din aur și, potrivit dorinței sale, i-am arătat o adesea papii, care pe zi ce trecea se minuna tot mai mult.

XLVII. Fratele meu se afla la Roma, în slujba ducelui Lessandro ³, căruia papa tocmai îi dăduse ducatul Penna. Deși întreținea o mulțime de ostași viteji, formați în școala aceluia mare comandant care a fost Giovanni de' Medici, ducele îl socotea pe fratele meu unul dintre cei mai buni ostași ai trupelor sale. Într-o după-amiază, fratele meu se afla la birtul unui anume Baccino della Croce, din Banchi, unde veneau să se cinstească toți vitejii aceia; ședea pe un scaun și dormea. Tocmai atunci trecu pe acolo șeful poliției, împreună cu garda, care ducea la închisoare pe un oarecare căpitan Cisti, lombard de origine, ieșit tot din școala marelui *signor* Giovannino, fără a fi însă în slujba ducelui Lessandro. Ceva mai departe de birtul lui Baccino della Croce stătea căpitanul Cattivanza degli Strozzi ⁴. Zărindu-l, căpitanul Cisti îi spuse: Tocmai vă aduceam cei cîțiva scuzi pe care vi-i datoram: dacă vă sînt de trebuință, veniți să-i luați înainte de a mă duce la închisoare. Dar căpitanul Cattivanza nici nu se gîndi să-și pună pielea în primejdie. Se aflau totuși de față și cîțiva tineri, mai mult îndrăzneți decît vrednici să ducă la

¹ *Carlinul* era o veche monedă napolitană, de aur sau argint, valorînd a zecea parte dintr-un ducat.

² De ce te îndoiești? (lat.)

³ Alessandro de' Medici, care ulterior va fi cel dintîi duce al Florenței (1510—1537). A fost asasinat de Lorenzaccio de' Medici. Mai tîrziu, Cellini va mai vorbi despre aceștia doi.

⁴ Se numea de fapt Bernardo Strozzi și era poreclit *Cattivanza* (Rău-tate).

bun sfârșit o faptă atît de grea. Bucuros că poate vîrî pe alții în bucluc, căpitanul îi întrebă dacă sînt în stare să se apropie de căpitanul Cisti, să primească de la el banii și, în cazul cînd garda s-ar împotrivi, s-o respingă cu armele.

Tinerii aceștia erau doar patru la număr și nici unuia dintre ei nu-i crescuse încă barba; primul se chema Bertino Aldobrandi, iar al doilea — Anguillotto da Lucca; de numele celorlalți doi nu-mi mai aduc aminte. Bertino era ucenicul fratelui meu, care-l crescuse și-l iubea nebunește. Iată dar pe cei patru viteji apropiindu-se de patrula alcătuită din peste cincizeci de ostași, înarmați cu lănci, archebuze și săbii grele. Fără multă vorbă, puseră cu toții mîna pe arme și cei patru tineri atacară cu atîta strășnicie, încît, numai de s-ar fi arătat căpitanul Cattivanza — fără a trage sabia din teacă —, toți dușmanii ar fi rupt-o la fugă. Dar iată că în timp ce aceștia se împotriveau cu dîrzenie, Bertino căzu greu rănit. Cam în același timp, Anguillotto fu și el rănit, la mîna dreaptă, așa că — nemaiputînd ține sabia — făcu ce făcu și se retrase din luptă, urmat după asta de ceilalți. Bertino Aldobrandi fu ridicat în stare gravă.

XLVIII. În timp ce se petreceau toate astea, ne găseam cu toții la masă, căci mîncasem cu o oră mai tîrziu ca de obicei. Auzind gălăgie, Giovanni, cel mai vîrstnic dintre tinerii de față, se sculă de la masă, ca să se ducă să privească ciocnirea. Te rog, nu pleca! îi spusei eu, căci în asemenea povești ai întotdeauna numai de pierdut, și nimic de cîștigat. La fel îi vorbi și tatăl său: Desigur, nu te duce, fiule! Dar, fără să dea ascultare nimănui, tînărul o luă la fugă în jos, pe scări. Cînd ajunsese în Banchi, unde avusese loc ciocnirea, văzu cum îl ridicau pe Bertino. Întorcîndu-se în goana mare acasă, se întîlni cu fratele meu, Cecchino, care îl întrebă ce se întîmplase. Deși unii îi făcură semn să nu-i spună nimic lui Cecchino, Giovanni nuși putu ține gura și — ca un nătărău ce era — îi spuse că patrula l-a ucis pe Bertino Aldobrandi. Bietul meu frate scoase un răcnet atît de puternic, încît putea fi auzit și de la zece mile depărtare. Apoi îl întrebă pe Giovanni: Vai mie, ai putea să-mi spui cine l-a ucis? Giovanni

răspunse că da, că ucigașul este unul dintre cei înarmați cu o sabie mare și că poartă la beretă o pană albastră. Înaintînd și recunoscîndu-l pe ucigaș după acest semn, bietul meu frate — viteaz și avîntat — se azvîrli în mijlocul patrulei; înainte ca cineva să-l poată opri, lovi cu spada în burta aceluia pe care-l căutase și-l străpunse dintr-o parte într-alta, după care îl azvîrli la pămînt cu mînerul săbiei; apoi, destoinic și îndrăzneț, atacă și restul patrulei, și, deși era singur, ar fi pus-o pe fugă dacă un archebuzier, care căuta să se apere, nu și-ar fi descărcat arma, atingîndu-l sub genunchiul drept; viteazul și nefericitul tînăr se prăbuși la pămînt, iar patrula se grăbi să plece, aproape fugind, de teamă ca nu cumva să se ivească un alt cutezător, pe măsura acestuia. Și fiindcă larma nu se potolea, mă ridicai de la masă și plecai cu spada la șold — căci pe atunci toată lumea purta așa ceva; ajungînd la podul Sant' Agnolo, văzui adunată o mare mulțime; mă apropiai și eu; cum cîțiva dintre cei de față mă cunoșteau, îmi făcură loc și mi arătară ceea ce neaș fi vrut să văd nicicînd, deși simțeam parcă un imbold care mi dădea ghes să privesc. La început nici nu-l recunoscu, fiindcă purta alte haine decît cele cu care-l văzusem îmbrăcat nu demult; frate meu mă recunoscu el mai întîi și mi spuse: Dragul meu frate, nenorocirea mea să nu te tulbure, deoarece în meseria mea mă așteptam la așa ceva; pune să mă ridice cît mai iute de aici, căci nu mai am decît puține ore de trăit. Întrucît între timp mi se povestise întreaga întîmplare, îi răspunsei cît se poate de scurt, așa cum se cere în asemenea împrejurări: Frățioare, asta e cea mai mare durere și cel mai greu necaz care mă putea lovi vreodată; dar fii liniștit, căci o să te răzbun, cu mîna mea, înainte ca din ochii tăi să dispară chipul celui care te-a nenorocit. Cam acesta fu — dar foarte pe scurt — înțelesul cuvintelor pe care le schimbaserăm între noi, fratele meu și cu mine.

XLIX. Cum patrula se afla numai la cincizeci de pași departe de noi, căci Maffio, comandantul ei, trimisese o parte din oameni să-l ridice pe caporalul ucis de fraatele meu, mi-am strîns capa în jurul corpului și, străbătînd în fuga mare cei cincizeci de pași, m-am strecurat prin mulțime, pînă am ajuns lîngă Maffio; eram gata

să-lucid — trăsesem de altfel și sabia pe jumătate —, când bunul și viteazul meu prieten, tânărul Berlinghier Berlinghieri, îmi prinse mâinile pe la spate; împreună cu el se mai găseau alți patru tineri, la fel de viteji, care-i spuseră lui Maffio: Șterge-o de aici, dacă nu vrei să te ucidă! Cine este omul ăsta? întrebă Maffio. Este frate bun cu cel pe care îl vezi colo! răspunseră ei. Fără să mai stea pe gânduri, Maffio se retrase în grabă în Torre di Nona¹. Prietenii îmi spuseră: Pentru binele tău, Benvenuto, nu te-am lăsat să faci ce voiai; și acum, hai să-l ajutăm pe cel care-i gata să-și dea duhul! Ne-am întors deci la fratele meu, pe care l-am transportat într-o casă. Am făcut apoi un consult de medici; aceștia s-au sfătuit între ei, dar n-au îndrăznit să-i taie piciorul — ceea ce poate lar fi salvat —, mulțumindu-se numai să-l panseze. La scurt timp după aceasta, apărură și ducele Lessandro. Nu știa cum să-l mângâie pe fratele meu; cum încă nu-și pierduse cunoștința, acesta îi spuse: Stăpîne, nu-mi pare rău de altceva decât că excelența voastră pierde un slujitor, pe care alții îl vor întrece poate în meșteșugul armelor, dar nu în dragostea și în credința cu care vă slujea. Ducele îi spuse să n-ai bă nici o grijă și-l asigură că-l știe bărbat viteaz și de ispravă. Întorcându-se apoi către suita sa, porunci ca nimic să nu-i lipsească acestui tânăr cuter zător. După plecarea ducelui, marea pierdere de sânge, care nu putea fi oprită, îi tulbură mințile, încât aiură îngrozitor toată noaptea, afară de clipa când, trebuind să fie împărțășit, spuse: Bine faceți că mă împărțășiți înainte de moarte, dar îmi e cu neputință să primesc această sfântă taină într-un trup atît de prăpădit; îngăduiți să mă înfrupt din ea numai cu ochii, și prin sfînta lor mijlocire o voi primi în sufletul meu nemuritor, care cere iertare și îndurare. Cînd sfîrși aceste cuvinte, iar împărțășania fu luată de lîngă el, i se tulburară din nou mințile fiind cuprins de furii cumplite, și începu a spune cele mai îngrozitoare vorbe ce se pot închipui; asta a durat toată noaptea, pînă după răsăritul soarelui, cînd se întoarse spre mine și-mi spuse: Frățioare, nu mai vreau să rămîn aici, căci ăștia m-ar putea împinge să săvîrșesc cine știe ce faptă, pentru care după aceea

¹ Veche închisoare din Roma.

o să le pară rău. În același timp, desfăcându-și picioarele, pe care i le așezasem într-o cutie foarte grea, se înalță ca pentru a încăleca și, întorcându-se cu fața spre mine, spuse de trei ori: Adio, adio, adio! Cea din urmă vorbă zbură o dată cu sufletul său viteaz. Seara, târziu, către ora douăzeci și două, fu îngropat cu cea mai mare cinste, prin grija mea, în biserica Florentinilor ¹; am pus apoi să i se cioplească și o foarte frumoasă lespede de marmură, pe care s-au sculptat stindarde și trofee. Nu vreau să trec peste faptul că, fiind întrebat de unul dintre prietenii săi dacă l-ar recunoaște pe cel care-l lovise cu arcebuza, fratele meu răspunsese că da, și-l descrisese. Și cu toate că fratele meu se ferise ca eu să aud ce vorbeau, ascultasem și auzisem totul, iar la locul potrivit voi povesti urmarea acestei întâmplări.

L. Să revenim acum la lespede de mormânt, despre care am mai vorbit. Cîțiva literați de seamă, care îl cunoșteau pe fratele meu, au alcătuit un epitaf, susținând că acel tânăr minunat îl merita pe deplin; epitaful suna astfel: «*Francisco Cellino Florentino, qui quod in teneris annis ad Ioannem Medicem ducem plures victorias retulit et signifer fuit, facile documentum dedit quantae fortitudinis et consilii vir futurus erat, ni crudelis fati archibuso transfossus, quinto aetatis lustro jaceret, Benvenutus frater posuit. Obiit die XXVII Maii MDXXIX*»². Era în vîrstă de douăzeci și cinci de ani și, pentru că numele său adevărat era Giovanfrancesco Cellini, deși soldații îl cunoșteau sub acela de Cecchino del Piffero ³, l-am pus pe cel adevărat dedesubtul armelor familiei noastre. Am cerut ca numele să fie săpat cu frumoase litere antice, rupte toate, afară de cea dintîi și de cea din urmă. Literații care alcătuiseră epitaful mi-au cerut să le lămuresc ce înseamnă asta. Le-am răspuns că lite-

¹ Biserica *San Giovanni dei Fiorentini* din Roma.

² Lui Francesco Cellini, cetățean florentin, care încă de tînră a cîștigat mai multe victorii pentru ducele Ioan de Medici și a fost și purtător de steag, dînd dovadă că ar fi ajuns un bărbat plin de curaj și înțelepciune dacă n-ar fi avut trista soartă ca la vîrsta de douăzeci și cinci de ani să fie străpuns de o lovitură de arcebuză, Benvenuto, fratele său, i-a pus această piatră. A murit la 27 mai 1529 (lat.)

³ Cecchino al flautistului. Ca substantiv comun, cecchino înseamnă trăgător, țințas.

rele rupte arată că trupul său minunat s-a distrus și că din cele două litere întregi, cea dintâi aduce aminte de sufletul nostru, scînteie nestinsă, aprinsă de divinitate, iar cea din urmă de glorioasa faimă a vitejștilor lui virtuți. Ideea asta plăcu foarte mult, așa că numeroși alții s-au folosit de ea mai târziu. Am pus de asemenea să se sculpteze pe piatră și pe mormînt herbul familiei Cellini, schimbat însă față de cel ce se vede în străvechiul oraș Ravenna; aici nobila și preacinstita familie a Cellinilor are drept herb un leu auriu stînd în două picioare pe un cîmp albastru, cu un crin roșu într-o labă, iar deasupra capului — trei mici crini de aur. Acesta este adevăratul herb al familiei Cellini. Cel pe care mi-l arătase tatăl meu nu avea decît laba de leu, cu toate celelalte amănunte înconjurătoare; mie însă îmi place mai mult cel al Cellinilor din Ravenna. Herbul sculptat pe mormîntul fratelui avea și el laba de leu; crinul însă l-am înlocuit cu o secure, iar cîmpul l-am împărțit în patru; securea am pus-o numai pentru a-mi aminti că trebuie să mă răzbun¹.

LI. Dădeam zor să termin o dată lucrarea în aur a papii Clemente; și el și-o dorea cu înfrigurare, căci mă chema de două-trei ori pe săptămînă să o vadă, arătîndu-se de fiecare dată tot mai mulțumit; de cîteva ori m-a și certat — aproape țipînd la mine — că mă las copleșit de durerea pricinuită de pierderea fratelui; ba o dată, văzîndu-mă mai abătut și mai întunecat ca de obicei, mi-a spus: Zău, Benvenuto, nu știam că ai înnebunit! N-ai aflat oare pînă acum că nu există leac împotriva morții? Se pare că te ții după ea cu tot dinadinsul! Am plecat de la papă și am lucrat mai departe la năsturele hlamidei și la tiparele pentru Monetărie; totodată am început să-l urmăresc, ca pe-o iubită, pe acel arheobuzier care trăsesese în fratele meu. Acesta fusese într-un timp ostaș în trupele călări, iar apoi intrase caporal de arheobuzieri în poliție; dar ceea ce a făcut ca mînia mea să sporească și mai mult a fost faptul că se lăudase, spunînd: Dacă nu eram eu să-l ucid pe acel tînăr viteaz, sau dacă mai întîrziem cît de cît, așa, de unul singur cum

¹ Biblioteca Națională din Florența posedă o stemă a familiei Cellini, desenată chiar de Benvenuto, în peniță și creion, și însoțită de o notă explicativă, scrisă tot de el.

era, ne punea pe fugă în chipul cel mai jalnic. Într-o seară, băgînd de seamă că patima de a-l vedea nu mi mai îngăduia nici să mănînc, nici să dorm și mă tîra pe o cale primejdioasă, m-am hotărît să scap de frămîntarea asta, fără a mă sinchisi că săvîrșeam o faptă urîță și nu prea vrednică de laudă. Omul meu locuia pe aproape de Torre Sanguigna, alături de casa uneia dintre cele mai căutate curtezane ale Romei, o anume *signora* Antea. Era seară, iar archebuzierul, care tocmai cinase, stătea în pragul ușii, cu spada în mînă. Înmarmat cu un pumnal mare, lucrat la Pistoia, m-am apropiat cu dibăcie de el și l-am izbit nebunește, socotind să-i retez capul dintr-o singură lovitură; dar, cum s-a întors tocmai în clipa aceea, lovitura a nimerit în vîrfurile omoplatului stîng, sfărîmînd osul; soldatul s-a ridicat, a scăpat spada din mînă și, înnebunit de durere, a luat-o la fugă; am alergat după el și, ajungîndu-l numai din patru pași, am înălțat pumnalul, în dorința de a-l lovi în cap; dar, fiindcă stătea aplecat, pumnalul l-a izbit între osul gîtului și ceafă, pătrunzîndu-i atît de adînc, încît, cu toate eforturile mele, nu l-am mai putut scoate, mai ales că tocmai atunci ieșeau din casa Antei patru soldați, cu săbiile în mînă; am fost deci nevoit să pun și eu mîna pe spadă, ca să mă apăr. Lăsînd pumnalul în plata Domnului, am șters-o și, temîndu-mă să nu fiu recunoscut, m-am dus acasă la ducele Lessandro, care locuia între Piazza Navona și Rotonda. De cum am ajuns, am cerut să vorbesc cu ducele. Mi-a spus că dacă am fost singur, să fiu liniștit și să n-am nici o grijă; mi-a mai spus să dau zor să termin giuvaerele papii, care stă ca pe ghimpi, iar timp de opt zile nici să nu ies din casă; asta mai ales fiindcă între timp, soldații care se iviseră acolo puseseră mîna pe pumnal și povestiseră cum se petrecuseră lucrurile și cît se căzniseră pînă să poată smulge pumnalul dintre osul gîtului și capul mortului, pe care n-l cunoșteau. Tocmai atunci picase însă și Giovanni Bandini, care le spusese: Pumnalul acesta e al meu; i-l împrumutasem lui Benvenuto, care voia să-și răzbune fratele. Aflînd cum stau lucrurile, soldații au spus, fără înconjur, că le pare rău că s-au băgat, cu toate că mă răzbasem cu vîrf șiîndesat. Au trecut mai mult de opt zile fără ca papa să mă mai cheme, așa cum obișnuia. După aceea, l-a trimis după mine pe acel

gentilom bolognez de care am mai vorbit și care era cameristul său; cu multă sficiune, acesta îmi spuse că sanctitatea sa știe totul, dar că ține foarte mult la mine, așa că pot să-mi văd liniștit de lucru. Primindu-mă, papa îmi aruncă niște priviri atît de amenințătoare, încît mă trecură fiorii; dar, după ce cercetă lucrarea, chipul i se însenină și mă laudă, spunîndu-mi că am înfăptuit o lucrare măreață într-un timp foarte scurt; apoi, privindu-mă drept în ochi, grăi: Acum, de vreme ce te-ai vindecat, ai grijă de viața ta. Înțelegînd ce vrea să spună, răspunsei că așa voi face. Mai tîrziu, mi-am deschis și eu un atelier foarte frumos, în Banchi, drept în fața atelierului lui Raffaello, și acolo am terminat — după cîteva luni — lucrarea pe care mi-o ceruse papa.

LII. Papa îmi trimisese toate pietrele prețioase, în afara diamantului, pe care fusese nevoit să-l pună amanet la niște bancheri genovezi; toate acele pietre prețioase se aflau deci la mine, iar în ce privește diamantul, nui aveam decît forma. Tocmisem cinci lucrători de mîna întîi, căci afară de lucrarea papii mai aveam și multe altele, așa că atelierul gemea de pietre prețioase, de aur și argint, care însumau o valoare însemnată. Țineam în casă un minunat cîine lăptos, de statură uriașă, dăruit de ducele Alessandro; era un neîntrecut cîine de vînătoare: îmi aducea tot felul de păsări și animale, pe care le ucideam cu archebuza mea, și era totodată și un strașnic cîine de pază.

Cum nu aveam decît douăzeci și nouă de ani, îmi luasem ca slujnică o fetișcană de o rară frumusețe și gingășie, care-mi folosea și ca model, dar și ca mijloc prin care tinerețea mea să-și poată împlini plăcerile trupești. Din pricina asta, locuiam într-o odaie foarte îndepărtată atît de odăile lucrătorilor, cît și de prăvălie, și legată printr-un coridor cu odăița acelei tinere slujnice; îmi plăcea să mă duc la ea foarte des și, deși aveam somnul cel mai ușor din lume, uneori — așa cum se întîmplă de obicei după desfătările trupești — adormeam adînc și greu: una ca asta mi s-a întîmplat într-o noapte cînd un hoț, care, dîndu-se drept giuvaerģiu, mă spionase și-mi ochise giuvaerele, mi-a spart prăvălia, a găsit un număr mare de mărunțișuri în aur și argint; dar în timp ce se căznea să spargă cîteva casete ca să dea peste giuvaerele pe care

le văzuse, cîinele se repezi asupra-i, iar el, cu spada în mînă, abia se putu apăra; cîinele alergă de cîteva ori prin casă și intră în odăile lucrătorilor, care erau deschise, fiind vreme de vară. Deoarece lucrătorii nu auzeau lătratul său puternic, le smulse întîi învelitorile de pe ei, iar apoi — fiindcă tot nu auzeau — îi apucă unul cîte unul de mînă și-i sculă pe nepusă masă; le arătă apoi drumul, lătrînd înfiorător și sărînd în fața lor, dar, văzînd că nu vor să-l urmeze, îi hărțui într-atîta, încît, plictisiți, acești ticăloși începură să dea în el cu pietre și bețe (puteau face asta, deoarece chiar eu le poruncisem să țină toată noaptea lumina aprinsă); în cele din urmă, se încuiară în camerele lor, iar cîinele, pierzînd nădejdea vreunui ajutor de la asemenea oameni de nimic, se apucă singur de treabă: coborî în prăvălie, dar nemaigăsindu-l pe hoț se luă după el, îl ajunse și, atacîndu-l, îi sfîșie mantia trăgînd de ea; hoțul însă chemă în ajutor niște croitori, rugîndu-i în numele Domnului, să-l scape de un cîine turbat; dîndu-i crezare, aceștia ieșiră afară și cu mare greutate izbutiră să alunge cîinele. La ziuă, coborînd în prăvălie, lucrătorii o găsiră deschisă și prădată; toate casetele erau sparte. Văicărîndu-se, începură să țipe cît îi ținea gura, iar cînd, înspăimîntat de strigătele lor, ieșii afară, mă întîmpinară spunînd: Vai, nenorociții de noi, am fost prădați de unul care a sfărîmat și a furat totul. Aceste cuvinte mă izbiră atît de puternic, încît nu izbutii să mă duc nici pînă la sipetul meu, pentru a vedea dacă giuvaerele papii se mai aflau înăuntru; eram atît de tulburat, încît parcă nici nu mai vedeam cu ochii; le spusei deci lucrătorilor să deschidă ei sipetul și să se uite dacă lipsește vreunul din giuvaerele papii. Tinerii erau toți în cămașă; abia după ce deschiseră și văzură că toate pietrele prețioase și lucrarea papii erau neatinse îmi spuseră veseli: De vreme ce pietrele prețioase și lucrarea sînt toate la locul lor, nu-i cine știe ce nenorocire, deși hoțul ne-a lăsat goi pușcă, întrucît aseară, fiind cald, ne-am dezbrăcat în prăvălie și ne-am uitat hainele acolo. Îmi veni inima la loc și-i mulțumii lui Dumnezeu, după care spusei: Duceți-vă de vă cumparați haine noi, pe socoteala mea, căci mi se pare că am fost mai mult decît norocos. Cel mai mult mă tulburasem și mă speriasem — lucru atît de nepotrivit firii mele — de teamă ca nu cumva să se creadă că

plăsmuisem eu hoțul, numai ca să fur pietrele prețioase. Și asta fiindcă atît unul dintre favoriții săi, cît și oameni ca Francesco del Nero, Zana de'Biliotti — contabilul său —, episcopul di Vasona și așijderea mulți alții îi spusese ră papii Clemente: Nu vă e teamă, preafericite părinte, să încredințați pietre prețioase de o asemenea valoare unui tînăr năbădăios, care se gîndește mai mult la arme decît la arta lui și care n-are nici treizeci de ani? La aceste cuvinte, papa a cerut să i se spună dacă vreunul dintre ei cunoștea vreo faptă de-a mea care să îndreptățească asemenea bănuieli. Francesco del Nero, vistică, nică papii, a răspuns numaidecît: Nu, preafericite stăpîne, căci n-am avut niciodată un asemenea prilej. Dar papa a grăit: Îl socot un om pe de-a-ntregul cinstit, și chiar dacă laș vedea săvîrșind o faptă rea, tot nu laș crede altfel! Acesta a fost cel dintîi lucru de care mi-am amintit și care m-a tulburat cel mai mult. După ce i-am lăsat pe tinerii mei lucrători să-și cumpere haine noi, am luat lucrarea și pietrele prețioase — pe care le-am potrivit cît am putut mai bine la locul lor — și am pornit spre papă, căruia Francesco del Nero îi și trezise bănuieli, povestindu-i o parte din cele petrecute în prăvălia mea. Gîndindu-se mai curînd la o înșelăciune decît la altceva, papa îmi aruncă o privire înfiorătoare și mi-a spus cu o voce supărată: Ce cauți aici? Ce s-a întîmplat? Iată-vă aurul și toate pietrele prețioase; nu lipsește nimic! Atunci, înșeninîndu-se la chip, papa grăi: Dacă-i așa, fii binevenit! Îi arătai lucrarea, și în timp ce o privea îi povestii toată întîmplarea cu hoțul, spaima pe care-o trăsesem și îndeosebi necazul pe care mi-l pricinuisse gîndul că aș putea fi bănuir. În timp ce vorbeam, papa se întoarse și mă privi de cîteva ori drept în ochi, de față fiind și acel Francesco del Nero; parcă-i părea rău că nu ghicise adevărul. În cele din urmă, izbucnind în hohote de rîs din pricina a tot ce-i spusese, papa grăi: Du-te și caută să fii om de treabă, așa cum te-am știut.

LIII. În timp ce continuam să lucrez la nasturele papii și pentru Monetărie, începură să apară în Roma unele monede false, bătute chiar cu tiparele mele. Aceste monede îi fură arătate fără zăbavă papii de către unii care încercau a-l face să mă bănuiască pe mine; papa 108

îi porunci lui Iacopo Balducci, conducătorul Monetăriei: Fă cele mai întinse cercetări și dă de urma răufăcătorului, căci pe Benvenuto îl știm om drept și cinstit. Ticălosul de conducător al Monetăriei, ca un dușman ce-mi era, spuse: Deie Domnul, preafericite părinte, să se adeverească cele ce spuneți, că noi ne cam îndoim. La aceste cuvinte, papa se întoarse către guvernatorul Romei și-i ceru să caute a-l găsi pe răufăcător. Cîteva zile mai târziu, papa trimise după mine și, cu cuvinte meșteșugite, aduse vorba despre monede, spunîndu-mi cu foarte mult tîlc: Benvenuto, ai fi oare în stare să falsifici monede? Îi răspunsei că, după părerea mea, le-aș face mai bine decît toți cei care au asemenea ticăloase îndelunguri și care sînt oameni de nimic, lipsiți de orice talent, în timp ce mie bruma mea de talent îmi aduce mult mai mult decît îmi trebuie, căci zilnic, înaintea gustării de dimineață, cîștig cel puțin trei scuzi lucrînd la tiparele pentru Monetărie (căci atît era hotărît să se plătească pentru fiecare tipar, iar prostănacul de conducător al Monetăriei mă dușmănea numai fiindcă ar fi dorit să le aibă la un preț mai ieftin); ceea ce cîștig, cu voia lui Dumnezeu și a oamenilor, îmi ajunge cu prisosință, iar dacă m-aș apuca de falsificat monede, n-aș mai cîștiga atît de bine. Papa mă înțelese pe de-a-ntregul și, de unde pînă atunci poruncise să fiu păzit cu dibăcie, ca să nu părăsesc Roma, dădu ordin să se continue cercetările cu răbdare, iar eu să fiu lăsat în pace, întrucît nu ar vrea să mă supăr și, astfel, să mă piardă. Cîteva clerici de cameră primiră sarcina să urmărească afacerea; cercetînd cu sîrguință, aceștia îl descoperiră repede pe falsificator. Era un anume Cesari Macherone, lucrător chiar la Monetărie și cetățean roman; împreună cu el mai fu arestat și un topitor, care lucra tot acolo.

LIV. Chiar în aceeași zi treceam prin Piazza Navona, întovărașit de frumosul meu cîine lășos. Cînd am ajuns aproape de ușa Poliției, cîinele se năpusti, lătrînd, la un tînăr, a cărui arestare fusese cerută de un anume Donnino — giuvaergiu din Parma și fost elev al lui Caradosso — care și avea temeiurile sale să-l bănuiască de furt. Cîinele meu se repezi cu atîta putere să-l sfișie, încît zbirii se înduioșară (cu atît mai mult cu cît nerușinatul de tînăr se apăra cu strășnicie, iar învinuirile lui

Donnino păreau neîntemeiate; afară de asta, unul dintre caporalii zbirilor era genovez și îl cunoștea pe tatăl tânărului). Iată de ce — profitînd și de împrejurarea cu cîinele — zbirii voiau să îl facă scăpat. Cînd mă apropiiai, cîinele, neînfricoșîndu-se nici de spadă și nici de bețe, se aruncă din nou asupra tânărului; zbirii îmi spuseră că dacă nu îl domolesc or să mi îl ucidă. În timp ce țineam cîinele cu toate puterile, tânărul — potrivindu-și capă — lăsa să i cadă din glugă cîteva cartoane, pe care Donnino le recunoscuse ca fiind ale sale. Recunoscînd la rîndu-mi un mic inel, zisei: Țasta e hoțul care mi-a spart prăvălia și mi-a jefuit. Iată că și cîinele îl recunoaște! Lăsați liber cîinele, care i se aruncă din nou în spinare. Hoțul începu să se roage, spunîndu-mi că mi va înapoia toate lucrurile, ceea ce și făcu de îndată ce chemai cîinele; îmi dădu deci înapoi aurul, argintul și inelele pe care le furase de la mine, ba pe deasupra îmi mai dădu și douăzeci și cinci de scuzi. Zicînd apoi că și pune toată nădejdea în mine, îi răspunsei că trebuie să și-o pună în Dumnezeu, căci eu nu să i fac nici bine, nici rău. Mă întorsei așadar la treburile mele, iar cîteva zile după asta fu spînzurat în Banchi, în fața porții Monetăriei, falsificatorul de monede Cesari Macherone; tovarășul său fu trimis la galere, iar hoțul genovez fu spînzurat în Campo di Fiore. În ceea ce mă privește, faima mea de om cinstit spori și mai mult decît înainte.

LV. Terminasem aproape lucrarea papiei, cînd avu loc acea îngrozitoare inundație care acoperi cu apă întreaga Romă. Ziua era pe sfîrșite — sunaseră orele douăzeci și două —, cînd, stînd și privind la cele ce se petreceau, băgai de seamă că apele creșteau nemaipomenit. Fațada locuinței mele era în Banchi, iar spatele casei — care dădea spre Monte Giordano — era mai înalt; gîndindu-mă ca mai întîi să mi pun la adăpost viața și apoi cîntea, luai cu mine toate pietrele prețioase și lăsați lucrarea de aur în paza lucrătorilor mei; ieșii apoi desculț pe fereastra din spate și, străbătînd cu grijă apele, ajunsei la Monte Cavallo, unde dădui peste *messer* Giovanni Gaddi, cleric de cameră, și peste pictorul Bastiano Veneziano. Mă apropiiai de *messer* Giovanni și i încredințai toate pietrele prețioase ca să mi le scape; acesta se purtă cu mine ca și cu un frate. După cîteva zile,

potolindu-se furia apelor, mă înapoiai la prăvălia mea și, cu ajutorul lui Dumnezeu și mulțumită silințelor mele, terminai lucrarea, care mi ieși atât de bine, încât fu socotită drept cea mai frumoasă operă ce se văzuse vreodată la Roma; iată de ce când îo înfățișai papii, acesta nu se mai sătura lăudându-o: Dacăș fi un împărat bogat, spunea papa, iaș dărui lui Benvenuto al meu atîta pămînt cît ar putea cuprinde cu ochii; cum însă astăzi noi, papii, nu sîntem decît niște bieți împărați faliți, mă voi mărgini să-i dau atîta pîine cîtă are nevoie. Lăsîndu-l să-și termine acele vorbe de prisos, îi cerui un loc de herald ¹, care era liber. Iar cînd îmi spuse că ar fi dorit să-mi dea ceva mult mai de seamă, îi răspunsei și eu că pînă una-alta să-mi dea acest nimic, așa, ca garanție. Izbucnind în rîs, îmi spuse că n-avea nimic împotriva dar că nu voia să îndeplinesc și slujba, iar pentru asta urma să mă înțeleg cu ceilalți heralzi, care aveau să capete în schimb, precum ceruseră, învoirea de a urmări în justiție plata drepturilor lor bănești. Așa se și făcu. Locul de herald îmi aducea un venit nu mai mic de două sute de scuzi pe an.

LVI. Deoarece ținea să-l slujesc mai departe, cînd cu un mărunțiș, cînd cu altul, papa îmi porunci să-i desenez un potir cît mai bogat împodobit: făcui întîi desenul, iar apoi modelul. Era un model lucrat din lemn și din ceară; în partea de sus se aflau trei figurine de mărime potrivită, lucrate în relief plin, întruchipînd Credința, Speranța și Mila și corespunzînd cu trei basoreliefuri, care împodobeau piciorul potirului; primul dintre acestea înfățișa nașterea lui Cristos, al doilea — învierea, iar al treilea — pe sfîntul Petru, răstignit cu capul în jos; așa mi se poruncise, și așa făcusem. Lucram cu multă tragere de inimă la această operă, pe care papa cerea într-una s-o vadă; dar, cum băgasem de seamă că sanctitatea sa nu-și aducea aminte să-mi plătească nimic pentru ea, îi cerui într-o seară să-mi încredințeze un loc liber la Oficiul sigiliului ². Fără

¹ Însărcinat cu transmiterea ordinelor la curțile feudale.

² Oficiul sigiliului (*L'uffizio del piombo*) însemna, la curtea papală, locul unde se aplicau sigiliile pe decrete. Vreme îndelungată, acest drept a fost rezervat călugărilor cistercieni. Ulterior au început să-l capete și laicii.

ași mai aminti de toate cîte îndrugase cu prilejul terminării celeilalte opere, preacumsecadele papă îmi spuse: Oficiul sigiliului aduce mai bine de opt sute de scuzi, așa că dacă ți l-aș da n-ai mai avea nimic de făcut decît să tai cîinilor frunză și ți-ai uita frumosul tău meșteșug, iar vina, eu aș purta-o. Răspunsei fără să stau pe gînduri că la fel cu pisicile de soi bun, care vînează mai bine cînd sînt grase decît atunci cînd sînt lihnite, tot astfel oamenii de ispravă, cu înclinări spre artă, creează mult mai cu spor atunci cînd au asigurat un trai îmbelșugat. Află sanctitatea voastră, adăugai eu, că principii care s-darnici cu asemenea oameni asigură condiții prielnice pentru înflorirea însușirilor lor artistice, care altfel se ofilesc și seacă; mai află apoi sanctitatea voastră că nu am cerut acest loc gîndindu-mă că îl voi și primi. Să fiu fericit că am căpătat acea biată slujbă de herald. Știam eu bine ce mașteaptă; dar, fiindcă nu vrea să mi-l dea mie, sanctitatea voastră ar face totuși bine să dea acest loc unui artist care să fie vrednic de el, și nu cine știe cărui terchea-berchea, care într-adevăr să taie frunză la cîini, precum ați spus. Urmați pilda papii Iuliu, care s-a încredințat acest loc strălucitului arhitect Bramante¹. Apoi, închinîndu-mă în fața papii, îl părăsii furios. Făcînd cîțiva pași înainte, pictorul Bastiano Veneziano spuse: Sanctitatea voastră, preafericite părinte, să nu încredințeze acest loc decît celor ce trudes pe ogorul artelor; și fiindcă eu — precum bine știe sanctitatea voastră — trudes cu rîvnă pe acest ogor, vă rog să mă socotiți vrednic de a căpăta locul de la Oficiul sigiliului. Papa răspunse: Diavolul de Benvenuto nici nu vrea să audă de vreo muștrare. Eram hotărît să-i împlinesc cererea, dar nu se cade să arăți atîta îngîmfare în fața unui papă; deocamdată nu mai știu ce să fac! În fața papii se înfățișă de data asta episcopul de Vasona, care, ținîndu-i parte pictorului Bastiano, grăi: Benvenuto

¹ Donato d'Agnolo di Pascuccio, zis și Bramante (1444—1514), pictor, inginer, poet, muzician, anatomist, matematician și arhitect, și-a desfășurat activitatea în diferite orașe italiene, pînă cînd, intrînd în slujba papii Iuliu al II-lea, s-a dedicat exclusiv arhitecturii și nu a mai lucrat decît la Roma. Este autorul primelor planuri ale catedralei *Sfîntul Petru* din Roma, a cărei construcție a fost începută chiar sub conducerea sa. Cele relatate de Cellini, amintite de altfel și de Vasari (*op. cit.*, vol. II, p. 49), nu au la bază nici un document scris, care să le confirme.

e tînăr, preafericite părinte, și*i* stă mult mai bine cu spada la șold decît în rasă călugărească; binevoiască sanctitatea voastră a*i* încredința locul acestui vrednic Bastiano; cîndva îi veți da și lui Benvenuto un loc bun, care va fi poate mai potrivit decît acesta. Atunci, întorcîndu-se către *messer* Bartolommeo Valori, papa îi zise: Cînd te vei întîlni cu Benvenuto, spunei din partea mea că numai datorită lui pictorul Bastiano a căpătat locul de la Oficiul sigiliului; să fie sigur însă că cel dintîi post mai bun care va rămîne liber va fi al lui; pînă atunci, să caute să facă treabă bună și să mi termine lucrările. În seara următoare mă întîlnii cu *messer* Bartolommeo Valori, aproape de Monetărie (alerga nebunește, cu două torțe în față, fiind chemat de papă). Îl salutai, iar el se opri și mă opri și pe mine, binevoitor, și mi povesti tot ceea ce îi poruncise papa să mi spună. Îi răspunsei că mă voi strădui să termin lucrarea, punînd mai multă rîvnă și grijă ca la oricare alta, dar fără cea mai slabă nădejde de a căpăta ceva din partea papii. *Messer* Bartolommeo mă certă, zicîndu-mi că nu astfel se răspunde făgăduielilor unui papă. Îi arătai că ar fi nesăbuit din partea mea să răspund altfel și să am încredere în asemenea cuvinte, de vreme ce știu bine că n-o să capăt nimic; apoi plecai, ducîndu-mă să mi văd de treburile mele. Desigur că *messer* Bartolommeo i-a repetat papii cuvintele mele cutezătoare, adăugînd poate și altele, pe care nu le spusese; din această pricină, sanctitatea sa nu m-a mai chemat pe la el mai bine de două luni, timp în care n-am vrut nici în ruptul capului să trec pe la palat. Papa, care ardea să vadă lucrarea terminată, îi porunci lui *messer* Ruberto Pucci să caute să vadă ce fac. Nu trecea o zi fără ca acest vlăjgan cumsecade să nu vină să mă vadă, și întotdeauna ne spuneam unul altuia cuvinte pline de bunăvoință. În cele din urmă, văzînd că nu mai treceam pe la el, papa, care tocmai se pregătea să plece spre Bologna¹, îmi trimise vorbă prin acest *messer* Ruberto să i duc lucrarea, deoarece ținea să vadă unde ajunsese cu ea. L-am dus-o și, cum se vedea bine că era aproape gata, l-am rugat să mi lase cinci sute de scuzi, din care o parte ca arvună, iar restul pentru a mi procura aurul de care

¹ La 18 noiembrie 1532, papa Clement al VII-lea s-a întîlnit la Bologna cu împăratul Carol Quintul.

aveam nevoie ca s-o pot termina. Cu acest prilej, papa îmi spuse: Dă-i zor, dă-i zor s-o termini!

Plecai, răspunzînd că am s-o termin dacă mi va lăsa bani.

LVII. Plecînd spre Bologna, papa îl numi legat al Romei pe cardinalul Šalviati, căruia îi lăsă poruncă să mă zorească cu lucrarea, spunîndu-i: Benvenuto este un om căruia prea puțin îi pasă de talentul său, iar de noi, și mai puțin; ai deci grijă să-l îmboldești, ca să găsesc potirul terminat! După opt zile, dobitocul de cardinal mă chemă la el, trimițîndu-mi vorbă să-i aduc lucrarea. Mă dusei, însă fără ea; cum sosii, cardinalul mă întrebă: Unde-ți este *cipollata*¹? Ai terminat-o? Îi răspunsei la rîndul meu: *Cipollata*, prearespectate monseniore, n-am terminat-o, și nici n-am s-o termin vreodată, dacă nu mi dați ceapă ca s-o pot termina! La auzul acestor cuvinte, cardinalul — al cărui chip aducea mai degrabă a măgar decît a om — se făcu și mai urît decît era și, ca să sfîrșească repede cu mine, îmi spuse: O să te trimit pe o galeră, unde-o să ai tot timpul s-o termini! Încăpățînîndu-mă și eu din pricina acelui prostănac, răspunsei: Pe galeră nu mă veți trimite, monseniore, decît dacă voi săvîrși păcate care să merite așa ceva, iar pentru păcatele de pînă acum, nu mă tem de nici o galeră; ba, mai mult, vă înștiințez că, din vina senioriei voastre, nu mai vreau să termin niciodată această lucrare! Nu mă mai chemați deci, căci nu mai vin decît dacă trimiteți după mine zbirii poliției! Luîndu-mă apoi cu duhul blîndeții, bietul cardinal îmi trimise de cîteva ori vorbă că ar trebui să continui lucrarea și să mă duc să i-o arăt; dar tuturor celor ce veneau le răspundeam același lucru: Spuneți monseniorului să-mi trimită ceapă dacă vrea să termin *cipollata*. Cum nu iam dat vreodată alt răspuns, pînă la urmă cardinalul s-a lăsat păgubaș.

LVIII. Cardinalul mă ponegrise în toate scrisorile către papă, iar cînd acesta se întoarse de la Bologna trimise numaidecît după mine, cerîndu-mi, turbat de mînie, să-i aduc lucrarea. Așa și făcui. În timp ce papa se afla la Bologna, mă îbolnăvisem de cataractă. Ochii mă

¹ Mîncare de ceapă cu lămîie.

dureau atît de rău, încît abia îmi mai tîram zilele, și cam tot din această pricină rămăsesem în urmă și cu lucrarea; boala era foarte grea și, ajungînd să cred că o să orbesc, începusem să-mi fac socotelile, să văd cam ce mi-ar trebui pentru trai. Pe cînd mă duceam spre papă, gîndindu-mă la chipul în care aveam să-i lămuresc pricina pentru care rămăsesem în urmă, socotii că în timp ce sanctitatea sa o să vadă și o să cerceteze lucrarea, îi voi putea spune ce mi s-a întîmplat; nu a fost însă cu puțință, căci de cum am sosit m-a și luat în primire cu vorbe urîte, spunîndu-mi: Dă lucrarea încoace! Ai terminat-o? Cînd am descoperit-o, s-a repezit la mine, strigînd și mai furios: Ție, care te arăți a nu avea habar de nimeni, îți spun în numele Domnului că dacă nu mi-ar păsa de lume aș porunci să fii zvîrlit pe fereastră, cu lucrare cu tot! Văzînd că papa s-a schimbat într-o fiară atît de înrăită, mă zorii să dispar cît mai iute din față și, în timp ce el continua să amenințe, ascunsei lucrarea sub capă și spusei, mormăind: Nu oricine l-ar sili pe un orb să lucreze la o asemenea operă. Ridicînd și mai tare vocea, papa zise: Vino încoace! Ce tot spui? Preț de cîteva clipe mă gîndii s-o iau la fugă în jos pe scări, dar apoi mă întorsei și căzui în genunchi, țipînd cît mă ținea gura, căci nici el nu mai contenea cu strigătele: Sînt oare dator să lucrez chiar dacă am orbit? De vreme ce totuși ai văzut foarte bine să vii încoace, răspunse papa, cred că nu-i nimic adevărat din tot ce ai spus! Auzindu-l că a mai coborît puțin vocea, spusei: Sanctitatea voastră n-are decît să-l cheme pe medicul său, și va afla adevărul. Vom cerceta mai pe_ndelete dacă e așa cum spui tu, răspunse papa.

Văzînd că începea să-mi dea ascultare, grăii: Cred că vinovat de această boală grea este numai cardinalul Salviati, care îndată după plecarea sanctității voastre a trimis după mine, iar cînd am sosit m-a botezat lucrarea cu numele de *cipollata* și m-a zis că-mi sfîrșesc zilele pe o galeră. Puterea acestor vorbe de ocară a fost atît de mare, încît, de prea multă supărare, am simțit că-mi ard ochii ca focul și că nu mai găsesc drumul spre casă; mai tîrziu, mi-au apărut două cataracte în ochi, așa că după plecarea sanctității voastre, nemai-văzînd lumina zilei, n-am mai fost în stare să lucrez nimic. M-am ridicat apoi în picioare și am plecat cu

Dumnezeu. Am aflat mai târziu că papa ar fi zis: Încerdințezi cuiva o demnitate, dar nu-i poți da o dată cu ea și cumpătarea; nu-i spusesem cardinalului să mpingă lucrurile atât de departe, iar dacă Benvenuto este întradevăr bolnav de ochi — ceea ce voi afla de la medicul meu —, ar trebui să ne purtăm față de el cu oarecare îndurare. Se afla de față un mare gentilom, bun prieten cu papa și om foarte înțelept. Vă întreb, preafericite părinte, spuse el, cine este acest ins, și fac asta numai fiindcă am băgat de seamă că ați fost cuprins — aproape în același timp — atât de cea mai grozavă furie, cât și de cea mai adâncă milă; vă întreb acest lucru, căci, dacă e un om care merită să fie ajutat, am să-l învăț un leac necunoscut, în stare să-l vindece de această boală. Atunci papa răspunse: Este omul cel mai de seamă care s-a aflat vreodată în meseria sa; într-o zi, când o să fim împreună, am să vă arăt minunatele sale lucrări și am să vi-l prezint și pe el; mi-ar face plăcere să văd că i se poate veni într-ajutor. Trei zile mai târziu, într-o după-amiază, fiind chemat de papă, văzui că de față se afla și acel gentilom. De cum sosii, papa trimise după nasturele hlamidei, iar eu dezvelii între timp potirul; gentilomul mărturisi că n-a văzut nicicând o lucrare atât de minunată. Când sosi nasturele, uimirea îi crescuse și mai mult, și, privindu-mă în ochi, spuse: E totuși încă tânăr ca să știe prea multe; nu se va opri aici! Apoi mă întrebă cum mă cheamă. Mă numesc Benvenuto, îi răspunsei. De data asta voi fi eu *Benvenuto* pentru tine, îmi zise el, după care continuă: Ia niște crini, cu tulpinile, florile și rădăcinile lor; pune totul la un loc, fierbe la foc moale și apoi spală-ți ochii cu apa aceea, de câteva ori pe zi. Nu încape îndoială că te vei vindeca de această boală. Înainte de orice, caută însă de-ți curăță bine stomacul. Papa îmi spuse și el câteva cuvinte binevoitoare și plecai aproape mulțumit.

LIX. Eram bolnav, cei drept, dar cred că boala mi se trăgea de la acea slujnică tânără și frumoasă pe care o aveam pe vremea când am fost jefuit. Sfrenția nu-mi apăruse decât după mai bine de patru luni, dar o dată apărută îmi acoperise îndată tot trupul, deosebindu-se însă de sfrenția obișnuită, căci eram plin de niște bășicuțe roșiatice, de mărimea unui bănuț. De altfel, doctorii 116

nu voiau nici în ruptul capului să-i zică sfrenție, cu toate că le arătasem din ce anume credeam că mi s-ar trage. Îngrijindu-mă într-una după sfatul lor, nu mă alegeam cu nimic; de aceea, m-am hotărît, în cele din urmă, să iau lemn sfînt ¹, și deși cei mai buni doctori din Roma erau împotriva acestui leac, l-am luat fără întrerupere, ținînd totodată cel mai aspru post; după cîteva zile m-am simțit mai bine; în felul acesta, cincizeci de zile mai tîrziu, eram vindecat și sănătos și mă simțeam ca peștele în apă. Apoi, ca să mă întremez puțin după toate cîte le pătisem și fiindcă se apropia iarna, m-am apucat să vînez cu flinta, înfruntînd bucuros vîntul și ploaia și cutreierînd prin mlaștini; dar după cîteva zile m-am îmbolnăvit din nou, de o sută de ori mai rău ca la început. M-am dat pe mîna medicilor, dar, cu toate îngrijirile lor, boala se înrăutățea din ce în ce. Văzînd că mă prind căldurile, m-am hotărît să iau iarăși lemn sfînt. Doctorii erau însă împotrivă, spunîndu-mi că dacă l iau avînd călduri mor fără doar și poate în opt zile. M-am hotărît să l iau împotriva voinței lor, urmînd aceleași reguli ca și rîndul trecut; numai după patru zile de îngrijire cu această sfîntă fiertură de lemn văzui cum mă lasă căldurile. Mă înzdrăveneam pe zi ce trecea. Tot timpul cît m-am îngrijit cu lemn sfînt n-am încetat să lucrez la modelul potirului; toată viața nu mi-au trecut de altfel prin minte atîtea idei frumoase și neașteptate! După cincizeci de zile eram sănătos tun; acum, toată grija mea era să-mi apăr sănătatea. Terminasem totodată și cu îndelungatul meu post și mă simțeam mai bine ca un nou-născut. Deși îmi făcea plăcere să-mi îngrijesc sănătatea, nu-mi întreprueam lucrul; mă îndeletniceam cînd cu potirul, cînd cu treburile Monetăriei, dînd, într-adevăr fiecărei lucrări partea ce i se cuvenea.

LX. Se nimeri ca legat pontifical la Parma să fie același cardinal Salviati de care am mai vorbit și a cărui ură împotriva-mi e bine cunoscută. Tocmai în acel timp fusese arestat, tot la Parma, un oarecare Tobbia, giuvaergiu milanez, falsificator de monede. Cînd acesta fu

¹ Rășina arborelui guaiac (*guaiacum officinale*), originar din America Centrală. A fost folosită ca medicament — ineface, bineînțeles — împotriva sifilisului.

condamnat la furci și ardere pe rug, i se vorbi despre el susnumitului legat, căruia îi fu înfățișat drept un om de mare talent. Obținînd amînarea executării sentinței, cardinalul îi scrisese papii Clemente că i-a picat în mînă cel mai mare giuvaergiu din lume, care pe deasupra mai era și condamnat la furci și ardere pe rug, ca falsificator de monede. Este însă, adăugă cardinalul, un om cumsecade și spune că a primit dezlegare să se îndeletnicească cu falsurile chiar de la duhovnicul său, cu care s-a sfătuit. Mai departe, cardinalul scria: Aducîndu-l la Roma pe acest om talentat, sanctitatea voastră va fi în măsură să-l îngenunche puțin pe Benvenuto; de altfel, nici nu mă îndoiesc că lucrările lui Tobbia au să vă placă mult mai mult decît cele ale lui Benvenuto. Așa se făcu că papa îl aduse de îndată la Roma, după care ne chemă pe amîndoi și ne puse să facem fiecare cîte un desen pentru un corn de licorn¹, cel mai frumos din cîte se văzuseră vreodată și care fusese cumpărat cu șaptesprezece mii de ducăți. Dorind să-l dăruiască regelui Francisc, papa voia ca mai înainte să-l împodobească cu aur din belșug, așa că ne porunci să-i facem desenele de care am amintit. Cînd terminarăm, fiecare îi înfățișă papii desenul său. Desenul lui Tobbia înfățișa un sfeșnic, la care, în loc de lumînare, se prindea acel corn minunat; la piciorul sfeșnicului așezase patru mici capete de licorni, dovînd astfel o inspirație atît de săracă, încît văzînd una ca asta nu putui să nu chicotesc. Papa băgă numaidecît de seamă și mi spuse: Arată-mi și desenul tău! Acesta înfățișa un singur cap de licorn, pe măsura cornului de care e vorba. Izbutisem să fac un cap cum nu se poate mai frumos, deoarece combinasem, luînd o parte din forma capului de cal, și o alta din aceea a capului de cerb, îmbogățînd totul cu falduri minunate și cu alte podoabe: iată de ce, la prima vedere, toți cei de față laudară desenul. Erau însă de față la această întrecere și cîțiva milanezi de rang mare, care spuseră: Preafericite părinte, sanctitatea voastră dorește să trimită acest dar de preț în Franța: să știți însă că francezii sînt oameni grosolani și nu vor înțelege frumusețea acestei opere a

¹ În antichitate, licornul era numele unui animal fabulos, cu corp de cal și cu un corn în frunte. În evul mediu, prin corn de licorn se înțelegea caninul drept al narvalului, un mamifer din mările Nordului, căruia i se mai spune și licorn de mare.

lui Benvenuto; lor, dimpotrivă, au să le placă mai mult obiectele de cult ale lui Tobbia, care pe deasupra vor fi și mai curînd executate, iar în vremea asta Benvenuto se va strădui să termine potirul; veți avea astfel gata două lucrări în același timp, iar acest sărman pe care lați adus aici va avea și el de lucru. Dornic să-și aibă potirul, papa plecă bucuros urechea la sfatul milanezilor, și chiar a doua zi îi încredință lui Tobbia garnitura pentru cornul de licorn, iar mie îmi trimise vorbă prin garderobierul său să-i termin potirul. Răspunsei numaidecît că nici eu nu am altă dorință pe lume decît să isprăvesc o dată această frumoasă lucrare, pe care aș fi dus-o la bun sfîrșit cu foarte multă ușurință, prin propriile mele puteri, dacă ar fi fost vorba de alt material afară de aur; dar, cum e totuși nevoie de aur, sanctitatea sa trebuie să mi-l și dea, dacă dorește să-și vadă lucrarea gata. Auzind ce spun, bădăranul cu aere de curtean sări ca ars: Ba nu, zău, nu care cumva să-i ceri aur papii, căci o să-l înfurii atît de tare, încît va fi vai de pielea ta! Dar nici eu nu tăcui. O, preaînălțate domn, învățați-mă și pe mine cum se poate face pîine fără făină. Așijderea: fără aur lucrarea asta nu va fi nicicînd gata. Socotindu-se luat peste picior, garderobierul îmi spuse că va aduce la cunoștința papii tot ceea ce vorbisem, și chiar așa făcu. Papa se înfurie amarnic și spuse că vrea să vadă dacă sînt cumva chiar atît de zănatîc încît să nu-i termin lucrarea. Trecură astfel mai bine de două luni și, deși făgăduisem să nu mai pun mîna pe potir, lucrasem la el într-una, cu neclintită dragoste. Văzînd însă că nu-i mai duc o dată lucrarea, papa se supără de-a binelea pe mine, spunînd că nici vorbă să scap nepedepsit. Aceste cuvinte fură rostite de față cu giuvaergiul său, milanez de origine. Îl chema Pompeo și era rudă de aproape cu un oarecare *messer* Traiano, cel mai drag slugoi al papii Clemente. Înțelegîndu-se amîndoi, aceștia îi spuseră papii: Dacă sanctitatea voastră lar da afară de la Monetărie, poate că ar binevoi să termine potirul. Dar auzindu-i, papa le zise: Ba dimpotrivă: sar întîmpla atunci două rele: una că aș fi prost slujit la Monetărie — care mă interesează îndeosebi — și alta că, fără nici o îndoială, n-aș mai avea niciodată potirul. Văzîndu-l totuși pornit împotriva mea, cei doi milanezi se făcură luntre și punte, și pînă la urmă papa îmi luă Monetăria,

dîndu-*o* unui oarecare tînăr perugin, poreclit Fagiuolo ¹. Trimis de papă, Pompeo veni deci să-mi spună că sanctitatea sa mi-a luat Monetăria și că dacă nu voi sfîrși potirul îmi va lua și altele. Auzind toate astea, mă burzului și eu: Spune-*i* sanctității sale că Monetăria nu mi-a luat *o* mie, ci lui însuși, și că la fel se va întîmpla și cu celelalte, iar atunci cînd sanctitatea sa va voi să mi-o înapoieze, n-*o* voi mai primi nici în ruptul capului! Nenorocitul acesta ardea de dorința să ajungă la papă, să-mi spună totul, adăugînd și floricele. Peste opt zile, papa îl trimise pe același ins să-mi spună că nu mai vrea să-mi termin eu potirul și că dorește să-l capete așa cum se găsește, în starea în care am ajuns cu lucrul. Îi dădui lui Pompeo următorul răspuns: Potirul nu e totuna cu Monetăria, pe care mi-a putut-o lua; în ciuda celor cinci sute de scuzi primiți de la sanctitatea sa și pe care îi voi înapoia cît de curînd, potirul este opera mea și voi face cu el ce-*o* să-mi poștească inima. Într-un suflet se duse Pompeo să aducă la cunoștință papii cele spuse de mine, fără să uite cîteva împunsături pe care, pe bună dreptate, i le aruncasem lui însuși.

LXI. La trei zile după această întîmplare, într-*o* joi, veniră la mine doi camerişti ai sanctității sale, cei pe care papa îi iubea cel mai mult; unul mai trăiește și astăzi și a ajuns episcop: se numea Pier Giovanni și era garderobier al papii; celălalt se trăgea dintr-un neam mai mare decît cel dintîi, dar nu-mi mai aduc aminte cum îl chema. Venind la mine, îmi spuseră următoarele: Sîntem trimiși de papa, Benvenuto! De vreme ce n-ai vrut să fii om de înțeles, el zice că sau îi dai ceea ce îi aparține, sau te vom duce la închisoare. Îi privii și eu șăgalnic, drept în față, și răspunsei: Dacă m-aș apuca să-mi dau sanctității sale această lucrare, i-aș da opera mea, și nu a sa, și, drept să vă spun, n-am să i-o dau, fiindcă nu vreau ca lucrarea — ajunsă pînă aici multumită osîrdiei mele — să intre pe mîinile vreunui neprișor, care să mi-o strice te miri cum. În timp ce vorbeam astfel, era de față și acel Tobbia, giuvaergiu de care am vorbit mai sus și care, colac peste pupăză, îmi mai cerea cu neobrăzare și modelele potirului; nu se cade să repet

¹ *Girolamo Fagioli*, gravor în aramă. Se pare însă că era de fel din Bologna, și nu din Perugia.

aici toate cele cu care l-am blagoslovit și care erau potrivite pentru un atare nemernic. Cum cei doi domni cameriști îmi cereau să mă hotărâsc într-un fel sau altul, le spusei că m-am hotărât: îmi luai capa și, înainte de a ieși din atelierul meu, mă îndreptai cu mare smerenie și cu bereta în mână către o icoană a lui Cristos, grăind: O, tu, îndurător și drept, nemuritor și sfânt stăpîn al nostru, toate cîte le faci sînt după dreptatea ta, care fără asemănare este; tu știi că tocmai am împlinit treizeci de ani de viață și că pînă acum n-am fost nicicînd amenințat, pentru nimic, cu temnița, dar dacă e voia ta ca astăzi să fiu întemnițat, îți mulțumesc din toată inima! Apoi, întorcîndu-mă către cei doi cameriști, le spusei cu oarecare făloșenie: Nu se cădea, domnilor, ca un om de seama mea să aibă paznici de mai puțină vază ca dumneavoastră; treceți-mă, așadar, la mijloc și duceți-mă ca arestat acolo unde vreți. Cei doi izbucniră în rîs, apoi, foarte binevoitori, mă trecură la mijloc și, vorbind tot timpul numai despre lucruri plăcute, mă conduseră la guvernatorul Romei, un anume Magalotto¹, pe care l-am găsit așteptîndu-mă, împreună cu anchetatorul². Tot rîzînd, cei doi cameriști îi spuseră guvernatorului: Vă încredințăm arestatul; păstrați-l cu toată grija. Ne-a făcut multă plăcere să luăm pîinea de la gura zbirilor dumneavoastră, întrucît Benvenuto ne-a spus că, fiind la înțlia lui arestare, nu putea să aibă paznici de mai puțină vază ca noi. Nu trecu mult și, ajungînd la papă, îi povestiră întocmai cele petrecute. La început era gata-gata să se înfurie, dar mai apoi se sili să rîdă, întrucît erau de față cîțiva nobili și cîțiva cardinali, prieteni de-ai mei, care mă prețuiau îndeosebi.

În vremea asta, guvernatorul și anchetatorul aci mă amenințau, aci mă rugau sau mă sfătuiau, susținînd că unul care i-a comandat altuia o lucrare poate pe bună dreptate să și-o ridice cînd dorește și în orice stare poștește. Răspunsei că dreptatea nu îngăduia așa ceva și că asta nu era o faptă vrednică de un papă, întrucît el nu făcea parte dintre acei mici nobili tirani care și asupresc norodul cît pot mai mult, călcînd pravila și dreptatea; apoi, un vicar al lui Cristos nici nu poate săvîrși o asemenea faptă. Atunci, purtîndu-se și vorbind ca un zbir, guver-

¹ Gregorio Magalotti, originar din Roma.

² Benedetto Valenti.

natorul îmi spuse: Benvenuto, Benvenuto, vrei poate să mă port cu tine așa cum ți se cuvine! Îi întorsei vorba spunându-i: Purtându-vă cu mine după cum mi se cuvine, nu mi veți face decît cinstel! Trimite imediat după lucrare și naștepta să ți-o spun a doua oară, adăugă el. Dați-mi voie, domnilor, răspunsei eu, să vă mai spun doar cîteva cuvinte cu privire la motivele mele. Anchetatorul, călău mult mai viclean decît guvernatorul, se îndreptă către acesta și-i spuse: I se pot îngădui, monseniore, și-o sută de cuvinte: dacă dă potirul, nu pierdem nimic. Începui să vorbesc: Dacă cineva ar pune să i se zidească un palat sau o casă, ar putea pe bună dreptate să-i spună meșterului zidar: N-am poftă să mai lucrezi la casa sau la palatul meu; plătindu-i cinstit munca, are dreptul să-l îndepărteze. La fel, dacă un nobil ar da la montat o piatră prețioasă de o mie de scuzi și ar vedea că giuvaergiul nu-l slujește după dorința sa, iar putea spune: Dă-mi înapoi piatra prețioasă, căci n-am ce face cu lucrarea ta. Noi nu ne aflăm însă în nici una din aceste împrejurări, întrucît nu e vorba nici de o casă, și nici de o piatră prețioasă; nu mi se poate cere altceva decît să înapoiez cei cinci sute de scuzi pe care iam primit. Faceți deci, domnilor, tot ce vă stă în puteri, dar de la mine nu veți scoate altceva în afara celor cinci sute de scuzi. Așa să-i spuneți papii. Amenințările voastre nu mă însăimîntă nici cît negrul sub unghie, deoarece sînt om cu frica lui Dumnezeu și nu am ce învinui să-mi aduc. Sărind în sus, guvernatorul și anchetatorul îmi spuseră că se duc la papă și că se vor întoarce cu asemenea porunci, încît va fi vai de mine. Rămăsei așadar sub pază și timp de aproape trei ore, pînă se înapoiară, mă învîrtii încoace și încolo prin salon. În vremea asta veni să mă viziteze toată floarea poporului nostru de negustori, rugîndu-mă din suflet să nu mă iau la hartă cu un papă, căci aceasta mi-ar putea aduce ruina. Le răspunsei tuturor că știam prea bine ce aveam de făcut.

LXII. De îndată ce se înapoiară de la palat, guvernatorul și anchetatorul mă chemară la ei, iar guvernatorul mă luă în primire, după cum urmează: Desigur, Benvenuto, că o să mă iei drept hain fiindcă m-am putut înapoia de la papă cu o poruncă asemenea celei pe care am primit-o, așa că sau dai lucrarea, sau de nu, bagă de seamă!

Îi răspunsei și eu că n-avea decît să-și facă datoria, de vreme ce nici n-am crezut că un sfînt vicar al lui Cristos poate săvîrși o nedreptate și nici n-o să cred așa ceva fără să văd. Înainte de a-ți aduce la cunoștință porunca pe care mi-a dat-o, adăugă guvernatorul, mai am să-ți spun doar două vorbe din partea papii: cere să-mi aduci lucrarea și s-o pui, sub ochii mei, într-o cutie pecetluită; să i-o duc apoi papii, care se leagă pe cuvînt să nu desfacă peceteile și să ți-o înapoieze de îndată; ține să se facă astfel numai ca să iasă și el cu obraz curat. Auzindu-l ce spune, îi răspunsei rîzînd că în felul ăsta o să-i dau bucuros lucrarea, căci sînt dornic să știu cît face cuvîntul unui papă. Trimisei deci după potir¹ și îl încredințai sub pecete. Întorcîndu-se cu el la papă, acesta luă cutia și, după cîte mi-a spus guvernatorul, o suci de cîteva ori, întrebîndu-l apoi dacă văzuse potirul; guvernatorul răspunse că îl văzuse și că fusese sigilat chiar în fața lui, după care adăugă că i se păruse a fi un lucru minunat. Îi vei spune lui Benvenuto, grăi atunci papa, că papii au putere să lege și să dezlege lucruri mult mai de seamă decît acesta; și, în timp ce vorbea, deschise cutia cu un ușor dispreț, desfăcînd sforile și pecetea cu care era legată; privi îndelung lucrarea și, după cîte am înțeles, i-o arătă acelui giuvaergiu numit Tobbia, care o lăudă mult. Atunci papa îl întrebă dacă este în stare să facă numai din văzute o lucrare asemănătoare. Tobbia răspunse că da, iar papa îi ceru să urmeze aidoma modelul meu. Se întoarse apoi către guvernator și-i spuse: Vedeți dacă Benvenuto vrea să dea potirul; dacă-l dă în starea de acum, să i se plătească atît cît va fi prețuit de oameni pricepuți, iar de-o să vrea cumva să-l sfîrșească el însuși, să-și hotărască singur un termen; dacă vedeți că asta îi e voia, să i se facă toate înlesnirile pe care va fi îndreptățit să le ceară. Atunci, guvernatorul grăi: Preafericite părinte, îngăduiți-mi mie care cunosc urîtele apucături ale acestui tînăr, să-i trag o scîrmăneală așa cum mă pricep eu. Papa spuse că din gură poate să mă scarmene cît o pofti, deși este sigur că mai mult o să strice; continuă apoi spunînd că, dacă se va vedea că

¹ Potirul despre care vorbește Cellini a fost cumpărat de ducele Cosimo I, care, după ce l-a pus pe aurarul Niccolo Santini să-l termine, i l-a dăruit papii Pius al V-lea, cu prilejul încoronării sale ca mare duce.

nu se poate altfel, să mi se ceară să-i înmînez lui Pompeo, giuvaergiul de care am mai vorbit, cei cinci sute de scuzi. Înapoiindu-se, guvernatorul mă chemă în biroul său și mi-a spus, cu o privire de călău: Papii au puterea să lege și să dezlege orice pe lume, iar cerul hotărăște numaidecît că bine au făcut; iată-ți lucrarea cu pecetile rupte. Sanctitatea sa a văzut-o. Ridicai numaidecît vocea și strigai: Har Domnului! Acum știu și eu ce înseamnă cuvîntul papilor! Guvernatorul îmi mai spusese multe neghiobii nelalocul lor, dar apoi, văzînd că și bate gura de pomană și ajungînd la deznădejde, o luă mai cu binișorul, zicîndu-mi: Îmi pare destul de rău, Benvenuto, că nu-ți cunoști singur interesul; dar dacă asta ți-e voia, du-i lui Pompeo, cînd vrei tu, cei cinci sute de scuzi. Am plecat luîndu-mi lucrarea și, fără nici o zăbavă, i-am dus banii sus-numitului Pompeo. Nădăjduind că din lipsă sau din alte pricini n-o să duc banii așa curînd, papa era tare dornic să înnoade la loc firul robiei mele; iată de ce atunci cînd îl văzu pe Pompeo înfățișîndu-se cu zîmbetul pe buze și cu banii în mînă îl muștră amarnic, arătînd că-i părea rău că lucrurile luaseră o asemenea întorsătură. După aceea îi porunci: Șterge-o, caută-l pe Benvenuto la atelier, măgulește-l cum te-o tăia mai bine capul tău de dobitoc, nepriceput și spune-i că dacă primește să-mi termine potirul, ca să păstrez în el cuminecătura cînd merg în procesiune, îi dau tot ce-o să-i fie de trebuință ca să-l sfîrșească: să se apuce însă de lucru. Venind la mine, Pompeo mă chemă afară din atelier și, lingușindu-mă fără rușine, îmi aduse la cunoștință toate cîte i le spusese papa. Fără să stau pe gînduri, îi răspunsei că cea mai mare comoară pe care mi-aș fi putut-o dori era aceea de a fi dobîndit iarăși bunăvoința unui papă atît de mare, bunăvoință pe care nu o pierdusem din vina mea, ci din vina cumplitei mele boli și a răutății unor oameni pizmăreți, care nu știu decît să semene vrajbă; și cum papa, mai spusese eu, are o mulțime de slugi, să nu mi te mai trimită niciodată pe tine, și asta dacă ții la viața ta, așa că fii cu băgare de seamă! În ceea ce mă privește, mă voi gîndi zi și noapte să fac tot ce-mi stă în putință ca să-l slujesc pe papă; tu, însă, adu-ți aminte că, după ce m-ai ponegriat atît în fața lui, n-ai de ce să-ți bagi nasul în treburile mele, căci de nu, te fac eu să

și vezi greșelile, punându-te să le ispășești precum meriți! Pompeo aduse la cunoștință papii fiecare cuvînt al meu, răstălmăcind însă totul în chip neghiob, așa că pentru o vreme nu se schimbă nimic, iar între timp îmi văzui de treburi la prăvălia mea.

LXIII. Tobbia, giuvaergiul de care am mai vorbit, dădea zor să termine garnitura pentru cornul de licorn; afară de asta, papa îi mai ceruse să înceapă și potirul, copiindu-l pe al meu. Dar cînd Tobbia îi arătă ce lucrase papa fu nemulțumit și, căindu-se că s'a certat cu mine, blestemă atît lucrările lui Tobbia, cît și pe cei care i-l aduseseră pe cap; Baccino della Croce veni de mai multe ori să-mi spună — ca din partea papii — că ar trebui să termin potirul. Răspunsei și eu c'o rog pe sanctitatea sa să-mi îngăduie să mă întremez după boala grea de care zăcusem și de care nu eram chiar așa de sigur că m'am vindecat, dar că o să-i arăt sanctității sale că toate ceasurile în care sînt în stare să lucrez le voi cheltui numai în slujba sa. Mă și apucasem, de altfel, să-i desenez chipul și-i făceam în ascuns o medalie, ale cărei tipare de oțel le lucram acasă, căci la atelier nu-l țineam decît pe un tovarăș, fost ucenic de-al meu, pe nume Felice. În acest timp, la fel ca toți tinerii, mă îndrăgostisem și eu de o siciliană, o fetișcană tare frumușică, și întrucît și ea arăta că ține mult la mine, maică sa dîndu-și seama de asta și temîndu-se de ce s'ar putea întîmpla (prinsese de veste că era un an de cînd hotărîsem să fug cu fata la Florența), plecă într-o noapte, pe furiș, din Roma, luînd drumul spre Napoli; lăsă apoi să se creadă că s'a dus la Civita Vecchia, dar se opri la Ostia. Am plecat și eu la Civita Vecchia și am umblat ca nebun s'o regăsesc. Ar fi plicticos dacă m'aș apuca să povestesc acum toate astea, dar puțin m'a lipsit să-mi pierd mințile sau să mor. După două luni, fata îmi scrisese că se află în Sicilia și că nu-i de fel mulțumită. Între timp, gustasem însă din toate plăcerile ce se pot închipui, ba mă și dăruisem altei iubiri, numai ca s'o pot uita.

LXIV. Unele întîmplări neobișnuite au făcut să mă împrietenesc cu un oarecare preot sicilian, om de mare cultură și bun cunoscător al limbilor latină și greacă. Odată, stînd la taifas cu el și venind vorba de necro-

manție, îi spusei: De cînd mă știu, am dorit neconținut să văd sau să aud ceva în legătură cu această îndeletnicire. Omul care se apucă de o asemenea treabă, grăi preotul, se cade să aibă o inimă tare și neînfriată. Îi răspunsei că dacă aş găsi calea spre așa ceva aş avea tărie și îndrăzneală mai multă decît ar fi de trebuință. Dacă așa stau lucrurile, îmi zise el, îți voi dezvălui totul cu prisosință. Și hotărîrăm să începem treaba. Într-o seară, preotul făcu toate pregătirile și mi spuse să mi caut unul sau cel mult doi tovarăși. Îl aduse cu el pe un oarecare ins, de fel din Pistoia, care se îndeletnicea de asemeni cu necromanția, iar eu îl chemai pe bunul meu prieten Vicenzio Romoli. Ne duserăm în Coliseu; acolo, după ce se înveșmîntă ca un necromant, preotul se apucă să deseneze cercuri pe pămînt, cu un ceremonial din cele mai frumoase; adusesse cu el foc, mirodenii și materii urît mirositoare, iar cînd totul fu gata, făcu o deschizătură într-unul din cercuri și ne băgă înăuntru, unul cîte unul, ținîndu-ne de mîna; după aceea împărți sarcinile: încredință *pintacul*¹ celui alt necromant — prieten cu el —, iar nouă ne dădu în grijă focul pentru mirodenii; la urmă își începu vrăjile. Toată povestea asta ținu mai bine de o oră și jumătate, după care Coliseul se umplu de numeroase legiuni de diavoli. Cînd preotul văzu că sînt atît de mulți, se întoarse spre mine, care mă îngrijeam de mirodenii, și mi spuse: Cere-le ceva, Benvenuto. Am cerut să mi-o aducă pe Angelica mea, cea din Sicilia. În noaptea aceea n-am avut nici un răspuns; am avut totuși o mare bucurie văzînd aceste lucruri, pe care le dorisem atît. Necromantul îmi spuse că trebuie să mai venim odată, și mi se vor împlini toate cererile, dar că ar fi nevoie să aduc cu mine un băiat virgin. Îl luai pe un ucenic de-al meu, în vîrstă cam de doisprezece ani, și-l chemai din nou pe Vicenzio Romoli; ne mai însoțea și un oarecare Agnolino Gaddi, cu care eram buni prieteni. Ajunși din nou la locul cu pricina, necromantul pregăti totul cu aceeași grijă — dacă nu cumva cu una și mai mare — și ne băgă în cercul pe care-l însemnase cu aceeași uimitoare iscusință și cu același ceremonial ca și data trecută; dădu apoi focul și mirodeniile pe seama lui Vincenzio — ajutat de Agnolino

¹ Stea în cinci colțuri, purtată ca talisman în cadrul unor îndeletniciri cu caracter magic.

Gaddi —, iar mie îmi puse în mînă pintacul, spunîndu-mi să-l îndrept spre punctele pe care mi le va arăta el; sub pintacul se afla tînărul meu ucenic. Necromantul îşi începu îngrozitoarele lui invocaţii, chemînd pe nume un mare număr de căpetenii ale legiunilor de diavoli, cărora — în numele lui Dumnezeu cel necreat, viu şi etern — le dădu diferite porunci în ebraică, dar mai mult în greacă şi latină; ca urmare, cît ai clipi din ochi Coliseul se umplu cu un număr de diavoli înşutit mai mare decît în ajun. Vicenzio Romoli se îndeletnicea cu întreţinerea focului şi cu arderea a o mulţime de mirodenii preţioase. După sfatul necromantului, cerui din nou să mă pot găsi iarăşi împreună cu Angelica. Întorcîndu-se spre mine necromantul mă întrebă: L-ai auzit cînd au spus că într-o lună te vei găsi împreună cu dînsa? Apoi îmi ceru să nu-mi pierd firea, căci erau o mie de legiuni mai mult decît chemase el, şi anume cele mai periculoase, iar după aceea îmi spuse că, deoarece diavolii îmi împliniseră cererea, trebuia să-i luăm cu binişorul şi să-i îndepărtăm cu duhul blîndeţii. Alături, copilul, care se afla sub pintacul, striga înnebunit de spaimă că lîngă el se află un milion de viteji, care ne ameninţă cu toţii; după asta spuse că vede şi patru uriaşi înarmaţi, care parcar voi să pătrundă în cercul nostru. În acest timp, necromantul — tremurînd tot de groază — încercă să alunge diavolii, luîndu-i cît mai cu binişorul. Vicenzio Romoli, care tremura ca varga, se îngrijea de mirodenii. Eram tot atît de înfricoşat ca şi ei, dar mă sileam să fac pe viteazul, îmbărbătîndu-i pe ceilalţi, deşi, — la drept vorbind — citind atîta groază pe faţa necromantului nu mai dădeam nici doi bani pe viaţa mea. Cu capul vîrît între genunchi, băiatul se văicărea într-una: Vreau să mor aşa, deşi cred că am şi murit. Începui din nou să vorbesc cu copilul: Aceste creaturi se află toate mai jos ca noi, şi ceea ce vezi tu nu-i decît fum şi umbră, aşa că ridică ochii în sus. După ce-şi săltă privirile, băiatul grăi iarăşi: Arde întregul Coliseu, iar focul vine peste noi. Vîrîndu-şi faţa în mîini, spuse din nou că a murit şi că nu mai vrea să vadă nimic. Necromantul mă rugă să nu-l părăsesc şi să mă îngrijesc de arderea materiilor urît mirositoare; mă întorsei deci către Vicenzio şi-i spusei să arunce degrabă în foc substanţe fetide. În timp ce vorbeam, mă uitai şi spre Agnolino

Gaddi, căruia — de spaimă — îi ieșiseră ochii din cap și era mai mult decît pe jumătate mort. Agnolo, îi spusei eu, decît să te sperii așa, mai bine dă-ne o mîină de ajutor: aruncă și tu pe foc niște împutenii dintr-alea. În timp ce se mișca din loc, Agnolo dădu drumul unei bășini însoțită de atîta scîrnă, încît împuti locul mai rău decît toate substanțele noastre urît mirositoare. Din pricina groaznicei împuticiuni și a zgomotului, băiatul săltă capul și, auzindu-mă rîzînd, se liniști puțin și ne spuse că diavolii au început să plece, furioși nevoie mare. Am stat așa pînă în revărsatul zorilor. Atunci, băiatul ne spuse că nu se mai vād decît puțini diavoli, și aceia la mare depărtare. După ce necromantul săvîrși restul vrăjilor trebuincioase, își schimbă veșmintele și, luîndu-și tot maldărul de cărți cu care venise, ieșirăm cu toții din cerc, îngrămădindu-ne unul într-altul, mai ales băiatul, care se afla în mijloc și care îl ținea pe necromant de sutană, iar pe mine de capă. În timp ce ne îndreptam spre casele noastre de pe Banchi, băiatul susținea că doi dintre demonii pe care îi văzuse în Coliseu merg în salturi în fața noastră, alergînd cînd pe acoperișuri, cînd pe pămînt. Necromantul spuse că de cînd începuse să intre în cercuri nu i se mai întîmplase una ca asta și mă sfătui să mă apuc de necromanție, împreună cu el, asigurîndu-mă că are o carte vrăjită, de pe urma căreia vom cîștiga bogății uriașe, întrucît le vom cere demonilor să ne arate unde se află comorile de care e plin pămîntul; în felul ăsta, mai spunea el, ne vom îmbogăți amîndoi, de nu vom ști ce să facem cu banii; adăugă apoi că poveștile de iubire, care nu aduceau nici un cîștig, erau deșertăciune și nebunie.

Îi răspunsei că dacă aș cunoaște latina m-aș deda bucuros unei asemenea îndeletniciri. Dar preotul nu se lăsă, spunîndu-mi că latina nu slujește la nimic și că dacă voia, putea găsi o mulțime de buni cunoscători ai acestei limbi; niciodată însă, adăugă el, nu găsise un altul atît de îndrăzneț ca mine, așa că, după părerea lui, trebuia să-i urmez sfatul. Din vorbă în vorbă, ajunserăm din nou la casele noastre, și toată nopatea aceea, fiecare dintre noi visă numai demoni.

LXV. Cînd ne văzurăm din nou, în timpul zilei, necromantul mă bătui la cap să primesc a mă îndeletnici cu 128

asemenea treburi; îl întrebai cât timp ne-ar trebui ca să ducem totul la bun sfârșit și în ce loc ar urma să plecăm. Îmi răspunse că puteam termina totul în mai puțin de o lună și că locul cel mai nimerit era muntele Norcia; îmi mai spuse că unul dintre măștrii săi folosisese pentru asemenea vrăjitorii locul numit Mănăstirea din Farfa, nu departe de Roma, avînd totuși unele greutăți pe care noi nu le vom avea de întâmpinat pe muntele Norcia, întrucît țărani de pe acolo erau oameni de încredere, oarecum obișnuiți cu aceste treburi, așa că la nevoie ne puteau da un ajutor prețios. Atîta s-a ținut de mine preotul necromant, încît, drept să spun, mă hotărîsem bucuros să mă apuc de d'alde astea; iam spus însă că vreau ca mai întîi să isprăvesc medaliile papii. Nu vorbisem despre asta cu nimeni altul în afară de el și l rugasem să păstreze taina. Îi ceream însă într-una să mi spună dacă, după părerea sa, mă voi regăsi — la timpul arătat de demoni — cu Angelica mea cea din Sicilia de care mi se părea tare ciudat că nu mai aud nimic, de vreme ce data prezisă se apropia foarte mult. Necromantul îmi spunea că mă voi întîlni fără doar și poate cu fata, căci demonii nuși calcă niciodată cuvîntul atunci cînd fac făgăduieli ca aceea pe care mi-o făcuseră mie. Adăugă apoi că trebuia să mă feresc de orice scandal care se putea ivi între timp și să mă întăresc puțin, căci, după părerea sa, aveam să întîmpin unele neplăceri și primejdii grele, de care nu puteam să scap decît ducîndu-mă împreună cu el să facem vrăjitorii cu cartea, asigurîndu-ne astfel fericirea amîndurora. Deși toate acestea începuseră să mă ispitească mai mult decît pe el, iam spus că întrucît sosise la Roma un anume *maestro* Giovanni da Castel Bolognese¹, priceput ca nimeni altul în arta executării medaliilor din oțel — meșteșug cu care mă îndeletniceam și eu —, singura mea dorință era să mă iau la întrecere cu acest om de talent. Nădăjduiam să-l întrec și, făcîndu-mă astfel cunoscut în lume, să-i pot da gata — fără nici o lovitură de spadă — pe cei cîțiva dușmani pe care îi aveam. Dar necromantul nu se dădea bătut și nu contenea spunîndu-mi: Te rog din suflet, Benvenuto, vino cu mine, și vei ocoli o mare

¹ *Giovanni Bernardi da Castel Bolognese* (1495—1555), cunoscut gra-vor italian. Cameele, cristalele și medaliile executate de acest artist dovedesc și astăzi talentul său.

primejdie care te amenință. Cum mă hotărâsem însă cu tot dinadinsul ca înainte de orice să termin medalia, nu mă mai gîndeam — deși între timp se scursese aproape o lună — nici la Angelica, și nici la altceva, lăsîndu-mă prins cu totul de munca mea.

LXVI. Într-o zi ca oricare alta, cam pe înserate, mi se întîmplă să ies din casă pentru a mă duce la atelier: era un lucru neobișnuit, căci atelierul meu fiind în Banchi, iar locuința ceva mai departe, mă duceam destul de rar pe la atelier, lăsînd toate treburile pe seama tovarășului meu, Felice. După ce-am stat puțin în atelier, mi-am amintit că trebuia să mă duc să vorbesc cu Lessandro del Bene. Am plecat numaidecît și, ieșind în Banchi, m-am întîlnit cu un anume *ser* Benedetto, prieten de-al meu, notar de meserie, născut la Florența, ca fiu al unui cerșetor orb, de felul lui din Sienna. După ce locuise ani îndelungați la Napoli, *ser* Benedetto se stabilise la Roma, unde făcea comerț ca prepus al unor negustori sienezi din familia de' Figi¹. Ca și de atîtea alte ori, tovarășul meu, Felice², se întîlnise cu el chiar în dimineața aceea și îi ceruse din nou — cu obișnuitul său ton aspru — banii pentru niște inele pe care i le încredinșase spre vînzare; *ser* Benedetto se afla împreună cu stăpînii săi, care, aflînd despre ce era vorba, îl făcură de două parale, înștiințîndu-l totodată că se vor sluji de altcineva, ca să nu mai fie amestecați în asemenea scandaluri. *Ser* Benedetto se apără cît putu mai bine, spunînd că îl plătise pe giuvaergiu și că nu era dator să domolească furia nebunilor. Aceste cuvinte îi nemulțumiră pe negustorii sienezi, așa că îl izgoniră chiar atunci. Despărțindu-se de ei, *ser* Benedetto porni întins spre atelierul meu, cu gîndul, poate, de a se lua la ceartă cu Felice. Se întîmplă însă să-l întîlnesc drept în mijlocul străzii Banchi; neștiind ce s-a întîmplat, îl salutai, ca de obicei, în chipul cel mai prietenos cu putință, dar el îmi răspunse cu injurături. Amintindu-mi toate cîte mi le spusese necromantul, mă stăpînii cît putui să nu fac ceea ce mă împingeau vorbele pe care mi le spunea; îl întrerupsei zicînd:

¹ Nu se cunoaște nici o familie sieneză cu acest nume; se crede că Cellini ar fi dictat Chigi (e vorba, deci, de o greșeală de transcriere).

² *Felice Guadagni* — tovarăș și bun prieten al lui Cellini, care va mai vorbi despre el.

dui: *Ser Benedetto*, frățioare, nu te repezi așa la mine, care nu ți-am greșit cu nimic și care habar n-am de ce ți s-a întâmplat; dacă ai ceva de împărțit cu Felice, du-te te rog și răfuieste-te cu el; o să știe desigur foarte bine ce trebuie să-ți răspundă; greșești bălăcărindu-mă astfel: nu cunosc nimic în privința asta și mai ales — după cum bine știi — nu sînt eu omul care să poată răbda înjurăturile. El însă îmi zise că știam totul, mă amenință că o să mă facă să-mi pară rău și îmi spuse că atît eu, cît și Felice eram doi ditamai pungașii. Între timp se și strînsese o mulțime de oameni, dornici să asculte ciorovăiala. Scos din fire de ocările sale, mă aplecai deodată și, luînd un bulgăre de pămînt muiat de ploaie, îl zvîrlii în față. Își plecă însă capul în jos, iar bulgărele îl nimeri drept în creștet, doborîndu-l, ca mort, la pămînt, din pricina unei pietre colțuroase care era ascunsă înăuntru; văzînd cît de mult sînge pierdea, toți cei de față socotiră că și-a dat duhul.

LXVII. Tocmai în timp ce *Benedetto* mai zăcea la pămînt, iar cîțiva inși se pregăteau să-l ridice și să-l ducă în altă parte, trecu pe acolo *Pompeo*, giuvaergiul de care am mai vorbit. Se ducea la papă, care trimisese după el în legătură cu niște giuvaere. Văzîndu-l pe *Benedetto* atît de distrus, *Pompeo* ceru să i se spună cine-l adusese în halul acela. *Benvenuto*, îi răspunseră oamenii, dar și dobitocul ăsta prea și-a căutat-o cu lumînarea! *Pompeo* alergă în mare grabă la papă și-i spuse: Preafericite părinte, am văzut adineauri cu ochii mei cum *Benvenuto* l-a ucis pe *Tobbia*. Înfuriat, papa îi porunci guvernatorului, care era de față, să mă aresteze și să mă spînzure chiar pe locul unde se săvîrșise omorul; îi ceru cu strășnicie să facă pe dracul patru ca să pună mîna pe mine și nici să nu-i mai apară în fața ochilor pînă cînd nu mă va fi spînzurat. Cît despre mine, de îndată ce îl văzui pe acel nenorocit la pămînt, mă și gîndii cum să scap din încurcătură, ținînd seama atît de puterea dușmanilor mei, cît și de urmările unei asemenea fapte. Plecînd deci de acolo, mă adăpostii în casa lui *messer Giovanni Gaddi*, cleric de cameră, pregătindu-mă să șterg cît mai curînd cu putință. *Messer Giovanni* mă sfătui să nu-i tot dau zor cu fuga, căci uneori se-ntîmplă ca nenorocirea să nu fie chiar atît de mare pe cît ni se pare.

Îl chemă deci pe *messer* Annibal Caro, care lucra împreună cu el, și-l trimise să vadă ce s-a mai petrecut. În timp ce se luau aceste măsuri, apărură însă un gentilom roman aflat în serviciul cardinalului de' Medici¹, care de altfel îl și trimisese. Acest gentilom ne luă deoparte, pe *messer* Giovanni și pe mine, și ne spuse cuvintele care-i fuseseră repetate de către cardinal și pe care acesta le auzise chiar din gura papii; tot cardinalul zicea că nu era chip să fiu ajutat, că trebuia să fac totul pentru a ocoli această primă furie și că nu era bine să mă socot în afara primei diei în nici o casă din Roma. După plecarea gentilomului, *messer* Giovanni, privindu-mă drept în față, îmi spuse cu lacrimi în ochi: De-ai ști cât sînt de nenorocit că nu-ți pot fi de nici un ajutor! Cu ajutorul lui Dumnezeu, răspunsei eu atunci, mă voi ajuta singur; vă rog numai să-mi împrumutați unul din caii dumneavoastră. Mi se și pregătise însă un cal arab, negru ca pana corbului, cel mai frumos și cel mai bun din toată Roma. Încălecai pe el, iar la oblîncul șei prinsei o archebuză cu roată, gata încărcată, spre a mă putea apăra cu ea la nevoie. Cînd ajunsei lîngă podul Sisto, aflai adunată acolo întreaga pază de noapte, alcătuită din călărași și pedestrime; dădui pîteni calului și, cu voia Domnului, trecui nestîrjenit fără să fi fost văzut de cineva. Apoi alergai în goana mare pînă la Palombara, unde locuia *signor* Giovanbatista Savello; de acolo îi trimisei înapoi calul lui *messer* Giovanni, mai mult din dorința ca acesta să afle unde mă găsesc. După ce mă găzdui timp de două zile, ținîndu-mă ca'n palme, *signor* Giovanbatista mă sfătui să plec și să mă îndrept spre Napoli, fie numai pînă ce-o trece mînia papii; apoi îmi dădu un însoțitor, care mă conduse pînă la drumul spre Napoli; acolo mă găsii cu un prieten al meu, sculptor, care se ducea la San Germano, să termine mausoleul lui Pier de' Medici, de la Monte Casini². Sculptorul, care se numea Solosmeo³, îmi dădu știri noi: chiar în seara cu pricina, papa Clemente l-a trimis pe unul dintre cameristii săi să vadă în ce stare

¹ Este vorba de cardinalul Ippolito de' Medici.

² Corect: Monte Cassino.

³ *Antonio Solosmeo da Settignano* — pictor și sculptor, elev al lui Sansovino. A terminat mausoleul lui Pietro de' Medici. Statuile mari au fost însă executate de Francesco da San Gallo și Matteo di Quaranta.

se află Tobbia. Acesta a fost găsit lucînd; era bine, sănătos și habar năvea de cele întîmplate. Aflînd cum stau lucrurile, papa s'a întors către Pompeo, spunînd: Ești un blestemat, dar te încredințez că ai lovit un șarpe care te va mușca și te va trata precum ți se cuvine. După aceea i'a cerut cardinalului de' Medici să afle de soarta mea, deoarece n'ar fi vrut să mă piardă pentru un asemenea fleac. Între timp, Solosmeo și cu mine ne îndreptam cîntînd către Monte Casini, urmînd ca apoi să ne ducem împreună la Napoli.

LXVIII. De îndată ce Solosmeo își termină treburile la Monte Casini, plecarăm mai departe spre Napoli. Mai aveam de făcut pînă acolo o jumătate de milă, cînd ne ieși în cale un hangiu, care ne pofti să tragem la hanul lui. Spunea că locuise cîțiva ani la Florența, în casa lui Carlo Ginori, și, cum eram și noi tot florentini, ne făgădui că dacă vom trage la el o vom duce ca'n sînul lui Avraam.

Îi repetai hangiuului de cîteva ori că nu vrem să tragem la el. Trecînd înaintea noastră sau rămînînd în urmă, acesta se ținea însă de capul nostru, spunîndu-ne într-una că dorea să tragem la el la han. Plictisit, îl întrebai în cele din urmă dacă nu cumva cunoaște două curtezane, dintre care una se numește Beatrice și este de fel din Sicilia, iar, cealaltă, fiica ei Angelica este de o rară frumusețe. Dracu să le ia pe curtezane și pe cei care le iubesc! spuse hangiuul, părăindu-se căl iau peste picior; și, dînd pîteni calului, se prefăcu hotărît să se despartă de noi cu tot dinadinsul. Deși mi se părea că am izbutit să scap de acel dobitoc de hangiu, nu mă simțeam totuși în apele mele, căci amintirea acelei mari iubiri pe care i'o purtam Angelicăi mă tulbura din nou; tocmai vorbeam de asta cu Solosmeo, scoțînd din cînd în cînd cîte-un suspin de iubire, cînd numai cel văzurăm din nou pe hangiu întorcîndu-se în goana calului; ajungînd lîngă noi, ne spuse: Acum două sau mai degrabă trei zile, la o casă de lîngă hanul meu, au tras o femeie și o fetișcană care se cheamă așa cum mi'ai spus; nu știu însă dacă sînt din Sicilia sau din alt ținut. Atîta putere are asupra mea numele de Angelica, răspunsei eu, încît fără doar și poate că vreau să viu la hanul tău. Am mers deci mai departe spre Napoli, împreună cu hangiuul;

am tras la ei, iar timpul care trecu pînă să-mi orînduiesc lucrurile — și asta în mare grabă — mi se păru o veșnicie; intrînd apoi în casa de lîngă han, o găsii acolo pe Angelica mea, care mă primi cu o nemăsurată dragoste și care nu mai știa cum să mă mîngîie. Am rămas cu ea de seara pînă dimineața, gustînd plăceri fără seamăn. În timp ce mă desfătam astfel, mi-am adus aminte că tocmai în ziua aceea se încheia luna pe care demonii mi-o prezisese în cercul necromantului. Să ia, așadar, aminte toți care au de-a face cu ei prin ce primejdii de neînchipuit mi-a fost dat să trec.

LXIX. Aveam, din întîmplare, în pungă, un diamant pe care lam arătat giuvaergiilor; deși tînăr, eram atît de cunoscut la Napoli drept un om de oarecare talent, încît m-am bucurat de o primire minunată, îndeosebi din partea unui anumit giuvaergiu — om de mare vază — cunoscut sub numele de *messer* Domenico Fontana. Timp de trei zile, cît am stat la Napoli, acest om cumsecade își lăsă baltă treburile prăvăliei și nu se dezlipi de mine, arătîndu-mi o mulțime de antichități de preț care se aflau în oraș și prin împrejurimi; afară de asta, mă duse să mă închin vice-regelui¹, careși arătase dorința să mă vadă. Excelența sa mă primi cum nu se poate mai bine; în timp ce stăteam de vorbă, privirea excelenței sale căzu pe diamantul de care am vorbit, îmi ceru să îl arăt, spunîndu-mi că dacă vreau să îl vînd mă roagă ca nu cumva să îl dau altuia. Luînd diamantul în mînă, îl întinsei din nou excelenței sale, spunîndu-i că atît eu, cît și diamantul ne aflăm în slujba sa. Îmi răspunse că ține mult la diamant dar că ar ține mai mult să rămîn în slujba sa, asigurîndu-mă că m-aș putea socoti fericit cu învoiala pe care am face-o. Mai schimbarăm între noi multe alte cuvinte frumoase, iar cînd veni din nou vorba de meritele diamantului și excelența sa îmi porunci ca, fără multă vorbărie, să spun singur prețul, arătai că adevăratul preț al diamantului era de două sute de scuzi. Excelența sa îmi răspunse că nu i se părea să fi cerut prea mult, dar socotea că, montat de o altă mînă decît a mea, pe care mă cunoștea drept primul giuvaergiu din lume, diamantul pierdea

¹ *Pedro Alvarez de Toledo* — marchiz de Villafranca și vice-rege al Neapolelui.

mult din strălucirea pe care o arăta. Îi răspunsei că, nefiind montat de mine, diamantul nu era bine montat, că strălucirea sa se datora numai însușirilor sale deosebite și că, dacă l-aș monta din nou, ar căpăta o strălucire necunoscută pînă atunci. Cu unghia degetului mare scosei apoi diamantul din inel și, curățindu-l puțin, îl întinsei viceregelui, care, surprins și mulțumit, îmi dădu un înscris, în care porunea să mi se plătească cei două sute de scuzi pe care îi cerusem. Întorcîndu-mă la han, găsii o scrisoare trimisă de cardinalul de' Medici, care îmi cerea să mă înapoiez degrabă la Roma și să trag direct acasă la senioria sa prearespectată. Cînd îi citii scrisoarea, Angelica mea mă rugă, cu ochii înlăcrămați de iubire, să rămîn la Napoli sau să o iau cu mine. Îi răspunsei că dacă voia să mă însoțească, eram gata să-i dau în păstrare cei două sute de scuzi pe carei promisem de la vice-rege. Auzind despre ce vorbeam, maicăsa se apropie de noi și mi spuse: Dacă vrei să duci pe Angelica mea la Roma, lasă-mi și mie vreo cincisprezece ducați, ca să am cu ce trăi pînă cînd nasc, iar după asta o să vin și eu. Îi spusei bătrînei secături că îi las bucuros și treizeci de ducați dacă primea să mă dea pe Angelica. Fiind deci înțeleși, Angelica mă rugă să-i cumpăr o haină de catifea neagră, întrucît la Napoli costa ieftin. Primii bucuros și trimisei după catifea, dar după ce o cumpărai, bătrîna, care mă credea prostit de iubire, îmi ceru și pentru ea o rochie de stofă fină; îmi mai ceru de asemeni o groază de lucruri pentru copiii ei, precum și o sumă de bani, mult mai mare decît cea pe care i-o oferisem eu. Mă uitai atunci rîzînd către ea și-i zisei: Beatrice dragă, nu-ți ajunge oare ce ți-am oferit eu? Îmi răspunse că nu, și atunci îi spusei și eu că ceea ce ei nu-i ajungea, mie îmi prisosea; după asta, sărutînd-o pe Angelica mea, care plîngea, mă despărții de ea rîzînd și plecai spre Roma, fără să mai zăbovesc.

LXX. Cu banii la mine, am plecat noaptea din Napoli, pentru a nu fi urmărit și ucis, așa cum se obișnuiește pe acolo; cu toate astea, la Selciata¹, numai datorită

¹ De fapt, Ponte a Salice, între Capua și Aversa, la douăsprezece mile de Napoli.

dibăciei și vitejiei mele am putut scăpa de câțiva călăreți, care se luaseră după mine pentru a mă asasina. Cîteva zile mai tîrziu, după ce lăsasem pe Solosmeo la treburile sale de la Monte Casini, am ajuns într-o dimineată la hanul din Adanagni, unde voiam să iau masa; dar în apropiere de han, trăgînd cu archebuza în niște păsărele, pe care de altfel le-am și doborât, m-am rănit la mîna dreaptă cu un vîrf de fier ascuțit care se afla la închizătorul armei. Deși nu era cine știe ce de ea, rana părea destul de îngrijorătoare, din pricina sîngelui care curgea din belșug. La han, după ce mi-am pus calul la adăpost, m-am urcat pe un balconaș, unde am dat peste o seamă de nobili napolitani, care tocmai se așezau la masă. Împreună cu ei se afla o tînră femeie, frumoasă cum nu am mai văzut alta vreodată. În urma mea s-a urcat slujitorul meu, un tînr foarte de ispravă, care ținea în mîna o uriașă halebardă: înfățișarea noastră, armele și sîngele care curgea îi băgară în sperieți pe bieții gentilomi, făcîndu-i mai ales să-și închipuie că hanul putea fi un cuib de tîlhari; se sculară deci de la masă cu sufletul la gură, rugîndu-se Domnului să-i ajute. Le spusei rîzînd că Domnul le-a venit în ajutor, căci îi voi apăra împotriva oricui ar vrea să-i atace; rugîndu-i apoi să mă ajute să-mi pansez rana, frumoasa doamnă luă una din batistele sale — brodată din belșug cu aur — și voi să mă panseze cu ea; întrucît nu primii, o sfișie pe din două și, cu multă gingășie, mă pansă cu propria ei mîna. Dispărînd oarecum teama, ne așezarăm bucuroși la masă. După masă, încălecarăm și plecarăm cu toții o dată. Dar, cum se mai temeau încă, gentilomii, șireți, mă lăsară să merg înainte cu femeia, iar ei veniră în urmă. La un semn al meu, valetul rămase mai la o parte, în timp ce eu, călare pe frumosul meu căluț, mergeam alături de femeie, vorbind cu ea, bineînțeles că nu despre leacurile pe care le vînd spițerii. Ajunsei astfel la Roma, făcînd cea mai plăcută călătorie din viața mea. Sosind la Roma, trăsei la palatul cardinalului de' Medici; mă închinai în fața respectatei sale luminății și-i mulțumii din suflet că-mi dăduse putința să mă întorc. Îl rugai apoi să mă scape atît de închisoare, cît și — dacă-i era cumva cu putință — de amenda bănească. Cardinalul se bucură să mă vadă și-mi spuse să nu mă tem de nimic; după aceea se întoarse către *messer Pierantonio*

Pecci — unul dintre gentilomii săi, de fel din Sienna —, căruia*și* ceru să*și* comunice din partea sa comandantului poliției ca nu cumva să îndrăznească a se atinge de mine. Îl întrebai apoi în ce stare se afla cel căruia*și* dădusem cu piatra în cap. Același *messer* Pierantonio îmi răspunse că se află într-o stare gravă, care se înrăutățea din ce în ce, întrucît, aflînd că mă înapoiasem la Roma, rănitul spusese că voia să moară, numai ca să mi facă mie în curcături. Auzind aceste cuvinte, cardinalul izbucni în hohote de rîs și spuse: Asta nu putea găsi altceva mai bun spre a ne dovedi că e din Sienna! În interesul tău și al meu, adăugă el apoi întorcîndu-se spre mine, cată ca patru sau cinci zile să nu te arăți prin Banchi; după asta, poți să te duci unde vrei, iar nebunii n-au decît să moară, dacă asta le e pofta. Mă dusei acasă și mă apucaî să termin medalia cu chipul papii Clemente, pe care o începusem mai demult; pe reversul ei înfățișasem Pacea, sub chipul unei femei înveșmîntate în văluri ușoare, ținînd în mînă o torță, cu care dădea foc unei grămezi de arme, legate împreună în chip de trofeu; tot pe revers mai apărea ușa unui templu, în care se afla Furia, legată cu mai multe lanțuri, iar de jur împrejur se putea citi: *Clauduntur belli portae* ¹. În timp ce dădeam zor să termin medalia, cel pe care îl rănisem se vindecă, iar papa nu încetă să întrebe de mine; cum însă îl ocoleam pe cardinalul de' Medici (căci ori de cîte ori îl întâlneam îmi comanda cîte o lucrare importantă, împiedicîndu-mă astfel să mi termin medalia), *messer* Pier Carnesecchi ², favorit al papii, își luă sarcina să se îngrijească de mine. Cu dibăcie, mă făcu să înțeleg cît de mult dorea papa să lucrez pentru el. Îi răspunsei că numai peste cîteva zile îi voi arăta sanctității sale că nu am încetat nici o clipă să-l slujesc.

LXXI. Cîteva zile după aceea, terminîndu-mi medalia, o bătui în aur, în argint și în alamă; i-o arătai lui *messer* Piero, și, într-o frumoasă seară de aprilie, acesta mă introduse de îndată la papă, care se afla la Belvedere. Ajuns în fața sanctității sale, îi pusei în mînă medaliile,

¹ Să fie închise porțile războiului. (lat.)

² *Pietro Carnesecchi* — prelat al bisericii catolice, decapitat și ars pe rug ca eretic, la Roma, în 1567.

împreună cu tiparele de oțel. Papa le luă și, cunoscînd de îndată marea putere a artei cuprinse în ele, îl privi drept în ochi pe *messer Piero* și i spuse: Nicicînd nu au avut cei vechi asemenea medalii. Și în timp ce papa și ceilalți nu se mai săturau cercetînd cînd medaliile, cînd tiparele, începui să vorbesc cu modestie: Dacă puterea necruțătoarei mele stele nu întîmpina o putere și mai mare, care să-i împiedice violența arătată mie prin atîtea fapte, sanctitatea voastră — fără vina sa și fără vina mea — pierdea un slujitor credincios și iubitor. Nu-i rău așadar, preafericite stăpîne, ca atunci cînd e vorba de viața cuiva să se urmeze sfatul unor bieți oameni de rînd care au obiceiul să spună că înaintea unei hotărîri grave se cuvine să te gîndești de zece ori. Înfuriată de mincinoasa și ticăloasa limbă a unuia dintre cei mai înrăiți dușmani ai mei, sanctitatea voastră — mînioasă la culme — a dat cu ușurință poruncă guvernatorului ca de îndată ce va pune mîna pe mine să mă și spînzure; dacă s-ar fi săvîrșit o asemenea faptă, cîte muștrări nu și-ar fi făcut sanctitatea voastră pentru pierderea unui slujitor pe care singur spuneți cît de mult îl prețuiți! Și apoi, sînt sigur că remușcărilor pe care sanctitatea voastră le-ar fi avut în fața lui Dumnezeu și a oamenilor nu ar fi fost nici ele mai prejos. Iată de ce părinții și stăpînii cei buni și înțelepți nu lasă niciodată ca brațul lor să cadă prea repede asupra copiilor sau a slujitorilor, căci remușcarea de mai tîrziu nu mai servește la nimic. Acum, de vreme ce Domnul a pus frîu răutății stelei mele și m-a păstrat pentru sanctitatea voastră, vă rog ca altă dată să nu mai fiți atît de grăbit în a vă mînia împotriva mi. Încetînd să mai privească medaliile, papa mă ascultă cu adîncă luare-aminte, și fiindcă se aflau de față numeroși nobili de neam mare sanctitatea sa roși puțin, ca și cînd i-ar fi fost rușine, și, negăsind alt chip să iasă din încurcătură, spuse că nu-și aducea aminte să fi dat vreodată o asemenea poruncă. Îmi dădui seama de încurcătura în care se afla și, ca s-o risipesc, adusei vorba de alte lucruri. Papa începu și el să vorbească din nou de medalii, întrebîndu-mă ce mijloc folosisem pentru ca — în ciuda mărimii lor — să izbutesc să le bat atît de frumos, deoarece el nu văzuse niciodată medalii antice de o asemenea mărime. Am stat puțin de vorbă asupra acestei chestiuni și, întrucît se temea ca nu cumva să-i

țin o nouă predică, mai aspră decât cea dintîi, îmi spuse că medaliile erau foarte frumoase, că îmi plăceau nespuse și că dorea să îmi fac încă un alt revers, după închipuirea sa, dar numai dacă o asemenea medalie se putea bate cu două reversuri. Încredințîndu-l că da, sanctitatea sa îmi porunci să-l înfățișez pe Moise în clipa cînd lovește stîncă pentru a face să țîșnească apa, și să scriu deasupra următoarele cuvinte: *Ut bibat populus*¹. Apoi adăugă: Du-te, Benvenuto; mă voi gîndi la tine înainte ca tu să apuci a termina medalia. De îndată ce plecai, papa se lăudă de față cu toată lumea că o să mă răsplătească atît de frumos, încît o să pot trăi în belșug, fără a mai avea nevoie să trudesesc pentru alții. Cît despre mine, mă apukai numaidecît cu rîvnă să termin reversul înfățișîndu-l pe Moise.

LXXII. Între timp, papa se îmbolnăvi, iar medicii socotiră că boala ar fi periculoasă; fiindu-i frică de mine acel dușman al meu se învoi cu niște soldați napolitani, punîndu-i să-mi facă ceea ce se temea că i-aș putea face eu lui. Din pricina asta avusei destule necazuri cu apărarea bieteii mele vieți. Izbutii totuși să termin reversul și-l dusei papii, pe care îl găsii zăcînd în pat, greu bolnav. Cu toate astea, mă primi foarte bine și ținu să vadă medaliile și tiparele; deși porunci să i se aducă ochelarii și să se facă lumină, nu fu totuși în stare să vadă nimic. După ce pipăi cîtva timp cu degetele, suspină adînc și spuse că îmi pare foarte rău de mine, dar că, dacă Dumnezeu îl va face iarăși sănătos, va avea grijă de toate. Trei zile mai tîrziu, papa muri², iar eu pierdui rodul ostelilor mele; nu-mi pierdui totuși cumpătul și-mi spusei că prin aceste medalii ajunseseam atît de cunoscut, încît voi fi folosit — poate chiar cu mult mai mult cîștig — de oricare papă ar fi urmat să vină. Mă îmbărbătai așadar singur și, dînd cu totul uitării toate cumplitele jigniri pe care mi le adusesese Pompeo, mă înarmai pînă-n dinți și pornii spre San Piero, unde sărutai înlăcrimat picioarele răposatului papă; mă întorsei apoi în Banchi, spre a privi înghesuiala obișnuită în asemenea împre-

¹ Ca să bea poporul. (Lat.) Aluzie la monumentală fîntînă construită în 1527, la Orvieto, de către Antonio da San Gallo, din ordinul papii Clement al VII-lea.

² Papa Clement al VII-lea a murit la 25 septembrie 1534.

jurări. Tocmai cînd mă învîrteam pe acolo, însoțit de un grup de prieteni, numai ce-l văzui ivindu-se pe Pompeo, înconjurat de zece inși, înarmați din cap pînă-n picioare; ajungînd în fața mea, se opri un pic, de parcă voia să se ia la harță cu mine. Cei care mă însoțeau, tineri viteji și plini de curaj, îmi făcură semn să pun mîna pe spadă; îmi dădui însă numaidecît seama că făcînd una ca asta însemna să nenorocesc niște oameni cu totul nevinovați și că cel mai bine era să nu pun în primejdie decît propria mea viață. După ce stătu locului cam atît cît să spună de două ori *Ave Maria*, Pompeo veni spre mine, rîzînd batjocoritor, urmat de ceilalți, care de asemenea rîdeau și dădeau din cap, grozăvinduse cu astfel de maimuțări; atunci, le spusei deschis prietenilor mei, care voiau să ia parte la bătaie, că un om ca mine știa să se descurce singur, că nu aveam nevoie de alții mai viteji ca mine și că fiecare să-și vadă de treburile lui. Furioși, prietenii mă părăsiră, mormăind. Între ei se afla și Albertaccio del Bene, cel mai drag prieten al meu — frate bun cu Alessandro și cu Albizo —, care astăzi locuiește la Lyon și este putred de bogat. Albertaccio ăsta era cel mai viteaz și mai inimos tînăr pe care l-am cunoscut vreodată, iar pe mine mă iubea tot atît de mult ca și pe sine însuși; ca unul care mă cunoștea foarte bine, înțelesese că răbdarea mea izvoră nu din slăbiciune, ci dintr-o vitejească bărbăție, așa că, drept răspuns la cele spuse de mine, mă rugă să-i fac cinstea de al lua cu mine la orice simțeam că inima-mi dă ghes să fac. Nu primii, și-i spusei: Dragă Albertaccio, va veni în curînd vremea cînd tu, cel mai scump dintre toți prietenii mei, ai să-mi poți fi de ajutor; deocamdată însă, dacă mă iubești, nu te sinchisi de mine și vezi-ți numai de ale tale, iar acum, șterge-o repede, la fel cu ceilalți, căci nu avem nicidecum timp de pierdut. Toate astea fură spuse foarte repede.

LXXIII. Dușmanii mei plecaseră așadar din Banchi și, îndreptînduse încetîșor către Chiavica, au ajuns la o răspîntie unde se încrucișau mai multe străzi, fiecare din ele ducînd într-altă parte a orașului; dar fiindcă strada pe care se afla casa dușmanului meu Pompeo era aceea care ducea drept la Campo di Fiore, Pompeo a intrat ca de atîtea alte ori, în spițeria aflată la Chiavica — pe

colț — și a rămas cîțva timp de vorbă cu spițerul, în legătură cu unele treburi de ale sale, deși mie mi s'a spus că a intrat pentru a se lăuda cu jignirea pe care socotea că mi-ar fi adus-o; dar, oricum ar fi, asta i-a purtat ghinion, căci tocmai cînd am ajuns eu la colț a ieșit și el din spițerie, iar tovarășii săi și-au desfăcut rîndurile și l-au băgat la mijlocul lor. Am pus mîna pe un mic pumnal ascuțit și, forțînd rîndurile ticăloșilor care-l însoțeau, l-am luat de piept cu atîta grabă și cu atîta sînge rece, încît nici unul dintre ei nu i-a putut veni în ajutor. L-am tras apoi spre mine, gîndindu-mă să-l lovesc în față, dar groaza l-a făcut să miște capul, așa că l-am înțepat drept sub ureche; n-am apucat să-i dau decît două lovituri, căci la a doua a și căzut mort, deși nu mă gîndisem de loc să-lucid, însă, vorba proverbului, loviturile nu se dau cu măsură. Am apucat pumnalul cu mîna stîngă, iar cu dreapta mi-am tras sabia, pentru a-mi apăra viața; cum însă toți ticăloșii aceia alergaseră spre mort, iar pe mine mă dăduseră uitării, m'am retras de unul singur pe strada Iulia, gîndindu-mă unde m-aș fi putut adăposti. După ce făcusem cam trei sute de pași m'a ajuns din urmă giuvaergiul Piloto, un foarte bun prieten de-al meu, care mi-a spus: Acum, frățioare, fiindcă nenorocirea s'a întîmplat, să căutăm un mijloc de-a te scăpa. L-am răspuns: Hai acasă la Albertaccio del Bene; mai adineauri doar i-am spus că va veni în curînd timpul cînd o să am nevoie de el. Ajuns acasă la Albertaccio, am fost copleșit cu tot felul de dovezi de dragoste. Nu a trecut mult, și au venit să mă vadă cei mai de seamă tineri din Banchi, aparținînd tuturor națiunilor, afară de milanezi; s'au oferit cu toții să-și dea viața pentru salvarea vieții mele. Cu o uimitoare mărinimie, atît *messer* Luigi Rucellai, cît și alții, de viță tot atît de nobilă, mi-au trimis vorbă că-mi pun la îndemîină tot ce le aparține; parcă se înțeleseseră să-mi binecuvînteze mîinile, socotind că acel Pompeo mă jignise prea de tot și mirîndu-se numai cum de putusem avea atîta răbdare.

LXXIV. Afîind despre cele întîmplate, cardinalul Cornaro¹ trimise, fără să-i ceară nimeni, treizeci de soldați

¹ *Francesco Cornaro*, numit cardinal în 1528, fratele cardinalului Marco Cornaro.

— înarmați fiecare cu halebarde, lănci și archebuze — spre a mă duce în siguranță la el acasă; primii propunerea și plecai împreună cu soldații, însoțit tot drumul de un grup și mai numeros, alcătuit din tinerii de care am vorbit mai sus. Între timp, aflînd și el de cele întîmplate, *messer* Traiano, rudă cu Pompeo și prim-camerist al papii, trimise un mare gentilom milanez la cardinalul de' Medici ca să-l înștiințeze de grozăvia pe care o săvîrșisem și să-i aducă aminte că avea datoria să mă pedepsească. Răspunsul cardinalului nu se lăsă așteptat: Un mare păcat ar fi săvîrșit dacă nu-l săvîrșea pe acesta mai mic; mulțumindu-i lui *messer* Traiano din partea mea că mi-a adus la cunoștință ceea ce nu aflasem; și întorcîndu-se, de față cu zisul gentilom, spre episcopul de Frulli¹, omul lui de casă, spuse: Căutați-l cu grijă pe Benvenuto și aduceți-l aici, căci vreau să-l ajut și să-l apăr, iar cel care se va atinge de el, de mine se va atinge! Înroșindu-se pînă-n vîrfurile urechilor, gentilomul plecă iar episcopul de Frulli veni după mine, acasă la cardinalul Cornaro; întîlnindu-se cu acesta, îi spuse că e trimis de cardinalul de' Medici după Benvenuto, de care ar vrea să aibă el grijă. Morocănos ca un urs, cardinalul Cornaro se mînie nevoie mare și-l repezi pe episcop, spunîndu-i că și el putea să mă ocrotească la fel de bine ca și cardinalul de' Medici. La aceasta, episcopul ceru voie să-mi poată spune măcar un cuvînt, în legătură cu alte afaceri ale cardinalului. Cornaro îl sfătui ca, deocamdată, să-și închipeie că mi-a vorbit. Cardinalul de' Medici se făcu foc; noaptea următoare, fără știrea lui Cornaro, mă dusei totuși la el, dar nu singur; îl rugai să-mi îngăduie a rămîne în casa cardinalului Cornaro și-i povestii cîtă bunăvoință îmi arătase acesta; adăugai apoi că, dacă îmi îngăduia să rămîn la Cornaro, izbuteam să am încă un prieten pentru nevoile mele, iar dacă luminăția sa credea altfel, n-avea decît să hotărască după bunul său plac. Îmi răspunse că n-aveam decît să fac cum credeam de cuviință. Mă întorsei acasă la Cornaro, iar cîteva zile mai tîrziu fu făcut papă cardinalul Farnese²; după ce puse la punct treburile mai de seamă, papa întrebă de mine, spunînd că ține ca monedele să i le fac eu, și nu altcineva.

¹ În loc de Forlì.

² Ales papă la 13 octombrie 1534, sub numele de Paul al III-lea. 142

Auzind acestea, *messer* Latino Iuvinale¹, un gentilom foarte apropiat de papă, îi spuse că sînt fugit, din pricină că-l ucisese pe milanezul Pompeo, și înfățișă într-un chip foarte folositor mie toate împrejurările care-mi veneau în sprijin. Nu aflasem încă de moartea lui Pompeo, răspunse papa, dar cunosc prea bine dreptatea lui Benvenuto; să i se facă deci imediat un înscris, care să-i îngăduie să stea liniștit. Nu e bine să acordați asemenea clemențe chiar în primele zile ale pontificatului vostru, grăi către papă *messer* Ambrogio², un favorit de-al său, prieten bun cu Pompeo și milanez de neam, care se afla acolo. Lucrurile astea le cunosc eu mai bine decît tine, îi răspunse papa întorcîndu-se către el. Află că oameni ca Benvenuto, care n-au pereche în meseria lor, nu pot fi supuși unei legi; cu atît mai puțin poate fi tras la răspundere el, care știi cîtă dreptate are. Porunci deci să mi se întocmească înscrisul, iar eu începui numaidecît să-l slujesc, bucurîndu-mă de multă trecere.

LXXV. *Messer* Latino Iuvinale, de care am vorbit mai sus, veni să mă caute și-mi porunci să mă apuc de monedele papii. Aceasta îi îndîrji pe toți dușmanii mei, care începură a-mi pune bețe-n roate, ca să nu le pot executa. Papa băgă de seamă și-i luă pe toți la rost, arătîndu-și încă o dată dorința ca eu să-i execut monedele. Începui deci tiparele pentru scuzi, gravînd bustul sfîntului Pavel și un moto, care spunea: *Vas electionis*³. Această monedă îi plăcu papii mult mai mult decît cele lucrate de dușmanii mei; el ceru ca nimeni să nu-i mai pomenească de monede, întrucît ține să i le execut eu, și nu alții. Îmi vedeam deci de treabă cu toată rîvna, iar *messer* Latino Iuvinale mă introducea la papă, de la care primise această sarcină. Țineam să capăt din nou numirea *moto proprio*⁴ ca gravor al Monetăriei, dar papa plecă urechea la alții și-mi spuse că mai întîi trebuie să capăt iertarea de crimă, iar asta nu e cu puțință înainte de sărbătoarea Sfintei

¹ *Latino Giovenale de' Manetti* (1486—1553), canonic al catedralei Sfîntul Petru, lăudat de diferiți scriitori ai epocii ca poet și erudit cunoscător al antichității.

² *Ambrosio Recalcati* — protonotor apostolic și canonic al bisericii Sant'Ambrosio din Milano.

³ Vasul alegerii. (Lat.)

⁴ Act sau decret care emană direct de la un principe din inițiativa lui.

Marii, prin mijlocirea caporionilor¹ din Roma (căci se obișnuiește ca în fiecare an, cu prilejul acestei sărbători, să li se acorde caporionilor iertarea a doisprezece osîndiți); deocamdată, adăugă papa, avea să mi se dea un nou înscris, cu ajutorul căruia să pot sta liniștit pînă atunci. Văzînd că nu mă pot înlătura nicidecum de la Monetărie, dușmanii mei folosiră alte căi. Întrucît răposatul Pompeo lăsase unei fiice nelegitime o dotă de trei mii de ducăți, dușmanii mei făcură în așa fel ca ea să fie cerută în căsătorie de un oarecare favorit a lui *signor* Pierluigi², fiul papii, prin mijlocirea acestuia din urmă. Planul le izbuti. Favoritul era un tînăr țăran crescut de *signor* Pierluigi și, după cum se spunea, nu se înfruptă decît dintr-o mică parte a banilor, căci restul căzu în mîna nobilului său stăpîn. În schimb, pentru a-i face plăcere soției sale, bărbatul îl rugă în cîteva rînduri pe *signor* Pierluigi să mă aresteze (acesta făgădui să-i împlinească dorința de îndată ce va vedea scăzînd cîtuși de puțin trecerea de care mă bucuram pe lîngă papă); trecură astfel cam două luni, și ori de cîte ori sluga încerca să-și capete dota, stăpînul îi răs-pundea în doi peri; în același timp însă, îi dădea a în-țelege femeii că într-un fel sau altul o să-i răzbune tatăl. Cu toate că mirosisem ceva în privința asta, îl văzui de cîteva ori pe *signor* Pierluigi, care se prefăcea că nu mai poate de dragul meu; pe de altă parte, însă, poruncise să fiu ori ucis, ori arestat de șeful poliției. Totodată îi mai poruncise să mă ucidă — dar fără să lase urme — și unui diavol de corsican, soldat de-al său, căruia ceilalți dușmani ai mei, îndeosebi *messer* Traiano, îi făgăduiseră un dar de o sută de scuzi; la rîndul său, oșteanul îi încredinșase că mă va ucide la fel de ușor ca și cum ar bea un ou proaspăt. Deoarece aflasem de această poveste, mergeam întotdeauna cu ochii-n patru și numai întovărit, înzăuat și înarmat pînă-n dinți, lucru pentru care promisem, de altfel, și învoirea trebuincioasă. În lăcomia sa, micul corsican, care ținea să-i rămînă toți banii, socoti că mi poate

¹ *Caporioni* (*capirioni*) se numeau conducătorii administrativi ai diferitelor cartiere ale Romei.

² *Pier Luigi Farnese* — fiul papii Paul al III-lea, gonfalonier al bisericii, duce de Castro, de Parma și de Piacenza. A fost ucis la Piacenza, în 1547.

face singur de petrecanie, fără nici o primejdie. Într-o zi, după cină, fui chemat ca din partea lui *signor* Pierluigi; plecai numaidecît, întrucît mi se spusese că voia să comande niște vase mari de argint. Înarmat ca de obicei, deși plecasem în grabă de acasă, mergeam zorit pe strada Iulia, gîndindu-mă că la ora aceea n-o să întîlnesc pe nimeni. La capătul străzii Iulia, tocmai cînd să cotesc, dînd un ocol mai larg la colțul palatului Farnese — potrivea unui obicei de-al meu —, numai cînd văzui pe micul corsican ridicîndu-se de unde stătea și venind drept în mijlocul străzii; fără să bănuiesc nimic rău, eram totuși gata să mă apăr; încetini pasul, alăturîndu-mă de zid, pentru ai lăsa corsicanului drum liber. Acesta se apropie însă de zid, iar cînd ne aflăram unul lîngă altul, îmi dădui seama, după gesturile lui, că vrea să mă atace, nădăjduind că, singur cum eram, îmi va veni repede de hac; din această pricină, rupsei primul tăcerea, spunîndu-i: Dacă ar fi noapte, viteaz soldat, ai putea spune că m-ai luat drept altul; dar cum e încă ziuă, știi foarte bine cine sînt și mai știi de asemeni că noi doi n-am avut niciodată nimic de împărțit; nu numai că nu ți-am făcut vreun rău, dar aș fi oricînd gata să-ți fiu de folos cu ceva. La aceste vorbe, făcînd pe viteazul și fără să se dea la o parte din fața mea, îmi spuse că habar n-avea de tot ce-i îndrugam. Înțeleg prea bine, răspunsei eu, ce vrei și ce spui dumneata, dar sarcina pe care ți-ai luat-o este mai grea și mai primejdioasă decît îți închipui; ba s-ar putea chiar ca lucrurile să iasă pe dos. Adu-ți aminte că ai de-a face cu un om care ar ține piept la o sută, iar fapta asta nu-i face cinste unui viteaz ca dumneata. În tot timpul ăsta stăteam în apărare, iar fețele noastre căpătaseră altă culoare. Între timp, se iviră oameni, care își dădură seama că vorbele noastre scapără; și, fiindcă n-avea putere să mă răpună, corsicanul îmi spuse: Ne mai întîlnim noi și altă dată. Mă întîlnesc oricînd, îi răspunsei eu, cu oameni cumsecade sau cu cei care par să fie astfel. După ce ne despărțirăm, mă dusei acasă la *signor* Pierluigi, unde aflai că acesta nu mă chemase. Cînd mă întorsei la prăvălie, corsicanul îmi trimise vorbă, printr-un foarte bun prieten al nostru, să nu mă tem de el, căci vrea să-mi fie ca un frate, dar să mă păzesc cu grijă de alții, căci mă amenință primejdii

grozave, întrucît personaje foarte suspuse au jurat să mă ucidă pe la spate. Îi trimisei vorbă că-i mulțumesc, și mă păzii cît putui mai bine. Cîteva zile mai tîrziu, un foarte bun prieten de-al meu îmi aduse la cunoștință că *signor* Pierluigi a poruncit să fiu neapărat arestat chiar în seara aceea. Știrea mi-a fost adusă pe la orele douăzeci; am stat de vorbă cu cîțiva prieteni de-al mei, care m-au sfătuit s-o șterg fără întîrziere. Și, întrucît porunca urma să fie adusă la îndeplinire la ora unu noaptea, la orele douăzeci și trei am încălecat pe un cal de poștă și am pornit spre Florența. Văzînd deci că micul corsican nu fusese în stare să îndeplinească sarcina primită, *signor* Pierluigi se folosisese de trecerea pe care o avea și poruncise să fiu arestat, și aceasta numai ca s-o liniștească pe fiica lui Pompeo, care voia să știe cei cu dota ei. Și fiindcă nici unul din cele două planuri pe care le urzise nu-i împlinise dorința de a se răzbuna, se gîndi la al treilea, despre care vom vorbi la locul potrivit.

LXXVI. O dată ajuns la Florența, mă înfățișai ducelui Lessandro, care-mi făcu o primire deosebit de caldă și stăruie să rămîn pe lîngă el. Trăia în vremea aceea la Florența un sculptor, poreclit Tribolino¹, care îmi era cumătru, căci îi botezasem un copil; stînd de vorbă cu el, acesta îmi spuse că fusese chemat la Veneția de către Iacopo del Sansovino², fostul său maestru, și că se ducea bucuros, atît pentru că nu văzuse niciodată orașul acesta, cît și pentru că se aștepta la un cîștig frumuseț; mă întrebă dacă am văzut vreodată Veneția, și cînd îi răspunsei că nu, mă rugă să-l însoțesc în călătorie; primii propunerea, și de aceea îi răspunsei ducelui Lessandro că vreau mai întîi să dau o raită pînă la Veneția, după care mă voi înapoia bucuros să-l slujesc; ducele ținu să-i făgăduiesc că așa voi face și îmi porunci ca înainte de plecare să trec din nou pe la el. Chiar a doua zi, pe cînd eram gata de drum, mă dusei să-mi iau rămas bun de la duce, pe care-l găsi în palatul de' Pazzi, locuit pe atunci de

¹ *Niccolò de' Pericoli*, poreclit Tribolo (1500—1565), cunoscut sculptor și arhitect florentin, unul dintre cei mai buni elevi ai lui Sansovino.

² *Iacopo Tatti*, poreclit del Sansovino (1486—1570), faimos sculptor și arhitect italian, născut la Florența.

soția și ficele lui *signor* Lorenzo Cibo. Când i se aduse la cunoștință că, potrivit înghăduinței sale, doresc să plec la Veneția, ducele îmi trimise vorbă prin *signor* Cosimino de' Medici¹, astăzi duce al Florenței, să-l caut pe Niccolò da Monte Aguto, care-mi va da cincizeci de scuzi de aur, bani pe care excelența sa mi-i dăruiește ca să petrec cu ei în cinstea sa, după care să mă înapoiez și să-l slujesc. Primii banii de la Niccolò, apoi mă dusei acasă după Tribolo; îl găsii gata de plecare și mă întrebă dacă mi-am legat spada. Îi răspunsei că acela care pleacă la drum călare nu trebuie să-și lege spada. Îmi răspunse însă că așa se obișnuiește la Florența, întrucât există un anume *ser* Maurizio², care este în stare ca pentru un fleac de nimic să-l spînzure și pe sfântul Ioan Botezătorul. Din această pricină, spadele trebuie legate pînă dincolo de porțile orașului. Pufnii în rîs și pornirăm la drum. Împreună cu noi călătorea și curierul pentru Veneția, poreclit Lamentone; tot în tovărășia lui trecurăm de Bologna, și într-una din seri sosirăm la Ferrara, unde traserăm la hanul din piață, iar Lamentone porni după cîțiva surghiuniți, cărora le aducea scrisori și vești de la neveste, căci ducele hotărîse ca numai curierul să poată sta de vorbă cu ei, și nimeni altul, iar cel care făcea altfel urma să fie și el surghiunit. Între timp, deoarece nu era trecut de orele douăzeci și două, Tribolo și cu mine ne duserăm să-l vedem trecînd pe ducele de Ferrara³, care se înapoia de la Belfiore⁴, unde fusese să vadă serbarea *giostrelor*⁵. Întîlnirăm cu acest prilej o mulțime de exilați⁶, care se uitau țintă la noi, silindu-ne parcă să stăm de vorbă

¹ Cosimino este diminutivul lui Cosimo. Este vorba de Cosimo I (1519—1574), fiul cunoscutului condotier Giovanni dalle Bande Nere.

² Secretarul Consiliului Celor Opt.

³ *Ercole al II-lea d'Este* — fiul lui Alfonso și fratele cardinalului Ippolito d'Este.

⁴ Reședință ducală, în apropiere de Ferrara.

⁵ Jocuri războinice, cavalești, cu caracter de întrecere. În ciuda aspectului lor sărbătoresc, nu erau decît pregătiri de război. Foarte răspîndite în întreaga Europă apuseană, din evul mediu și pînă la Renaștere. În Italia, cele mai vestite *giostre* au fost cele din Florența secolului al XV-lea.

⁶ E vorba de exilații florentini aparținînd familiilor dușmane Medicilor, izgoniți din patrie îndată după instalarea lui Alessandro ca duce al Florenței.

cu ei. Tribolo, care era omul cel mai fricos pe care l-am cunoscut vreodată, nu încetă să-mi spună: Dacă vrei să te mai întorci la Florența, fă-te că nu-i bagi în seamă și nu intra în vorbă cu ei. În chipul acesta am stat și am privit înapoierea ducelui; după aceea ne-am întors la han, unde l-am găsit pe Lamentone. Cam pe la ora unu din noapte apărură și Niccolò Benintendi¹, însoțit de fratele său Piero, de un bătrânel, care cred că era Iacopo Nardi², și de o întreagă liotă de tineri; de cum sosiră, începură să-i ceară curierului vești din Florența; în tot acest timp, eu și cu Tribolo rămăserăm deoparte, pentru a nu intra în vorbă cu ei. După ce schimbă câteva cuvinte cu Lamentone, Niccolò Benintendi spuse: Pe ăștia doi îi cunosc foarte bine; de ce fac oare pe nebunii și nu vor să stea de vorbă cu noi? Tribolo mă rugă să stau liniștit, iar Lamentone le lămurii, zadarnic, că îngăduința pe care o avea el nu ne era dată și nouă. Benintendi continuă spunând că asta era o măgărie și ne făcu de două parale. Ridicai atunci capul și, cu cea mai mare modestie de care eram în stare, le spusei: Dragii mei gentilomi! În vreme ce voi ne puteți face nouă rău cu carul, noi nu vă putem face vouă nici o fărîmă de bine și, deși ne-ați spus o seamă de cuvinte nepotrivite, nu vrem cu nici un preț să ne supărăm pe voi. La aceasta, bătrînul Nardi spuse că am vorbit ca un tînăr cumsecade. Dar Niccolò Benintendi grăi: Pe mine mă doare-n spate și de duce, și de ei. Îi răspunsei că făcea o greșeală agățîndu-se de noi și că nu vream să ne amestecăm în în-curcăturile sale. Bătrînul Nardi ne ținu partea și-l învinovăți pe Benintendi, dar acesta continuă să ne ocărască. Îi spusei că dacă nu-și vedea de treabă și nu ne lăsa în pace, ave m să-i vorbesc și să mă port așa fel, încît numai plăcut să nu-i fie. Dar cînd îl auzii spunînd din nou că-l durea-n spate atît de duce, cît și de noi și că eram cu toții o turmă de măgari, trăsei spada; voind să ajungă cel dintîi la scară, bătrînul lunecă și se prăbuși pe câteva trepte, așa încît toți cei

¹ Adversar al familiei Medici, exilat din Florența în 1530, după ce făcuse parte din Consiliul Celor Opt.

² Cetățean florentin (1476—1563), adversar al familiei Medici și apărător înfocat al libertăților republicane. A fost exilat din Florența în 1530, o dată cu alegerea ca duce a lui Alessandro de' Medici.

lalți veniră după el, claie peste grămadă. Sării în fața lor și, izbind cu spada în pereți, dar ferindu-mă să le fac cel mai mic rău, deși le puteam face foarte mult, începui să strig ca turbat: Vă ucid pe toți! Auzind hărmălaia, hangiul începu să țipe, iar Lamentone îmi spuse să mă astîmpăr. Vai, capul! strigau unii. Lasă-ne să ieșim de aici! strigau alții. Era o învălmășeală de neînchipuit, și toți semănau cu o turmă de porci. Hangiul aduse lumină, iar eu băgai spada în teacă și mă urcai sus. Lamentone îl certă pe Niccolò Benintendi pentru purtarea lui, iar hangiul îi spuse la rîndul său: Cel care pune mîna pe arme aici poate să-și piardă viața. Dacă ducele ar afla de neobrăzarea ta, te-ar spînzura de limbă. Nu vreau să mă port cu tine așa cum ți s-ar cuveni, dar nu care cumva să mai pui piciorul în han, că-i vai de pielea ta! După asta, hangiul se urcă sus la mine; voiam să-mi cer iertare, dar el nu-mi dădu voie să scot o vorbă; îmi spuse că știa cîtă dreptate avusesem și mă sfătui ca în tot timpul călătoriei să fiu cu ochii în patru.

LXXVII. După cină, veni un barcagiu, care ne propuse să ne ducă la Veneția; îl întrebai dacă nu voia să ne închirieze toată barca, iar el consimți, și astfel rămaserăm înțeleși. A doua zi, dis-de-diminează, încă lecarăm ca să ne ducem în port, la cîteva mile depărtare de Ferrara; ajunși acolo, îl găsirăm pe fratele lui Niccolò Benintendi, care ne aștepta împreună cu alți trei tovarăși. Aveau lănci, dar și eu îmi cumpărasem din Ferrara o frumoasă halebardă. Înarmat pînă în dinți cum eram nu simțeam nici un pic de teamă; în schimb, Tribolo îmi spuse înspăimîntat: Domnul fie cu noi! Aștia au venit să ne ucidă! Lamentone se întoarse spre mine și-mi spuse: Cel mai bun lucru pe care-l poți face este să te înapoiezi la Ferrara, căci văd că treburile se încurcă. Te rog, Benvenuto, ocolește furia acestor fiare turbate. Hai înainte, spusei eu, căci Dumnezeu îl ajută pe cel care are dreptate; veți vedea cum știu să mă ajut singur. Barca asta nu-i oare oprită pentru noi? Ba da! răspunse Lamentone. Ne vom urca deci singuri în ea, fără dumnealor, dacă asta atîrnă de iscusința mea. Dădui pîteni calului și nu-l oprii decît la cincizeci de pași de țărîm, cînd descălecai și înaintai hotărît, cu halebarda

în mînă. Tribolo se opri se ceva mai în urmă; stătea atît de zgribulit pe cal, încît părea să fie gerul în persoană, în timp ce curierul Lamentone se umfla și sufla ca o vijelie, după cum îi era obiceiul; numai că de data asta, gîndindu-se cam care-ar putea fi urmarea unei asemenea drăcovenii, sufla mai abitir ca oricînd. Cînd ajunsei lîngă barcă, barcagiul îmi ieși în cale, spunîndu-mi că cei cîțiva gentilomi florentini doreau să urce cu noi, dacă le dădeam voie. Barca e oprită pentru noi, și nu pentru alții, răspunsei eu, îmi pare sincer rău că nu-i putem lua cu noi. Auzind aceste cuvinte un tînăr viteaz din familia Magalotti spuse: Vom face așa fel încît să poți, Benvenuto! Răspunsul meu nu întîrzie nici el: Dacă Dumnezeu și dreptatea pe care o am, împreună cu cerbicia mea, mă vor ajuta, nu o să mă faceți să pot ceea ce vreți voi! În aceeași clipă, sării în barcă și, întinzînd spre el vîrfurile halebardei, grăii: Uite cu ce-am să varăt că nu pot! Întrucît Magalotti pusese mîna pe armă și înainta amenințător, sării pe marginea bărcii și-i trîntii o asemenea lovitură, încît, dacă nu se prăbușea la pămînt, îl străpungeam dintr-o parte într-alta. În loc să-i vină în ajutor, ceilalți făcură calea ntoarsă; și, fiindcă-mi dădui seama că puteam să-l omor, nu-l mai lovii, ci îi spusei: Scoală-te, frățioare, ia-ți armele și șterge-o; vezi bine că nu pot să fac ceea ce nu vreau și că ceea ce puteam nu am voit să fac. Îi chemai apoi în barcă pe Tribolo, pe barcagiul și pe Lamentone, și astfel pornirăm spre Veneția. După zece mile de mers pe Pad, toți acești tineri, care se urcaseră într-o luntre ușoară, ne ajunseră din urmă; cînd ne depășiră, dobitocul de Pier Benintendi îmi spuse: Hai repede, Benvenuto; ne mai vedem noi și la Veneția. Du-te, că vin și eu, îi răspunsei, o să ai prilej să mă vezi îndeaproape. Ajunserăm astfel la Veneția, unde mă sfătuii cu un frate al cardinalului Cornaro, cerîndu-i să capete pentru mine învoirea de a umbla înarmat. Îmi spuse că puteam să umblu oricît îmi plăcea, căci nu mi se putea întîmpla altceva decît să-mi pierd spada.

LXXVIII. Tot înarmați ne-am dus să-l vedem și pe sculptorul Iacopo Sansovino, cel care îl chemase pe Tribolo; s-a bucurat că am răspuns și eu la chemarea

sa și am rămas să luăm masa cu el. Stînd de vorbă cu Tribolo, i-a spus că nu vrea să-i dea de lucru acum ci data viitoare, cînd va veni din nou. Auzindu-l ce spune m-am ținut să nu rîd și, glumind, i-am spus lui Sansovino: Casa dumneavoastră e prea departe de a lui ca să mai poată veni încă o dată. Îngrozit, bietul Tribolo spuse și el: Am aici scrisoarea pe care mi-ați scris-o, chemîndu-mă să vin. Sansovino răspunse că oameni de vază și talentați ca el se pot purta chiar și mai năstrușnic. Tribolo, care și spunea într-una « Răbdare! Răbdare! », se cocoșase de-a binelea. Văzînd cum stăteau lucrurile, n-am mai ținut seamă de masa îmbelșugată pe care ne-o dăduse Sansovino și i-am luat partea prietenului meu Tribolo, care avea dreptate. Și cum în tot timpul mesei Sansovino nu încetase să pălăvrăgească despre capodoperele sale, bîrfindu-l pe Michelagnolo și pe toți ceilalți sculptori și lăudîndu-se strașnic numai pe sine, m-am plictisit într-atîta, încît nu mi-a priit nici un dument și m-am mărginit să-i spun doar două cuvinte: O, *messer Iacopo*! Oamenii cinstiți se poartă ca niște oameni cinstiți, iar pe oamenii talentați, care creează opere frumoase și de valoare, îi cunoști mult mai bine din laudele celorlalți decît din cele pe care și le aduc ei înșiși cu atîta îngîmfare. După ce-am spus acest lucru, și el, și noi ne-am sculat bombănind de la masă.

Chiar în aceeași zi, în timp ce mă aflam în apropiere de Rialto, dădui nas în nas cu Piero Benintendi, întovărășit de cîțiva prieteni; băgînd de seamă că voiau să-mi caute rîcă, intrai într-o spițerie, unde rămăsei pînă trecu primejdia. Mai tîrziu, aflai că tînărul din familia Magalotti, căruia îi arătasem atîta bunăvoință, se certase cu ceilalți; pînă la urmă, totul trecu cu bine.

LXXIX. Cîteva zile mai tîrziu, pornirăm spre Florența, iar dincolo de Chioggia — pe stînga drumului care duce spre Ferrara — traserăm la un han, al cărui stăpîn ceru să-i plătim înainte de a ne duce la culcare; zadarnic îi spuneam că pretutindeni e obiceiul să se plătească dimineața, căci el o tot ținea una și bună: La mine se plătește seara; așa am eu poftă! Ca răspuns la aceste cuvinte, îi spusei că oamenii care vor să facă totul după pofta lor n-au decît să-și croiască și o altă

lume, tot după pofta lor, căci în lumea asta, a noastră, nu se obișnuiește așa ceva. Hangiul îmi ceru să nu-i mai bat capul, căci el face ce-i place. Dîrdîind de frică, Tribolo îmi făcea semne să tac din gură, de teamă să n-o pățim și mai rău; plătirăm deci așa cum ni se ceruse și ne duserăm la culcare. Ni se dădură paturi foarte frumoase, cu toate albiturile noi și într-adevăr curate. Cu toate astea, nu puteam să dorm, și toată noaptea mă gîndii în ce chip mă puteam răzbuna. Aci mă bătea gîndul să dau foc casei, aci să cășăpesc cei patru cai frumoși pe care hangiul îi avea în grajd — toate astea mi se păreau ușor de îndeplinit; nu tot atît de ușoară îmi apărea însă scăparea mea și a tovarășului meu. În cele din urmă, mă hotărîi să urc lucrurile și pe tovarășii de drum în barcă, iar după ce văzui înhămați caii care trăgeau barca, poruncii să se stea pe loc pînă mă întorc, căci mi-am uitat o pereche de pantofi în camera unde dormisem. Mă înapoiai la han și cerui să vorbesc cu hangiul; acesta îmi trimise însă vorbă că n-avea chef de noi și că să ne ducem la dracu. Un băiețandru de la grajd, care dormea de-a-npicioarele, îmi spuse: Hangiul nu s-ar clinti nici pentru papa, căci doarme cu o oarecare deșucheată, căreia îi trage clopotele cam de multă vreme. Apoi îmi ceru un bacșiș; îi dădui cîteva monede venețiene mărunte și i spusei să-l țină pe cel care mîna caii de la barcă, pînă cînd îmi căutam pantofii și mă înapoiam. Urcai în cameră și, luînd un cuțitaș care tăia ca briciul, făcui ferfeniță toate cele patru paturi, cîte se aflau acolo, pricinuind o pagubă care, după socoteala mea, se urca la mai bine de cincizeci de scuzi. Apoi îmi vîrîi în sacul de drum cîteva fișii din învelitorile de pat și, întorcîndu-mă la barcă, îi spusei barcagiului să-i dea drumul cît putea de repede. La oarecare depărtare de han, cumătrul Tribolo îmi spuse că a uitat niște curelușe cu care își lega cufărașul, și ținea morțiș să ne întoarcem după ele. Îl sfătuii să nu-și pună la inimă cele două curelușe, căci am să-i dau altele — din cele mari — cîteo pofti. Îmi spuse că, deși eu luam totul în glumă, el ținea totuși să se întoarcă neapărat după curelușele sale; întrucît striga la barcagiu să se înapoieze, îi poruncii acestuia să meargă drept înainte, iar lui Tribolo îi povestii despre marea pagubă pe care i-o pricinuise

hangifului și-i arătai fișile de învelitoare. Când le văzu, se îngrozi atât de rău, încît nu mai înceta să-i spună barcagiului: Grăbește-te, grăbește-te! Mai repede! Nu se liniști decît cînd ne văzurăm din nou la porțile Florenței. De cum ajunserăm acolo, Tribolo grăi: Să ne legăm spadele, și lasă-mă în pace cu trăsnaile tale! Tot drumul am stat cu frica în sîn. Cumetre Tribolo, grăii eu, dumneata n-ai de ce să-ți legi spada, căci n-ai de-
legat-o nicicînd. I-am spus asta din întîmplare și numai fiindcă tot timpul călătoriei nu-l văzusem niciodată dînd dovadă de bărbăție. Auzind cei spun, se uită la spadă și strigă: pe Dumnezeuul meu că spui adevărul; este întocmai cum am legat-o înainte de a pleca de acasă. Cumătrul socotea că fusesem un prost tovarăș de drum, deoarece nu înghițisem orice și mă apăsasem de cei care voiseră să ne facă vreun rău; în ceea ce mă privește, gîndeam că el fusese un și mai prost tovarăș de drum întrucît nu mi venise niciodată în ajutor. Las această judecată în seama celor nepărtinitori.

LXXX. De cum am descălecat în Florența, m-am dus la ducele Lessandro și i-am mulțumit călduros pentru darul de cincizeci de scuzi, spunîndu-i că sînt gata să-l slujesc cu tot ce stătea în puterile mele. Excelența sa mi-a poruncit să-i execut de îndată tiparele pentru monedele sale; prima monedă pe care i-am făcut-o a fost cea de patruzeci de *soldi*¹, avînd pe o parte chipul excelenței sale, iar pe cealaltă — chipurile sfinților Cosma și Damian. Această monedă de argint a plăcut într-atîta, încît ducele nu se sfia să spună că era cea mai frumoasă monedă a creștinătății. Așa spunea în treaga Florență și toți cîți o vedeau. De aceea i-am cerut excelenței sale să-mi hotărască o simbrie și să-mi dea locuință la Monetărie; ducele m-a sfătuit să-l slujesc mai departe, încredințîndu-mă că-mi va da mult mai mult decît îi cerusem. Mi-a spus că deocamdată i-a poruncit șefului Monetăriei, un anume Carlo Acciaiuoli, să-mi plătească orice sumă de bani i-aș cere. Asta se dovedi a fi adevărat, dar ceream sume atît de puțin însemnate, încît, după socotelile mele, îmi rămîneau întotdeauna datori. Am făcut de asemeni

¹ *Soldo* — monedă italiană, echivalentă cu a douăzecea parte dintr-o liră. La Florența în secolul al XIII-lea, un *soldo* valora 12 dinari.

tiparele pentru *juli*, gravîndu-l pe o parte pe sfîntul Ioan în profil, stînd jos și ținînd o carte în mînă; era, după părerea mea, cea mai frumoasă lucrare pe care o executasem pînă atunci; pe cealaltă parte se aflau armele ducelui Lessandro. După asta, am făcut tiparul pentru monedele de o jumătate de *jul*, pe care am gravat chipul sfîntului Ioan — văzut din față. Pentru prima oară se bătea dintr-un argint atît de subțire o monedă avînd gravat pe ea un cap privit din față; dar asemenea greutăți le pot vedea numai ochii celor pricepuți în acest meșteșug. După monedele de o jumătate de *jul*, am executat tiparele pentru scuzii de aur: pe o parte se vedeau o cruce și cîțiva mici heruvimi, iar pe cealaltă se afla stema excelenței sale. După ce am executat aceste patru monede diferite, iam cerut ducelui ca, dacă era mulțumit de felul cum îl slujisem, să-mi hotărască simbria și să-mi încredințeze locuința de la Monetărie; auzindu-mă, excelența sa mi-a spus cu bunăvoință că este mulțumit și că va da poruncile cuvenite. În timp ce-i vorbeam, ducele se afla în garderobă și se uita la o minunată flintă care-i fusese trimisă din Germania; văzîndu-mă privind cu mare atenție acea minunăție, mi-o întinse, spunînd că îi era cunoscută patima mea pentru asemenea obiecte; mă pofti apoi ca, drept arvună asupra a ceea ce-mi făgăduise, să-mi aleg din garderoba sa orice arhebuza îmi plăcea, în afară de aceea, și adăugă totodată că multe din cele aflate acolo sînt la fel de bune, și chiar mai frumoase. Primii darul și mulțumii, iar ducele, văzînd cum îmi roteam ochii împrejur, îi porunci garderobierului său — un oarecare Pretino da Lucca — să mă lase să iau orice doresc. Apoi plecă, adresîndu-mi cele mai măgulitoare cuvinte. Rămăsei pe loc, și alegîndu-mi cea mai bună și mai frumoasă arhebuza pe care am văzut-o sau am avut-o vreodată o luai la mine acasă. Două zile mai tîrziu, îi adusei ducelui niște desene pe care mi le ceruse pentru a executa după ele cîteva lucrări de aur, pe care voia să le trimită soției sale¹, aflată pe atunci la Napoli. Îi cerui din nou să hotărască ceva și în privința treburilor mele. Excelența sa îmi răspunse că ținea ca mai întîi să-i gravez un frumos portret al

¹ E vorba de Margareta de Austria, fiica lui Carol Quintul, căsătorită cu ducele Alessandro în 1536.

său așa cum îl gravasem pe cel al papii Clemente. Începui să-l fac mai întâi în ceară, iar senioriașsa dădu ordin să fiu primit la palat la orice oră, ca să-l desenez. Văzînd că treburile mele nuși găseau o dezlegare grabnică, îl luai pe lîngă mine pe Pietro Pagolo¹, de fel din Monte Ritondo, pe care îl avusesem elev la Roma, pe vremea cînd era doar un copilandru; și fiindcă acum îl aflasem lucrînd împreună cu un oarecare aurar numit Bernardonaccio², care nu se purta frumos cu el, l'am luat de acolo și l'am învățat cît se poate de bine gravarea tiparelor pentru monede; între timp, lucram mai departe la portretul ducelui, pe care îl găseam adeseori dormind după amiaza împreună cu acel Lorenzino³ al său, care mai tîrziu l'a și ucis; eu unul, însă, tare mă minunam văzînd cum un coșcoș geamite duce putea să fie atît de încrezător!

LXXXI. Fiindcă ținea ca, împotriva dorinței ducelui, să-l ocrotească pe Bastiano Cennini, bătrînul meșter al Monetăriei — un nepriceput îmbîcsit de rutină — Ottaviano de' Medici⁴, care se pare că trăgea toate sforile, porunci ca, la baterea scuzilor, tiparele neroade ale acestuia să fie amestecate cu ale mele; mă dusei atunci să mă plîng ducelui, care, văzînd adevărul, se necăji rău de tot și mi spuse: Du-te de vorbește cu Ottaviano de' Medici și arată-i tiparele. Mă dusei numai decît, dar, cînd îi arătai cum îmi fuseseră stricate frumoasele mele monede, acesta îmi vorbi ca un neghiob: Așa ne place să facem! Îi răspunsei că una ca asta nu trebuia să se întîmple și că mie nu mi plăcea. Și dacă asta ar fi voia ducelui? mă întrebă el. Tot nu mi-ar plăcea, căci nu-i lucru drept și înțelept, grăii eu. Îmi

¹ *Pietro Pagolo Galeotti* — giuvaergiu și foarte priceput meșter în executarea tiparelor de monede.

² E vorba, probabil, de un anume *Bernardo Baldini*, giuvaergiu. Se pare însă că în manuscrisul original s-ar putea citi și *Bernardo Sabatini*.

³ *Lorenzo de' Medici*, poreclit și *Lorenzaccio* (1514—1548), descendent al unei ramuri neînsemnate a familiei Medici; i se spunea Lorenzino, din cauza staturii sale mărunte.

⁴ *Ottaviano de' Medici* nu era rudă apropiată nici cu Cosimo, nici cu Alessandro de' Medici. A deținut la Florență funcții importante și s-a bucurat de un mare prestigiu. A întreținut relații de prietenie cu Michelangelo și cu Giorgio Vasari, fiind cunoscut și ca un sprijinitor al artelor.

spuse s-o iau din loc, adăugînd că trebuia să înghit, chiar de-ar fi fost să crăp. Mă înapoi ai la duce, îi povestii neplăcuta ceartă pe care o avusesem cu Ottaviano de' Medici și îl rugai să nu îngăduie stricarea frumoaselor monede pe care i le făcusem; totodată îi cerui să-mi dea voie să-l părăsesc. El însă îmi spuse: Ottaviano vrea prea multe; o să ai tot ce dorești, căci asta e o jignire pe care mi-o aduce mie. În aceeași zi — era într-o joi — primii de la Roma un hrisov papal, cu porunca de a pleca, fără zăbavă, pentru a căpăta iertarea de ziua Sfintei Maria — la mijlocul lui august — și a scăpa astfel de primejdia unei osînde pentru omorul săvîrșit. Mă dusei la duce, pe care-l găsii în pat, căci era după o orgie; peste vreo două ore terminai modelul de ceară al medaliei sale, și arătîndu-i-l fu foarte mulțumit. Îi înfățișai apoi excelenței-sale hrisovul papal și-i spusei că papa mă cheamă să-i execut diferite lucrări, așa că voi pleca din nou spre frumoasa cetate a Romei, urmînd ca între timp să termin și medalia sa. Pe jumătate mînios, ducele îmi spuse: Fă cum îți spun, Benvenuto; rămîi aici, căci îți voi hotărî simbria și îți voi da și locuința de la Monetărie; voi face pentru tine chiar mai mult decît ai cerut, căci îmi ceri un lucru drept și care ți se cuvine. Cine oare ai vrea să-mi bată monedele cu frumoasele tipare pe care mi le-ai executat? M-am gîndit la toate, *signore*, îi răspunsei eu atunci. Am aici un elev al meu, un tînăr de fel din Roma, care a învățat la mine și care o va sluji foarte bine pe excelența-voastră pînă cînd mă voi înapoia cu medalia, ca să rămîn apoi pentru totdeauna. Am la Roma treburi și un atelier cu lucrători; de îndată ce capăt iertarea, las tot ce am acolo unui elev al meu și apoi, cu învoirea excelenței-voastre, mă întorc. Singurul care se afla de față în acest timp era Lorenzino de' Medici. Fiindcă ducele îi făcu de cîteva ori semn să pună și el o vorbă bună ca să rămîn, Lorenzino se mulțumi să zică: Benvenuto, ai face mai bine să rămîi! Răspunsei că vream să mă înapoiez la Roma cu orice preț, iar Lorenzino nu mai zise nimic și-i tot arunca ducelui priviri pline de răutate. Întrucît terminasem modelul medaliei și-l băgasem într-o cutioară, îi spusei ducelui: Nu fiți supărat, *signore*, căci vă voi face o medalie mult mai frumoasă decît aceea a papii Clemente; rațiunea

însăși spune că va fi mai frumoasă, căci celalaltă era prima pe care o lucrasem: *messer* Lorenzo, ca un om învățat și cu mare agerime de minte, îmi va da un subiect cât mai frumos pentru revers. Tocmai mă gândeam, răspunse fără zăbavă Lorenzino, să-ți dau un revers care să fie vrednic de excelența sa. Ducele izbucni în râs și, uitându-se spre Lorenzino, spuse: Tu, Lorenzino, îi vei da subiectul pentru revers, iar el va grava aici și nu va pleca. Lă voi da cât mai curînd cu putință, răspunse degrabă Lorenzo, și sper să dau ceva care să uimească lumea. Ducele, care îl socotea cînd smintit, cînd viclean, rîse de vorbele lui, și se urcă din nou în pat. Plecai fără să-mi mai iau rămas bun și lăsași singuri. Ducele, care nu credea că o să plec, nu-mi mai spuse nimic. Apoi, aflînd că am plecat, trimise după mine un servitor, care mă ajunse la Siena; îmi dădea din partea stăpînului său cincizeci de ducăți de aur și-mi spuse să-mi cheltuiesc gîndindu-mă cu drag la duce și să mă înapoiez cât mai curînd cu putință. Din partea lui *messer* Lorenzino, adăugă el, îți spun că-ți pregătesc un minunat revers pentru medalia aceea pe care vrei să o faci. Înainte de plecare, îl învățasem pe Pietro pagolo, elevul meu, de care am mai vorbit, tot ce trebuia să știe cu privire la baterea monedelor; dar, cum era vorba de o treabă foarte grea, năa fost nici o dată în stare să le bată așa cum trebuie. Pentru plata tiparelor executate de mine, Monetăria mi-a rămas datoră cu peste șaiszeci de scuzi.

LXXXII. Plecînd la Roma luai cu mine preafrumoasa archebuză cu roată pe care mi-o dăruise ducele. Pe drum, o folosii cu nespusă plăcere în numeroase rînduri, săvîrșind cu ea isprăvi de necrezut. Întrucît căsuța pe care o aveam la Roma și care se afla pe strada Iulia era vreaște, cînd ajunsei în oraș trăsei acasă la *messer* Giovanni Gaddi, cleric de cameră, în a cărui grijă lăsasem la plecare multe arme frumoase și alte lucruri la care țineam foarte mult; fiindcă nu voiam să mă duc nici pe la atelier, îi trimisei vorbă tovarășului meu, Felice, să pună pe cineva să-mi deretice degrabă în casă. A doua zi mă dusei să dorm acolo, unde aveam la îndemîină veșminte și tot ce-mi mai trebuia, pentru ca în dimineața următoare să mă înfățișez papii și să-i

mulțumesc. Aveam doi servitori tineri, iar dedesubtul locuinței mele stătea o spălătoreasă, care mi făcea și de mâncare. După ce petrecui o seară plăcută în tovărășia câtorva prieteni pe care-i poftisem la cină, mă dusei la culcare. Cam cu o oră înainte de revărsatul zorilor, auzii niște bătăi atât de furioase în poarta casei mele, încât loviturile păreau că izbesc toate în același timp. Îl chemai atunci pe cel mai vîrstnic dintre lucrătorii mei, care se numea Cencio (era acela pe care-l băgasem în cercul necromantului), și-i spusei să se ducă să vadă cine era nebunul care bătea ca un tont la o asemenea oră. În timp ce Cencio se ducea să vadă cine bate, aprinsei o a doua făclie — căci una obișnuiesc s-o țin întotdeauna aprinsă în timpul nopții — și mi pusei peste cămașă o altă cămașă, de zale, iar peste aceasta îmi îmbrăcai hainele pe care le găsi la îndemînă. Întorcîndu-se, Cencio îmi spuse: Vai, stăpîne, este șeful poliției cu întreaga poteră și spune că dacă nu te grăbești o să-ți azvîrle ușa la pămînt; au cu ei torțe și o mie de alte lucruri. Spune-le, zisei eu, că mi pun ceva pe mine și vin îndată. Cum eram sigur că era vorba de o nouă încercare de a mă ucide, la fel cu cea pusă la cale de *signor* Pierluigi, luai în mîna dreaptă o spadă grozavă, iar în stînga hrisovul papal și mă dusei la fereastra din dreapta, care dădea spre niște grădini, unde văzui peste treizeci de zbiri. Îmi putui da astfel seama că mi-ar fi fost cu neputință să scap din ghearele acelei bande. Îi așezai pe cei doi copii în fața mea și le poruncii să nu deschidă decît atunci cînd o să le-o cer eu. Cînd fui gata, cu sabia în dreapta și cu hrisovul în stînga, spusei, stînd pe picior de apărare: Deschideți fără nici o frică. Numai decît, polițaiul Vittorio și zbirii săi se năpustiră înăuntru, socotind că n-o să le fie greu să mi lege mîinile la spate; văzînd însă cum mă găseam, se retraseră spunînd: Aici nu-i de glumă! Zvîrlindu-le hrisovul, grăii: Citiți asta; nu mă puteți aresta și deci nu vă dau voie să vă atingeți de mine. Polițaiul le spuse atunci câtorva zbiri să mă înhațe, întrucît hrisovul va fi cercetat mai tîrziu. Dar, întinzînd cu îndrăzneală arma, zisei: Dumnezeu ține cu cei drepți: sau scap cu viață, sau n-o să m-aveți decît mort! Încăperea devenise prea strîmtă pentru toți cîți năvăliseră înăuntru; văzînd că încercau să mă înhațe cu forța, le arătai că știu să

mă apăr; căpetenia lor își dădu atunci seama că — așa cum îi spusese — n-o să mă poată avea viu. Îl chemă deci pe grefier și, în timp ce acesta citea hrisovul, încercă de două sau de trei ori să pună mîna pe mine, dar nici eu nu mi pierdui firea și nu mă clintii din loc. Pînă la urmă, lăsîndu-se păgubași, îmi aruncară hrisovul la pămînt și plecară fără mine.

LXXXIII. Încercai să mă culc din nou, dar mă simțeam foarte frămîntat, așa că nu mai putui să ațipesc. Cum între timp se luminase de ziuă, mă gîndii să mă duc să mi se ia sînge. Mă sfătuii însă cu *messer Giovanni Gaddi*, iar el mă dădu pe mîna unui amărît de medic de-al său, care mă întrebă dacă nu cumva mi-a fost frică. Gîndiți-vă și dumneavoastră acum: ce fel de judecată de ditamai medic mai poate fi și asta? După ce-i povestesc o întîmplare atît de grozavă, mai vine să-mi pună o asemenea întrebare! De fapt, era un fel de găgăuță, care rîdea într-una și din te miri ce; tot rîzînd îmi spuse să beau cîteun pahar zdravăn de vin grecesc, să am grijă să fiu vesel și să nu mi fie frică. *Messer Giovanni* zise și el: De bronz sau de marmură să fii, maestre, și tot te-ai prinde frica de ți s-ar întîmpla așa ceva; cu atît mai mult deci cînd e vorba de un om! Nu sîntem făcuți cu toții din același aluat, *monsensiore*, răspunse amărîtul de medic; omul ăsta nu e nici din bronz, nici din marmură, ci din oțel curat. Și pipăindu-mi pulsul, rîse prosteste și-i spuse lui *messer Giovanni*: Puneți mîna aici: ăsta nu e puls de om, ci de leu sau de dragon. Aveam pulsul foarte neregulat, poate mai neregulat chiar decît învățase acel neisprăvit de medic, de la Hippocrate¹ sau de la Galen², și îmi dădeam seama că eram bolnav, dar ca să nu mi sporesc teama și frămîntarea mă îmbărbătam singur. Între timp, *messer Giovanni* dădu poruncă să se pună masa, la care ne așezarăm toți cîți eram acolo, adică: *messer Giovanni*, un oarecare *messer Ludovico da Fano*, *messer Antonio Allegretti*, *messer Giovanni Greco* — oameni foarte învățați la timpul lor —, precum și *messer*

¹ *Hippocrates* — cel mai vestit medic al antichității. Născut în insula Cos, către anul 460 î.e.n.

² *Galenus* — anatomist grec, născut în 131 și mort către 210. A făcut importante descoperiri în anatomie.

Annibale Caro¹, pe atunci foarte tânăr; în tot timpul mesei nu se vorbi decît de isprava mea vitejească. În cîteva rînduri, lucrătorul meu Cencio — care era pe cît de deştept, pe atît de îndrăzneţ şi de bine făcut — fu pus să repete această îndrăcită ispravă a mea; de fiecare dată, Cencio imita gesturile pe care le făcusem, repeta întocmai cuvintele pe care le spuseseam şi mi amintea cîte ceva nou; cei de faţă îl întrebă de mai multe ori dacă i-a fost frică; atunci el le propuse să mă întrebe pe mine dacă mi-a fost frică, întrucît el a simţit aidoma ceea ce am simţit şi eu. Plictisit de sporovăiala asta şi simţindu-mă foarte rău, mă ridicai de la masă, spunînd că vreau să plec să cumpăr veşminte de mătase albastră pentru Cencio şi pentru mine, căci peste patru zile este Sfînta Maria şi trebuie să mă duc în procesiune, iar Cencio urmează să meargă în faţa mea, ţinînd în mînă o făclie de ceară albă, aprinsă. În felul acesta îi părăsii, pentru a mă duce să cumpăr nişte postav albastru, o vestă scurtă de mătase subţire, tot albastră, şi un pieptăraş de aceeaşi culoare; lui Cencio îi făcui, de asemenea, un pieptar şi o vestă de tafta, tot albastre.

De îndată ce cumpărai aceste veşminte, mă dusei la papă; îmi spuse să vorbesc cu *messer Ambruogio*, căruia îi dăduse poruncă să-mi comande o mare lucrare din aur. M-am dus aşadar la *messer Ambruogio*, care cunoştea pe de rost toată povestea cu şeful poliţiei, căci el era cel care se înţelesese cu duşmanii mei să mă facă să vin înapoi de la Florenţa şi-l mustrase cu asprime pe poliţai fiindcă nu izbutise să mă înhaţe. Acesta însă se lepădă de răspundere, spunînd că nu putea face nimic împotriva unui asemenea hrisov. La început, *messer Ambruogio* vorbi cu mine de treburile cu care îl însărcinase papa; după asta îmi ceru să fac desenele, încredinţându-mă că se va îngriji de toate. Între timp, se apropia ziua de Sfînta Maria şi, fiindcă era obiceiul ca toţi cei graţiaţi în ziua aceasta să se lase mai întii arestaţi, mă dusei din nou la papă şi-i spusei că nu voiam să merg la închisoare şi că-l rugam să mă scutească de a mă lăsa întemniţat. Papa îmi răspunse că, întrucît așa era obiceiul, trebuia să fac şi eu la fel. Faţă

¹ În 1535, cînd se petrec aceste fapte, Annibale Caro avea douăzeci şi opt de ani; era deci cu şapte ani mai tânăr decît Cellini.

de acest răspuns, îngenuncheai din nou și ți mulțumii sanctității sale pentru hrisovul pe care mi l făcuse și care — spusei eu — îmi va ajuta să mă înapoiez pentru al sluji pe ducele Florenței, care așteaptă cu nerăbdare. Auzind acestea, papa se întoarse către unul dintre oamenii săi de încredere și i spuse: Să i se acorde lui Benvenuto iertarea, fără închisoare; să i se elibereze pentru aceasta un înscris, ca să poată sta liniștit. După ce acest înscris fu întocmit, papa îl semnă și porunci să fie înregistrat la Campidoglio; apoi, în ziua de Sfinta Maria, mersei în procesiune la loc de cinste, între doi gentilomi, și căpătai iertarea deplină.

LXXXIV. Patru zile mai târziu am fost cuprins de niște călduri îngrozitoare, însoțite de niște tremurături greu de închipuit; am căzut bolnav la pat, socotind că mă prăpădesc. L-am chemat pe cei mai buni medici din Roma — printre care pe maestrul Francesco da Norcia ¹, cel mai vîrstnic și cel mai de vază medic din Roma; le-am povestit care era, după părerea mea, pricina bolii mele îngrozitoare; le-am mai spus de asemenea că voisem să mi iau sînge, dar că fusesem sfătuit să n-o fac, și i-am rugat — dacă nu era prea târziu — să mi ia ei. Maestrul Francesco îmi răspunse că acum nu mai era bine să mi iau sînge, dar că, dacă mi luam atunci, era bine și aș fi fost sănătos tun. Acum însă, spuse el, e nevoie de alte leacuri. Deși medicii se trudeau să mă îngrijească cu toată știința și grija de care erau în stare, mie mi era pe zi ce trecea tot mai rău, așa că după opt zile boala se înrăutăți atît de tare, încît medicii — deznădăjduiți — îngăduiră să mi se dea orice aș fi dorit. Maestrul Francesco spuse însă: Cîtă vreme mai răsufliă, chemați-mă oricînd, căci nu putem bănuî ce e în stare să facă natura cu un asemenea tînar. Iar dacă leșină, dați-i aceste cinci doctorii, una după alta, și trimiteți după mine: voi veni la orice oră din noapte, căci mai drag mi ar fi să l scap pe el decît pe nu știu care cardinal din Roma. *Messer Giovanni Gaddi* venea să mă vadă de cîte două-trei ori pe zi; de fiecare dată lua în mînă una dintre frumoasele mele flinte, vreo cămașă de zale, o spadă, un model

¹ *Francesco Fusconi*, medicul papilor Adrian al VI-lea, Clement al VII-lea și Paul al III-lea.

sau un obiect oarecare și-i tot da zor: Ce frumoasă e asta! Dar asta e și mai frumoasă! ajungînd să mă plictisească îngrozitor. Împreună cu el venea un anume Mattio Franzesi¹, care de asemeni parcă abia aștepta să-mi dau duhul, și asta nu fiindcă ar fi vrut să-i rămîină ceva de pe urma mea, ci pentru a-l vedea pe *messer Giovanni* punînd mîna pe ceea ce arăta că-i făcea plăcere să aibă. În schimb, Felice, tovarășul de care am mai vorbit, stătea tot timpul lîngă mine și-mi era de un neprețuit ajutor. Slăbisem și mîiera atît de rău, încît nu mai puteam nici să răsufliu; judecata însă îmi rămăsese la fel de limpede ca pe vremea cînd eram sănătos. Deși nu-mi pierdusem mințile, mi se părea că-l văd înaintînd spre patul meu pe un bătrîn îngrozitor la chip, care voia să mă tragă cu sila în barca lui cea mare²; îl chemam atunci lîngă mine pe Felice al meu, cerîndui să-l gonească pe acel ticălos de bătrîn. Felice, care ținea la mine ca la ochii din cap, alerga, spunînd printre lacrimi: Șterge-o de-aici, pungaș bătrîn; vrei să-mi furi tot ce am mai scump! Atunci *messer Giovanni Gaddi*, care era de față, spunea: Sărăcuțul de el, aiurează; nu mai are de trăit decît cîteva ore. Lăsa citit pe Dante, spunea Mattio Franzesi, și aiurează din pricina bolii. Și adăugă rîzînd: Spală putina, ticălos bătrîn, și lasă-l în pace pe Benvenuto al nostru! Văzîndu-mă luat peste picior, mă întorsei către *messer Giovanni Gaddi* și-i spusei: Să știți, scumpul meu maestru, că nu aiurez și că acest bătrîn se ține într-adevăr scai de mine; dumneavoastră ați face mult mai bine dacă l-ați lua din fața mea pe acest nenorocit de Mattio, care și rîde de boala mea; iar dacă mă socoate vrednic să ne mai vedem, înălțimea voastră ar face mai bine dacă

¹ Poet, autor al unor stihuri vesele. În unele din acestea este amintit și numele lui Cellini.

² Aluzie la *Infernul* lui Dante (cîntul al III-lea, versurile 82—87):

...Și atunci spre noi în luntrea lui cea iute
Văzui venind cărunt un corăbier,
Strigînd: — Vai vouă, suflete pierdute,
Șin veci de-acum lipsiților de cer!
Eu vin ca să vă trec de ceea parte,
În noaptea cea de veci, și'n foc și'n ger!

(Vezi Dante Alighieri, *Divina Commedia, Infernul*, traducere de G. Coșbuc, București, 1954.)

ar veni însoțită de *messer* Antonio Allegretti, de *messer* Annibal Caro sau de alții dintre savanții voștri prieteni, persoane mai de omenie și mai înțelepte decât acest neghiob. *Messer* Giovanni îi spuse în glumă lui Mattio să piară pentru totdeauna din fața sa; Mattio începu să rîdă, dar gluma se schimbă în lucru serios, întrucît *messer* Giovanni nici nu mai voi să-l vadă și trimise după *messer* Antonio Allegretti, *messer* Ludovico și *messer* Annibal Caro. De îndată ce sosiră acești oameni de treabă, mă simții mult mai liniștit, fiindcă vorbeam cu ei ca un om în toate mințile, deși tot îi mai ceream lui Felice să-l ia la goană pe bătrîn. *Messer* Ludovico mă întrebă cum arată bătrînul acela. Pe cînd îl descriam cum puteam mai bine, bătrînul mă apucă de un braț și mă trase cu fața spre el; începui atunci să țip după ajutor, spunînd că vrea să mă zvîrle sub coviltirul îngrozitoarei sale bărci. După ce rostii acest ultim cuvînt, căzui într-un leșin adînc; mi se părea că am și fost zvîrlit în barcă. Mi s'a spus că tot timpul acestui leșin nu am conținut să mă zbat și să spun tot felul de vorbe urîte despre *messer* Giovanni Gaddi, învinuindu-l că venea la mine nu din milă, ci ca să mă fure. Aceste vorbe și altele la fel de urîte l'au făcut pe *messer* Giovanni să se simtă tare rău. Mi s'a mai spus de asemeni că după asta am înțepenit ca mort și că am rămas astfel mai bine de un ceas; cei de față crezură că am început să mă răcesc și, socotindu-mă mort, plecară fiecare la casa lui. Vestea ajunse astfel și la Mattio Franzesi, care trimise scrisoare la Florența, către *messer* Benedetto Varchi, cel mai drag prieten al meu, spunîndu-i că fusesem văzut dîndu-mi duhul la cutare oră din noapte. Cu privire la această moarte neadevărată, dar căreia i se dăduse atît de multă crezare, mult-talentatul *messer* Benedetto — cel mai bun prieten al meu — compuse un sonet minunat, pe care îl voi da la locul cuvenit. Trecură mai puțin de trei ceasuri pînă să-mi vin în fire; după ce încercă toate leacurile lăsate de maestrul Francesco și văzu că nu-mi erau de nici un folos, iubitul meu Felice alergă acasă la maestrul Francesco da Norcia și bătu în poartă, pînă îl trezi din somn și-l făcu să se dea jos din pat. Apoi, plîngînd, îl rugă să vină la noi acasă, întrucît, spuse el, i se părea că am murit. Păi bine, tinere, grăi maestrul Francesco, mînios

nevoie mare, ce mare scofală crezi că o să fac dacă o să vin? De e mort cumva, află că mi pare mai rău ca ție! Socoți oare că dacă o să vin cu leacurile mele o să i suflu'n dos, să-l înviez? Văzînd însă că bietul tînăr plecă plîngînd, îl chemă îndărăt și i dădu niște ulei cu care să mi ungă pulsul și inima; îl sfătui să mi strîngă puternic degetele mici de la picioare și de la mîini, iar de chemat să nu-l cheme decît dacă îmi vin în fire. Felice îndeplini întocmai toate cele spuse de maestrul Francesco și, fiindcă aproape se luminase de ziuă, iar cît despre mine nu se întrezărea nici o nădejde, ai mei se pregătiră să mă îmbăieze și să mă îmbrace. Dar, pe neașteptate, îmi venii în simțiri și-l chemai pe Felice să-l alunge degrabă pe acel bătrîn, care nu mi da pace. Felice voi să trimită după maestrul Francesco, dar eu nu primii și i cerui să vină lîngă mine, căci bătrînul se temea de el și pleca de îndată. Cînd Felice se apropie, pusei mîna pe el și mi se păru că bătrînul se îndepărtează, negru de mînie; îl rugai atunci pe Felice să nu mai plece de lîngă mine. Sosi și maestrul Francesco, și spuse că ține să mă scape cu orice chip și că în viața lui n-a văzut încă un tînăr cu mai multă vlagă; apoi se apucă să scrie, dîndu-mi fumigații ¹, băi, linimente ², cataplasme și cîte alte leacuri. Pînă la urmă cu ajutorul a peste douăzeci de lipitori, îmi venii în fire dar mă simțeam zdrobit, sfîșiat, făcut fărîme. Împreună cu numeroși prieteni de ai mei, veniți să vadă minunata înviere a mortului, se iviră și cîteva înalte personaje; spusei de față cu toți că i lăsam sărmanei mele surori, Liperata, care se afla la Florența, puțina avere pe care o aveam și care se putea ridica la opt sute de scuzi — în aur, argint, giuvaere și bani; toate celelalte lucruri ale mele — arme sau altceva — voiam să i rămîină preaiubitului meu Felice, împreună cu cincizeci de ducați de aur, cu care să se poată îmbrăca. Auzindu-mă, Felice se aruncă de gîtul meu, spunînd că nu avea trebuință de nimic altceva decît să mă vadă în viață. Dacă vrei să trăiesc, îi spusei eu atunci, stai numai lîngă mine și gonește-l pe bătrînul ăsta, care se teme

¹ *Fumigație* — aplicarea unui medicament sub formă de aburi sau fum.

² *Liniment* — medicament pentru fricțiuni, avînd la bază o materie uleioasă.

de tine. Cîțiva dintre cei de față se speriară auzindu-mă vorbind astfel, căci își dădeau seama că nu aiuram, ci vorbeam ca un om în toată firea, cu mintea întreagă. Acesta a fost mersul grelei mele boli, și nu se vedea nici o îmbunătățire. Strălucitul maestru Francesco venea să mă vadă de patru și cinci ori pe zi; în schimb, de rușine, *messer Giovanni Gaddi* nu mi mai călca pragul. Apăru însă cumnatul meu, soțul surorii de care am vorbit mai sus; venea de la Florența, pentru moștenire, dar, cum era un om foarte de treabă, se bucură din inimă găsindu-mă în viață, și din pricina aceasta eram și eu încîntat să-l văd. Mă mîngîie, spunîndu-mi că a venit numai ca să mă îngrijească cu mîna lui, ceea ce și făcu timp de mai multe zile. Apoi, fiind aproape sigur că o să mă însănătoșesc, îl trimisei acasă. La plecare îmi lăsă și sonetul lui *messer Benedetto Varchi*, pe care-l transcriu:

DESPRE BĂNUITA, DAR NEADEVĂRATA MOARTE A LUI BENVENUTO CELLINI

*Cin' să ne-aline, Mattio! Cine oare
Să nu murim plîngîndu-l ne-o opri,
Cînd fără noi, o, vai, se-adeveri
Cîatît de timpuriu plecă spre soare*

*Un suflet de aur, curat, în care
Astît talent era, că pînaci
Egal navu și-n lume nui va fi,
De unde-mîti cei buni pornesc să zboare.*

*Tu, nobil duh, dacă și-acolo sus
Iubire-i, cîtrei-ai tăi cei dragi privește,
Să-i vezi plîngînd nu slavași, cîia lor soartă.*

*Acolom cer, pe tatăl lui Isus
Aidoma privireași îl găsește,
Cum la ivit cîndva mîiastrași artă.*

LXXXV. Boala fusese atît de grea, încît părea să nu se mai termine, iar maestrul Francesco da Norcia cel de treabă își dădea mai multă osteneală ca oricînd; zilnic îmi aducea noi leacuri, căutînd să înzdrăvenească la loc bietul meu trup prăpădit; dar, în ciuda efortărilor sale de neînchipuit, nu părea să poată stăvili mersul înainte al încăpățînatei boli, și de aceea toți medicii ajunseseră la deznădejde și nu mai știau ce să-mi facă.

Mă o sete îngrozitoare, dar doctorii mă opriseră încă de multă vreme să beau apă; Felice, care vedea în scăparea mea o adevărată minune, nu se mai dezlipea de lângă mine, iar bătrînul mă cam lăsase în pace, ivindu-se doar uneori, în timpul somnului. Într-o zi, în timp ce Felice era plecat de-acasă, rămăseseră de pază un ucenic de-al meu și o slujnică, pe care o chema Beatrice. Îi întrebai pe ucenic ce se întîmplase cu servitorul meu Cencio și de ce nu-l văzusem niciodată slujindu-mă. Ucenicul îmi răspunse că Cencio fusese mult mai rău bolnav decît mine și că trăgea să moară. Aflînd acest lucru, pe care Felice îi opri să mi-l spună, mă cuprinse o supărare adîncă; mai tîrziu o chemai pe Beatrice, slujnica de fel din Pistoia, și o rugai să-mi umple cu apă limpede și proaspătă o cană mare de cristal, care se afla alături, și să mi-o aducă. Femeia alergă degrabă și mi-o aduse plină. Îi spusei să mi-o apropie de gură și-i făgăduii că dacă mă lasă să beau cît poftesc am să-i dărui o fustă. Fiindcă îmi șterpeliase felurite lucruri de oarecare preț și se temea să nu descoper furțișagul, slujnica ar fi fost mult mai bucuroasă să mor, așa că mă lăsă să beau în două rînduri cîtă apă pofteam; putui astfel să beau o cană și mai bine. Apoi, învelindu-mă, adormii și începu să asud. După ce dormisem timp de aproape o oră, se înapoie și Felice, care îl întrebă pe băiat cum mă simt. Nu știu, răspunse acesta, Beatrice i-a adus cana aceasta plină cu apă și a băut-o aproape toată, așa că nu-mi dau seama dacă e viu, sau mort. Mi s-a spus că bietul Felice era cît pe ce să cadă la pămînt din pricina supărării care-l cuprinsese: puse apoi mîna pe un baston și începu s-o bată în neștire pe slujnică, spunînd: Mi-l ai ucis, ticăloaso! În timp ce Felice o bătea, iar ea țipa, eu visam că bătrînul ținea în mîini niște frînghii, cu care se pregătea să mă lege; dar Felice îl ajunsese și începu să-l lovească cu o secure, pînă cînd bătrînul o luă la fugă, spunînd: lasă-mă să plec, că multă vreme nu m-oi mai întoarce! Între timp, țipînd cît o ținea gura, Beatrice năvălise în odaia mea. Mă deșteptai și spusei: Las-o în pace; a vrut poate să-mi facă rău, dar mi-a făcut mai mult bine decît ai putut să-mi faci tu, cu toate efortările tale; ajută-mă repede, căci sînt learcă de nădușală; grăbește-te! Felice, căruia îi mai venise inima la loc, mă șterse de sudoare și mă

învioră; mă simții atât de bine, încît începui să nădăjduiesc că mă voi însănătoși. În acest timp se ivi maestrul Francesco, care văzîndu-ne — pe mine mai bine, pe slujnică plîngînd, pe ucenic umblînd încoace și încolo, iar pe Felice rîzînd — își dădu seama că s'a întîmplat ceva nemaipomenit, care pricinuisese această adîncă îmbunătățire în starea sănătății mele. Între timp pică și maestrul Bernardino, medicul acela care la începutul bolii nu voise să-mi ia sînge. O, tu, putere a firii! exclamă maestrul Francesco, medic destoinic și priceput. Tu știi singură ce-ți este de trebuință, în vreme ce medicii habar n-au! Prostănacul de *maestro* Bernardino se crezu numaidecît dator să-și dea cu părerea: Dacă bea o cană mai mult, se vindeca de-a binelea. Om bătrîn și cu multă experiență, maestrul Francesco da Norcia i-o trînti: Ba ar fi fost o mare nenorocire, și deie Domnul ca așa ceva să te lovească pe tine! Se întoarse apoi către mine și mă întrebă dacă aș mai fi putut bea. Îi răspunsei că nu, întrucît îmi potolisem setea. Vezi, îi spuse el aceluiași Bernardino, că natura nu a primit decît atât cît trebuia, și nu mai mult decît ceea ce îi lipsea. Tot ea cerea ce-ți era de trebuință și atunci cînd bietul tînăr te-a rugat să-i iei sînge; dacă știai că sănătatea lui atîrnă de două căni de apă, de ce n-ai spus-o mai înainte? Atunci da, te puteai lăuda. Luat repede, neisprăvitul de medic plecă bombănind și nu mai puse piciorul în casa mea. Maestrul Francesco ceru să fiu scos din odaie și dus pe una din colinele Romei. Afîind că m'am făcut bine, cardinalul Cornaro mă pofti într-unul din palatele sale, la Monte Cavallo. Fusei dus în aceeași seară cu o trăsurică, bine învelit și ferit de zguduiele. Cum ajunsei începui să vomit și tot vomitînd, îmi ieși din stomac un vierme, lung de un sfert de braț, hidos la înfățișare, acoperit cu păr lung și tărcat cu roșu, verde și negru; îl păstrară pentru a-l arăta medicului, iar acesta mărturisi mai întîi că nu mai văzuse nicicînd așa ceva, iar apoi îi spuse lui Felice: Îngrijește-l acum pe Benvenuto al tău, care s'a făcut bine. Nu-l lăsa să se mai supere atât de rău, căci, dacă de data asta a scăpat, a doua supărare îl ucide. Vezi și tu că boala a fost atât de cumplită, încît nu i se puteau da nici sfintele taine; îmi dau de pe acum seama că trebuie doar un pic de răbdare și timp, și o să poată executa alte lucrări frumoase. Apoi, întorcîndu-se spre

mine, îmi spuse: Fii cuminte, scumpul meu Benvenuto, și nu te mai frământa pentru nimic; vreau ca de îndată ce te însănătoșești să-mi faci cu mâna ta o fecioară, la care să mă rog, amintindu-mi cu drag de tine. Făgăduii să o fac, și apoi îl întrebai dacă nu era bine să mă duc la Florența. Îmi spuse că mai întâi ar fi bine să-mi refac puterile, așteptînd să vedem ce va face natura singură.

LXXXVI. În cele opt zile care au urmat, starea sănătății mele se îmbunătăți atît de puțin, încît aproape că mi se făcuse silă de mine însumi: suferința mă chinuia de peste cincizeci de zile. Mă hotărîi deci și — după ce-mi făcui toate pregătirile — plecai spre Florența, într-o trăsurică cu două locuri, împreună cu scumpul meu Felice. Ajunși la Florența, am tras acasă la sora mea; cum nu-i scrisesem nimic, ea începu să plîngă și să rîdă în același timp. Chiar în aceeași zi, veniră să mă vadă numeroși prieteni de-ai mei, printre care și Pier Landi, cel mai bun și cel mai drag prieten pe care l-am avut vreodată; a doua zi se înfățișă un anume Niccolò da Monte Aguto, și el foarte bun prieten al meu. Acesta îl auzise pe duce spunînd: Benvenuto făcea mai bine dacă murea; venind aici, și-a pus ștreangul de gît, căci nu s'ar iert în veci. De cum sosi, Niccolò rosti deznădăduit: Vai de mine, dragul meu Benvenuto, oare ce cauți aici? Nu-ți amintești că ai uneltit împotriva ducelui? L-am auzit jurîndu-se că ai venit aici ca să-ți pui ștreangul de gît. Fără să stau pe gînduri, îi spusei: Niccolò, amintește-te excelenței sale că și papa Clemente a voit să-mi facă același lucru, și la fel de pe nedrept; să mă pună sub supraveghere pînă mă fac sănătos, și am să-i arăt că iam fost cel mai credincios slujitor pe care l-a avut vreodată în viață; și fiindcă acest pustiu de bine mi-l va fi făcut, din pizmă, vreunul dintre dușmanii mei, excelența sa să aștepte pînă mă fac sănătos, și atunci îi voi lămuri atît de bine purtarea mea, încît o să rămîină uimit. Totul mi se trăgea de la pictorul aretin Giorgetto Vassellario¹, poate ca răsplată pentru numeroasele bine-

¹ Pictorul *Giorgio Vasari*, căruia Cellini îi purta o ură neîmpăcată, s-a născut la Arezzo, în 1511, și a murit în 1574. A fost prieten cu Michelangelo (căruia îi fusese mai întîi elev), cu Andrea del Sarto și cu Il Rosso; a trăit în intimitatea tuturor oamenilor de seamă ai vremii sale. Era foarte prețuit de Cosimo I de' Medici, care la copleșit cu onoruri și bogății. Îndemnat și încurajat de prietenii săi, a scris

faceri pe care i le făcusem; așa, de pildă, îl găzduisem la Roma, pe cheltuiala mea, iar el îmi răscolise toată casa; pe vremea aceea suferea de o eczemă uscată și și tocise degetele tot scărpinându-se, iar într-o noapte dormind împreună cu Manno¹ — un băiat cuminte, care lucra la mine — și crezînd că se scarpină pe el însuși, îi jupuisese acestuia un picior, cu mâinile lui scîrboase, ale căror unghii, barem, nu le tăia niciodată. Manno mă părăsi, spunînd că pe Giorgio îl va uide cu orice preț. Îi împăcai, iar pe Giorgio îl trimisei să lucreze pentru cardinalul de' Medici, ajutîndu-l într-una. Acesta era răul pe care i l făcusem, și din pricina asta mă pîrîse ducelui Lessandro că laș fi bîrfîit și că m-aș fi lăudat că aș vrea să fiu cel dintîi care să sar peste zidurile Florenței împreună cu exilații, dușmanii excelenței sale. După cîte am înțeles mai târziu, cel care îl punea la cale să spună toate astea era îngîmfatul de Ottaviano de' Medici, care voia astfel să se răzbune pe mine pentru musturarea pe care i-o făcuse ducele în legătură cu monedele și cu plecarea mea de la Florența; eu, însă, ca unul care nu mă știam vinovat de nici una din aceste fapte ce mi se puneau în seamă, nu mă temeam de loc; eminentul maestru Francesco da Monteverchi mă îngrija cu cea mai mare pricepere; mi-l adusese prietenul meu drag Luca Martini², care stătea pe lîngă mine cea mai mare parte a zilei.

LXXXVII. Pe credinciosul meu Felice îl trimiseseam între timp înapoi la Roma, pentru a se îngriji de treburile de acolo. După vreo cincisprezece zile, izbutii cu greu să mă ridic din pat și, deși nu mă puteam încă ține pe picioare, cerui să fiu dus pe terasa cea mică a palatului Medicilor, unde așteptai trecerea ducelui. Mulți dintre oamenii săi de casă, prieteni de ai mei, veniră să-mi vorbească: erau foarte mirați văzînd că, deși greu bolnav, cerusem totuși să fiu dus acolo și spuneau că trebuia

Viețile celor mai de seamă pictori, sculptori și arhitecți (apărută și în traducere românească, Editura Meridiane, 1962, 2 vol.), operă care — deși conține numeroase erori — rămîne și astăzi un izvor nesecat de informații pentru cei ce vor să studieze mișcarea artistică a Renașterii.

¹ Vorbînd de giuvacrgiul *Manno*, Vasari îl arată ca pe un om « rar în meseria sa și minunat în ce privește purtările și bunătatea ».

² Poet și literat. Se bucura de mare trecere la curtea lui Cosimo I.

să aștept ca mai întâi să mă vindec și abia pe urmă să mă duc la duce. Se adunaseră destul de mulți și mă priveau cu toții ca pe-o minune, dar nu fiindcă auziseră că aș fi murit, ci fiindcă arătam la față ca un mort. Le povestii tuturor cum fusesem bîrfit în fața ducelui de către un ticălos de pungaș, care mințise că m-aș fi lăudat că vream să fiu cel dintîi care să sar peste zidurile Florenței și că aș fi ponegрит-o pe excelența sa. Din această pricină, adăugai eu, puțin îmi pasă dacă trăiesc sau mor, cît timp nu izbutesc să spăl nemernicia asta și să aflu numele celui pungaș nerușinat care a făcut un raport atît de mincinos. În timp ce vorbeam, se adunase o mare mulțime de gentilomi, care îmi arătau cu toții o milă adîncă, fiecare dintre ei spunîndu-mi ba una, ba alta; le spusei și eu că eram hotărît să nu mă mișc de acolo pînă cînd nu aflu numele celui care mă învinuise. Auzind aceste cuvinte, meșterul Augustino, croitorul ducelui, care se afla printre acei gentilomi, se apropie și spuse: Dacă astai tot ce vrei, vei afla curînd. Și cum tocmai atunci trecea pe acolo pictorul Giorgio, cel de care am mai vorbit, meșterul Augustino grăi: Iată cine te-a ponegрит; tu singur știi dacă ceea ce-a spus e adevărat ori nu. Deși nu mă puteam mișca din loc, îl întrebai totuși cu îndrăzneală pe Giorgio dacă într-adevăr el era acela care mă învinuise. Îmi răspunse că nu, că nu era adevărat și că nu spusese niciodată așa ceva despre mine. Dar meșterul Augustino îl repezi: Așa, împieșlițatule, nu știi oare că eu cunosc toată povestea? Giorgio se îndepărtă în grabă, susținînd din nou că n-avea nici o vină și că totul era o minciună. Nu trecu mult, și apărură ducele; ajutat de meșterul Augustino, mă ridicai în fața sa, iar el se opri. Îi spusei că venisem acolo numai și numai pentru a mă dezvinovăți. Ducele mă privi, se miră că mai sînt încă în viață și mi spuse să caut a fi om de treabă și să mă fac sănătos. De cum mă înapoiai acasă, veni să mă caute Niccolò da Monte Aguto, care îmi spuse că scăpasem de o primejdie fără seamăn și că, în ceea ce-l privea, nici nu crezuse că asta mai era cu putință, socotind că osînda mea fusese scrisă cu cerneală de neșters. Apoi mă sfătui să caut a mă însănătoși cît mai curînd și să plec încotro m-or duce ochii, căci primejdia venea din partea unui om de temut. Îmi mai spuse să mă păzesc și mă întrebă: Ce rău ți-ai făcut, oare, celui

netrebnic de Ottaviano de' Medici? Îi răspunsei că, în vreme ce eu nu-i făcusem nici un rău, el îmi făcuse mie mai multe; după ce-i înșirai toată povestea cu Mone-tăria, Niccolò da Monte Aguto grăi: Dute cu Dumnezeu cît poți mai degrabă și nu-ți pierde cumpătul, căci vei fi răzbunat mult mai curînd decît crezi. Așteptînd să mă fac bine, îi mai dădeam lui Pietropagolo unele sfaturi cu privire la baterea monedelor; mai tîrziu, am plecat la Roma, fără a-mi mai lua rămas bun de la duce sau de la alții.

LXXXVIII. O dată ajuns la Roma, după ce mă veselii zdravăn cu prietenii mei, mă apucau de medalia ducelui, și în cîteva zile terminai să-i gravez capul, în oțel; era cea mai frumoasă lucrare pe care o executasem pînă atunci. În vremea aceea venea pe la mine, cel puțin o dată pe zi, un oarecare nătărău, cunoscut sub numele de Francesco Soderini¹; luînd seama la ce lucrez, îmi spuse în cîteva rînduri: Nenorocitul! Ții cu tot dinadinsul să-l faci nemuritor pe acest tiran turbat?! Căci altfel nu făceai un lucru atît de frumos, arătînd cu pri-sosință că ești dușmanul nostru înrăit și prietenul papii și al ducelui, deși atît unul, cît și celălalt au voit în două rînduri să te spînzure pe degeaba; așa s-au purtat și tatăl, și fiul. Ferește-te acum de Sfîntul Duh! (Se susținea cu tărie că ducele Lessandro era fiul papii Clemente.) Jurîndu-se, *messer* Francesco mai spuse că, dacă ar fi putut, mi-ar fi furat tiparele acelei medalii. Îi mulțumii că m-a înștiințat și-i făgăduii să le păstrez așa fel încît să nu le mai vadă niciodată. Scrisei la Florența, rugînd să i se ceară lui Lorenzino să-mi trimită reversul medaliei. Niccolò da Monte Aguto, căruia îi scrisesem, îmi răspunse că l-a întreat pe Lorenzino, filozoful nebun și melan-colic, iar acesta l-a încredințat că zi și noapte nu se gîndește decît la acest revers, pe care îl va face cît mai curînd cu putință; în același timp, Niccolò mă sfătui să nu pun cine știe ce temeii pe făgăduiala acestuia și, ca să nu am vreo încurcătură, să fac eu însumi un revers, din închipuirea mea, urmînd ca la sfîrșit să i-l arăt ducelui și va fi bine. Desenai atunci un revers, care mi se

¹ Unul dintre conducătorii partidului republican, izgonit din Florența de Alessandro de Medici în 1530.

păru potrivit, și mă apucaî să-l execut cu multă tragere de inimă. Cum însă nu mă însănătoșisem cu desăvîrșire după boala cea grea, îmi făcea multă plăcere să merg la vînătoare, însoțit de dragul meu Felice; acesta nu cunoștea o iotă din meșteșugul meu, dar, cum eram mereu împreună, zi și noapte, toată lumea îl socotea un meseriaș foarte destoinic. De mii de ori am rîs împreună de această deosebită faimă pe care și-o căpătase și, fiindcă îl chema Felice Guadagni, îmi spuse o dată, glumind: Mai făcut să capăt o faimă atît de mare, încît în loc de *Felice Guadagni poco*, cum se cuvenea să mă cheme, pot să-mi spun astăzi *Felice Guadagni assai* ¹. Îi răspunsei că sînt două chipuri de a cîștiga, și anume: unul care înseamnă a cîștiga pentru sine, și altul care înseamnă a cîștiga pentru alții; adăugai apoi că eu preferuiam la el mult mai mult acest al doilea chip, și asta fiindcă îmi cîștigase viața. Am schimbat adesea asemenea vorbe, dar îndeosebi într-o zi, de sărbătoarea Epifaniei ², cînd ne aflam împreună pe aproape de Magliana ³, către apusul soarelui. Vînasem cu flinta mea sumedenie de gîște și rațe și — aproape hotărît să nu mai trag — ne îndreptam încetișor spre Roma. La un moment dat, chemîndu-mi cîinele, care se numea Barucco, băgai de seamă că se făcuse nevăzut. Întorcîndu-mă să-l chem îl zării stînd la pîndă după niște gîște care se cuibăriseră într-un șanț. Descălecai numaidecît, îmi pregătii arma și, trăgînd în ele de la mare depărtare, nimerii două dintr-o singură încărcătură: de altfel, nu trăgeam niciodată decît cu o singură încărcătură, ochind de la două sute de pași, și de cele mai multe ori nimeream; din cele două gîște lovite, una căzu moartă, iar a doua care era doar rănită, zbură mai departe, dar foarte greoi; cîinele se luă după ea și mi-o aduse, iar eu alergai după cealaltă, pe care o văzusem căzînd într-un șanț. Încrăzător în cizmele mele foarte înalte, pășeam înainte, dar pămîntul se scufundă: nu pierdui gîsca, dar cizma dreaptă mi se umplu cu apă. Scosei piciorul afară, golii cizma de apă și încălecai, zorindu-ne să ajungem la Roma; dar, cum era foarte frig, îmi simțeam piciorul atît de înghețat

¹ Joc de cuvinte: *guadagnare* înseamnă în limba italiană a cîștiga; de aici: *guadagni poco*, cîștigă puțin; *guadagni assai*, cîștigă destul.

² Sărbătoare catolică (la 6 ianuarie).

³ Sat situat cam la 5 mile depărtare de Roma.

încît îi spusei lui Felice: Trebuie să-mi îngrijesc piciorul, căci mă doare de nu mai pot. Fără să spună un cuvînt, bunul Felice descălecă şi, adunînd ciulini şi vreascuri, se pregăti să facă focul. În aşteptare, îmi vîrîi mîinile în puful de pe pieptul gîstelor şi, dînd acolo de căldură, nu-l mai lăsa să facă nici un foc, ci-mi umplui cizma cu puf de gîscă; apoi mă simţii dintr-o dată atît de bine, de parcă eram nou născut.

LXXXIX. Încălecarăm şi ne înapoiarăm în mare grabă la Roma. Înnoptase cînd ajunserăm pe o mică colină, de pe care uitîndu-ne spre Florenţa exclamarăm amîndoi deodată, cuprinşi de uimire: Dumnezeu din ceruri, ce minunăţie e oare aceea care se vede deasupra Florenţei? Ceea ce vedeam semăna cu o uriaşă boltă de foc scînteietor, care arunca o lumină orbitoare. Mă întorsei atunci spre Felice şi-i spusei: Cu siguranţă că mîine vom afla că la Florenţa s-a întîmplat ceva deosebit. Cînd sosirăm la Roma, se lăsase un întuneric de nepăstruns. Călăream un căluţ care mergea vijelios în galop; în apropiere de Via Banchi şi nu departe de casa noastră, se strînsese de cu ziuă în mijlocul drumului o grămadă de cloţuri de cărămidă şi cioburi de ţiglă; din pricina întunericii, calul urcă în goană grămada, fără a o vedea, dar la coborîre se prăbuşi cu capul între picioare; cît despre mine, datorită Domnului nu-mi făcui nici cel mai mic rău. Auzind gălăgie, vecinii ieşiră afară cu făclii aprinse, iar eu, ridicîndu-mă de jos, nu mai stătui să încălec, ci alergai spre casă, rîzînd fericit că scăpasem fără să-mi rup gîtul. Acasă am găsit cîţiva prieteni, cărora în timpul mesei le-am povestit atît cele petrecute la vînătoare, cît şi drăcovenia cu bolta de foc pe care o văzusem. Cero mai fi însemnînd şi asta? se întrebă prietenii. Fără îndoială, la Florenţa s-au petrecut lucruri noi, răspunsei eu. Cina se termină foarte plăcut, iar a doua zi seara sosi la Roma ştirea morţii ducelui Alessandro¹. Mă pomenii cu o mulţime de cunoscuţi, care îmi spuseră: Mare dreptate ai avut cînd ai spus că la Florenţa trebuie să se fi petrecut lucruri de seamă! Tot atunci se ivi şi *messer* Francesco Soderini, călare pe un catîr jigărit. Rîdea pe stradă ca un nebun, iar cînd

¹ Alessandro de' Medici a fost ucis în noaptea de 5 ianuarie 1537, sau 1536 după vechiul stil florentin, în care anul începea la 25 martie.

dădu cu ochii de mine îmi spuse: Iată reversul pe care ți-l făgăduise Lorenzino de' Medici pentru medalia acelui tiran criminal! Voiai să-i faci nemuritori pe duci: noi, însă, nu mai vrem duci! și mi aruncă tot felul de ocări, ca și cum aș fi fost capul vreunui partid care-i înscăuna pe duci. Tocmai atunci sosi și un anume Baccio Bettini, al cărui cap semăna cu un cap de corb; mă luă și el la rîndul lui peste picior cu ducii, spunîndu-mi: Noi ne-am descotorosit de ei și nu vom mai avea nicicînd duci, iar tu voiai să ni-i faci nemuritori! Mai spuse și multe alte asemenea cuvinte supărătoare. Pînă la urmă, plictisindu-mă din caleafară, le zisei: Măi neghiobilor, eu nu s decît un biet aurar, care-l servesc pe cel care mă plătește; ce mă tot luați peste picior, de parc-aș fi cine știe ce căpetenie de partid? N-o să m-apuc acum să vă scot pe nas lăcomia, nebuniile și nemerniciile strămoșilor voștri; tot ce pot să răspund la toate batjocurile voastre este că nu vor trece două, cel mult trei zile și veți avea un nou duce, poate mai rău decît răposatul. Chiar a doua zi, Bettini veni la atelier și spuse: Tu n-ai mai trebui să cheltuiești banii pe curieri, căci știi mai dinainte ce-o să se întîmple; ce duh te încunoștințează oare? Mai departe, îmi spuse că fusese făcut duce Cosimo de Medici ¹, fiul lui Giovanni de' Medici, dar că i se pusese ră anumite îngrădiri, care aveau să-l țină în frîu și să nu-l lase să-și facă de cap. Atunci îmi veni și mie rîndul să-mi bat joc de ei: Cetățenii Florenței, îi spusei eu, au urcat un băiat tînăr pe un cal năzdrăvan, i-au pus pinteni, i-au dat frîul în mînă, și apoi, după ce l-au condus în mijlocul unei cîmpii frumoase, pline de flori, fructe și alte minunății, l-au oprit să treacă dincolo de anumite puncte însemnate de ei. Dar ia spune-ți-mi voi mie, cine este acela care-o să-l împiedice atunci cînd i-o veni poftă să zburde? Legile nu se pot aplica împotriva aceluia care este stăpînul lor. Cu aceste cuvinte ne despărțirăm, și de-acîi încolo nu mă mai plictisiră.

XC. Mă întorsei la atelier și începuî să mă îngrijesc de cîteva lucrări fără cine știe ce valoare; îmi vedeam mai mult de sănătatea mea, căci nu mi se părea să mă fi

¹ Cosimo de' Medici a fost proclamat duce al Florenței la 9 ianuarie 1537, patru zile după asasinarea ducelui Alessandro.

înzdrăvenit după boala cea grea de care suferisem. Cum tocmai în acel timp împăratul se înapoia victorios de la cucerirea Tunisului¹, papa mă chemă să mă întrebe cam ce fel de dar l-aș sfătui să-i dea. Răspunsei că, după mine, cel mai nimerit era să-i dăruiască majestății sale un crucifix de aur, pe care îl aveam aproape gata; era foarte frumos cizelat și iar fi făcut cea mai mare cinste atît sanctității sale, cît și mie. Aveam gata terminate trei figurine de aur, lucrate în relief înalt, de mărimea unei palme (erau cele pe care le începusem pentru potirul papii Clemente și înfățișau Credința, Nădejdea și Mila); mai modelai în ceară tot restul piciorului crucii și îl dusei papii, împreună cu un Crist, tot din ceară, precum și felurite ornamente de o rară frumusețe; papa rămase încîntat, și înainte de a-l părăsi ne înțelesesăm asupra celor ce aveam de făcut și hotărîrăm prețul întregii lucrări. Era seara la orele patru cînd papa îi porunci lui *messer* Latino Luvinale ca a doua zi să-mi înmîneze banii. Dar *messer* Latino, care nu prea era în toate mințile, se socoti dator să-i dea papii o altă idee, cea aparține, stricînd astfel tot ceea ce se hotărîse; așa se făcu că a doua zi dimineață, cînd mă dusei după bani, numai ce-l auzii spunîndu-mi cu îngîmfarea lui idioată: Noi sîntem cei care dăm idei, iar voi cei care le executați! Aseară, înainte de a pleca de la papă, ne-am gîndit la ceva mult mai frumos. Încă de la cele dintîi vorbe și fără să-l mai las să spună și altceva, i-o tăiai scurt: Nici dumneata, nici papa nu vă puteți gîndi la ceva mai frumos decît o operă care-l înfățișează pe Cristos! Și acum, dă drumul tuturor balivernelor pe care le știi! Se despărți de mine furios, fără a mai scoate un cuvînt, și încercă să dea lucrarea unui alt aurar; dar papa nu se învoi și trimise de îndată după mine, spunîndu-mi că avusesem dreptate, dar că voia să folosească o carte cu rugăciunile Maicii Domnului, ilustrată cu minunate inluminuri², care-l costase pe cardinalul de' Medici peste două mii de scuzi; papa adăugă că acesta era un dar foarte potrivit pentru împărăteasă și că pentru împărat voi executa mai tîrziu lucrarea propusă de mine, care

¹ Cellini confundă începutul anului 1537 cu cel al anului 1536. Împăratul Carol Quintul a cucerit Tunisul la 30 noiembrie 1535 și a sosit la Roma la 5 aprilie 1536.

² Miniaturi colorate cu care se împodobeau cărțile.

era un dar într-adevăr vrednic de el; papa încheie arătându-mi că se hotărîse astfel numai din lipsă de timp, deoarece împăratul era așteptat să sosească la Roma cam într-o lună și jumătate. Îmi cereau să fac pentru cartea mai sus pomenită o copertă de aur plin, bogat lucrată și împodobită cu multe pietre prețioase, în valoare de circa șase mii de scuzi. Mi se dădu aurul și pietrele și mă apukai de lucrare; în cîteva zile o făcui să apară atît de frumoasă, încît papa, uimit, nu mai știa cum să mă laude și nu-i mai îngădui dobitocului de Latino să-mi stea în cale. Cînd lucrarea era pe sfîrșite, sosi și împăratul, în cinstea căruia fuseseră înălțate numeroase arcuri de triumf de o rară frumusețe. Întră în Roma cu o pompă strălucitoare (dar despre acest lucru se cade să scrie alții, eu nevoind să depășesc faptele care mă privesc pe mine). Îndată după sosire, împăratul îi dăruî papii un diamant, pe care îl cumpăraseră cu douăsprezece mii de scuzi, Papa trimise după mine și-mi dădu diamantul, ca să-i fac un inel pe măsura degetului sanctității-sale; îmi ceru însă ca mai întîi să-i aduc cartea, în starea în care se afla. Cînd îi adusei cartea, papa, foarte mulțumit, îmi ceru să găsim împreună temeiul prin care să-i lămurim împăratului din ce pricină rămăsese lucrarea neterminată. Răspunsei că pricina cea mai întemeiată o voi găsi în boala mea, lucru pe care majestatea sa îl va crede cum nu se poate mai ușor, văzîndu-mă atît de slab și de palid. Papa zise că este de aceeași părere, dar îmi ceru ca o dată cu cartea să mă adaug și pe mine, ca dar din partea sanctității-sale; mă învăță apoi cum să mă port și ce anume cuvinte să spun; repetînd aceste cuvinte, îl întrebai pe papă dacă îi place felul în care le spun. Ar fi minunat, răspunse papa, dacă-i cuteza să vorbești și față de împărat tot așa cum îmi vorbești mie. Spusei că-i voi vorbi împăratului cu mult mai multă cutezanță, întrucît umblă îmbrăcat ca și mine, și astfel voi crede că vorbesc cu un om asemănător mie, ceea ce nu se întîmplă cînd vorbesc cu sanctitatea sa, în care văd mult mai mult suflu divin, atît din pricina podobeilor bisericești, cît și din aceea a frumoasei bătrîneți a sanctității-sale; toate acestea îmi insuflă mult mai mult respect decît hlamida imperială. Duse, Benvenuto, îmi spuse atunci papa, căci ești un om de ispravă; nu ne da de rușine, și n-o să-ți pară rău.

XCI. Papa porunci să fie aduși doi cai arăbești, care aparținuseră papii Clemente și care erau cei mai frumoși cai pe care creștinătatea îi văzuse vreodată; apoi îl însărcină pe *messer Durante*¹, cameristul său, să ducă acei cai jos, în galeria palatului, și să-i dăruiască împăratului, rostind cu acest prilej și o scurtă cuvîntare, ale cărei cuvinte i le spuse chiar el. Ne duserăm jos împreună și cînd sosirăm în fața împăratului cei doi cai își făcuseră intrarea cu atîta eleganță și făloșenie, încît împăratul și toți cei de față rămaseră muți de uimire. În clipa aceea, *messer Durante* ieși în față, stîngaci nevoie-mare și împleticindu-și limba în gură, cu graiul lui de brescian; nicicînd nu s-a văzut și nu s-a auzit ceva mai jalnic, și însuși împăratul pufni în rîs. Între timp, îmi și dezvelisem lucrarea și, băgînd de seamă că împăratul mă privea cu cea mai mare bunăvoință, mă înfățișai, grăind: Sacră majestate, preasfințitul nostru papă Paolo trimite să fie dăruită majestății voastre această carte, care cuprinde rugăciunile Maicii Domnului, scrisă de mînă și împodobită cu inluminuri executate de cel mai priceput om care s-a îndeletnicit vreodată cu această artă; coperta, atît de bogat împodobită cu aur și pietre prețioase, este neisprăvită, din pricina bolii mele: iată de ce, o dată cu această carte, sanctitatea sa mă dăruiește și pe mine, cu scopul ca, venind lîngă majestatea voastră, să termin atît cartea, cît și tot ceea ce veți dori să porunciți, slujindu-vă tot restul vieții mele. Mă bucur de carte, spuse împăratul, iar de tine și mai mult, dar aș vrea să termini cartea la Roma, iar cînd va fi gata și te vei însă-nătoși, să vii să mi-o aduci. Apoi, stînd de vorbă cu mine, îmi spuse pe nume, ceea ce mă umplu de mirare, întrucît numele meu nu fusese rostit pînă atunci; îmi mai spuse că văzuse năsturele hlamidei papii Clemente, pe care gravasem atîtea figuri minunate. Și astfel am stat de vorbă despre tot felul de lucruri foarte plăcute, tocmai bine o jumătate de oră; apoi, fiindcă mi se părea că mi făcusem datoria cu mult mai multă cinste decît socotisem, mă folosii de o clipă cînd discuția lîncezea și plecai, închinîndu-mă pînă la pămînt. Împăratul fu auzit spunînd: Să i se dea de îndată cinci sute de scuzi de aur lui Benvenuto. Cînd însă cel care-i aduse întrebă

¹ *Durante Duranti*, originar din Brescia (Lombardia), era episcop al acestui oraș. Ulterior a fost numit cardinal.

cine este trimisul, papii care a stat de vorbă cu împăratul, *messer* Durante se înfățișă el, furîndu-mi astfel cei cinci sute de scuzi. Mă plînzei papii, dar el îmi spuse să n-am nici o grijă, căci știe cît de frumos m-am descurcat cînd am vorbit cu împăratul, iar din banii aceia o să am, oricum, partea mea.

XCII. M-am înapoiat la atelierul meu și am început să lucrez cu multă trageră de inimă pentru a termina inelul papii; cum însă acestuia i se spusese că diamantul dăruit de împărat mai fusese legat la Veneția de către Miliano Targhetta, cel mai mare giuvaergiu din lume, și că, din pricina subțiririi, legarea lui în inel — fără a cunoaște și părerea altora — era o treabă foarte grea, mi-au fost trimiși patru dintre cei mai de seamă giuvaergii din Roma. M-am bucurat de venirea lor, cu toate că printre ei se afla și milanezul Gaio, cel mai îngîmfat neghiob din lume, care, deși era un nepriceput, se socotea atâteștiutor; ceilalți erau oameni foarte mîdești și de mare valoare. Gaio fu primul care luă cuvîntul și spuse: Păstrează tenta ¹ lui Miliano, Benvenuto, și-mi voi scoate bereta în fața ei, căci după cum în arta giuvaergeriei culoarea unui diamant este tot ce poate fi mai frumos și mai greu, tot așa Miliano este cel mai mare giuvaergiu din lume, iar acesta este diamantul cel mai greu de legat! Îi răspunsei că gloria mea va fi cu atît mai mare dacă mă voi lua la întrecere cu un om atît de talentat și stăpîn pe meserie; după asta, întorcîndu-mă către ceilalți giuvaergii grăii: Am să păstrez tenta lui Miliano, încercînd totuși să fac alta și mai frumoasă, iar dacă nu voi izbuti, o să colorez diamantul din nou cu vechea tentă. Dobitocul de Gaio spuse că, dacă voi izbuti să capăt o tentă tot atît de frumoasă ca a lui Miliano, el își va scoate bucuros bereta din cap, în semn de laudă. Și dacă voi face una și mai frumoasă, adăugai eu, o să-ți scoți de două ori bereta? Da! răspunse el, iar eu mă apukai să-mi prepar tenta cu multă băgare de seamă. (Voi arăta în altă parte cum se pregătesc aceste tente ².) Nu încape îndoială că nici pînă atunci,

¹ *La tinta* — era un fel de stuc colorat, pe care giuvaergii obișnuiau să-l pună la lăcașul diamantului.

² În capitolul I al *Tratatului despre giuvaergerie*, Cellini vorbește într-adevăr pe larg despre aceasta.

nici după aceea nu am mai întâlnit un diamant mai greu de legat și că tenta lui Miliano era lucrată cu măiestrie; dar nici eu nu mă pierdui cu firea și, storcându-mi creierul, făcui în așa fel încât nu numai că izbutii la fel de bine, dar îl și întrecui cu mult. Când îmi dădui seama că-l învinsesem pe Miliano, pornii să mă înving pe mine însumi și, folosind mijloace noi, căpătai o nouă tentă, care o întrecea cu mult pe prima. Trimisei atunci să-i cheme pe giuvaergii: mai întâi colorai diamantul cu tenta lui Miliano, iar apoi, curățindu-l cu grijă, îl colorai din nou cu tenta mea. Când îl arătai giuvaergiilor, cel mai de seamă dintre ei, care se chema Raffael del Moro, luă diamantul în mână și-i spuse lui Gaio: Benvenuto a întrecut tenta lui Miliano. După ce se uită la diamant, Gaio, căruia nu-i venea să creadă, spuse și el: Diamantul ăsta, Benvenuto, face cu două mii de ducați mai mult decât făcea pe vremea când avea tenta lui Miliano. Acum, după ce l-am învins pe Miliano, răspunsei eu, să vedem dacă nu cumva sînt în stare să mă înving și pe mine însumi. Îi rugai să mă aștepte puțin și, retrăgându-mă singur într-o odăiță, colorai din nou diamantul; când îl arătai giuvaergiilor, Gaio spuse fără înconjur: E lucrul cel mai de seamă pe care l-am văzut vreodată în viață, căci acest diamant, pe care abia adineauri l-am prețuit la douăsprezece mii de scuzi, face acum optsprezece mii. Întorcîndu-se spre Gaio, ceilalți giuvaergii spuseră și ei: Benvenuto este gloria noastră și pe bună dreptate se cuvine să ne scoatem beretele atît în fața lui, cît și în fața tenetelor sale. Iar Gaio adăugă: Vreau să mă duc să-i spun papii că țin ca Benvenuto să primească o mie de scuzi de aur pentru felul cum a legat diamantul ăsta. Și fiindcă se duse la papă și-i povesti totul, acesta trimise în aceeași zi de trei ori după mine, să vadă dacă inelul era gata. Îl dusei mai târziu, către orele douăzeci și trei, și, cum nu eram dator să fac anticameră, ridicai puțin perdeaua și îl văzui pe papă stînd de vorbă cu marchizul del Guasto, care stăruia, fără îndoială, în a-i cere un lucru pe care papa nu voia să-l facă, întrucît îl auzii pe acesta zicînd: Vă spun că nu, căci datoria mea este să rămîn neutru¹, și nu altfel. Mă retrăsei numaidecît, dar papa

¹ Carol Quintul dorea ca papa să se alieze cu el împotriva Franței. Toate insistențele depuse în acest sens de ambasadorul său, Alfonso

mă chemă singur și îmi șopti, în timp ce privea diamantul: Benvenuto, începe să vorbești ceva care să pară lucru de seamă și nu te întrerupe, atîta vreme cît marchizul nu părăsește această încăpere. Propunerea mă ispiti și începui să-i lămuresc papii, care se plimba în sus și-n jos, chipul în care colorasem diamantul. În timpul acesta, marchizul stătea în picioare, într-un colț, sprijinit de o tapiserie și aplecîndu-se cînd pe-un picior, cînd pe altul. Tema convorbirii mele cu papa era atît de largă, încît dacă voiai s-o întorci pe toate fețele puteai sta de vorbă timp de trei ore întregi. Plăcerea pe care o simțea papa era atît de mare, încît întrecea supărarea pe care s-o pricinuisse prezența marchizului. Vorbeam mai ales despre latura filozofică a artei giuvaergeriei, și cam după o oră, marchizul — plictisit — plecă, aproape furios; papa mă copleși cu tot felul de mulțumiri și mi spuse: Gaio m-a înștiințat că truda ta merită o mie de scuzi; mai rabdă puțin, Benvenuto, și vei primi o altă răsplată pentru talentul tău. După ce plecai papa mă lăudă în fața curtenilor săi, printre care se afla și acel Latino Luvinale cu care vorbisem mai înainte. Acesta îmi devenise dușman, și de aceea făcea toate eforturile pentru a-mi pricinui neplăceri; văzînd că papa vorbea de mine cu atîta dragoste și prețuire, spuse: Nu încapă îndoială că Benvenuto este un geniu uimitor, dar, deși e firesc ca oricare om să țină mai mult la compatrioții săi decît la alții, ar trebui totuși să-și dea seama în ce chip se cuvine să vorbești despre un papă. De pildă: s-a apucat să spună că papa Clemente — deși a avut parte de o soartă nefericită — a fost cel mai frumos și mai înzestrat vicar care a existat vreodată, în vreme ce sanctitatea voastră este tocmai contrariul, întrucît — mai spunea tot el — tiara nu vi se potrivește de loc, semănați cu o sperietoare de ciori îmbrăcată, iar în afară de noroc nu aveți nici un alt dar. Spuse de unul care știa prea bine cum să le spună, vorbele astea — pe care nu numai că nu le rostisem, dar nici nu le gîndisem — avură atîta putere, încît papa le dădu crezare. Dacă ar fi putut s-o facă fără să-și păteze cinstea, papa m-ar fi lovit fără milă dar, ca un om de spirit, făcu haz de

d'Avalos, marchiz del Vasto, au fost însă zadarnice. Învățînd din experiența lui Clement al VII-lea, papa Paul al IV-lea a ținut să rămînă neutru.

necaz; îmi păstră însă o ură nețărmurită, de care începui să-mi dau seama văzînd că nu mai puteam pătrunde la el cu ușurința dinainte, ci numai cu mare greutate. Și fiindcă de ani de zile mă tot învîrteam pe lîngă curtea papală, bănuii numaidecît că cineva a căutat să uneltească împotriva mea; cercetînd cu dibăcie, aflai totul, afară de numele vinovatului; nu-mi dădeam seama cine putuse să mă bîrfească, dar dacă laș fi aflat, i-aș fi plătit-o cu vîrf și îndesat.

XCIII. Îmi dădui toată osteneala să termin cartea, iar cînd o sfîrșii îo dusei papii, care nu se putu opri să n-o laude fără înconjur. Cînd îi cerui să mă trimită să îo duc împăratului, așa cum îmi făgăduise, papa îmi răs-punse că va face cum va socoti că-i mai bine și că, în ceea ce mă privește, mi-am făcut datoria. Porunci apoi să fiu plătit cum se cuvine. Pentru lucrări trudite în ceva mai mult de două luni primii cinci sute de scuzi; diamantul îmi fu plătit doar cu o sută cincizeci de scuzi — restul fiindu-mi dat pentru carte; dar numai această lucrare, bogat împodobită cu figuri, frunze, emailuri și pietre prețioase, tot ar fi prețuit peste o mie de scuzi. Luai ceea ce putui căpăta și mă gîndii să plec, lăsînd Roma în plata Domnului. Între timp, papa îi trimise împăratului cartea prin *signor* Sforza¹, un nepot al său, pe care împăratul, foarte mulțumit de primirea cărții, îl întrebă ce se aude cu mine. După cîte am aflat, tînărul *signor* Sforza ar fi răspuns — așa cum fusese dădăcit — că nu venisem, deoarece eram bolnav. În acest timp mă pregăteam de plecare spre Franța. Voiam să călătoresc singur, dar nu mi-a fost cu putință, din pricina unui băiețandru pe care-l țineam pe lîngă mine și care se numea Ascanio. Era foarte tînăr și era cel mai desăvîrșit slujitor care s-a aflat vreodată pe lume; cînd îl luasem în slujba mea, tocmai îl părăsise pe stăpînu-său, un giuvaergiu spaniol, anume Francesco. Fiindcă nu voiam să mă cert cu spaniolul, i-am spus lui Ascanio: Nu te vreau, ca să nu-l supăr pe meșterul tău. Nu s-a lăsat pînă cînd acesta nu mi-a dat dezlegare în scris că-l pot primi. Se afla la mine de mai multe luni și, fiindcă

¹ *Sforza Sforza* — fiul lui Bosio, conte de Santa Fiora și al Constanzei Farnese, ajuns mai tîrziu comandant de frunte în armata lui Carol Quintul.

atunci cînd venise era slab și palid la față, îl poreclisem *Il Vecchino*¹; de altfel îl și socoteam mai vîrstnic decît părea, căci slujea cu atîta îndemînare și știa atîtea, încît nu-ți venea să crezi că la treisprezece ani, cîți pretindea el că are, putea fi atît de dezghețat. Numai în cîteva luni, Ascanio prinse culoare în obraji, se împlini la trup și ajunsese cel mai frumos băiat din Roma; și fiindcă, așa cum am spus, era destoinic în slujbă și totodată învățase de minune meseria, îl îndrăgisem aproape ca pe un fiu, îl îmbrăcam și mă purtam cu el ca și cînd ar fi fost copilul meu. Văzînd că-i merge atît de bine, băiatul socotea că a dat norocul peste el atunci cînd a intrat pe mîna mea. De aceea, se ducea adesea să-i mulțumească fostului său meșter, căruia îi datora întreaga-i bunăstare. Tînăra și frumoasa nevastă a acestuia îl tot întreba: Cum de te-ai făcut atît de frumos, Surgetto?² (așa îi spuneau pe vremea cînd lucra la ei). *Madonna* Francesca, îi răspundea Ascanio, stăpînului meu îi datorez și frumusețea și faptul că m-am făcut mai bun decît eram. *Vipera* se făcu foc auzîndu-l vorbind astfel și, cum nu trecea drept o femeie cinstită, se pricepu poate să-l mîngîie pe băiețuș într-un chip care depășea marginile cuviinței, căci băgai de seamă că de la o vreme acesta se ducea să-și vadă stăpîna mult mai des ca de obicei. Într-o zi, în timp ce eram plecat de acasă, Ascanio îl bătu măr pe unul dintre ucenici, care la întoarcere îmi spuse plîngînd că a mîncat bătaie degeaba. Auzind ce se întîmplase, îi strigai lui Ascanio: Dacă te prind că mai lovești pe cineva în casa mea, pe drept sau pe nedrept, ai să simți pe pielea ta cum știu eu să dau. Și fiindcă-mi răspunse necuviincios, mă aruncai asupra-i și-l lovii cu pumnii și cu picioarele, cu o asprime necunoscută de el. Cînd izbuti să-mi scape din mîini, fugi de acasă fără manta și fără beretă și timp de două zile încheiate nu știui și nici nu căutai să știu cam pe unde s-ar fi putut afla; după două zile însă *don* Diego, un nobil spaniol, veni să stea de vorbă cu mine. Era omul cel mai modest pe care l-am cunoscut vreodată și, cum îi făcusem cîteva lucrări, ne aveam destul de bine. Mă înștiință că Ascanio se întorsese la fostul său stăpîn și că-mi cerea, dacă vream, să-i înapoiez bereta

¹ Bătrînelul (it.).

² Caraghios, secătură (it.).

și mantaua pe care i le dăruisem. Îi răspunsei că Francesco se purtase urît și ca un prostcrescut, căci, dacă mă înștiința că Ascanio se afla la el acasă, de îndată ce acesta ajunsese acolo, mă învoiam bucuros să și-l păstreze; cum însă îl ținuse două zile, înștiințîndu-mă abia după aceea, nu voiam să i-l las și-i puneam în vedere ca nu cumva să dau cu ochii de băiat în casa lui. *Don Diego* aduse totul la cunoștința lui Francesco, dar acesta luă lucrurile în glumă. A doua zi de dimineață îl găsi pe Ascanio lucrînd — alături de stăpînul său — niște fleacuri de sîrmă. Cînd trecui, Ascanio se înclină respectuos, iar stăpînul său doar că nu rîse de mine. Mi-l trimise apoi pe *don Diego* să-mi ceară din nou — așa, într-o doară — hainele pe care i le dăruisem lui Ascanio, adăugînd că și dacă nu i le dam, nu era nici o pagubă, căci ucenicul tot nu rămînea dezbrăcat. La auzul acestor cuvinte, spusei: *Signor don Diego!* De cînd sînt n-am întîlnit un om mai darnic și mai cumsecade ca domnia voastră; cu Francesco ăsta, lucrurile stau însă tocmai de-a-doaselea, căci nu-i decît un trădător ticălos. Spuneți-mi deci din partea mea că dacă, încă înainte de toaca de vecernie, nu mi-l aduce el însuși pe Ascanio aici, la atelier, am să-l omor, și prea puțin îmi pasă ce-o să fie după aceea; și mai spuneți și lui Ascanio că dacă pînă la aceeași oră n-a plecat de acolo, n-o să-i fie mai moale. *Don Diego* nu-mi răspunse nimic, dar se duse și atîta îl băgă în sperieți pe Francesco, încît acesta — de frică — nu mai știa unde-i e capul. Ascanio plecase între timp să-l caute pe taică-său, care tocmai picase la Roma, venind de la Tagliacozzi, unde locuia; cînd află toată povestea, acesta îl sfătui și el pe Francesco să-l aducă pe Ascanio acasă la mine. Duse numai cu taică-tău, îi spuse Francesco lui Ascanio. Dar *don Diego* grăi: Francesco, prevăd un scandal îngrozitor; tu îl cunoști pe Benvenuto mai bine ca mine: du-i băiatul și n-ai nici o teamă; voi veni și eu cu tine. Gata pregătit, așteptam toaca de vecernie plimbîndu-mă prin atelier, hotărît să săvîrșesc una dintre cele mai nebunești fapte pe care le-am săvîrșit în viața mea. În timpul acesta sosiră *don Diego*, Francesco, Ascanio și tatăl acestuia, pe care nu-l cunoșteam. Cînd îl văzui pe Ascanio intrînd, le aruncai tuturor o privire de om turbat; Francesco, galben ca un mort, zise: Iată, ți l-am adus înapoi pe

Ascanio, pe care-l țineam numai fiindcă nu credeam că să te superi. Ascanio, respectuos, spuse și el: Iartă-mă, stăpîne, sînt gata să-ți îndeplinesc orice poruncă. Ai venit să împlinești timpul pe care ți-ai tocmit? Îl întrebai eu. Răspunse că da și adăugă că nu să mă părăsească niciodată. Mă întorsei atunci către ucenicul pe care îl lovise și-i cerui să-i aducă bocceaua cu haine, iar lui Ascanio îi spusei: Iată-ți toate hainele pe care ți le dăruisem; o dată cu ele îți dau și libertatea: du-te unde vrei! *Don Diego*, care se aștepta la cu totul altceva, rămase împietrit. Împreună cu taică-său, Ascanio începu să mă roage să-l iert și să-l primesc înapoi. Îl întrebai cine este acela care vorbește în numele lui și-mi spuse că e taică-său; pînă la urmă, după multe rugăminți, îi spusei acestuia: Fiindcă îi sînteți tată, și ca semn al simpatiei pe care mi-o treziți, îl voi primi înapoi.

XCIV. Cum am mai spus, mă hotărîsem să plec în Franța ¹, atît fiindcă văzusem că papa nu mă mai prețuia la fel ca înainte (din pricina birfelilor), cît și de teamă ca nu cumva puternicii mei dușmani să-mi facă și mai mult rău; toate astea mă hotărîseră să caut o altă țară, unde să am parte de-o soartă mai bună. Plecam bucuros și, cu voia lui Dumnezeu, voiam să călătoresc singur. În seara cînd am luat hotărîrea să plec chiar a doua zi dimineață, i-am spus credinciosului meu Felice ca pînă la înapoierea mea să se folosească de tot ce am și că voiam ca, dacă s-ar întîmpla să nu mă mai întorc, toate ale mele să-i rămîină lui. Și cum aveam în slujbă un lucrător perugin, care mă ajutase să termin operele hărăzite papii, i-am dat și lui drumul, plătindu-l pentru toată truda sa. El însă îmi ceru învoirea să mă însoțească, plătindu-și singur cheltuielile drumului, și-mi spuse că dacă s-ar fi întîmplat să capăt de lucru pentru regele Franței era mai bine să am alături italieni de-ai mei, și îndeosebi oameni despre care știam că erau în stare să mă ajute. Atîta se ținu de capul meu, încît primii să-l iau cu mine, în condițiile arătate chiar de el. Ascanio, care era de față la convorbirea asta, îmi spuse, pe jumătate plîngînd: Atunci cînd m-ați primit înapoi am spus că nu să vă mai părăsesc cît oi trăi, și vreau să nu-mi

¹ La 1 aprilie 1537.

calc făgăduiala! Îi răspunsei că nici nu mă gîndeam să-l iau cu mine, dar bietul băiat se pregăti să mă urmeze pe jos. Văzîndu-l atît de hotărît, luai și pentru el un cal, pe care pusei o lădiță de-a mea, încărcîndu-mă astfel cu mult mai mult calabalîc decît mă gîndisem să-mi iau de la bun început. De la Roma am ajuns la Florența, iar de acolo la Bologna, la Veneția și apoi, mai departe, la Padova; aici, m-am mutat, de la hanul la care trăsesem, în casa iubitului meu prieten Albertaccio del Bene. Chiar a doua zi, m-am dus să-i sărut mîinile lui *messer* Pietro Bembo¹, care nu fusese încă făcut cardinal. După ce-mi făcu cea mai frumoasă primire care i se poate face unui om, *messer* Pietro se întoarse către Albertaccio și-i spuse: Vreau ca Benvenuto să stea la mine cu toți oamenii lui, chiar de-ar fi o sută, așa că tu, care ții să-l ai pe Benvenuto lîngă tine, hotărăște-te să te muți la mine, căci altfel nu vreau să ți-l dau. Rămăsei deci să locuiesc la acel nobil preaînțelept. Îmi pregătise o odaie — care iar fi făcut cinste și unui cardinal — și ținea ca masa s-o iau împreună cu senioria sa. Cu multă modestie îmi dădu apoi a înțelege că iar fi făcut plăcere să-i execut o medalie cu chipul său; cum nu aveam o dorință mai mare, îmi pregătii într-o cutioară un stuc de o albeață strălucitoare și mă apukai de treabă. În prima zi am lucrat două ore încheiate, schișînd cu atîta grație acel cap de înțelept, încît senioria sa rămase uimit, dar, ca un mare învățat și neîntrecut poet ce era și neînțelegînd o iotă din arta mea, își închipui că și terminasem lucrarea, pe care eu nici n-o începusem; și de aceea nici nu-l putui face să priceapă că pentru a scoate un lucru bun aveam nevoie de o groază de timp. În cele din urmă mă hotărîi să fac lucrarea cît puteam mai bine, în timpul convenit pentru așa ceva. Deoarece purta barba tăiată scurt, după moda venețiană, îmi venea foarte greu să scot un cap care să mă mulțumească. Cu toate acestea, terminai schița și mi se păru că în toată viața mea nu făcusem ceva mai frumos în meșteșugul meu. Văzînd că pentru a-l modela în ceară îmi ajunseseră două ore, *signor* Pietro socoti că în alte zece îl puteam face și în oțel; rămase deci cam mirat văzînd că în două sute

¹ Cunoscut poet și umanist italian (1470—1547), autor, între altele al unei *Istории a Veneției*. Secretar al papii Leon al X-lea; numit cardinal în 1539.

de ore nu izbutii să termin cel puțin modelul în ceară și că pe deasupra îi mai ceream și voie să plec spre Franța; de aceea mă rugă mîhnit să-i fac, barem, și un revers pentru medalia sa. În trei ore modelai un Pegas¹ înconjurat de o ghirlandă de mirt; izbutii să scot ceva plin de grație, și, încîntat, *signor* Pietro îmi spuse: Nu mai înțeleg nimic: calul acesta mi se pare a fi de zece ori mai greu de lucrat decît un cap mititel, cu care te-ai chinuit totuși atîta amar de vreme! Continuă apoi să mă roage să-i gravez medalia în oțel, zicîndu-mi: Fă-mi-o, roguste, căci dacă vrei o poți face repede. Îi arătai că n-o puteam face pe loc, dar îi făgăduii să o gravez neapărat acolo unde urma să rămîn să lucrez. În timp ce duceam aceste discuții, m-am dus să cumpăr trei cai, de care aveam nevoie pentru călătoria spre Franța, dar *signor* Pietro, care se bucura de multă trecere în Padova, dăduse ordin să mi se urmărească pe ascuns fiecă mișcare; de aceea, cînd voisem să plătesc caii, care fuseseră tocmiți la cincizeci de ducăți, stăpînul lor îmi spuse: Ești un om cumsecade și-ți dăruiesc acești trei cai. Nu tu ești cel care mi-ai dăruiești, îi răspunsei eu, iar de la cel care mi-ai dăruiește cu adevărat nu-i pot primi, căci n-am fost în stare să-i dau ceva făcut cu truda mea. Bietul om îmi puse în vedere că dacă nu-i iau pe aceștia nu voi găsi în Padova alți cai, așa că o să trebuiască să plec pe jos. Mă dusei atunci la mărinimosul *messer* Pietro, care — prefăcîndu-se că habar n-avea de toate astea — nu știa ce să-mi mai facă pentru a mă opri în Padova. Și fiindcă n-aveam chef de lucru și țineam cu orice preț să plec spre Franța, a trebuit să primesc cei trei cai, cu care am și pornit la drum.

XCV. Am luat-o prin ținutul Graubünden², deoarece toate celelalte drumuri erau nesigure, din pricina războiului. La 8 mai am trecut munții Alba și Bernina³. Erau acoperiți de zăpezi uriașe așa că trecerea a fost plină de primejdii. După ce i-am trecut, n-am oprit de-am mas peste noapte într-un loc care—dacă mi-aduc bine aminte—se numea Wallenstadt; în timpul nopții a sosit acolo și

¹ Cal înaripat (în mitologia greacă), simbolizează inspirația poetică.

² Canton elvețian.

³ *Bernina* — trecătoare în Alpi.

un curier florentin, numit Busbacca, de care auzisem vorbindu-se ca de un om cinstit și priceput în meseria sa; nu știam însă că nu se mai bucura de nici un fel de încredere, din pricina potlogăriilor. Când dădu cu ochii de mine la han, mă strigă pe nume, îmi spuse că mergea la Lyon, pentru treburi de seamă, și mă rugă să-i împrumut bani pe drum. Îi răspunsei că bani nu-i pot împrumuta, dar că — întrucît doream să-l am tovarăș de călătorie — o să-i plătesc cheltuielile pînă la Lyon. Potlogarul plîngea și se scâlămbăia în toate felurile, spunînd că atunci cînd un biet curier, însărcinat cu treburi de seamă pentru nația sa, duce lipsă de bani, un om ca mine este dator să-l ajute. Îmi spuse apoi că ducea lucruri de mare preț, aparținînd lui *messer* Filippo Strozzi. După asta îmi șopti la ureche că avea asupra lui o pungă de piele, în care se afla un pahar de argint plin cu pietre prețioase, în valoare de multe mii de ducăți, precum și scrisori de cea mai mare însemnătate, trimise de *messer* Filippo Strozzi. Îi cerui să mă lase să-i ascund pietrele prețioase în veșminte, unde ar fi fost în mai multă siguranță decît în acel pahar, pe care îi spusei să mi-l dea mie, oferindu-mi pe el douăzeci și cinci de scuzi, deși nu putea să facă mai mult de zece. La auzul acestor cuvinte, curierul spuse că, neavînd încotro, o să vină cu mine, întrucît a da paharul însemna să se acopere de rușine. Ne înțelesăm deci astfel, și plecînd în zori ajunserăm la marginea unui lac așezat între Wallenstadt și Wesen, lung de cinci-sprezece mile, pe care trebuia să le străbați dacă voiai să ajungi la Wesen. La vederea bărcilor de pe acest lac mă cuprinse groaza, căci erau de brad, nu prea mari, subțiri, rău încheiate și nici măcar smolite. Și dacă nu vedeam patru gentilomi germani urcîndu-se împreună cu cei patru cai ai lor într-una, la fel cu toate celelalte, nu mă urcam în vecii vecilor într-o mea, ci mai degrabă făceam cale-ntoarsă. Văzînd însă toate drăciile pe care le făceau aceștia, mă gîndii că poate în apele germane nu te îneci așa ușor ca în ale noastre, din Italia. Cu toate astea, cei doi tineri care erau cu mine îmi spuseră: Benvenuto, e primejdios să te urci aici cu patru cai. Nu vedeți oare, fricoșilor, îi repezii eu, că cei patru gentilomi sau urcat înaintea noastră și se duc rîzînd? Dacă apa ar fi vin, aş spune că se duc veseli la înec; cum totuși nu e decît apă, știu bine că n-au chef să se înece, așa cum n-avem

nici noi. Lacul era lung de cincisprezece mile, și larg cam de trei; pe un mal se ridica un munte uriaș și prăpăstios; celălalt mal era șes și acoperit cu ierburi. După ce plutirăm cam patru mile, începu furtuna, așa că vîslașii ne rugară să-i ajutăm la vîslit, și așa făcurăm o bucată de vreme. Între timp, le spusei și le făcui semn să ne dea jos la malul cel mai apropiat. Îmi răspunseră însă că asta nu era cu putință, întrucît apa, fiind prea mică, nu putea ține barca deasupra; ne mai spuseră că barca se putea izbi de niște stînci care se aflau în partea aceea și, făcîndu-se praf, ne-ar îneca pe toți; în schimb, ne cerură să-i ajutăm la vîslit. Luntrașii se chemau unii pe alții, cerîndu-și ajutor. Văzîndu-i cît erau de îngroziți, legai hățul de gîtul calului meu — era un cal cuminte — și-l prinsei de căpăstru cu mîna stîngă. Inteligent ca toți caii, murgul meu părea să-și dea seama că, de vreme ce-l întorc cu capul spre iarbă verde, voiam să mă tîrască și pe mine într-acolo, înot. Între timp însă, se năpusti un val uriaș, care mătură barca. Îndurare! Scapă-mă, tată! urla Ascanio, încercînd să mi se cațare în spinare. Punînd însă mîna pe un mic pumnal, le spusei celor doi băieți să facă la fel cu mine, căci caii le vor salva viața și că eu însumi nădăjduiam să scap la fel; lui Ascanio îi mai spusei că dacă mi se mai aruncă în spinare îl ucid! Și așa, trecînd prin primejdii de moarte, înaintarăm cîteva mile.

XCVI. Cînd ajunserăm la mijlocul lacului, dădurăm de o mică plajă, pe care ne puteam odihni și unde-i văzurăm coborîți pe cei patru gentilomi germani. Barcagiul nostru nu voia însă nici în ruptul capului să ne lase să coborîm. Atunci, le șoptii celor doi tineri: A venit vremea să le arătăm ăstora cu cine au de-a face; puneți mîna pe spadă și să-i silim să ne tragă la uscat. Cu greu le-am venit însă de hac, căci se împotriveau din răputeri. Ajunși pe uscat, trebui să urcăm cam două mile pe un munte, cățărîndu-ne mai greu ca pe o scară, mai ales eu, care aveam pe mine o cămașă de zale, eram încălțat cu cizme groase și țineam în mînă o flintă; totodată, eram biciuiți fără cruțare de o ploaie ce semăna cu un adevărat potop. În același timp, în vreme ce dia-volii de gentilomi germani făceau minuni cu căișorii lor duși de căpăstru, caii noștri, nepotriviți pentru treaba

asta, ne scoteau peri albi pînă săi facem să urce muntele. Cel al lui Ascanio — o mîndrețe de cal, de rasă maghiară — mergea în fața curierului Busbacca, căruia Ascanio îi dăduse săi ducă lancea; după ce urcarăm o bună bucată de drum, calul făcu un pas greșit și, pierzînduși echilibrul, se împletici în așa hal, încît lancea, pe care ticălosul de curier n-*a* fost în stare s-o dea la o parte, îi străpunse gîtul. Celălalt băiat voi să-l ajute; calul său — acesta era de neam arăbesc — alunecă spre lac, dar se opri într-un tufiș destul de mic. Deși pe acest cal se afla o pereche de desagi, în care îmi vîrîsem toți banii și toate lucrurile de valoare, îi spusei băiatului săși salveze viața și să lase calul să se ducă naibii! Prăpastia avea o adîncime de peste o milă și dădea drept în lac. Tocmai acolo, jos, se opriseră însă luntrașii noștri, așa că, prăbușindu-se, calul ar fi căzut chiar peste ei. Aflîndu-mă în fruntea convoiului și uitîndu-mă la calul care se prăbușea, mi se păru că s-*a* terminat cu el și le spusei celor doi tineri: Naveți nici o grijă! Noi să fim sănătoși, și Domnul fie lăudat pentru toate cîte ni le trimite; îmi pare rău numai de bietul Busbacca, deoarece și-*a* legat paharul cu giuvaericele, în valoare de cîteva mii de ducăți, de oblîncul șei acestui cal, socotindu-l a fi cel mai sigur; în ce mă privește, n-am decît cîteva biete sute de scuzi, așa că nu-i mare pagubă! Mila Domnului fie cu mine! Ba mie, grăi Busbacca, nu de banii mei îmi pasă, ci de-ai tăi! De ce săși pese atîta de ai mei, care s puțin, îl întrebai eu, și să nuși pese de-ai tăi, care s mulți? Am săși mărturisesc totul, în frica lui Dumnezeu, vorbi mai departe Busbacca; în asemenea împrejurări se cuvine să spui adevărul: știu că banii dumitale sînt cu adevărat bani, în vreme ce paharul meu, în care spuneam că s-ar fi aflînd nu știu cîte giuvaeruri, nu-i plin decît cu icre. Auzind toate astea, nu mă putui opri să izbucnesc în rîs; cei doi tineri rîseră și ei, iar el începu să plîngă. Tocmai cînd ne luasem nădejdea de la el, calul care se prăbușise izbuti să se salveze. Rîzînd, prinserăm iarăși puteri și urcarăm mai departe. Cei patru gentilomi germani, care ajunseseră înaintea noastră în vîrfurile aceluia munte prăpăstios, trimiseră după noi cîteva inși, cu ajutorul cărora izbutirăm să ajungem la un adăpost foarte sălbatic, unde ni se făcu o primire cum nu se poate mai bună, și, cum eram uzi pînă la piele,

sfirșiți de oboseală și morți de foame, ne zvîntarăm hainele, ne odihnirăm și ne potolirăm foamea, iar calul rănit fu oblojit cu niște ierburi, pe care învățarăm și noi a le cunoaște și de care erau pline tufișurile; ni se spuse că, ținînduși rana acoperită tot timpul cu acele ierburi, calul nu numai că o să se vindece, dar ne va și sluji ca și cînd n-ar fi pățit nimic. Odihniți și cu puterile înprospătate, le mulțumirăm gentilomilor și plecărăm mai departe, slăvindul pe Dumnezeu că ne scăpase dintr-o primejdie ca asta.

XCVII. Ne odihnirăm peste noapte într-un oraș aflat dincolo de Wesen, ascultînd pînă dimineată cîntecul destul de plăcut al unui paznic; deoarece casele orașului erau clădite numai din lemn de brad, paznicul amintea mereu să se aibă grijă de focuri. După spaima din timpul zilei, ori de cîte ori se auzea cîntecul paznicului Busbacca țipa în somn: Dumnezeule, mă înec! De vină era și spaima pe care o trăsesse în ajun, dar la aceasta se adăuga faptul că seara — vrînd să-i întrecă la băutură pe toți germanii aflați de față — se făcuse criță; cînd striga: Mă arde, cînd: Mă înec, iar uneori i se părea că este chinuit în iad și că poartă agățat de gît paharul cu icre. Noaptea era atît de plăcută, încît toate necazurile făcuseră loc rîsetelor. Ne-am sculat dis-de-dimineată, apoi ne-am dus să mîncăm într-un loc foarte plăcut, numit Lachen, unde am fost primiți împărătește; de aici, ne-am alăturat unor călăuze care se înapoiau la Zürich. Dar fiindcă nu exista alt drum, călăuza din frunte mergea pe un dig care mărginea un lac; digul fiind însă și el acoperit de apă, dobitocul de călăuz alu necă, prăbușindu-se cu cal cu tot. Cum mă aflam chiar în spatele lui, îmi oprii calul și așteptai să-l văd pe dobitoc ieșind din apă; dar, ca și cum nu se întîmplase nimic, acesta începu să cînte din nou și mi făcu semn să-mi văd de drum. Îmi făcui vînt pe dreapta și rupsei niște gar duri vii; ajungînduși din urmă pe Busbacca și pe cei doi lucrători ai mei, începui să le arăt și lor drumul. Țipînd, călăuza îmi spuse în germană că, dacă mă văd, localnicii au să mă ucidă. Am mers tot înainte și am scăpat și de această primejdie. Am ajuns astfel la Zürich — oraș minunat și curat, ca un giuvaer. Am rămas aici o zi întreagă de ne-am odihnit, iar dimineată, în zorii zilei,

am plecat, și am ajuns într-un alt oraș frumos, numit Solothurn; rîzînd și cîntînd într-una, am trecut — rînd pe rînd — prin Lausanne, Geneva și Lyon, unde m-am odihnit patru zile, am petrecut cu cîțiva prieteni și am primit înapoi banii cheltuiți pentru Busbacca; după aceste patru zile, am luat drumul spre Paris. A fost o călătorie plăcută, numai că, ajungînd la Lapalisse, o șleahtă de mercenari au vrut să ne omoare, și ne-a trebuit destulă iscusință ca să scăpăm de ei. Apoi, pînă la Paris, am mers fără să mai avem nici cel mai mic neaz și am ajuns acolo teferi, tot în rîsete și-n cîntece.

XCVIII. La Paris, după ce m-am odihnit cîtăva vreme, am pornit să-l caut pe pictorul Il Rosso, care se afla în slujba regelui. Îl socoteam cel mai bun prieten al meu, căci la Roma îi făcusem tot binele pe care un om îl poate face unui alt om; și fiindcă nu-i nevoie de prea multă vorbărie ca să arăt ce-am făcut pentru el, voi spune totul fără înconjur, de unde se va putea vedea cît de josnică este nerecunoștința. În timpul șederii sale la Roma, Il Rosso, împins de limba sa veninoasă, bîrfise atît de mult operele lui Raffaello da Urbino, încît elevii acestuia voiau să-l omoare cu orice chip; l-am scăpat, veghind asupra lui zi și noapte, cu prețul unor oboseli de nespus. Fiindcă îl bîrfise și pe maestrul Antonio da San Gallo¹, strălucitul arhitect, acesta a făcut să i se retragă o lucrare pentru care el însuși mijlocise pe lîngă *messer* Agnolo da Cesi ca să i-o dea; după asta, arhitectul s-a ținut atît de capul lui, încît l-a adus la sapă de lemn, lăsîndu-l muritor de foame, și atunci, ca să-și poată duce zilele, i-am împrumutat multe zeci de scuzi. Întrucît nu-mi înapoiase încă banii și îl știam că se află în slujba regelui, m-am dus, așa cum am mai spus, să-l caut, dar nu atît fiindcă așteptam să-mi înapoieze banii, ci fiindcă nădăjduiam să mă ajute, punînd o vorbă bună, să intru în slujba aceluia mare rege. Însă, îndată ce mă văzu, își pierdu cumpătul și-mi spuse: Ai cheltuit prea mult, Benvenuto, cu o călătorie atît de lungă, mai ales acum, cînd lumea se gîndește la război, și nu la fleacurile noastre. Îi răspunsei însă că-mi adusesem

¹ Antonio di Antonio di Bartolomeo Cordiani, poreclit Sangallo (1483—1546), este florentin și a lucrat împreună cu Bramante la construcția catedralei Sfîntul Petru.

destui bani ca să mă pot înapoia la Roma, tot așa precum venisem la Paris, și mai spusei că nu asta era răsplata ce mi se cuvenea pentru tot ceea ce făcusem pentru el și că începeam să dau crezare tuturor celor spuse despre el de maestrul Antonio da San Gallo. Dându-și seama de nemernicia lui, o întoarse, prefăcându-se că ar fi glumit. Când îi mai arătai și o scrisoare de schimb în valoare de cinci sute de scuzi, pe numele lui Ricciardo del Bene, nemernicul fu cuprins de rușine și voi să mă oprească cu sila. Îl luai însă peste picior și-l părăsii, plecând împreună cu Sguazzella¹, un alt pictor florentin, care se afla de față. Acesta mă primi în casa lui și, pentru o plată oarecare, rămăsei în gazdă la el împreună cu cei trei cai și cu cei doi slujitori. S-a purtat cu mine foarte bine, iar eu l-am plătit și mai bine. După asta, am căutat să-i vorbesc regelui, căruia iam fost prezentat de către vistiernicul său, un oarecare *messer* Giuliano Buonaccorsi. Am așteptat cam mult acest prilej, fără să am habar că Il Rosso se făcea luntre și punte să mă împiedice a-i vorbi regelui. Cum prinse de veste, *messer* Giuliano mă duse fără zăbavă la Fontainebleau² și mă prezentă regelui, care îmi făcu cinstea să-mi acorde o audiență de o oră întreagă. Deoarece tocmai era gata să plece spre Lyon, regele îi spuse lui *messer* Giuliano să mă ia și pe mine, urmînd ca pe drum să vorbim despre cîteva lucrări frumoase pe care majestatea sa avea de gînd să le înceapă. Urmăi așadar cortegiul regal, și pe drum legai prietenie strînsă cu viitorul cardinal de Ferrara³ (pe vremea aceea nu primise încă pălăria de cardinal). Seară de seară, în cursul unor convorbiri îndelungate, acesta îmi spunea să rămîn într-una din mănăstirile sale din Lyon, unde voi avea tot ce-mi trebuie, pînă cînd regele — care se îndrepta spre Grenoble — se va înapoia din război. O dată ajunși la Lyon, mă îmbolnăvii, și cum Ascanio, lucrătorul meu, avea și el friguri, începui să mă cam satur atît de francezi, cît și de curtea lor:

¹ Elev al lui Andrea del Sarto, pe care l-a urmat în Franța, pentru a lucra la curtea regelui Francisc I.

² Localitate în Franța, în apropiere de Paris; aici se află celebrul castel clădit de Francisc I și decorat de pictorii Il Rosso și Primaticcio.

³ *Ippolito d'Este* (1509—1572), fiul lui Alfonso, ducele Ferrarei, și al Lucreției Borgia. A fost numit cardinal în 1539. Este cunoscut ca un mare protector al artelor.

ardeam de dorința de a mă înapoia la Roma. Văzîndu-mă hotărît să mă întorc la Roma, cardinalul îmi dădu bani ca să-i lucrez acolo un lighean și o cană de argint. Ne îndreptarăm, așadar, spre Roma, călări pe cai de prima mînă; în timp ce străbăteam munții Simplon, ne întovărășirăm cu cîțiva francezi, și împreună cu ei meraserăm o bucată de vreme — Ascanio cu frigurile sale, iar eu cu o ușoară febră, care părea să nu-mi mai dea pace; după toate astea, îmi mai stricasem atît de rău stomacul, încît vreme de patru luni nu cred să fi mîncat o pîine pe săptămînă: iată de ce ardeam de nerăbdare să ajung în Italia, dornic ca deo fi să mor, să mor acolo, și nu în Franța.

XCIX. O dată trecuți de munții Simplon, am dat de un rîu foarte larg și destul de adînc¹, care curge pe aproape de localitatea Indevetro. Peste acest rîu se afla un pod lung și strîmt, fără balustradă. De dimineată căzuse o pîclă deasă, și de aceea, ajungînd la pod înaintea celorlalți și băgînd de seamă cît era de primejdios, le-am poruncit tinerilor mei slujitori să descalece și să-și țină caii de căpăstru. Am trecut astfel podul fără să pățesc nimic; mergeam stînd de vorbă cu unul dintre cei doi francezi care ne întovărășeau și care era nobil; celălalt, care era notar, se afla în spate și își bătea joc atît de compatriotul său, cît și de mine, susținînd că degeaba ne chinuiam mergînd pe jos, întrucît nu aveam de ce să ne temem. Întorcîndu-mă și văzîndu-l la mijlocul podului, îl rugai să meargă încet, căci se afla într-un loc unde-l pășteau nenumărate primejdii. Neputîndu-și învinge firea lui de francez, omul îmi spuse pe limba sa că eram un fricos și că nu era nici urmă de primejdie. În timp ce rostea vorbele astea, încercă să dea pinteni calului, care din această pricină alunecă de pe pod și se prăbuși cu picioarele în sus lîngă o stîncă uriașă. Cum însă Domnul are deseori milă de cei nebuni, amîndouă dobitoacele nimeriră într-o bulboană, unde se scufundară. De cum văzui ce s-a petrecut, alergai fără zăbavă și, după multă trudă, izbutii să sar pe stîncă; ținîndu-mă de ea, îl prinsei pe francez de un colț al hainei, trăgîndu-l astfel din apa care-l acoperise; înghiți-se la apă pînă

nu mai putuse, și nu-i mai lipsise mult să se înece, așa că, văzîndu-l în afară de primejdie, îmi arătai bucuria de a-i fi scăpat viața. Îmi răspunse însă — în franțuzește — că nu făcusem nici o ispravă și că prețioase erau documentele sale, care făceau multe zeci de scuzi; se părea chiar că omul îmi spunea toate astea mînios și bufnind. Mă întorsei atunci către călăuzele noastre și le cerui să-l ajute pe acest dobitoc, în schimbul unei plăți pe care le-o făgăduii. Una dintre călăuze se apucă de treabă cu tragere de inimă, și după multă trudă izbuti să-i strîngă documentele, din care nu se pierdu nici unul; cealaltă călăuză nu voi, însă, să miște nici un deget ca să-l ajute. Cînd am ajuns în localitatea de care am vorbit mai sus, după ce am mîncat, i-am dat ceva bani călăuzei care ajutase la scoaterea notarului din apă; i-am plătit acești bani dintr-o sumă pe care o pusesem cu toții în devălmășie și din care eu singur eram îndreptățit să fac plăți; notarul îmi spuse atunci că dacă vream să fac pe filotimul năveam decît s-o fac pe buzunarul meu, căci, în ceea ce-l privea, nu înțelegea să plătească altceva decît suma hotărîtă pentru slujba de călăuză. Tocmai îi ziceam și eu ce-mi venea pe limbă, cînd iată că mi se înfățișează și cealaltă călăuză, care nu făcuse nimic, cerîndu-mi să-i plătesc la fel. Dar pentru că spusei: Și asta merită răsplată, căci și-a dus crucea! călăuza mă amenință c-o să-mi dea o cruce de-o să mă podidească plînsul. Îi răspunsei că la crucea aia o să aprind și eu o făclie, cu ajutorul căreia trag nădejde să plîngă el cel dintîi. Și fiindcă ne găseam la hotarul dintre Veneția și Germania, pușlamaua o porni printre localnici și se înapoie în fruntea unei cete întregi, ținînd în mînă un țăruș cît toate zilele. Călare pe minunatul meu cal, mă pregătii să trag cu archebuza și, întorcîndu-mă către tovarășii mei de drum, rostii: Îl dau gata chiar de la prima lovitură! Faceți-vă și voi datoria, căciăștia sînt tîlhari de drumul mare, care s-au legat de o nimica toată numai ca să ne ucidă. Hangiul la care luasem masa îl chemă pe unul dintre capii cetei dușmane — era un om bătrîn — și-l rugă să caute a împăca lucrurile, spunîndu-i: E un flăcău tare viteaz, și chiar de-ar fi să-l tăiați în bucăți, tot v-ar ucide o mulțime de-a-i voștri. Unde mai pui că s-ar putea întîmpla să vă și scape, bineînțeles după ce va fi dat iama prin voi. Lucrurile se potoliră, iar bătrînul

îmi spuse: Mergi liniștit; să știi însă că praful se alegea de pielea ta, chiar dacă aveai o sută de inși ca ajutor. Cum eu însumi mă credeam mort de-a binelea, înțelesei că spunea adevărul și, fără a mai lua în seamă cuvintele de ocară, îi răspunsei: Aș fi făcut tot ce îmi stătea în putință ca să arăt că sînt ființă vie și om. Pornirăm apoi din nou la drum, iar seara — la cel dintîi han — făcui socoteala și mă despărții de dobitocul de francez, rămînd nînd prieten numai cu celălalt, care era gentilom. Apoi, numai cu cei trei cai ai mei, mă îndreptai spre Ferrara. De cum sosii, mă dusei la curtea ducelui, ca să mă închin în fața excelenței sale și — astfel — să pot pleca chiar a doua zi de dimineată către Santa Maria da Loreto¹. Așteptai pînă într-un tîrziu, cînd se ivi și ducele; îi sărutai mîna, iar el, bucurîndu-se mult că mă vede, mă pofti la masă. Preastrălucite *signore*, zisei eu glumind, sînt mai bine de patru luni de cînd mănînc atît de puțin, încît nici nu șar crede că se poate trăi astfel; și fiindcă nu pot mîncă bucatele regești de pe masa voastră, voi rămîne să stăm de vorbă, în timp ce excelența voastră se va ospăta; vom avea deci amîndoi aceeași plăcere ca și cînd am mîncă împreună. Ne luarăm cu vorba pînă la ora cinci, cînd ne despărțirăm; la han, găsii pregătită o masă minunată, căci ducele îmi trimisese mîncare și vin bun din belșug; și fiindcă depășisem cu mai bine de două ceasuri ora mea obișnuită de masă, pentru prima oară după mai bine de patru luni mîncai cu o poftă strașnică.

C. Dimineata am plecat spre Santa Maria da Loreto, iar de acolo, după ce m'am închinat, am plecat spre Roma², unde l'am găsit din nou pe credinciosul meu Felice, căruia i'am lăsat prăvălia, cu toate sculele și mobilierul, iar eu mi'am deschis alta, mult mai mare și mai încăpătoare, alături de parfumeria lui Sughenello. Socotind că marele rege Francisc nuși va mai aminti de mine, am primit o sumedenie de lucrări de la diferiți nobili; între timp căutam să lucrez la cana și la ligheanul comandate de cardinalul de Ferrara. Aveam mulți lucrători și numeroase lucrări de preț în aur și argint. Mă înțelesesem cu lucrătorul meu perugin ca el însuși

¹ Cunoscut loc de pelerinaj în Italia.

să însemne toți banii pe care îi cheltuisem cu veșmintele și alte nevoi ale sale; împreună cu cei cheltuiți pentru călătorie, acești bani se ridicau cam la șaptezeci de scuzi, din care a rămas să-mi înapoieze cîte trei scuzi lunar, din cei opt și ceva pe care îi cîștiga pe lîngă mine. După două luni, pușlamaua a șters-o din prăvălia mea și m-a lăsat încurcat cu o groază de lucrări, spunînd totodată că nu mai voia să-mi dea nici un ban. Am fost sfătuit să-mi caut dreptatea pe calea justiției; eu, însă, ardeam de dorința de a-i tăia un braț, și fără îndoială că așa și făceam dacă prietenii mei nu mi-ar fi spus să-mi vād de treabă, căci se putea foarte bine să-mi pierd și banii, iar pe deasupra să fiu nevoit să părăsesc din nou Roma. Bătaia, îmi spuseră ei, te poate duce oriunde, în vreme ce cu înscrisul pe care îl ai de la el poți cere să fie arestat. Le urma sfatul și mă ținui cu îndîrjire de treaba asta, depunînd plîngere în fața magistratului; după cîteva luni cîștigai procesul, și pe acest temei îl băgai în închisoare. Prăvălia îmi era plină de lucrări de mare preț și, între altele, de giuvaerele în aur și nestemate ale soției lui *signor* Gierolimo Orsino ¹, tatăl lui *signor* Paolo, astăzi ginerele ducelui nostru, Cosimo. Aceste lucrări se apropiu de sfîrșit, dar îmi soseau altele, din ce în ce mai prețioase. Aveam opt lucrători, și cu ei împreună trădeam zi și noapte, atît pentru cînte, cît și pentru cîștig.

CI. În timp ce-mi vedeam de treburi cu atîta neobosită rîvnă, primii din partea cardinalului de Ferrara o scrisoare, trimisă prin diligență, care glăsuia după cum urmează:

Iubitul nostru prieten Benvenuto,
Zilele trecute, acest mare rege al creștinătății și-a amintit de tine, spunînd că ar vrea să te aibă în slujba sa. Auzind acestea, am răspuns că mi-ai făgăduit să vii în slujba majestății sale oricînd am să-ți trimit vorbă. La cuvintele mele, majestatea sa a grăit: Doresc să i se trimită cele de trebuință, spre a putea veni așa cum merită un om de seama lui! Apoi, i-a poruncit amiralului său să se îngrijească a mi se plăti din vistierie o mie de scuzi de aur. Se afla de față la această

¹ *Girolamo Orsini*, căsătorit cu *Francesca Sforza*. Fiul lor, *Paolo Giordano*, devenit duce de *Bracciano* în 1560, s-a căsătorit cu *Isabella*, fiica lui *Cosimo I de' Medici*.

convorbire cardinalul de'Gaddi, care a ieșit înaintea majestații sale, spunând că nu mai este nevoie ca majestatea sa să dea o asemenea poruncă, întrucât el și-ar fi trimis bani destui, iar tu te și afli pe drum. Acum, dacă adevărul este cumva altul decât cel arătat de cardinalul de'Gaddi, așa cum de altfel bănuiesc eu, răspunde-mi de îndată ce primești această scrisoare, ca să deschid din nou vorba și să-ți trimit banii făgăduiți de acest rege mărinimos.

Să ia acum aminte întreaga omenire câtă putere are asupra noastră steaua cea rea a unui destin nenorocit! Nu schimbasesm în viața mea mai mult de două vorbe cu acest prostănac de cardinales de'Gaddi, care nu săvârșise obrăznicia asta cu nici un gând rău, ci numai din zăpăceală și nerozie, fandosindu-se, pentru a arăta că, asemenea cardinalului de Ferrara, pune și el la inimă treburile oamenilor virtuoși, pe care regele dorea să-i aibă în preajmă. La fel de neghiob s-a dovedit și după aceea, neaducându-mi nimic la cunoștință, deși, spre a nu-l da de rușine pe un zăpăcit de maimuțoi, care pe deasupra îmi mai era și compatriot, aș fi găsit mijlocul de a îndrepta această prostie. Primind scrisoarea prearespectatului cardinal de Ferrara, am răspuns fără zăbavă că nu știam nimic despre cardinalul de'Gaddi și, chiar dacă-mi trimitea vreo vorbă de plecare, nu mă mișcam din Italia fără știrea preaveneratei sale înălțimi, mai ales acum, când mă rețin la Roma treburi mult mai numeroase ca înainte; dar, la un singur cuvânt al majestații sale preacreștine, pe care înălțimea sa mi-l va aduce la cunoștință, voi porni fără preget, lăsând deoparte orice alte treburi. Apucasem să trimit scrisoarea, când ticălosul de perugin pe care îl avusesem ca ajutor puse la cale o blestemăție care-i izbuti pe deplin, datorită lăcomiei papii Pagolo da Farnese și mai ales celei a bastardului său, *signor* Pierluigi, cunoscut pe atunci ca duce de Castro¹. Lucrătorul meu îi dădu a înțelege unuia dintre secretarii lui *signor* Pierluigi că îmi cunoștea toate treburile, întrucât lucrase mai mulți ani împreună cu mine; îi spuse că-l putea încredința pe *signor* Pierluigi că aveam o avere de peste optzeci de mii de ducăți, din care cea mai mare parte giuvaere,

¹ Pier Luigi Farnese, pe care tatăl său, papa Paul al III-lea, l-a făcut duce de Castro în 1537.

iar aceste giuvaere erau ale bisercii, furate de mine din castelul Sant'Agnolo, în timpul asediului Romei; totodată îndemna să fiu arestat repede și în ascuns. Într-o dimineață oarecare, înainte de a se lumina de ziuă, după ce lucrasem mai bine de trei ore la podoabele soției lui Girolimo Orsini — despre care am mai vorbit — și în timp ce se mătura în prăvălie, mi-am pus mantaua pe umeri pentru a face o mică plimbare. Am luat-o pe strada Iulia, dar, ajuns în colțul dinspre Chiavica, am fost întâmpinat de polițaiul Crespino; era însoțit de toți zbirii săi și mi-a spus: Ești prizonierul papii. I-am răspuns: Mă iei drept altul, Crespino! Nu, grăi el, tu ești Benvenuto cel atât de iscusit și te cunosc prea bine, dar trebuie să te conduc la castelul Sant'Agnolo, unde sînt duși numai nobilii și oamenii înzestrați ca tine. Fiindcă patru dintre ajutoarele lui săriseră pe mine și voiau să-mi smulgă spada de la șold și niște inele din deget, Crespino le spuse: Să nu-l atingă nimeni; n-aveți altă îndatorire decît aceea de a-l împiedica să fugă. Apoi, veni alături de mine, mă luă cu binișorul și-mi ceru să-i dau spada. În timp ce i-o înmînam, băgai de seamă că tocmai în locul acela îl ucisesem pe Pompeo. De acolo m-au dus la castel și m-au zăvorât într-una din odăile de sus ale turnului. La vîrsta de treizeci și șapte de ani făceam pentru întâia oară cunoștință cu temnița.

CII. Gîndindu-se la marea sumă de bani de care eram învinuit, *signor* Pierluigi, feciorul papii, l-a rugat pe tatăl său ca din această sumă să-i dăruiască și lui o parte. Papa i-a făcut bucuros această danie, spunîndu-i chiar și c-o să-l ajute să pună mîna pe bani, și de aceea, după opt zile de temniță, ca să se termine povestea, am fost trimis la cercetări. În acest scop, am fost chemat într-una din sălile castelului papal; anchetatorii erau: guvernatorul Romei, *messer* Benedetto Conversini, de fel din Pistoia, care mai tîrziu a ajuns episcop de Iesi; al doilea era inchișitorul, pe care nu-mi mai amintesc cum îl chema, iar al treilea era judecătorul de instrucție, *messer* Benedetto de Cagli. Toți trei porniră să mă cerceteze, luîndu-mă la început cu duhul blîndeții, iar mai apoi cu vorbe foarte aspre, care băgau groaza în om și care se datorau faptului că le spusese: Domnii mei! Iată că a trecut mai bine de o jumătate de oră de cînd mă 198

întrebați cîte_n lună și_n stele, și pe bună dreptate se poate zice că vorbiți anapoda sau că pălăvrăgiți. Vă rog deci să_mî arătați ce anume doriți de la mine; v_aș mai ruga să_mî spuneți lucruri care să aibă un temei oarecare, și nu basme sau palavre. La aceste cuvinte, guvernatorul — cel de fel din Pistoia —, nemaiputîndu_și stă_pîni firea sa năvalnică, îmi zise: vorbești cu mult sînge rece, ba chiar cu multă îngîmfare. Dar n_ai nici o grijă: o să fac eu să _ți se risipească toată îngîmfarea și să devii mai blînd ca un cățel la aflarea capetelor de acuzare pe care mă vei auzi înșirîndu_le și care nu vor fi nici basme, nici palavre, așa cum pretinzi tu, ci vor avea atîta temei încît vei fi nevoit să le recunoști ca adevărate. Apoi, îi dădu drumul: Știm sigur că te găseai la Roma atunci cînd acest nenorocit oraș a fost prădat; te aflai în acea vreme aici, în castelul Sant'Agnolo, și ai fost folosit ca tunar; dat fiind însă că meseria ta este aceea de gravor și giuvaergiu și fiindcă aici nu se afla nimeni cu această meserie, papa Clemente, care te cunoștea dinainte, te_a chemat în ascuns și te_a pus să_i scoți toate nestematele din tiare, mitre și inele, iar apoi — avînd încredere în tine — _ți_a cerut să le coși în căptușeala veșmintelor; fără știrea sanctității_sale, _ți_ai oprit atunci nestematele în valoare de optzeci de mii de scuzi. Aceasta a mărturisit_o un lucrător de_alt tău, căruia i_ai spus_o chiar tu, în chip de laudă. Fără a te sili în vreun fel, îți spunem că trebuie să găsești fie nestematele, fie valoarea lor, și că de_abia după aia vei putea pleca slobod de aici.

CIII. Auzind vorbele astea, nu m_am putut împiedica a izbucni în hohote de rîs; apoi, după ce am rîs cît am rîs, am spus: Mulțumesc lui Dumnezeu din tot sufletul că m_a învrednicit ca la cea dintîi intrare a mea în tem_niță să nu fiu închis pentru cine știe ce viciu, așa cum se întîmplă de cele mai multe ori cu tinerii. Chiar dacă cele ce spuneți ar fi adevărate, încă n_ar exista pentru mine primejdia vreunei pedepse corporale (întrucît în acele vremuri legile își pierduseră orice putere); m_aș putea apăra, deci, spunînd că am păstrat această comoară pentru sfînta biserică apostolică, așteptînd să o predau fie unui papă cumsecade, fie aceluia care cu drept mîsar cere_o și care — dacă lucrurile ar fi adevărate — ați fi astăzi domniile_voastre. La aceste cuvinte,

turbatul de guvernator, fără a mă lăsa să termin ce aveam de spus, sări cu gura, mînios: Fă ce vrei, Benvenuto! Noi ne mulțumim să găsim ceea ce căutăm, și de n-ai cumva poftă să te luăm și altfel, nu numai cu vorba, descurcă lucrurile cît mai repede. Văzîndu-i că vor să se scoale și să plece, grăii: Cercetarea mea nu s-a terminat, domnilor! Isprăviți mai întîi, și apoi mergeți unde vreți! Destul de mînioși, se așezară la loc, dar stînd numai pe jumătate scaun și prefăcîndu-se că nici nu le păsa de ceea ce vream să spun, de parcă aflaseră dinainte tot ce doreau să cunoască. Din această pricină, începui și eu după cum urmează: Să știți, domnilor, că trăiesc în Roma de aproape douăzeci de ani, iar închis n-am fost niciodată, nici aici, și nici în altă parte. La aceste cuvinte, zbirul de guvernator îmi zise: Ai ucis totuși oameni! Nu eu, ci dumneavoastră o spuneți, continuai eu; dacă v-ați trezi că un oarecare vine să vă omoare, așa preot cum sînteți, și tot v-ați apăra, iar dacă lați ucide, sfintele canoane v-ar ierta omorul; lăsați-mă, deci, să spun ce am pe cuget, căci vreau să-i repetați totul papii, ca să mă poată judeca după dreptate. Vă spun încă o dată că sînt aproape douăzeci de ani de cînd locuiesc în această minunată Romă și aici am cîștigat izbîndi de seamă în meseria mea. Știu că asta este reședința lui Cristos și fără îndoială că m-oi fi amăgit și eu cu gîndul că dacă vreo dată viața îmi va fi primejduită de vreun principe vremelnic o să apelez la Sfîntul Scaun și la Vicarul lui Cristos, pentru apărarea dreptului meu. Vai mie! Încotro să mă îndrept acum? Care principe m-ar putea apăra de o crimă atît de mișească? Nu erăți oare datori ca, înainte de a mă aresta, să aflați ce anume am făcut cu acești optzeci de mii de ducați? Ba mai mult: nu erăți oare datori să cercetați lista acelor giuvaere, pe care Camera apostolică le are înscrise, fără să-i fi scăpat nimic, de cinci sute de ani încoace? Și apoi, dacă ați fi găsit vreo lipsă, trebuia ca o dată cu mine să-mi ridicați și toate registrele. Vă înștiințez că registrele, în care sînt înscrise toate nestematele, atît ale papii, cît și ale bisericii, există pînă la cel din urmă și nu veți afla nimic care să-i fi aparținut papii Clemente și care să nu fie înscris acolo, cu grijă. Iar dacă totuși lipsește ceva, aceasta nu s-ar putea lămuri decît în felul următor: cînd bietul papa Clemente a dorit să se împace cu acei tîlhari de oameni

ai împăratului, care jefuiseră Roma și batjocoriseră biserica, a venit să pună la cale această împăcare, dacă mi aduc bine aminte, un anume Cesare Iscatinaro ¹; ajuns gînd aproape de încheierea unei înțelegeri cu acel nemernic, papa a lăsat să-i cadă din deget un diamant în valoare de aproape patru mii de scuzi, și fiindcă numitul Iscatinaro s-a aplecat să-l ridice, papa i-a spus să-l păstreze, ca semn al dragostei sale. Eram de față cînd s-au petrecut toate astea, și dacă diamantul cu pricina ar fi cumva lipsă, iată că vă spun unde s-a dus, deși mă bate gîndul că-l veți găsi cu siguranță înscris și pe el. În ceea ce vă privește, ați putea să vă rușinați de a fi chinuit un om ca mine, care a săvîrșit atîtea lucrări vrednice de cinste pentru acest scaun apostolic. Să știți că dacă nu eram eu în dimineața cînd au intrat în Borgo ², trupele imperiale ar fi pătruns fără nici o opreliște în castel; fără să fi primit cea mai mică răsplată, am sărit cu toată dîrzenia la tunurile pe care tunarii și ajutoarele lor le și părăsiseră, însuflețindu-l și pe un tovarăș al meu, sculptorul Raffaello da Montelupo, care sta singur într-un colț, părăsit de toți, cu spaima în suflet și fără să miște măcar un deget. L-am trezit din amorțire și am ucis amîndoi atîția dușmani, încît soldații și-au recăpătat curajul. Eu sînt acela care am tras cu arcebuza în Sca-tinaro cînd l-am văzut vorbindu-i papii Clemente fără pic de sficiune și cu un grosolan dispreț, ca un luteran și necredincios ce era. Papa Clemente a pus să-l caute pe făptaș în tot castelul, ca să-l spînzure. Tot eu sînt acela care l-a rănit la cap, cu o lovitură de arcebuză, pe principele d'Oranges, aici, sub tranșeele castelului. În afară de asta, i-am făcut sfintei biserici atîtea și atîtea podoabe de aur, argint și nestemate, atîtea medalii și monede — toate frumoase și prețuite. Asta e deci neobrăzată răs-plată popească ce i se dă unui om care v-a slujit și v-a iubit cu atîta credință și atîta virtute?! Mergeți acum și-i aduceți papii la cunoștință toate cîte vi le-am spus, adăugînd că giuvaerele le are fără nici o lipsă și că, afară de răni și lovituri de bolovani, altceva n-am primit de la biserică în acest timp al asediului; mai spuneți de

¹ Cellini se referă la Giovanni Bartolommeo di Gattinara, consilier al împăratului Carol Quintul, în numele căruia a tratat cu papa Clement al VII-lea capitularea de la 6 iunie 1527.

² Cartier din Roma, situat în vecinătatea Vaticanului.

asemeni că nici nu mă așteptam la altceva decît la o mică răsplată, pe care de altfel papa Paolo mi-o și făgăduise. Astăzi m-am lămurit și cu sanctitatea sa, și cu voi, slujitorii săi. În timp ce vorbeam astfel, stăteau ascultîndu-mă înmărmuriți; după asta mă părăsiră, uitîndu-se uimiți unul în ochii altuia. Plecară hotărîți să-i repete papii toate cîte le spusese. Acesta se rușină și porunci cu foarte multă grabă să se cerceteze neapărat socoteala tuturor nestematelor. Mai tîrziu, cînd au văzut că nu lipsește nimic, m-au făcut uitat în castel, fără a-mi mai spune ceva; cît despre *signor* Pierluigi, părăindu-se și lui că a cam scrîntit-o, făcea, împreună cu ceilalți, tot ce-i stătea în putință pentru a mă ucide.

CIV. În acest scurt răstimp, regele Francisc, care aflate în chip amănunțit că papa mă ținea închis fără cea mai mică vină, îi scrisese monseniorului di Morluc¹, ambasadorul său pe lîngă papă, poruncindu-i să mă ceară acestuia, ca pe un om al majestății sale. Deși era un om foarte înzestrat și iscusit, papa se purtă în ce mă privește ca un neghiob și ca un netrebnic: îi răspunse trimisului regal că majestatea sa nu avea de ce să se îngrijească de mine, care nu eram decît un scandalagiu, gata oricînd să pun mîna pe armă; adăugă apoi că-i aduce la cunoștință majestății sale că se cuvenea să mă lase în închisoare, unde ajunsesem din pricina crimelor și a blestemățiilor săvîrșite. Regele răspunse din nou că în regatul său justiția își făcea pe deplin datoria, majestatea sa răsplătindu-i și ocrotindu-i pe cei cumsecade și pedepsiindu-i cu asprime pe cei care nuși vedeau de treabă; iar întrucît sanctitatea sa îl lăsase pe numitul Benvenuto să plece, lipsindu-se de el ca slujitor, majestatea sa, văzîndu-l sosit în regatul său, la primit bucuros în slujbă, așa că acum îl cerea ca pe unul din al său. Toate astea însemnau cea mai înaltă favoare la care putea rîvni un om ca mine; totuși, ele mi-au dăunat foarte mult și mi-au pricinuit cele mai mari neajunsuri. Cuprins de o furie cumplită și temîndu-se ca nu cumva să dau în vileag criminala ticăloșie pe care o arătase față de mine, papa nu se gîndea decît la felul în care ar putea să mă ucidă, fără a-și păta însă cinstea. Comandant al castelului

¹ *Jean de Morluc* (1508—1579), prelat și diplomat francez, fratele celebrului mareșal Blaise de Montluc (1501—1577).

Sant'Agnolo era *messer* Giorgio degli Ugolini, un florentin de-al nostru. Acest om de treabă îmi arăta cea mai mare bunăvoință, îngăduindu-mi să mă plimb liber prin castel, numai pe temeiul cuvîntului pe care îl dădusem; și fiindcă înțelegea marea nedreptate care mi se făcuse, mi-a spus că nu poate primi zălogul pe care voisem să îl dau în schimbul înlesnirii de a umbla slobod prin castel, zicînd că, deși papa se arăta atît de pornit împotriva-mi, el se încrede cu plăcere în cuvîntul dat, mai ales că toată lumea îi spusese că aș fi un om cinstit. I-am dat deci cuvîntul, iar el mi-a înlesnit să pot lucra cîte ceva. Gîndindu-mă că furia papii se va potoli datorită atît nevinovăției mele, cît și ocrotirii regelui, țineam mai departe atelierul deschis, iar Ascanio, lucrătorul meu, venea la castel de-mi aducea unele mici lucrări. Deși nu puteam lucra prea mult, căci mă vedeam ferecat de pomană, făceam totuși haz de necaz și îmi înduram de voie, de nevoie, ticăloasa mea soartă. Le găseam prietenie strînsă cu toți paznicii și cu numeroși soldați din castel. Papa venea uneori să cineze aici, și atunci gărzile erau retrase, iar porțile rămîneau deschise, ca într-un palat obișnuit; și cu toate că în timpul acesta deținuții erau închiși cu mai multă grijă, pe mine mă lăsau în pace și mă plimbam toată vremea, slobod, prin castel; nu o dată unii soldați m-au sfătuit să fug, încredințându-mă că ei, care cunoșteau nedreptatea ce mi se făcuse, s-ar preface că nu văd nimic; le-am răs-puns că îi dădusem cuvîntul meu comandantului, care era un om cumsecade și-mi arătase multă bunăvoință. Era printre ei un soldat inimos și deștept, care-mi spunea: Află, dragul meu Benvenuto, că în închisoare nu ești și nu poți fi îndatorat să-ți cinstești cuvîntul sau alte îndatoriri; fă ceea ce-ți spun: fugi de acest ticălos de papă și de bastardul de fiu-său, care n-o să se lase pînă n-o să te ucidă. Eram însă hotărît ca mai degrabă să-mi pierd viața decît să-mi calc cuvîntul dat omenosului comandant. Împărțeam toată această groaznică nenorocire cu un călugăr din familia Palavisina, predicator vestit.

CV. Închis sub învinuirea de luteranism, călugărul acesta era un tovarăș foarte de treabă în ceea ce privește treburile lumești, dar în ceea ce privește călugăria era

cel mai desăvârșit ticălos care s-a văzut vreodată, gata la orice blestemăție. Îi prețuiam însușirile frumoase, dar disprețuiam adînc urîtele sale apucături și/l certam într-una. Călugărul, însă, nu înceta să-mi aducă aminte că, de vreme ce sînt închis, nu am nici un fel de îndatorire față de comandant în privința cuvîntului dat. Îi răspundeam că avea dreptate atunci cînd vorbea călugărul din el, dar că greșea ca om, căci un om — nu un călugăr — are datoria să-și țină cuvîntul, în orice împrejurare s-ar afla, și că tocmai din pricina asta, eu, care sînt om — și nu călugăr — naveam de gînd să-mi calc — nicicînd — fie chiar cea mai neînsemnată făgăduială. Văzînd că nu mă putea rătăci pe calea unor argumente subtile și amăgitoare — înfățișate de altfel cu multă iscusință —, călugărul se gîndi să mă ispitească în alt chip; în acest scop, îmi citi după cîteva zile predicile lui fra Ierolimo Savonarola, însoțindu-le de minunate comentarii, mai frumoase chiar decît predicile; într-atîta mă vrăji cu aceste predici, încît — în afara călcării cuvîntului — eram în stare să fac orice pentru el. Cînd mă văzu întru totul subjugat de iscusința sa, călugărul urzi un alt plan și, luîndu-mă cu binișorul, începu să mă întrebe cam ce aș fi făcut dacă — întemnițat fiind — mi-ar fi venit poftă să fug și ar fi trebuit să descui ușa celulei. Țineam să-i arăt iscusitului călugăr că nici eu nu eram un terchea-berchea; mă apukai deci să-i spun că fiind în stare să deschid orice broască, oricît de meșteșugită ar fi fost ea, îmi venea cu atît mai ușor să le deschid pe cele ale închisorii, și că asta nu era pentru mine mai greu decît a bea un pahar cu apă. Ca să-mi smulgă taina, călugărul mă luă peste picior, spunîndu-mi că există oameni care fac pe grozavii și care se laudă cu o sumedenie de lucruri, dar că aceiași oameni dacă i-ai pune să săvîrșească toate lucrurile cu care se laudă și-ar pierde pînă într-atîta creditul, încît ar fi vai și-amar de ei; tot astfel, continuă el, mă aude și pe mine îndrugînd atîtea vrute și nevrute, încît dacă aș fi fost nevoit să le înfăptuiesc n-aș fi putut ieși cu față curată. Simțînd că diavolul de călugăr mă jignește, îi răspunsei că de cînd mă știam fusesem obișnuit să făgăduiesc mult mai puțin decît îmi sta în putință să săvîrșesc, că treaba cu cheile era una dintre cele mai ușoare și că în cîteva cuvinte îi puteam dovedi că lucrurile stăteau așa cum i le

spusesem eu; după aceea, mă apukai numaidecît să-i arăt ce era de făcut. Prefăcîndu-se că nici n-auzea ce anume-i spuneam, călugărul înțelese numaidecît totul fără a-i scăpa nimic. După cum am mai spus, comandantul cel cumsecade mă lăsă să mă preumblu în voie prin tot castelul și nu mă încuia niciodată noaptea, așa cum se făcea cu toți ceilalți; ba mă mai lăsa să lucrez tot ce voiam — în aur, argint sau ceară. Lucrasem timp de cîteva săptămîni la un lighean comandat de cardinalul de Ferrara, dar, sătul pînă peste cap de închisoare, mi se făcuse lehamite și de asemenea lucrări, așa că — pentru a-mi mai trece de urît — mă apucasem să modelez în ceară felurite chipuri; din ceara aia, călugărul îmi șterse peli o bucată, cu ajutorul căreia se apucă să ia tiparul cheilor, folosind îndrumările pe care — ca un prost — i le dădusem chiar eu. Ca ajutor și tovarăș la rele și-l luase pe un padovan, anume Luigi, slujbaş la cancelaria comandantului închisorii. Fiind însă pîrîți de către lăcătușul închisorii, căruia îi ceruseră să lucreze cheile, comandantul, care obișnuia să mă cerceteze uneori în celula mea și mă văzuse lucrînd cu ceară, recunoscumaidecît ceara și spuse: E adevărat că nedreptatea ce i s-a făcut bietului Benvenuto nu-și află pereche pe lume; dar asta nu-l îndreptățește să se poarte atît de urît tocmai cu mine, care — ca să-i fiu pe plac — am trecut chiar dincolo de ce-mi era îngăduit. De acum încolo o să-l țin închis cu zece lacăte și n-o să-i mai fac nici cea mai mică înlesnire. Porunci deci să fiu încarcerat, dar asta nu mă necăji atîta cît învinuirile unor slujitori credincioși ai comandantului; aceștia mă iubeau și veneau întotdeauna să-mi spună orice nouă înlesnire pe care mi-o făcuse stăpînul lor; acum, după o asemenea întîmplare nenorocită, nu mă mai scoteau din nerecunoscător, prefăcut și necinstit. S-a întîmplat însă ca unul dintre acei slujitori să-mi trîntească toate ocările astea pe un ton cam prea îndrăzneț și, fiindcă mă simțeam nevinovat, iam răspuns dîrș că nu mi-am călcat niciodată cuvîntul, fiind gata să susțin asta chiar cu 'prețul vieții; totodată iam înștiințat că dacă în viitor cineva îmi mai vorbește în felul acesta, o să-i spun că minte fără rușine. Socotindu-se jignit, servitorul dădu fuga în odaia comandantului, de unde îmi aduse ceara și modelul cheii. De cum văzui ceara, îi spusei că aveam amîndoi

dreptate și i cerui să mă ducă în fața comandantului, căruia o să-i arăt pe larg cum stau lucrurile, care sînt mult mai grave decît își închipuie ei. Chemat de îndată de comandant, îi spusei amănunțit toată povestea; strîns cu ușa, călugărul îl dădu de gol pe secretar, care se trezi la un pas de spînzurătoare. Comandantul liniști lucrurile, care ajunseră pînă la urechile papii; își scăpă secretarul de ștreang, iar mie îmi dădu din nou libertatea de mai înainte.

CVI. Văzînd că povestea lua o întorsătură atît de nenorocită, am prins să mă gîndesc și la treburile mele, și mi-am spus: Dacă omul ăsta se mai înfurie încă o dată și mi retrace din nou orice încredere, o să caut — nemai-fiindu-i cu nimic îndatorat — să mă folosesc de priceperea mea, și sigur că o să izbutesc ceva mai bine decît pramatia aia de călugăr. Am început deci să cer să mi se aducă de acasă cearșafuri noi și groase, și nu le-am mai înapoiat pe cele murdare. Cînd servitorii mei mi le-au cerut, le-am spus să-și țină gura, căci le-am dăruit cîtorva bieți ostași, iar dacă se află, nenorociții aceia se puteau trezi la galere; iată de ce lucrătorii și servitorii mei, și îndeosebi Felice, n-au suflat o vorbă în legătură cu acele cearșafuri. Între timp, mă îndeletniceam cu golitul unei saltele, arzînd paiele într-un cămin care se afla în odaia mea și în care se putea face foc. După aceea m-am apucat să fac din cearșafuri niște fișii late de o treime de braț, iar cînd am adunat atîtea cîte am socotit că mi-ar fi ajuns ca să mă cobor de la marea înălțime a turnului Sant'Agnolo, le-am spus servitorilor mei că am terminat cu dăruitul și le-am cerut ca pe viitor să-mi aducă cearșafuri subțiri, urmînd ca pe cele murdare să le dau la spălat. Apoi totul a fost acoperit de uitare. Cardinalii Santiquattro¹ și Cornaro le-au cerut lucrătorilor și servitorilor mei să închidă atelierul, aducîndu-mi limpede la cunoștință că papa nici nu voia să audă de eliberarea mea și că toate stăruințele regelui îmi făceau mai mult rău decît bine; ultima dată, de pildă, monseniorul di Morluc, vorbind în numele regelui, îi spusese papii că ar fi trebuit să mă aducă în fața unui tribunal obișnuit, care, dacă m-ar fi găsit vinovat, să mă

¹ În vremea aceea, titlul de cardinal *de' quattro santi coronati* (al celor patru sfinți încoronați) îl purta florentinul Antonio Pucci.

fi pedepsit, iar de nu, se cuvenea, pe bună dreptate, să mi se dea drumul. Aceste vorbe îl supărară într-atît pe papă, încît avea de gînd să nu mi mai dea drumul niciodată. Comandantul mă ajută — fără nici o îndoielă — atît cît îi sta în putință, dar dușmanii mei, văzînd că mi se închisese atelierul, nu lăsau să treacă o zi fără a-i batjocori și a-i acoperi cu tot felul de ocări pe lucrătorii și pe prietenii care veneau să mă vadă la închisoare. Într-o zi, Ascanio, care venea de cîte două ori pe zi la mine la închisoare, îmi ceru să-i dau să-și facă o haină dintr-un veșmînt de atlas albastru, pe care nu-l îmbrăcam niciodată și de care nu mă folosisem decît atunci cînd mersesem în procesiune; îi răspunsei că nu era nici timpul, și nici locul pentru asemenea veșminte, dar tînrul se supără atît de rău, încît îmi spuse că o să plece la Tagliacozza, la ai săi. Îmi ieșii din fire și-i strigai că ar face bine să piară din fața ochilor mei, iar el se jură pe toți sfinții că n-o să-l mai văd niciodată. Ciorovăiala asta avea loc în timp ce înconjuram turnul castelului. Se nimeri însă ca și comandantul să se plimbe tot la ora aceea, așa că ne întîlnirăm față în față, tocmai cînd Ascanio îmi spunea: Plec! Te las pentru totdeauna! Asta vreau și eu: pentru totdeauna! răspunsei eu, și măcar de-ar fi așa; de altfel, o să cer gărzilor să nu-ți mai dea voie să intri aici. Întor-cîndu-mă către comandant, îl rugai din suflet să dea poruncă gărzilor să nu mai îngăduie intrarea lui Ascanio. Acest mic țopîrlan, spusei eu, mai adaugă și el alte necazuri la cele pe care le am. De aceea vă rog, *signore*, să nu-l mai lăsați niciodată să intre aici. Comandantului îi păru tare rău, căci îi cunoștea minunata ascuțime de minte; în afară de asta, Ascanio avea o înfățișare atît de plăcută, încît se părea că oricine l-ar fi văzut măcar o singură dată trebuia să-l îndrăgească. Tînrul plecă plîngînd. În ziua aceea avea la el, ca și de multe alte ori, un pumnal, pe care-l ținea ascuns sub haină. Ieșind din castel cu ochii înlăcrimați, se întîlni cu doi dintre cei mai mari dușmani ai mei, dintre care unul era peruginul Girolamo Pascucci, fostul meu lucrător, iar celălalt — un anume Michele, și el tot giuvaergiu. Acest Michele era prieten cu pungașul de perugin și dușman al lui Ascanio. De ce plînge Ascanio? întrebă el. Să-i fi murit oare tatăl? Vreau să spun, tatăl ăla de la castel! Ascanio însă îi răspunse: Țăla trăiește, dar tu o să crăpi

numaidecît; și, ridicînd mîna, îl lovi de două ori cu pumnalul în cap; îl trînti la pămînt chiar de la cea dintîi lovitură, iar la a doua îi tăie trei degete de la mîna dreaptă. Michele rămase ca mort. Totul fu adus numai decît la cunoștința papii, care, ieșinduși din fire, grăi: De vreme ce regele vrea ca Benvenuto să fie judecat, dați-i trei zile săși pregătească apărarea. Porunca papii îmi fu adusă numaidecît la cunoștință de către cei cărora le-o dăduse. Dar bunul comandant alergă în mare grabă la papă și-l lămuri că năveam nici o vină în toată povestea asta, întrucît tocmai îl alungasem pe Ascanio. Mă apără atît de bine, încît mă scăpă cu viață din această groaznică furie a papii. La rînduși, Ascanio fugi la Tagliacozza — la el acasă — de unde îmi scrisese, cerînduși de o mie de ori iertare și recunoscînd că greșise atunci cînd la marea mea nenorocire mai adăugase și alte necazuri. Mă asigură apoi că dacă — prin mila Domnului — voi mai ieși vreodată din temniță, n-o să mă mai părăsească nicicînd. Îl sfătui să caute să învețe și-l încredințai că, dacă Dumnezeu va voi să-mi recapăt libertatea, îl voi chema neapărat lîngă mine.

CVII. An de an, comandantul era apucat de o anumită boală, care îi lua cu desăvîrșire mințile; cînd îl apuca acel rău, începea să vorbească — sau mai bine zis să aiureze — fără întrerupere, aceste aiureli schimbîndu-se de la an la an: o dată i s-a părut că este un ulcior cu ulei, altă dată o broască, și s-a apucat să sară ca broasca; într-un an i-a intrat în cap că a murit, și a trebuit să fie înmormîntat; și așa, în fiecare an, îl apuca cîte una din aceste țicneli. De data asta îi trăsni prin minte că era liliac și, în timp ce se plimba, țipa din cînd în cînd — așa, înăbușit, ca liliicii — sau își bîțîia capul și mîinile, de parcă voia să zboare. Dînduși seama de asta, medicii și servitorii bătrîni căutau să-i facă rost de tot felul de petreceri și, fiindcă li se părea că îi făcea plăcere să mă audă vorbind, veneau tot timpul după mine, să mă cheme lîngă el. Adeseori, bietul om mă ținea cîte patru sau cinci ore, iar în acest timp nu făceam alta decît să vorbesc. Mă oprea să luăm masa împreună și mă așeza în fața lui, vorbind tot timpul sau cerîndu-mi să vorbesc eu; cu toate că vorbeam atîta, nu uitam totuși să mănînc foarte bine. El, săracul, nici nu mînca, nici

nu dormea așa că pînă la urmă simțeam că nu mai pot. Uneori, privindu-l drept în față, vedeam că ochii îi erau plini de spaimă și că unul căta într-o parte, iar celălalt în alta. Într-o zi, mă întrebă dacă nu cumva mîsa trecut vreodată prin minte să zbor; îi răspunsei că mîsa plăcut întotdeauna să încerc să fac și chiar să aduc la îndeplinire lucruri pe care oamenii le-au socotit a fi deosebit de greu de înfăptuit, așa că și în ce privește zborul eram sigur că aș izbuti, folosindu-mă atît de priceperea mîinilor mele, cît și de faptul că Dumnezeuul întregii firi mîsa dăruit un corp mult mai bine potrivit și mai înclinat spre alergări și sărituri decît al altora. Iar cînd se apucă să mă întrebe cam ce anume mijloc aș folosi, îi răspunsei că, cercetînd ființele zburătoare și căutînd să imite și el, prin iscusință, darul de a zbura, cu care natura le-a înzestrat pe acestea, omul n-ar putea imita decît liliacul. Cînd auzi numele de liliac — care era tocmai țicneala de care suferea în anul acela —, nenorocitul începu să țipe cît îl ținea gura: Adevărat, adevărat, liliacul — asta este! Se întoarse apoi spre mine și mi spuse: Benvenuto, dacă ți s-ar da voie, ai avea îndrăzneala să zbori? Îi răspunsei că dacă m-ar fi pus apoi în libertate aș fi fost în stare să zbor pînă în Prati, făurindu-mi o pereche de aripi din pînză de in ceruită. Atunci îmi spuse: Și eu aș fi în stare, dar, fiindcă papa mîsa poruncit să am grijă de tine ca de ochii săi, îmi dau seama că ești un diavol iscusit, în stare s-o ștergi de aici, și, ca să nu faci asta, o să te încui cu o mie de lacăte. Începui să-l rog, aducîndu-i aminte că aș fi putut să fug și încredințîndu-l că pentru nimic în lume nu mîsaș fi călcat cuvîntul; apoi îl rugai ca, în numele iubirii de Dumnezeu și al tuturor faptelor bune pe care le făcuse pentru mine, să nu-mi mai sporească și el suferințele pe care le înduram, cu altele și mai îngrozitoare. Dar în timp ce-i vorbeam, el poruncea cu tot dinadinsul să fiu legat și încuiat cu grijă în celulă. Văzînd că nu mai era nici o scăpare, îi spusei și eu, de față cu toți ai săi: Legați-mă și păziți-mă cît poștiți: de fugit, tot o să fug! Mă duseră așadar în celulă și mă încuiară cu o deosebită grijă.

CVIII. Începui să mă frămînt, gîndindu-mă la ce aveam de făcut ca să pot fugi. De cum mă văzui închis, mă apukai să cercetez celula în care mă aflu și, pîrîndu-mi-se că

am găsit fără îndoială calea spre afară, prinsei să socotesc cam cum puteam coborî de la marea înălțime a turnului; luai deci cearșafurile cele noi, pe care am spus că le tăiasem în fișii, și, după ce le cusui cît mai bine, căutai să-mi dau seama cam de cîte aș fi avut nevoie ca să pot coborî. Apoi, în vreme ce mă încredințam că aveam atîtea cîte îmi trebuiau, și mi le pregăteam pe toate, mai dădui și peste un clește, șterpelit de la un savoiard din garda castelului. Acesta avea în grija sa puținile și butoaiele, dar se îndeletnicea cu plăcere și cu lucrări de tîmplărie, așa că avea mai mulți clești de cuie; între aceștia se afla unul foarte mare, pe care — gîndindu-mă că era tocmai ceea ce-mi trebuia — îl luasem și-l ascunsesem în salteaua de paie. Și fiindcă acum venise vremea să mă folosesc de el, începui să scot cuiele din balamale; cum însă ușa era dublă, îndoiturile cuielor nu se vedeau, și de aceea la primul pe care încercai să-l scot, mă căznii de-mi ieși sufletul, dar pînă la urmă tot izbutii. După ce scosei primul cui, stătui să mă gîndesc cam ce puteam face ca să nu li se bage de seamă lipsa. Găsii leacul, amestecînd puțină rugină de fier cu puțină ceară, care căpătă astfel chiar culoarea capetelor de cuie; cu răbdare, mă apukai atunci să moalez floarea cuielor din balama, și așa, rînd pe rînd, pe măsură ce scoteam cuiele, le făceam la loc cu această ceară. Lăsai balamalele prinse numai la capete în cuie, iar pe acestea, după ce le scosei și le retezai, le înfipsei numai cîte puțin, atît cît să poată sprijini balamaua. Toate acestea le săvîrșii cu greutate și de neînchipuit, căci comandantul visa în fiecare noapte că am fugit, și cerea să mi se cerceteze celula din oră în oră, iar în cercetare venea un servitor, care avea nu numai nume, ci și purtări de zbir. Se numea Bozza¹ și era întotdeauna însoțit de un ostaș, numit Giovanni, dar poreclit Pedignone²; acesta din urmă era oștean, iar Bozza slugă. Giovanni era de fel din Prato, unde slujise într-o spițerie; nu intra niciodată în celulă fără să-mi arunce cine știe ce înjurătură, și în fiecare seară cerceta cu grijă balamalele și tot restul încăperii, în timp ce eu îi spuneam: Uită-te bine, căci — oricum — tot vreau să fug! Aceste vorbe

¹ Cuvîntul italian *bozza* are — între altele — și sensul de buboi, umflătură.

² Degerătură.

făcură să se nască între noi doi o dușmănie cumplită; începui să ascund în saltea, cu cea mai mare grijă, toate sculele mele de fier, adică un pumnal destul de mare, cleștele de cuie și altele; tot în saltea păstram și fișile de pînză; de cum se crăpa de ziuă, îmi măturam singur; deși mi-a plăcut întotdeauna curățenia, de data asta mă întreceam pe mine însumi, făcînd totul lună. Cînd terminam cu măturatul, îmi făceam cu multă iscusință patul, așternînd pe el cele cîteva flori pe care mi le aducea cam în fiecare dimineață un anume savoiard. Acest savoiard avea în grijă putinile și butoaiele, dar se mai îndeletnicea cu plăcere și cu alte lucrări de tîmplărie, și de la el șterpelisem cleștele¹ cu care am scos cuiele din balast male.

CIX. Cînd Bozza și Pedignone intrau în celulă, nu le spuneam decît să stea departe de pat, ca să nu mi-l murdărească și să nu mi-l strice. Iar cînd uneori — ca să-și bată joc de mine — se atingeau cît de cît de pat, începeam să strig: Vai vouă, pușlamale ticăloase! O să pun mîna pe una din săbiile voastre și-o să vă dau cîteva, de-o să mă țineți minte! Vă credeți oare vrednici să vă atingeți de patul unuia ca mine? Dacă mai faceți asta, puțin o să-mi pese de viața mea, căci sînt sigur că-o să v-o zbor pe-a voastră. Lăsați-mă, așadar, cu necazurile și suferințele mele și nu-mi mai faceți și voi alte supărări peste toate cîte le am eu, căci de nu, o să v-arăt ce en stare să vă facă un om ajuns la deznădejde! Cînd toate astea îi fură aduse la cunoștință, comandantul le porunci celor doi, cu strășnicie, să nu se mai apropie de patul meu, și ori de cîte ori vin la mine să vină fără săbii și să se poarte cu cea mai mare grijă. După ce mă asigurai în privința patului, mi se păru că am scăpat de grijă, căci în cea mai mare parte, pe el îmi întemeiam întreaga mea încercare de fugă. Într-o seară de sărbătoare, comandantului îi fu mai rău ca oricînd; o luă cu totul razna, aiurînd într-una că e liliac și că dacă se va auzi cumva că Benvenuto a zbughit-o, să-l lase pe el să plece după mine, căci mă va ajunge din urmă, întrucît fiind noapte va zbura, fără nici o îndoială, mai repede ca mine. Apoi mai spunea: Benvenuto e un liliac prefăcut, în timp ce eu

¹ Cellini a uitat, probabil, că la începutul acestui capitol a mai povestit întîmplarea cu cleștele.

sînt un liliac adevărat, și deoarece mi-a fost dat în pază lăsați totul pe seama mea, și-l voi ajunge. Aiureala asta ținea de mai multe nopți, și toți servitorii erau frînți de oboseală; aflam totul pe felurite căi și îndeosebi prin acel savoiard, care ținea la mine. Hotărîndu-mă să fug cu orice preț în acea seară de sărbătoare, m-am închinat mai întîi cu smerenie Domnului, rugîndu-l să mă ocrotească și să mă ajute în această încercare atît de primejdioasă; după aceea am pus mîna pe unelte și am lucrat toată noaptea. Cu două ore înainte de răsăritul soarelui, am scos balamalele, dar cu mult trudă, căci atît ușa, cît și zăvorul erau strîmbe și mă împiedicau să deschid, așa că am fost nevoit să sfărîm lemnul; pînă la urmă, am izbutit totuși să deschid și, luînd în spinare fișiile, pe care le făcusem ghem pe două bucăți de lemn, am ieșit, îndreptîndu-mă spre latrinele turnului; de acolo, scoțînd două țigle, m-am cățărat cu ușurință pe acoperiș. Eram îmbrăcat într-o haină albă, în picioare aveam ciorapi și cizmulițe tot albe, în care ascunseseam pumnalul de care am mai vorbit. Un capăt al fișiilor, înnodat cu laț, ca scara de la șa, l-am agățat de o cărămidă străveche, care ieșea numai cu patru degete în afara zidului. După aceea, mi-am îndreptat gîndul către Atotputernicul, rugîndu-l: Stăpîne Doamne, ajută-mă să-mi caut dreptatea, căci, după cum știi, o am și mă ajut și singur¹. Încet-încet, am început a mă lăsa în jos și, sprijinindu-mă numai pe puterea brațelor mele, am atins pămîntul. Era o noapte luminoasă, deși nu ieșise luna. Ajuns la pămînt, am privit în sus marea înălțime de la care coborîsem cu atîta îndrăzneală și am plecat vesel mai departe, gîndindu-mă că am scăpat. Lucrurile nu stăteau însă chiar așa, căci comandantul înălțase tocmai în partea aceea alte două ziduri foarte înalte, între care avea un grajd și un coteț de păsări, totul fiind încuiat cu puternice zăvoare. Văzînd că nu puteam ieși de acolo, m-am simțit cuprins de o mare mîhnire. În timp ce mă suceam încoace și-ncolo, am lovit cu piciorul într-o prăjină lungă, acoperită cu paie. Cu mare greutate, am tîrît-o spre zid, iar acolo am ridicat-o cu mîinile pînă la creastă. Dar cum zidul nu se termina drept, ci în formă de coamă, mi-era cu neputință să trag

¹ Cellini se referă aici la un binecunoscut proverb italian: «Dumnezeu a spus: Ajută-te, ca să te ajut».

prăjina sus, așa că m-am hotărît să agăț de ea celălalt ghem de fișii (primul îl lăsasem agățat de turnul caste-
lului); am luat deci o bucată de fișie de pe ghem și,
legînd-o de grindă, am început să cobor și acest zid:
era neînchipuit de chinuitor, căci eram sleit de puteri,
iar podul palmelor mi se jupuisse și sîngera; de aceea
a trebuit să stau să mă odihnesc, răcorîndu-mi palmele
cu propria mea urină. Cînd mi se păru că mi-am recă-
pătat forțele, mă cățărai pe ultimul zid, care dă spre
Prati. Tocmai cînd puneam jos ghemul de fișii, pe care
voiam să-l agăț de un crenel ca să pot coborî și de la
înălțimea aceea — de altfel mai mică decît a turnului —,
descoperii în spatele meu una dintre santinelele care
faceau de gardă. Și fiindcă-mi vedeam năruite toate pla-
nurile și socoteam că viața mi-era în primejdie, mă pre-
gătii să atac santinela; văzînd însă hotărîrea cu care mă
îndreptam spre el, cu pumnalul în mînă, ostașul se retrase
în grabă, ca să nu dea piept cu mine. În timp ce mă
apropiam din nou de fișiile mele, întorsei dintr-o dată
capul și dădui cu ochii de alt soldat, care se făcu însă
că nu mă vede. O dată ajuns lîngă fișii, le legai de crenel
și începui să cobor; dar, fie că mi s-a părut că eram aproape
de pămînt și am desfăcut mîinile ca să sar, fie din pricină
că acestea, jupuite cum erau, n-au mai putut îndura obo-
seala, mă prăbușii, iar în cădere mă lovii la cap și stă-
tui leșinat preț de-o oră și jumătate — după părerea
mea —, dacă nu chiar mai mult. Mai tîrziu, cînd să se
crape de ziuă, boarea răcoroasă care se simte înainte de
răsăritul soarelui mă trezi, dar, cum nu-mi mai aduceam
aminte de nimic, mi se păru că fusesem decapitat și că
mă aflu în purgatoriu. Stînd astfel, îmi venii încet-
încet în fire și-mi dădui seama că mă aflu în afara
castelului; abia atunci îmi amintii prin cîte trecusem și,
fiindcă rana de la cap o simțisem înainte de a-mi da seama
că-mi rupsesem piciorul, îmi dusei mîinile la cap, dar
le trăsei înapoi năclăite de sînge; pipăindu-mă bine,
îmi dădui seama că n-am totuși cine știe ce rană grea;
voui să mă ridic de jos, dar simții că și piciorul îmi era
rupt, la trei degete deasupra călcîiului. Nici asta nu mă
însăimîntă; scosei afară pumnalul și teaca, din pricina
căreia mi se rupsesse piciorul, căci în cădere osul se lovise
de o bilă măricică aflată în vîrfurile tecii și, neputîndu-se
îndoi, plesnise tocmai în acel loc; astfel stînd lucrurile,

aruncaî teaca și, tăind cu pumnalul o bucată din fișia de pînză care mi rămăsese, legai piciorul, potrivit cît mai bine oasele, cap la cap; după asta, mergînd de-a bușilea și cu pumnalul în mîină, mă îndreptai către poarta orașului, pe care o găsii încuiată; sub poartă zării însă un bolovan, care mi se păru a nu fi prea greu; încercai să-l urnesc, dar cum pusei mîna pe el îl simții că se clatină, așa că, mișcîndu-l ușor, îl trăsei afară și mi făcui loc să trec.

CX. Din locul unde căzusem și pînă la poarta pe sub care mă strecurai erau mai bine de cinci sute de pași. De cum intrai în Roma, năvăliră peste mine niște dulăi, care mă mușcară aprig; cum nu se potoleau de loc, îl lovii zdravăn cu pumnalul pe unul dintre ei, care începu să urle atît de jalnic, încît ceilalți — după obiceiul ciînesc — se aruncară asupra lui, iar eu, tot de-a bușilea, mă îndreptai cît putui mai repede către biserica Trespontina. Cînd ajunsei la capătul străzii ce duce spre Sant'Agnolo, luai drumul spre San Piero; dar cum se luminase de-a binelea, socotii că eram în primejdie, așa că, întîlnind un sacagiu care își încărcase măgarul cu botele pline cu apă, îl chemai la mine și-l rugai să mă ducă și să mă urce pe treptele de la San Piero: Sînt un biet tînăr care s'a aflat amestecat într-o poveste de iubire; am vrut să sar de la o fereastră, și în cădere mi-am rupt piciorul, îi spusei. Cum casa din care am fugit este a unui mare senior și mă tem să nu fiu cîșăpit, te rog să mă iei de aici cît mai repede, în schimbul unui scud de aur pe care ți-l voi da — și dusei pe loc mîna la punga mea plină cu bani. Omul mă ridică fără preget pe umerii săi și mă duse pe treptele de la San Piero, unde mă lăsă jos, iar eu îi spusei să se întoarcă degrabă la măgarul său. Tot de-a bușilea, o pornii din nou la drum, îndreptîndu-mă către palatul ducesei Margherita, fîca naturală, nu legitimă, a împăratului, fosta soție a lui Lessandro, duce al Florenței, și măritată acum cu ducele Ottavio; știam sigur că pe lîngă această mare principesă se găseau numeroși prieteni ai mei, veniți împreună cu ea de la Florența; mai știam de asemenea că această doamnă avea o bună părere despre mine, datorită comandantului, care, în dorința de a mă ajuta, îi povestise papii că în ziua intrării ducesei în Roma

eu îi scăpasem de o pagubă de peste o mie de scuzi, pe care era să le-o facă o ploaie grozavă; comandantul arătase cum — văzîndu-l cît e de deznădăjduit — îl îmbrăbătase şi, încărcînd cîteva tunuri, le îndreptasem spre partea unde norii erau mai groşi; după aceasta, deschizînd focul chiar în clipa în care începuse să plouă puternic, făcusem ca ploaia să înceteze doar după patru salve; soarele se ivise din nou pe cer, şi numai datorită mie serbarea se putuse desfăşura cu bine. Aflînd toate astea, ducesa spusese: Benvenuto este unul dintre acei oameni înzestraţi, cărora ducele Lessandro, soţul meu, le păstra o bună amintire; la rîndul meu, mă voi îngriji întotdeauna de asemenea oameni atunci cînd o să le pot face vreun bine. Pe deasupra, ducesa îi vorbise despre mine şi ducelui Ottavio, noul ei soţ. Iată deci pricina pentru care mă îndreptam spre locuinţa excelenţei sale, în Borgo Vecchio, într-un foarte frumos palat, care mai există încă şi astăzi, sigur fiind eu că acolo papa nu se putea atinge de mine; cum însă tot ce săvîrşisem pînă aici depăşea cu mult puterile unui trup omenesc, Dumnezeu n-a vrut să cad pradă mîndriei deşarte şi, pentru mai binele meu, a ținut să mă treacă printr-o nouă încercare, şi mai grea decît cele prin care trecusem; totul s-a întîmplat din pricină că, în timp ce mă tîram de-a buşilea pe acele trepte, am fost recunoscut de un servitor al cardinalului Cornaro. Servitorul alergă în odaia acestuia şi, trezindu-l din somn, îi spuse: Jos, monseniore, se află Benvenuto, care a fugit de la castel, şi se tîrăşte de-a buşilea, năclăit de sînge; după cît se vede, şi-a rupt şi un picior, şi nimeni nu ştie încotro se îndreaptă. Cardinalul porunci de îndată: Fugiţi după el şi aduceţi-mi-l pe sus, aici, în odaia mea! Cînd ajunsei la el, îmi spuse să nu mă tem de nimic şi-i chemă numaidecît pe cei mai buni medici din Roma, care veniră să mă îngrijească; unul dintre ei era maestrul Iacomo da Perugia, chirurg deosebit de priceput. Acesta îmi împreună osul, mă pansă şi-mi luă sînge cu mîna lui, dar, fie din pricină că vinele mi se umflaseră mai mult ca de obicei, fie pentru că maestrul Iacomo voise să-mi deschidă rana, sîngele ţîşni năvalnic, izbindu-l în ochi cu atîta furie şi atît de îmbelşugat, încît nu mai putu să mă îngrijească; socoti că lucrul acesta era un semn rău şi se codi să mai vadă de mine, ba de cîteva ori voi chiar să mă

părăsească, aducându-și aminte că putea fi și el aspru pedepsit pentru că m-a îngrijit și m-a făcut bine. Cardinalul porunci să fie așezat într-o încăpere tainică și alergă de îndată la palat, cu gândul de a-i cere papii să-mi redea libertatea.

CXI. Între timp, la Roma se iscă o vîlvă nemaipomenită: de marele turn al castelului se zăreau agățate fișile de pînză, și întreaga Romă alerga să vadă această minune. Comandantul castelului înnebunise de tot și, cu toată împotrivirea slujbașilor săi, voia să zboare și el din turn, spunînd că nimeni altul nu era în stare să mă prindă, afară de el, care ar zbura după mine. Auzind de această minunăție, *messer* Ruberto Pucci, tatăl lui *messer* Pandolfo, se duse să o vadă și el; după asta veni la palatul cardinalului Cornaro, care îi povesti tot ce urmasse după fugă și-i spuse deschis că mă aflam sub îngrijirea medicilor, într-una din odăile sale. Înțelegîndu-se între ei, acești doi oameni de treabă se duseră să îngenunche în fața papii, care — chiar înainte ca ei să fi deschis gura — le spuse: Știu ce vreți de la mine! Atunci, *messer* Ruberto grăi: Preafericite stăpîne, vă cerem iertarea acestui biet om, care — dat fiind talentul său — merită oarecare îndurare și care în afară de asta a arătat atîta vitejie și iscusință, încît fapta sa pare supraomenească. Nu cunoaștem păcatele pentru care sanctitatea voastră îl țineți închis de atîta vreme; de aceea, dacă este vorba de păcate mortale, sanctitatea voastră este înțeleaptă și sfîntă, așa că făcă-vi-se întru totul voia; dacă însă e vorba de fapte care pot fi trecute cu vederea, vă rugăm să ne acordați iertarea lui. Rușinîndu-se, papa răspunse: L-am ținut închis la cererea unor persoane apropiate mie, căci e cam prea îndrăzneț; dar, fiindcă-i cunosc talentul și voi a-l ține pe lîngă noi, am luat măsuri ca să o ducă atît de bine, încît să nu aibă pricină să plece în Franța; îmi pare foarte rău de toate cîte le-a îndurat; spuneți-i însă să-și caute de sănătate, iar cînd se va vindeca, îl vom despăgubi pentru toate necazurile pe care le-a tras. Cei doi bărbați se înapoiară și-mi aduseră această veste bună din partea papii. Între timp, veniră să mă viziteze nobilii Romei, tineri, bătrîni și oameni de tot soiul. Comandantul castelului — așa nebun cum era — ceru să fie dus la papă, iar cînd ajunse în fața sanctității sale

începu să urle, cerînd să fie închis din nou, căci altfel i se făcea o mare nedreptate. A şters-o, spunea el, în pofida cuvîntului pe care mi-l dăduse; a zburat, deşi îmi făgăduise să nu zboare. Rîzînd, papa îi spuse: Duste, duste, căci, oricum, tot o să-ţi aduc înapoi. La aceasta, comandantul castelului îi mai spuse papii: Trimiteţi-l pe guvernator la el să-l întrebe cine l-a ajutat să fugă, căci dacă e vreun om de-al meu, vreau să-l spînzur de limbă chiar de crenelul care i-a slujit lui Benvenuto ca să fugă. După plecarea comandantului, papa îl chemă pe guvernator şi-i spuse surîzînd: Cu toate că în tinereţe am fugit şi eu din acelaşi loc, acest Benvenuto este un viteaz, iar fapta sa — o adevărată minune. De data asta, papa spunea adevărul, căci pe cînd nu era decît abreviator în Parco Maioris¹ fusese închis în castel vreme îndelungată, învinuit de falsificarea unui ordin al papii Alessandro, şi, cum era vorba de o faptă prea gravă, acesta hotărîse să-şi taie capul. Lăsa însă ca mai întîi să treacă ziua de *Corpus Domini*²; aflînd ce-l aştepta, Farnese îi cumpără cu bani pe nişte ostaşi din gardă şi-i trimise vorbă lui Pietro Chiaveluzzi să vină cu cîţiva cai, în ziua de *Corpus Domini*. În timp ce papa se afla în procesiune, Farnese fu aşezat într-un coş şi coborît pe pămînt, cu ajutorul unei frînghii. Pe vremea aceea, castelul nu era încă împrejmuît cu zid; nu se afla acolo decît turnul cel mare, încît, fugind, el nu avusese de împlinit greutăţile pe care le-am întîmpinat eu; şi apoi, el fusese închis pe bună dreptate, pe cînd eu stăteam întemniţat de pomană. Atîta doar, că în dorinţa de a se lăuda faţă de guvernator că şi el fusese în tinereţe viteaz şi curajos, papa uita că astfel îşi dădea în vileag marile sale ticăloşii. În cele din urmă, spuse: Duste acum şi cere-i lui Benvenuto să-ţi spună de bunăvoie cine i-a dat ajutor; oricine-ar fi fost, acum e tot una, căci şi aşa l-am iertat; poţi să-i făgăduieşti asta cu mîna pe conştiinţă.

¹ Colegiul abreviatorilor era compus din şaptezeci de prelaţi, care se ocupau cu redactarea proiectelor epistolelor (it. *breve*) şi bulelor papale.

² Sărbătoarea cuminicăturii, la catolici. Întîmplarea aceasta, relatată şi de Panvino, biograful lui Paul al III-lea, s-a petrecut sub pontificatul lui Inocenţiu al VIII-lea, şi nu sub cel al lui Alexandru al

CXII. Guvernatorul, care cu două zile mai înainte fusese făcut episcop de Iesi, veni la mine și mi spuse: Deși slujba mea, dragă Benvenuto, este dintr-acelea care îi înspăimîntă pe oameni, vin la tine să te liniștesc, și am dreptul să-ți spun asta, căci am primit dezlegare de la papă, care mi-a mai spus că și el a fugit din castel, dar cu ajutorul mai multor prieteni, deoarece altfel n-ar fi putut face nimic. Îți jur pe harul meu — întrucît de două zile am fost făcut episcop — că papa ți-a redat libertatea și te-a iertat, iar acum îi pare rău de toate cîte le-ai avut de îndurat; cată de te însănătoșește și ia tot răul spre bine; închisoarea aceasta, de pildă pe care ai făcut-o pe degeaba, va fi izvorul fericirii tale pentru toată viața, căci vei scăpa de sărăcie și nu vei mai fi nevoit să pleci în Franța, ținându-ți zilele de azi pe mîine. Spune-i, așadar, deschis cum s-au petrecut faptele și cine te-a ajutat; după asta, vezi de te fă bine, odihnește-te și întreamează-te! Îi povestii faptele de-a fir a păr, așa cum se petrecuseră, și-i dădui toate amărunttele, pînă la cel cu sacagiul care mă dusesese în spinare. După ce află totul, guvernatorul spuse: Săvîrșite de un singur om, toate astea par într-adevăr uluitoare, și afară de tine, nimeni altul nu s-ar învrednici să le facă. După asta, mă puse să-mi scot mîna și mi spuse: Bucură-te și te întreamează, căci jur pe această mînă pe care o ating că ești liber și o să fii fericit toată viața. Guvernatorul plecă; rămaseră cu mine numeroși nobili și gentilomi, care veniseră să mă viziteze, spunîndu-și în sinea lor: « Hai să-l vedem pe acest făcător de minuni! », și fiecare căuta să-mi dea ceva în dar. Între timp, guvernatorul ajunse la papă și se apucă să povestească lucrurile așa cum i le înfățișasem eu; se nimeri ca tocmai atunci să fie de față și feciorul papii, *signor* Pierluigi; se cruciră cu toții, ca la auzul cine știe cărei minunății. Papa grăi: Așa ispravă mai zic și eu! Dacă sanctitatea voastră preafericite părinte, spuse atunci *signor* Pierluigi, o să-i dați drumul, Benvenuto o să vă facă altele, și mai și: ăsta nu știe de frică. Am să vă povestesc acum o altă ispravă de-a lui, pe care n-o cunoașteți. Înainte de a fi închis, avusese o ceartă cu un gentilom de-al cardinalului Santa Fiore ¹; din pricina unor vorbe neînsemnate pe

¹ Guido Sforza, fiul lui Bosio, conte di Santa Fiore și al Constanzei Farnese, fiica papei Paul al III-lea.

care acesta i le-ar fi spus, Benvenuto al vostru a împins neobrăzarea pînă la a-i cere gentilomului socoteală pe calea armelor. Acesta a adus totul la cunoștința cardinalului Santa Fiore, care a spus că dacă nebunul nu se astîmpără o să-i bage el mințile în cap. Atunci, punînd deoparte o flintă, cu care nimerește oricînd un bănuț, Benvenuto — al cărui atelier se află chiar față în față cu palatul cardinalului — așteptă o zi în care acesta apărui la fereastră, și luîndu-și arma se pregăti să tragă. Dar, fiindcă fusese înștiințat, cardinalul se feri repede de la geam. Ca să nu creadă că asta urmărise, Benvenuto trase atunci într-un porumbel sălbatic care-și făcuse cuibul sus, într-o adîncitură a zidului palatului, și — lucrul ce pare de necrezut — nimeri porumbelul drept în cap. Făcă acum sanctitatea voastră cu el tot ce va dori; n-am vrut să trec sub tăcere această întîmplare, căci dînsul socoate că a fost închis pe nedrept, așa că altă dată i s-ar putea năzări să tragă și în sanctitatea voastră; are un suflet prea neastîmpărat și e prea sigur de el. Cînd l-a ucis pe Pompeo, i-a dat două lovituri de pumnal în gură; se aflau de față încă zece oameni care-l priveau, toți oameni de vază și cumsecade, și, spre mîhnirea lor, a izbutit după aceea să scape cu față curată.

CXIII. Era de față la această convorbire și acel gentilom al cardinalului Santa Fiore cu care mă certasem; el îi adevăra papii ceea ce-i îndrugase fiu-său. Cuprins de mînie, papa nu mai scoase nici o vorbă. În ce mă privește, nu vreau să trec mai departe fără a desluși, cinstit și cu mîna pe inimă, în ce fel se petrecuseră lucrurile. Într-o bună zi m-am pomenit cu acest gentilom al cardinalului Santa Fiore, care-mi întinse un ineluș de aur, acoperit pe de-a-ntregul cu argint viu, și-mi spuse: Lustruiește-mi acest ineluș, dar repede! În acest timp, aveam în față multe giuvaere de aur cu pietre prețioase; auzind deci cum un ins oarecare, pe care nu-l mai văzusem și cu care nu vorbisem niciodată, îmi poruncește cu atîta neobrăzare, îi răspunsei că n-am cu ce să lustruiesc, așa că să se ducă în altă parte. El însă — fără nici o îndreptățire — mă făcu măgar. Îi răspunsei că nu grăiește adevărul și că, oricum, sînt mult mai om decît el, dar că dacă mă mai bate la cap, îi trag niște picioare mult mai zdrene ca ale măgarului. Se duse de-și povesti

totul cardinalului, zăgrăvindură ca pe un diavol. Două zile mai târziu, trăsei într-un porumbel sălbatic, care și făcuse cuibul într-o adîncitură aflată în spatele palatului, în partea cea mai înaltă a acestuia. În același porumbel îl văzusem trăgînd de mai multe ori și pe Giovan Francesco della Tacca, un giuvaergiu milanez, care însă nu izbutea să-l nimerescă. În ziua cînd am tras eu, porumbelul nu și arătase decît capul, întrucît, trăgîndu-se de mai multe ori în el, devenise bănuitor. Știîndură rival cu acel Giovan Francesco della Tacca la vînătoarea cu flinta, cîțiva gentilomi și prieteni care se aflau în prăvălia mea îmi făcură semn, spunîndu-mi: Iată colo, sus, porumbelul în care Giovan Francesco della Tacca a tras de atîtea ori; biata pasăre, bănuitoare, deabia și arată capul. Ridicînd ochii, zisei: Bucățica aceea de cap mi-ar fi de ajuns ca să-lucid; să măștepte doar pînă ce mi pun flinta la ochi. Gentilomii spuseră că nici măcar cel care născocise flinta nu l-ar putea nimeri. Le răspunsei: Fac prinsoare pe un poc al de vin grecesc de la hangiul Palombo că dacă porumbelul mășteaptă să mi pun la ochi minunatul meu *Broccardo* (așa îi spuneam eu flintei), îl nimeresc drept în căpșorul acela pe care mi-l arată. Ochii numaidecît și, sprijinind arma numai cu brațul, fără reazim sau altceva, îmi îndeplinii făgăduiala făcută, fără să mă gîndesc la cardinal și la nimeni altul; ba mai mult, pe cardinal îl socoteam a fi unul dintre cei mai de seamă ocrotitori ai mei și ca atare îl respectam. Să ia aminte deci întreaga lume cîte mijloace poate folosi soarta atunci cînd vrea să ucidă un om. Înciudat nevoie mare și ros de mînie, papa stătea și se gîndea la cele spuse de fecioru-său.

CXIV. Două zile mai târziu, cardinalul Cornaro se duse să-i ceară papii un episcopat pentru un anume *messer Andrea Centano*, gentilom de-al său. Fiindcă îi făgăduise un episcopat și deoarece avea unul liber, papa nu și luă vorba înapoi, acum, cînd cardinalul Cornaro îi aminti de făgăduiala pe care i-o făcuse, dar spuse că să-i dea numai cu condiția ca și senioria sa prearespectată să-i facă plăcerea de a-i da în mîină pe Benvenuto. Cardinalul însă grăi: De vreme ce sanctitatea voastră l-a iertat și mi-a acordat libertatea lui, ce va spune oare lumea atît despre sanctitatea voastră,

cît și despre mine? Papa nu se dădu bătut: Îl vreau pe Benvenuto, spuse el, iar dumneata vrei episcopatul. Zică, așadar, fiecare ce-o vrea! Bunul cardinal ceru ca papa să-i dea episcopatul, urmînd ca după asta sanctitate să să facă cum o să creadă de cuviință. Rușinat oarecum de ticăloasa călcare a cuvîntului dat, papa răs-punse: Voi trimite după Benvenuto — și ca să am și eu o mică mulțumire — îl voi așeza în odăile de jos, din grădina mea secretă, unde va putea să-și îngrijească sănătatea, cu îngăduința de a fi văzut de toți prietenii săi; ba îi voi da chiar și bani de cheltuială. Toate astea numai pînă ce-mi va trece această mică toană. Cardinalul se întoarse acasă și-mi trimise vorbă chiar prin cel care năzuia la episcopat că papa voia să pună din nou mîna pe mine, făgăduind însă ca de data asta să mă bage într-una din încăperile de jos, din grădina sa secretă, unde voi putea fi văzut de oricine, ca și aici, în locuința sa. Îl rugai atunci pe *messer* Andrea să fie bun să-i spună cardinalului ca nu care cumva să mă dea pe mîna papii, ci să mă lase să mă descurc singur, căci voi pune să fiu înfășurat într-o saltea și dus departe de Roma, la loc sigur, întrucît a mă da pe mîna papii ar însemna să mă trimită la moarte. După cît se pare, cardinalul ar fi înclinat spre îndeplinirea dorinței mele, dar *messer* Andrea, căruia-i revenea episcopatul, dădu totul în vileag. Din această pricină, papa trimise în grabă după mine și mă așeză — așa precum spusese — într-una din încăperile de jos, din grădina sa secretă. Cardinalul îmi trimise vorbă să nu mă ating de mîncărurile trimise de papă, căci o să-mi trimită el de mîncare; mă încredință că făcuse tot ce-i stătuse în putință și-mi ceru să-mi păstrez cumpătul, întrucît nu va înceta să mă ajute pînă nu-mi voi recăpăta libertatea. În timp ce stăteam astfel, eram vizitat în fiecare zi de numeroși gentilomi foarte suspuși, și toți îmi dăruiau cîte ceva de preț. Nici nu mă atingeam de bucatele pe care mi le trimitea papa și mîncam numai ceea ce primeam din partea cardinalului Cornaro. Între alții, aveam de prieten un tînăr grec, în vîrstă de douăzeci și cinci de ani; foarte viteaz, mînuia spada mai bine ca oricare altul din Roma; era cam sărac cu duhul, dar încolo, om foarte cinstit, cumsecade și tare încrezător în tot ce i se spunea. Aflase că papa și-ar fi aratat dorința să mă

despăgubească pentru toate cîte le îndurasem. Eade-
vărat că papa spusese așa ceva, dar la început; acum,
însă, își schimbase cu totul părerile. Din această pricină,
mă sfătuii cu acest tînăr grec și-i spusei: Aștia, frățioare
dragă, vor să mă ucidă, așa că acum ar fi timpul să-mi
dai o mîină de ajutor, întrucît ei își închipuie că nu bag
de seamă că toate aceste nemaipomenite înlesniri n-au
alt scop decît să-mi adoarmă bănuielele! Dar tînărul
cel naiv îmi răspunse: Dragă Benvenuto, prin oraș se
spune că papa ți-ar fi dat o slujbă plătită cu cinci sute
de scuzi; te rog din suflet să ai grijă ca nu cumva prin
bănuielele astea ale tale să pierzi o asemenea plească. Eu
însă, îl rugam în genunchi să mă scoată de acolo, știind
bine că un papă ca acesta —deși putea să-mi facă mult
bine— nu căuta decît să mă distrugă pe ascuns, ca
să nu se facă de rușine. Îi cerui deci să întreprindă în
mare grabă tot ce trebuia pentru a-mi scăpa viața,
amenințată de papă; îi jurai că dacă mă scoate de acolo
— folosindu-se de planul pe care îl voi înfățișa eu — o
să-mi fiu întotdeauna recunoscător și de va fi nevoie n-o
să șovăi să-mi jertfesc pentru el viața. Plîngînd, bietul
tînăr îmi spuse: O, dragul meu frate, deși vrei să te
nenorocești, îmi este cu neputință să nu-ți dau ascultare;
înfățișează-mi deci planul, iar eu voi face tot ce dorești,
deși este împotriva voinței mele. După ce l-am hotărît,
i-am înfățișat pe larg planul meu, care putea să izbîn-
dească foarte lesne. După aceasta însă, tocmai cînd
credeam că a venit ca să înfăptuim ceea ce hotărîsem,
mă trezii cu el spunîndu-mi că, spre binele meu, n-avea
să-mi mai dea ascultare, întrucît stătuse de vorbă cu
diferite persoane din apropierea papii, de la care aflate
tot adevărul în legătură cu situația mea. Și fiindcă
nu mă putea ajuta în nici un alt chip, mă cuprinsesă
tristețea și deznădejdea. Era în ziua de *Corpus Domini*
a anului 1539.

CXV. După această ciorovăială, la sfîrșitul zilei mi
se aduse mîncare foarte bună și din belșug, atît de la
bucătăria papii, cît și de la cea a cardinalului Cornaro,
așa că îi poftii pe cîțiva prieteni care se abătuseră pe
la mine, să rămîină să cinăm împreună; ținîndu-mi în
pat piciorul bandajat, petrecui cu ei în veselie pînă după
ora unu noaptea, cînd plecară, iar cei doi servitori ai

mei îmi făcură patul, trecînd apoi în anticameră. Aveam cu mine un cîine negru ca mura, din aceia lăptoși, care mă slujea minunat la vînătoarea cu flinta și nu se depărta de mine nici o clipă. În timpul nopții cîinele se vîrî sub pat și începu să urle atît de sfișietor, încît în trei rînduri fusei nevoit să chem servitorii să-l scoată de acolo. De fiecare dată sărea la ei să-i muște, așa că aceștia se speriară, temîndu-se ca nu cumva cîinele să fi turbat, mai ales că urla într-una. Astfel trecu vremea pînă cînd bătu ora patru din noapte. Chiar atunci pătrunse în odaia mea șeful poliției, însoțit de o întreagă liotă; văzîndu-i, cîinele ieși de sub pat și sări la ei, furios, sfișindu-le capele și încălțările și sperîndu-i atît de tare, încît și aceștia îl crezură turbat. Dar, ca om priceput ce era, șeful poliției spuse: Cîinii buni se cunosc după aceea că ghicesc nenorocirile care se abat asupra stăpînilor lor; luați, așadar, două bețe și țineți dulăul la respect; ceilalți, legați-l pe Benvenuto de acest scaun și duceți-l acolo unde știți. După cum am mai spus, erau orele patru din noapte, iar în ajun fusese sărbătoarea zilei *Corpus Domini*. Am fost luat pe sus, legat și acoșperit, iar patru oameni ai poliției mergeau în față, îndepărtîndu-i pe puținii inși care se mai aflau încă pe stradă. Mău dus astfel la locul poreclit Torre di Nona, unde mău vîrît în celula condamnaților la moarte; mău așezat pe o saltea mai mult goală și mău dat ca paznic pe unul care toată noaptea năa conținut a jeli soarta mea cea ticăloasă, spunîndu-mi: Vai mie, sărmane Benvenuto, ce le-ai făcut oare ăstora? După locul unde mă aflam și fiindcă fusesem înștiințat de paznic, măam dat foarte bine seama de ceea ce avea să mi se întîmple. O parte din noapte măam frămîntat să pricep de ce-i place Domnului să mă încerce cu asemenea suferințe, și, cum nu aflam nici un răspuns, mă zbăteam ca un nebun, în timp ce paznicul se căznea pe cît putea să mă mîngîie și să mă liniștească; în numele lui Dumnezeu lăam rugat însă să mă lase în pace și să nu-mi mai spună nici o vorbă, întrucît mai bine și mai repede mă linișteam singur. Măa făgăduit să tacă. Măam îndreptat atunci tot gîndul spre Dumnezeu, rugîndu-l din adîncul sufletului să aibă bunătatea a mă primi în împărăția sa, cu toate că nu mă împăcam cu tot ce îndurasem, părăndu-mi-se că, după lege, eram nevinovat; căci, deși

săvîrșisem chiar omucideri, Vicarul lui Cristos mă chemase din patria mea și mi dăruise iertarea, întemeindu-se atît pe puterea legii, cît și pe puterea sa personală; de altfel, toate cîte le făcusem nu avuseseră alt scop decît apărarea acestui trup dat mie de către divinitate, așa că, potrivit legilor după care se conduc oamenii, nu recunoșteam că meritam moartea și mi se părea că se întîmplă și cu mine ceea ce se întîmplă cu unii nefericiți care mergînd pe stradă se pomenesc că le cade în cap o piatră și-i ucide; aici se vede limpede că-i vorba de puterea stelelor, dar asta nu înseamnă că ele s-ar înțelege cumva cu privire la noi în bine sau în rău, ci doar că sîntem supuși conjuncțiilor lor; recunosc totuși că posed liberul arbitru și că de-aș fi avut o credință înflăcărată îngerii cerului m-ar fi scos din închisoare, scăpîndu-mă de orice suferință; de vreme ce Domnul nu mă învrednicise însă cu un asemenea har, eram nevoit să sufăr asupra mea răutatea acelor influențe ale înaltului. După ce m'am frămîntat cu aceste gînduri o bună bucată de timp, m'am liniștit și m'a furat somnul.

CXVI. În zori, paznicul mă trezi și mi spuse: Vai ție, sărman nevinovat, căzut în nenorocire; nu mai e timp de dormit, căci a sosit cel ce are să-ți dea o veste rea. Cu cît voi ieși mai curînd din această închisoare a lumii pămîntești, cu atît va fi mai bine, răspunsei eu, căci sînt sigur că sufletul meu e izbăvit și că mor pe nedrept. Dumnezeuiescul și slăvitul Cristos mă va face părtaș cu învățăceii și prietenii săi, care — ca și el — au fost omorîți pe nedrept; la fel de nevinovat sînt omorît și eu, și cu smerenie îi mulțumesc Domnului. De ce nu intră însă cel care trebuie să-mi aducă la cunoștință osînda? Fiindcă îl doare inima pentru tine și plînge, îmi răspunse paznicul. Îl chemai atunci pe nume pe *messer Benedetto da Cagli* — căci el era — și-i spusei: Apropie-te, iubite *messer Benedetto*, acum cînd sînt pregătit și hotărît; de mult mai mare glorie o să mă bucur murind nevinovat decît dacă eram osîndit pe drept, așa că apropie-te, și adu-mi un preot cu care să pot schimba doar două vorbe, deși nici asta n-ar fi de trebuință, căci m'am spovedit cucernic în fața lui Dumnezeu, stăpînul; o fac însă numai fiindcă așa ne-a poruncit sfînta noastră mamă, biserica, pe care de altfel

— deși îmi face o atît de mîrșavă nedreptate — o iert din tot sufletul. Vino, așadar, iubite *messer* Benedetto, și termină cu mine înainte de a-mi pierde mințile. Cînd terminai de vorbit, omul acesta — fără de care osînda nu putea fi îndeplinită — îi spuse paznicului să închidă ușa și alergă acasă la soția lui *signor* Pierluigi, pe care o găsi împreună cu ducesa, cea despre care am vorbit mai sus; venind în fața lor, spuse: Vă rog în numele lui Dumnezeu, înalta mea stăpîină, să trimiteți pe cineva să-mi ceară papii să pună pe altul în locul meu pentru a aduce lui Benvenuto la cunoștință osînda și a mă înlocui în această slujbă, de care eu mă las pe vecie. După aceea plecă, suspinînd amarnic. Ducesa, care era de față, se întoarse și spuse: Frumoașă dreptate împarte Vicarul lui Cristos la Roma! Răposatul meu soț, ducele, ținea mult de tot la acest om, atît pentru bunătatea, cît și pentru talentul lui, și nu voia să-l lase să vină la Roma, dorind să-l păstreze pe lîngă sine, căci îi era foarte drag. Spunînd acestea, ducesa se retrase murmurînd tot felul de vorbe neplăcute. Soția lui *signor* Pierluigi (care se chema *signora* Ierolima ¹) se duse la papă și, căzîndu-i la picioare (de față cu cîțiva cardinali), îi spuse atîtea, încît acesta se înroși și grăi: Pentru iubirea ce v-o păstrez, îl vom lăsa în viață, deși n-am nutrit niciodată gînduri rele în ceea ce-l privește. Papa vorbi astfel numai fiindcă erau de față cardinalii, care auziseră tot ce spusese acea femeie minunată și îndrăzneată. În tot acest timp stăteam într-o tulburare îngrozitoare, iar inima îmi bătea într-una. Tot atît de tulburați stăteau și oamenii aceia care trebuiau să îndeplinească ticăloasa sarcină a executării mele. Tîrziu, cînd veni ora cinei și cînd fiecare se ducea acasă la treburile sale, mi se aduse și mie de mîncare. Înămurit de uimire, strigai: De data asta, dreptatea a fost mai tare decît răutatea influențelor cerești; rogu-te, de aceea, Doamne, dacă astfel îți va fi voia, să mă scapi din nenorocirea asta. Mă așezai la masă, și așa cum mai înainte mă împăcasem cu soarta mea nenorocită, tot astfel acum mă lăsaî cuprins de nădejdea unui sfîrșit fericit pentru toate suferințele mele. Mîncai deci cu poftă și rămăsei singur fără să văd sau să aud pe cineva, pînă la ora unu noaptea, cînd sosi șeful poliției, însoțit de o bună parte

din oamenii săi; mă așeză din nou pe scaunul în care mă adusese cu o seară înainte și mă scoase de acolo; îmi spuse cu blîndețe să n-am nici o teamă și le porunci oamenilor săi să aibă grijă ca de ochii din cap, ca nu cumva să-mi zdruncine piciorul pe care mi-l rupsesem. Și astfel mă duseră înapoi la castel, de unde fugisem, iar cînd ajunserăm în vîrful turnului mă închiseră pentru cîtăva vreme acolo, unde se afla un fel de curtică lăuntrică.

CXVII. Între timp, așa bolnav cum era, comandantul castelului ceru să fie adus la mine, iar cînd mă văzu, îmi spuse: Iată că te-am prins! Da, îi răspunsei eu. Vezi însă că tot am fugit, așa precum ți-am spus? Și nu mă prindeai nicicînd dacă un cardinal venețian nu mă vindea în schimbul unui episcopat, iar un papă roman din neamul Farnese nu-și călca legămîntul pontifical, amîndoi bătîndu-și joc de sîntele legi; și acum, după ce s-au purtat atît de mișelește, fă-mi și tu rău cît poți, căci nu mă mai înfricoșează nimic pe lumea asta. Sărmanul om începu să țipe în gura mare: Vai de mine! Vai de mine! Țstuia puțin îi pasă dacă trăiește sau moare, ba chiar e mai semeț decît atunci cînd era sănătos; băgați-l acolo, sub grădină, și să nu vă mai aud pomenindu-mi de el, căci ăsta e pricina morții mele. Fusesi dus într-o încăpere foarte întunecoasă, aflată sub pămînt și plină cu apă, cu păianjeni și cu puzderie de viermi veninoși. Mi se aruncă pe pămînt o saltea prăpădită, de zdrențe, iar la cină nu mi se dădu nimic de mîncare, și astfel — ferecat și cu patru lacăte — stătui pînă a doua zi la orele nouăsprezece, cînd mi se aduse de mîncare; cerui să mi se dea de citit vreuna din cărțile mele, dar nu primii nici un răspuns; cererea îi fu totuși înfățișată bietului comandant, care întrebasese ce mai spuneam. În dimineața următoare îmi fură aduse — din cărțile mele — *Biblia* în vulgară¹ și *Cronicile* lui Giovan Villani. Și fiindcă cerusem și alte cărți de-ale mele, mi se spuse că n-o să mai primesc nici una și că și așa aveam prea multe. Îmi tîrîi astfel amarul pe salteaua aceea împruțită, iar după trei zile, totul ajunsese să fie îmbibat de apă; nu puteam nici măcar să mă mișc,

¹ E vorba de traducerea *Bibliei* în latina populară.

întrucît aveam piciorul rupt, și ca să nu fac murdărie acolo unde dormeam, atunci cînd mă chinuia cine știe ce nevoie eram silit să mă tîrăsc de-a bușilea, în niște chinuri cumplite. O oră și jumătate pe zi mă bucuram de puțină lumină, care intra în acea hrubă nefericită printr-o biată crăpătură, așa că doar în timpul acela puteam să citesc; restul zilei și noaptea zăceam într-una pe întuneric, căutînd să nu mi pierd răbdarea și gîndindu-mă numai la Dumnezeu și la nimicnicia noastră omenească; mi se părea că în puține zile îmi voi sfîrși acolo, în acest chip, nefericita mea viață. Dar, pe cît puteam, mă îmbărbătam singur, socotind cu cît ar fi fost mai neplăcut pentru mine ca, plecînd din viață, să simt asprimea de nespus a cuțitului; stînd astfel, cădeam într-un fel de amorțeală care mi devenise din ce în ce mai plăcută și, încet-încet, simțeam că mă sting; asta pînă în ziua cînd firea mea îndurătoare se obișnuie cu acest purgatoriu. De cum o simții că s-a obișnuit, căpătai tăria să îndur această neasemuită suferință pentru tot timpul cît firea mea nu se va fi schimbat.

CXVIII. Am luat *Biblia* de la început, citind și meditînd cu smerenie. Într-atîta eram de vrăjit, încît dacă aș fi putut nu aș mai fi făcut altceva decît să citesc; dar de îndată ce nu mai aveam lumină, îmi veneau în minte toate suferințele și atîta mă frămîntam, încît în cîteva rînduri m-am hotărît să mi pun singur capăt zilelor; cum însă nu aveam la îndemînă un cuțit, îmi era greu să mi înfăptuiesc gîndul. Tot pentru aceasta am luat într-una din zile un butuc mare, care se afla în celulă, și, sprijinindu-l ca pe-o capcană, am voit să-l fac să se prăbușească în capul meu; cînd am potrivit totul și m-am apropiat cu mîna întinsă, hotărît să trîntesc butucul, care mi-ar fi sfărîmat cu siguranță capul, am fost înhățat dintr-o dată ca de-o ființă nevăzută și azvîrlit la patru pași de acel loc; m-am speriat rău și m-am prăbușit leșinat; am rămas în acea stare din zorii zilei și pînă la orele nouăsprezece, cînd mi s-a adus masa. De bună seamă că paznicii veniseră de mai multe ori, fără ca eu să-i fi simțit, căci în clipa în care m-am trezit, tocmai intra căpitanul Sandrino Monaldi ¹, pe care l-am auzit spunînd:

¹ Fost comandant al armatei florentine în timpul cînd Medicii erau izgoniți din Florența. După întoarcerea acestora, a fost exilat.

vai, nefericitul! Iată de ce s'însușit s'a învrednicit un talent atât de rar! Auzind aceste cuvinte, am deschis ochii și am zărit cîteva preoți îmbrăcați în stihare, care ziceau: Spuneai că ar fi murit? Fiindcă l'am găsit mort, daia am spus-o, răspunse Bozza. Mă ridicară fără întîrziere de pe locul unde eram, azvîrliră salteaua, care se împușise de tot și ajunsese numai fișii, iar comandantul, căruia i se raportaseră toate astea, porunci să mi se dea o altă saltea. Gîndindu-mă ce anume putuse să mă oprească a-mi îndeplini planul, socotii că trebuie să fi fost o putere dumnezeiască, apărătoare a mea.

CXIX. Noaptea, îmi apăru în vis o ființă supranaturală, cu chipul unui tînăr negrait de frumos, care parcă striga la mine: Știi tu cine-i acela care ți-a încredințat acest trup, pe care voiai să-l nimicești înainte de vreme? Pare-mi-se că i-am răspuns că recunosc a fi căpătat totul de la Domnul-Dumnezeu, ziditorul întregii firi. Așadar, îmi spuse el, tu disprețuiești creațiile sale și vrei să le nimicești? Lasă-te îndrumat de el și nu-ți pierde nădejdea în puterea sa. Și tînărul adăugă multe alte vorbe minunate, din care nu-mi mai amintesc nici măcar a mia parte. Începui să mă gîndesc că această arătare, care aducea cu un înger, îmi spusese adevărul; îmi aruncai ochii în celulă, și zăbind cîteva bucăți de cărămidă umedă începui să le frec una de alta pînă făcui astfel un soi de pastă; după aceea mă tîrîi de-a bușilea pînă la ușa celulei și izbutii să smulg cu dinții o așchie din ea. Apoi așteptai să vină ceasul în care lumina intra în celulă (asta se petreca între orele douăzeci și jumătate și douăzeci și unu și jumătate); atunci începui să scriu, cît putui mai bine pe cîteva foi albe din *Biblie* un dialog în care trupul învinovăța sufletul că vrea să părăsească viața, iar acesta îi răspundea arătînd drept pricină suferințele prin care trecuse; în cele din urmă, trupul îi făgăduia sufletului un viitor fericit. În acest dialog erau scrise cele ce urmează:

*O, duh amarnic și stingher,
Cum oare, vai te-ai supărat pe viașă?!
De te încumeți spre cer,
Cin' ne-o mai da-n nevoie o povașă?
Mă lasă, dar, să plec spre altă viașă.
Mai stai, zău, nu pleca;
Ferice ca nicidecînd
Făgăduiește cerul că vei fi*

O vreme voi mai sta,
Deși dete dezlegare Cel preasfânt
Căin chin mai mare nu ții prăbuși.

De cum descoperii în mine însumi puțința de a mă îmbărbăta, îmi recăpătai puterile și urmaii mai departe cu cititul *Bibliei*; într-atît îmi obișnuisem ochii cu întunericul, încît, de unde la început nu puteam citi decît o oră și jumătate, acum citeam trei ore în șir. Cu nesfîrșită uimire mă gîndeam la atotputernicia dumnezeiască, în stare să-i facă pe niște bieți muritori de rînd să creadă că Domnul le va îndeplini tot ceși doresc; tot în ajutorul Celui de sus îmi puneam și eu nădejdea, atît pentru că-l știam atotmilostiv, cît și pentru că îmi cunoșteam nevinovăția; și astfel, rugîndu-mă neconținut și îndreptîndu-mi toate gîndurile spre Dumnezeu, începu să mă cuprindă o asemenea fericire, încît nu-mi mai aminteam suferințele îndurate pînă atunci, ci cîntam toată ziua psalmi și multe alte compuneri de ale mele, închinat Domnului. Nu mă chinuiau decît unghiile, care creșteau într-una, încît nu mă mai puteam atinge de ele fără să mă rănesc, și fiindcă se îndoiau fie înăuntru, fie în afară, durîndu-mă îngrozitor, nu mai puteam nici măcar să mă îmbrac. Mi se distrugeau de asemenea dinții; mi-am dat seama de aceasta întrucît cei fără viață, împinși afară de cei vii, găureau încet-încet gingiile, iar rădăcinile lor ieșeau din alveole. Cînd observam, îi scoteam ca dintr-o teacă, fără vreo durere sau scurgere de sînge, și nu puțini dinți mi-a fost dat să pierd astfel. M-am obișnuit totuși cu aceste noi necazuri, și aci cîntam, aci mă rugam sau scriam cu pasta de cărămidă despre care am pomenit mai sus; întru lauda închisorii am început un *Capitolo*¹, în care vorbeam despre toate cîte le-am îndurat în acea vreme și pe care îl voi transcrie mai tîrziu la locul cuvenit.

CXX. Bunul comandant trimitea adesea să se cerceteze pe furiș ce mai făceam, și cum în ultima zi de iulie mă cuprinsese o mare bucurie aducîndu-mi aminte de obișnuitele serbări ce au loc la Roma în ziua de 1 august, mi-am spus: « În toți anii de pînă acum am petrecut această frumoasă serbare în mijlocul deșertăciunii omenești; anul acesta o voi petrece cu

Domnul. O, cu cât sînt mai fericit acum decît atunci! » Cei ce m-au auzit rostind aceste cuvinte i-au spus totul comandantului, care, împins de o mînie de necrezut, grăi: Vai mie, Doamne! El, care se află într-o asemenea nenorocire, triumfă și trăiește, în timp ce eu, care mă lăfăiesc în fericire, mă prăpădesc din pricina lui! Duceți-vă degrabă și-l mutați în hruba cea mai de jos, acolo unde a fost lăsat să moară predicatorul Foiano¹; poate că, văzîndu-se într-o asemenea temniță, are să-și iasă din minți. Numaidecît intră în celula mea căpitanul Sandrino Monaldi, însoțit de vreo douăzeci dintre oamenii comandantului; mă găsiră în genunchi și nici nu mă întorsei spre ei, căci eram cufundat în rugăciuni în fața chipului lui Dumnezeu-tatăl — înconjurat de îngeri — și al lui Cristos înviind biruitor; aceste chipuri le desenasem chiar eu pe zid, folosind o bucățică de cărbune pe care o găsisem în pămînt, la sfîrșitul celor patru luni cît zăcusem întins, cu piciorul rupt; visasem de atîtea ori că îngerii vin să mă îngrijească, încît acum piciorul se înzdrăvenise atît de bine, de parcă nu fusese niciodată rupt. Oamenii comandantului veniseră înarmați pînă în dinți, temîndu-se, poate, caș fi un balaur veninos. Căpitanul îmi spuse: Sîntem mulți și am făcut destulă gălăgie venind spre tine: ai auzit totul, dar nu te întorci spre noi. Îmi dădeam bine seama că mi se puteau întîmpla nenorociri și mai mari, dar eram deprins cu suferința, așa că răspunsei: Lam dăruit stăpînului din ceruri, care se îngrijește de mine, sufletul, puterea mea de visare și întreaga mea viață, așa că vouă nu vă mai întorc decît ceva ce vi se cuvine, căci ceea ce-i bun în mine nu sînteți nici vrednici să priviți, și nici în stare să atingeți; faceți, așadar, tot ce vă stă în putință cu ceea ce vi se cuvine. Înfricoșați și neștiind ce am de gînd să fac, căpitanul le porunci la patru dintre cei mai îndrăzneți oameni ai săi: Puneți-vă armele deoparte! Iar cînd aceștia îndepliniră porunca, spuse: Acum săriți degrabă și înhățați-l. Doar n-o fi chiar Diavolul, ca să ne fie frică de el, cînd sîntem atîția! Țineți-l cu putere, ca nu care cumva să vă scape! Copleșit și lovit, mă gîndii la lucruri mult mai rele decît cele ce mi se întîmplaseră, așa că, înălțînd ochii spre

¹ Călugărul dominican Benedetto da Foiano, susținător al guvernului republican din Florența, a fost închis de papa Clement al VII-lea (din familia de' Medici) și lăsat să moară de foame.

chipul lui Cristos, strigai: O, Dumnezeuule drept! Tu doară ai răscumpărat acolo sus, pe cruce, toate păcatele noastre; atunci, de ce oare nevinovăția mea trebuie să mai plătească și ea pentru păcate pe care nici nu le cunosc? Și totuși, făcă-se voia ta! În acest timp, eram dus pe sus, iar o torță ne lumina calea. Socoteam că voi fi aruncat în hruba de la Sammalò — un loc îngrozitor, unde au fost zvîrliți de vii o mulțime de oameni, pentru ca de acolo să se prăbușească într-un puț, săpat sub temeliile castelului. Nu mi se întâmplă așa ceva, și de aceea mi se păru că am scăpat ușor cînd — fără a-mi face alt rău — mă băgară în îngrozitoarea hrubă de care am mai vorbit și în care Foiano fusese lăsat să moară de foame. Rămas singur, cîntai un *De profundis clamavit*¹, un *Miserere*² și un *In te, Domine, speravi*³. Toată ziua aceea de 1 august am sărbătorit-o întru Domnul, iar inima îmi sălta de nădejde și de credință. A doua zi mă scoaseră din hrubă și mă duseră înapoi acolo unde făcusem primele desene înfățișînd chipul lui Dumnezeu. Avîndul din nou în fața ochilor, plîngeam de bucurie și de fericire. De acum încolo, comandantul castelului dori să știe în fiecare zi ce fac și ce spun. Fiindcă aflase toată povestea și fiindcă după părerea medicilor comandantul nu mai avea mult de trăit, papa grăi: Vreau ca înainte de moarte, și ca să nu piară nerăzbunat, comandantul să-l ucidă, așa cum va dori el, pe Benvenuto, care este pricina morții sale. Auzind aceste cuvinte din gura ducelui Pierluigi, comandantul îl întrebă: Așadar, papa mi-l dăruiește pe Benvenuto și vrea să mă răzbun? Dacă-i așa, să nu se mai gîndească la altcineva și să lase totul pe seama mea. Rea a fost inima papii în ceea ce mă privește, dar mai rea și mai dușmănoasă a fost în prima clipă aceea a comandantului; din nou, însă, ființa nevăzută care mă împiedicase să-mi iau zilele veni lîngă mine — tot fără să se arate — și, zgîlțîindu-mă, mă sculă din pat, spunîndu-mi răspicat: Haide, haide, Benvenuto, îndreaptă spre Domnul obișnuitele tale rugi, dar iute, și strigă-le cu voce tare, tare de tot! Ingenuncheai pe loc, cuprins de spaimă, și mă rugai în gura mare, încheind cu un *Qui habitat in aju*

¹ Corect: *clamavi*. Din *adîncuri strigat-am* (lat.), rugăciune catolică.

² *Îndură-te* (lat.), rugăciune catolică.

³ *În tine, Doamne, am nădărduit* (lat.), rugăciune catolică.

*torium*¹; stătui apoi o bucată de vreme de vorbă cu Dumnezeu și, deodată, aceeași voce îmi spuse, la fel de limpede și răspicat: Dute de te odihnește și nu-ți mai fie teamă! Iată ce se întîmplase: după ce poruncise să fiu ucis în chinuri îngrozitoare, comandantul se răzgîndise spunîndu-și: Oare nu l-am apărât atîta pe acest Benvenuto și nu sînt oare mai mult ca sigur că e nevinovat și pătimește pe nedrept? Cum se va mai îndura oare Domnul de mine și de păcatele mele, dacă eu însumi nu-i iert nici chiar pe aceia care mi-au făcut cel mai mult rău? De ce să fac să sufere un om nevinovat și cumsecade, care mi-a adus cinste și foloase? Haide, în loc să-l ucid, mai bine să-i dau viața și libertatea și să las prin testament ca nimeni să nu-i poată cere nici măcar un ban din datoria pe care o va avea de plătit pentru cît a stat aici. Rău se mai necăji papa auzind toate astea!

CXXI. Între timp, mă îndeletniceam cu obișnuitele mele rugăciuni și scriam la acel *Capitolo* de care am pomenit mai sus, iar noapte de noapte aveam cele mai luminoase și mai plăcute vise care se pot închipui: mi se părea că sînt tot timpul împreună cu acea ființă nevăzută, pe care însă o auzisem și o mai auzeam încă; nu-i ceream nici o altă înlesnire, afară doar că o rugam stăruitor să mă ducă undeva unde să văd soarele, spunîndu-i că era singura mea dorință, și că apoi — după ce aveam să-l văd — puteam să mor împăcat. Mă împăcasem cu toate neplăcerile închisorii, care-mi ajunseseră — ca să zic așa — prietene și tovarășe; nu mă mai supărau decît acei credincioși ai comandantului, care așteptau ca acesta să mă spînzure — așa cum spusese — de crenelul turnului ce îmi slujise pentru a fugi; văzînd însă că stăpînul lor își schimbase gîndul, căutau tot timpul să mă înspăimînte și să bage în mine groaza de moarte. Dar, așa cum am spus, mă obișnuisem într-atîta cu toate astea, încît nu mă mai speria nimic, după cum nimic nu mă mai tulbura în afara visului de a mai vedea o dată lumina soarelui. O țineam deci într-una cu rugile mele fierbinți, înălțate cu drag către Cristos, în care spuneam: În numele nașterii, al morții pe cruce și al

¹ Corect: *adjutorio. Cel care stă într-ajutor* (lat.).

slăvitei tale învieri, te rog pe tine, adevăratul fiu al lui Dumnezeu, să te milostivești și să-mi îngădui să văd soarele — dacă nu altfel, măcar în vis; iar dacă mă învrednicești să-l mai văd o dată cu ochii mei de muritor, mă leg cu jurământ să vin să-ți vizitez sfântu-ți mormînt. Acest legămînt și această fierbinte rugă către Domnul făcute-le-am în ziua de 2 octombrie a anului 1539. În dimineața următoare, adică în ziua de 3 octombrie, mă trezii în zorii zilei, cam cu o oră înainte de răsăritul soarelui, și, ridicîndu-mă din așternutul meu nenorocit, mă îmbrăcai cu puținele haine pe care le aveam, căci începuse să se lase frig; stînd așa în picioare, mă rugai cu și mai multă evlavie ca altă dată, cerîndu-i fierbinte lui Cristos să aibă măcar atîta îndurare, încît să mă învrednicească să aflu prin inspirație divină pentru care anume păcat mă chinuiam atîta; spuneam apoi că, de vreme ce dumnezeiasca-i majestate nu s-a îndurat să mă învrednicească să văd soarele nici măcar în vis, o rog, în numele puterii și înțelepciunii sale, să-mi îngăduie a cunoaște pricina acestor suferințe.

CXXII. După ce rostii aceste cuvinte, ființa cea nevăzută mă luă și mă duse — ca pe aripile vîntului — într-o încăpere, unde se întrupă, înfățișîndu-mi-se ca un tînr căruia abia-i mijește barba; era frumos la chip, ca nimeni altul, dar de o frumusețe aspră, fără nimic molatic în ea; îmi ceru să mă uit în încăpere și-mi spuse: Toți acești oameni pe care-i vezi sînt cei care s-au născut și au murit pînă astăzi. Întrebîndu-l din ce pricină mă aduce aici, îmi răspunse: Urmează-mă, și vei vedea îndată. Eram îmbrăcat într-o cămașă de zale și țineam în mînă un mic pumnal; însoțitorul meu mă conduse prin toată acea încăpere uriașă, arătîndu-mi mii și mii de inși care mergeau de o parte și de alta a ei. Înaintînd și mai mult, îmi apăru în față o porțiță, prin care însoțitorul meu mă trase într-un fel de ulicioară strîmtă: la ieșirea din încăpere, cînd mă trase după el în ulicioară, mă pomenii dezarmat, cu capul gol și îmbrăcat într-o altă cămașă, mergînd la dreapta tovarășului meu de drum. Tare mă minunam văzînd cum am ajuns, mai cu seamă că nu recunoșteam nici ulicioara în care mă aflam; ridicai atunci ochii și văzui chiar deasupra capului meu cum lumina soarelui bătea într-un zid, care aducea cu fața

unei case. Îi spusei tovarășului meu: Prietene! Ce trebuie să fac pentru a mă înălța atîta, încît să văd chiar discul soarelui? Îmi arătă cîteva trepte, care se aflau alături, în dreapta mea, și mi spuse: Du-te singur acolo. Depăr-tîndu-mă puțin de el, urcai desăvîndaratele cele cîteva trepte, și încet-încet prinsei să descopăr prezența soarelui. Grăbit la culme, urcai — așa cum am spus — pînă cînd îmi apăru întregul disc al soarelui. Cum însă puterea razelor sale mă făcea totdeauna să închid ochii, făcui și acum același lucru; dîndu-mi însă seama de greșeală, îi deschisei și, privind drept la soare, grăii: O, soarele meu, pe care te-am dorit atîta; n-ai vrea să mai văd nicicînd altceva, chiar dacă razele tale m-ar orbi! Stătui astfel cîtva timp cu ochii ațintiți drept spre soare, dar, deodată, toate razele se plecară spre stînga, iar el rămase curat, fără nici o rază, așa că putui să-l privesc cît vrusei. Felul în care se plecaseră razele mi se părea o adevărată minune. În acea dimineață, stînd și gîndindu-mă la acel har dumnezeiesc de care mă învrednicise Domnul, strigai: O, Doamne! Mare îți este puterea și nebiruită înțelepciunea! Milostivitu-te-ai de mine însutit și înmiit față de ceea ce m-am așteptat! Soarele acesta fără raze mi se părea a fi — nici mai mult, nici mai puțin — o uriașă baie de aur topit, curat ca lacrima. În timp ce mă uitam mai departe la acea minunăție, văzui cum mijlocul soarelui începu să se umfle, iar umflătura aceea crescui, pînă cînd în locul ei apăru un Crist răstignit pe cruce, plămădit din aceeași materie ca soarele și atît de frumos și de blînd la chip, încît mintea omenească nu și-l bar putea închipui nici într-*a* mia parte; uitîndu-mă într-*a*colo, înce-pui să strig: Minune! Minune! O, bunule, îndurătorule și preaputernicule părinte! Cîte minuni mă învrednicești tu să văd în dimineața asta! În timp ce priveam și rosteam aceste cuvinte, Cristos se mișca spre partea unde se lăsaseră razele; mijlocul soarelui se umflă din nou — ca și întîia dată — pînă cînd luă înfățișarea unei preafrumoase ma-done, așezată pe ceva foarte înalt și ținîndu-și în brațe fiul, drăgălaș și surîzător; de o parte și de alta stăteau doi îngeri, de o neînchipuită frumusețe. Tot în soare — și anume în partea dreaptă — mai văzui pe cineva îmbrăcat în veșminte preotești; stătea întors cu spatele spre mine și privea țintă spre Fecioară și Isus. Și fiindcă toate astea îmi apăreau aieva, deslușit și ca însuflețite, nu încetam

să slăvesc pe Domnul, mulțumindu-i cu glas tare. Cam după o optime de ceas, minunata arătare îmi pieri din fața ochilor și mă trezii pe salteaua mea. Începui numai decît să strig din toate puterile: Înțelepciunea Domnului m-a învrednicit să văd întreaga măreție, pe care poate că nici un alt muritor nu a mai văzut-o vreodată; iată de ce mă socotesc a fi liber, fericit și ocrotit de Dumnezeu; cît despre voi, ticăloși ați fost și ticăloși rămîneți, nefERICIȚI și blestemați de Cel de sus. Aflați că sînt sigur că de ziua Tuturor Sfinților — ziua în care m-am născut, în anul 1500, la 1 noiembrie, seara la orele patru — veți fi nevoiți să mă scoateți din această întunecată celulă; nu veți putea face altfel, căci am citit asta cu ochii mei pe tronul lui Dumnezeu. Acel arhieru care sta cu fața spre Domnul și cu spatele spre mine nu era altul decît sfîntul Petru, care îmi lua apărarea, rușinat că în casa lui creștinii suferă asemenea ticăloase nedreptăți. Spuneți, așadar, oricui veți voi că nimănui nu-i mai stă în putere să-mi facă vreun rău; și mai spuneți-i și acelui domn care mă ține aici că dacă-mi dă ori ceară, ori hîrtie — ca să-i pot înfățișa dumnezeiasca măreție ce mi s-a arătat — am să-l fac să vadă limpede lucrurile astea, de care, poate, se îndoiește.

CXXIII. Deși medicii pierduseră nădejdea să-l mai vindece, comandantul mai avea totuși o fărîmă de minte, mai ales că accesul de nebunie, care îl apuca în fiecare an, îi trecuse; și fiindcă acum nu se mai gîndea decît la izbăvirea sufletului, îl muștra cugetul, socotind că mi s-a făcut și mi se face o îngrozitoare nedreptate. Aduse la cunoștința papii toate minunile pe care le povestisem, dar acesta (ca unul care nu credea nici în Dumnezeu, nici în altceva) îi răspunse că am înnebunit și că să-și vadă mai bine de sănătatea lui. Primind acest răspuns, comandantul îmi trimise cele de trebuință pentru scris, ceară și cîteva unelte cu care se lucrează în ceară; o dată cu asta îmi mai trimise și cuvinte de îmbărbătare printr-un slujitor al său, care ținea la mine. Acesta era cu totul altfel de om decît ticăloșii ceilalți, care ar fi vrut să mă vadă mort. Am luat hîrtia și ceara și m-am pus pe muncă; în timp ce lucram, am scris însă și acest sonet, închinat comandantului:

*Daciaș putea, seniore, să vîrât
Ceadevăratăși veșnica lumină
Ceo am văzut în viața mea haină,
Miași prețui cît nici penun împărat.*

*De-ar crede-o sfîntul papă că-mi fu dat
Să-l văd pe Domnul slava lui deplină,
Cum nimeni alt', din cîși i se închină,
În lumea asta n-ia mai apucat,*

*O, și-ar deschide-atunci slăvita poartă
Justiția, și-m lanțuri ai vedea
Furia rea, cum cere îndurare.*

*Lumină de-aș avea! Cămalta-mi artă
Și harta Cerului ar ști sculpta,
Și chinu-mi n-ar mai fi atît de mare!*

CXXIV. A doua zi, cînd acel slujitor care ținea la mine veni să-mi aducă de mîncare, îi încredințai sonetul; ferindu-se de nemernicii care mă urau, el îl înmîină comandantului, care m-ar fi lăsat bucuros să mă duc cu Dumnezeu, căci i se părea că nedreptatea ce mi se făcuse era pricina morții sale. Luă deci sonetul și, citindu-l de cîteva ori, spuse: Astea nu s cuvinte și gînduri de nebun, ci de om întreg și cumsecade; apoi, porunci unui secretar al său să-i ducă papii sonetul și să îl dea chiar în mîină, rugîndu-l să mă lase liber. Între timp, îmi trimise lumină pentru zi și noapte și-mi făcu toate înlesnirile pe care puteai să ți le dorești într-un asemenea loc; astfel, sănătatea mea — șubrezită rău de tot — începu să se îmbunătățească. După ce citi sonetul de mai multe ori, papa îi trimise vorbă comandantului că în curînd va lua o măsură menită să-i facă multă plăcere. Și cu siguranță că m-ar fi dat bucuros drumul dacă *signor* Pierluigi — fiul său — nu m-ar fi ținut închis, aproape împotriva voinței tatălui său. Tocmai terminasem de desenat și modelat acea nemaipomenită minune, cînd în dimineața zilei Tuturor Sfinților comandantul, al cărui sfîrșit era aproape, îl trimise pe nepotul său, Piero Ugolini, să-mi arate niște giuvaere; de cum le văzui, spusei: Iată semnul eliberării mele! Dar tînărul, care era cam sărac cu duhul, răspunse: Mută-ți gîndul de la asta, Benvenuto! Pleacă de aici cu giuvaerele tale cu tot —, îi strigai atunci —, căci cu lumina din peștera asta întunecată nu se poate prețui frumusețea nestematelor; cît despre ieșirea din temnița asta, află că veți veni să mă scoateți încă înainte de apusul soarelui; și asta o veți face de nevoie, căci nu veți avea

încotro. Piero Ugolini plecă, încuind la loc ușa; după două ore, se înapoie, neînarmat și însoțit de doi tineri, care — sprijinindu-mă — mă duseră în acea încăpere spațioasă unde stătusem la început (în 1538); apoi mi se făcură toate înlesnirile pe care le cerui.

CXXV. Cîteva zile după asta, chinuit de boală, comandantul își dădu duhul, încredințat că mi se dăduse drumul, întrucît astfel îl făcuse să creadă fratele său, *messer Antonio Ugolini*, care rămăsese să-l înlocuiască. După cîte am aflat, acest *messer Antonio* primise poruncă din partea papii să mă lase să stau în acea încăpere spațioasă pînă cînd i se va spune ce trebuie să facă cu mine. *Messer Durante da Brescia* — cel despre care am mai vorbit — se înțelese cu un soldat, care lucrase într-o spițerie din Prato, să-mi amestece în mîncare o anumită otravă, care să mă ucidă, însă nu dintr-o dată, ci în timp de patru-cinci luni. Pînă la urmă, se hotărîră să-mi pună în mîncare pulbere de diamant; aceasta n-are în ea nimic ortăvitor, dar, spre deosebire de celelalte pietre, care, pisate, își pierd colțurile și devin rotunde, diamantul —, datorită mării sale durități —, își păstrează colțurile ascuțite; de aceea, înghițit o dată cu mîncarea, diamantul se agață în timpul digestiei de pereții stomacului și intestinelor, iar după aceea, împins de celelalte alimente, străpunge în scurtă vreme acești pereți pricinuind astfel moartea. Nu la fel se întîmplă cu pulberea altor pietre sau cu cea de sticlă; ea intră o dată cu mîncarea, urmează drumul acesteia și nu se poate agața. Potrivit înțelegerii, *messer Durante* îi înmîină ostașului un diamant de mică valoare. Se spune însă că sarcina de a pisa acel diamant, prețuit la cîteva zeci de scuzi, ar fi primit-o un anume *Lione*¹, giuvaergiu aretin și dușman al meu. Cum era foarte sărac, *Lione* i-a înapoiat ostașului, drept pulbere de diamant, o altă pulbere, pe care — într-o vineri dimineață — mi-au pus-o în toate mîncărurile. Aveam la masă salată, supă și friptură, și, cum era sărbătoare, iar în seara de ajun postisem, mîncai cu poftă. E adevărat că simțeam mîncarea trosnindu-mi în dinți, dar nu m-a

¹ *Leone Leoni d'Arezzo* (1509—1590), giuvaergiu și sculptor. În 1540, ucigîndu-l pe unul dintre giuv ergiile papii, este condamnat la galere. Grațiat după un an, intră în slujba lui Carol Quintul, pentru care execută numeroase opere de artă.

dus gîndul la o asemenea ticăloşie; deabia după ce am terminat masa şi mi-a rămas puţină salată în farfurie am zărit cîteva mici sfărîmături. Le luai şi mă dusei cu ele la fereastră, pe unde năvălea soarele: în timp ce le priveam, îmi amintii de felul în care îmi trosnise mîncarea în dinţi. Le privii cu multă băgare de seamă şi — atît cît poţi vedea numai cu ochii — rămăsei încredinţat că este diamant pisat. Mă socotii pe loc ca şi mort şi — mîhnit — mă scufundai din nou în cucernicele mele rugăciuni. Mă închinai astfel Domnului preţ de o oră, mulţumindu-mi că mi făcuse parte de o moarte atît de plăcută, căci de vreme ce stelele îmi hărăziseră o asemenea soartă mi se părea că am avut totuşi noroc să părăsesc viaţa într-un chip atît de puţin dureros. Eram fericit şi binecuvîntam lumea şi vremea pe care o petrecusem pe pămînt; prin mila Domnului aveam să mă îndrept acum — fără îndoială — spre o altă lume, mai bună. În timp ce cugeţam la toate astea, ţineam în mînă cîteva mici sfărîmături, pe care le credeam a fi — fără doar şi poate — de diamant. Cum însă nădejdea nu moare niciodată, luai mai multe sfărîmături de astea şi le pusei pe o bucată de fier; apăsînd cu vîrful cuţitului — la început încet, iar apoi mai tare —, le simţii cum se sfărîmă. Mă uitai şi văzui că într-adevăr aşa era. O nouă nădejde îmi cuprinse sufletul şi mi spusei: Asta nu-i ceea ce mi pregătise *messer Durante*, duşmanul meu, ci o biată piatră moale, care nu mi va face nici cel mai mic rău. Nu mă mai gîndii la moarte şi mi mulţumii lui Dumnezeu, binecuvîntînd sărăcia, care adeseori poate pricinui moartea oamenilor, dar care de data asta îmi scăpase viaţa; căci, primind de la *messer Durante* — sau de la altcineva — să piseze un diamant care făcea peste o sută de scuzi, *Lione* — din sărăcie — şi-l oprise pentru el, iar pentru mine pisase un beril¹ verzui, preţuind nimica toată, gîndindu-se, poate, că — de vreme ce-i tot piatră — o să aibă aceleaşi urmări ca şi diamantul.

CXXVI. Tot în acea vreme, monseniorul de' Rossi di Parma², episcop de Pavia şi frate al contelui di San

¹ Piatră semipreţioasă.

² Giovanni Girolamo de' Rossi, episcop de Pavia, poet şi istoric. În 1538 a fost închis în castelul Sant'Angelo. Eliberat în 1544, a plecat la Paris, unde s-a reîntîlnit cu Cellini.

Secondo, se afla închis în castel pentru unele încurcături pe care le avusese la Pavia. Deoarece era bun prieten cu mine, m'am dus la ușa celei și l'am strigat, spunându-i că, pentru a mă ucide, bandiții îmi dăduseră diamant pisat. Printr-un servitor al său l'am trimis și câteva grăunțe ce mi rămăseseră: m'am ferit însă să spun că mi dădusem seama că nu e diamant, susținând că tâlharii — după moartea fostului comandant — căutaseră și izbucțiseră, fără îndoială, să mă otrăvească. Îl rugai apoi ca, pentru puținul timp pe care îl mai aveam de trăit, să mi dea de la el o pâine pe zi, căci nu mai voiam să mănânc nimic din ceea ce mi se trimitea, iar el îmi făgădui să mi trimită din mâncarea sa. *Messer Antonio*, care desigur habar n-avea de cele puse la cale, făcu un scandal îngrozitor și voi să vadă sfărîmăturile, pe care și el le socoti a fi de diamant; gîndindu-se însă că s-ar putea să fie la mijloc mîna papii, crezu că e mai bine să și vadă de treabă. În tot acel timp mă hrăneam numai cu ceea ce mi trimitea episcopul și scriam în continuare la acel *Capitolo* al vieții mele din închisoare, însemnînd în el zilnic tot ce mi se mai întîmpla. *Messer Antonio* îmi trimitea și el mîncare prin acel Giovanni, dușman înverșunat al meu, care acum era ostaș, iar odinioară fusese spițer în Prato; cum tot el îmi adusesese și pulberea de diamant, îi spusei că nu vreau să pun în gură nimic din ce mi aduce dacă mai înainte de asta nu gustă și el; și fiindcă mi răspunse că așa ceva se face numai pentru papi, îl repezii, zicîndu-i că așa cum gentilomii sînt datori să guste din bucatele papilor, tot astfel unul ca el, ostaș, spițer și țărănoi din Prato, este dator să guste bucatele unui florentin ca mine. Pînă la urmă, ajunserăm să ne spunem unul altuia cele mai urîte cuvinte. Oarecum rușinat și avînd de gînd să mă pună să plătesc toate cheltuielile de care mă iertase bietul comandant răposat, *messer Antonio* începu să mi trimită mîncarea printr-un alt slujitor al său, bun prieten cu mine, care — cu plăcere și fără nici o supărare — gusta din fiecare fel. De la acesta am aflat că nu era zi în care papa să nu-l audă pe domnul di Morluc cerîndu-mă în numele regelui; că papa nu avea nici un chef să mă dea și că însuși cardinalul Farnese, odinioară ocrotitor și prieten al meu, ar fi spus că multă vreme de aici încolo nici să nu mă gîndesc că aș putea ieși din închisoare; îl încredințai

pe acel tînăr cumsecade că voi ieși, în ciuda tuturor. El însă mă sfătui să stau liniștit și nu care cumva să fiu auzit spunînd așa ceva, căci îmi putea dăuna foarte mult; îmi spuse de asemeni că, dată fiind credința mea în Dumnezeu, eram dator să aștept îndurarea lui, fără a-mi pierde cumpătul. Îi răspunsei că puterea Domnului nu are a se teme de nedreptate sau răutate.

CXXVII. Cîteva zile mai tîrziu sosi la Roma cardinalul de Ferrara; se duse să i se închine papii, iar acesta, fiind un om iscusit și dorind să continue pe îndelete vorba despre năstrușniciile franțuzești, îl ținu pînă se apropie ora cinci. Și cum la masă se spun multe lucruri care altfel nu s-ar cuveni să fie spuse, cardinalul, care cunoștea ca nimeni altul gusturile și firea liberală ale marelui rege Francisc, îl mulțumi pe papă mult mai mult decît nădăjduia acesta; iată-l deci pe papă înveselit peste măsură atît din pricina asta, cît și pentru că era tocmai ziua în care — săptămînal — sanctitatea sa obișnuia să tragă o beție crîncenă, după care vomita. Văzînd că papa nu și mai încape în piele de mulțumire și i gata să împartă orice favoruri, cardinalul mă ceru foarte hotărît în numele regelui, arătînd că acesta ținea morțiș să mă capete. Cum se apropia ora vomitării, iar vinul băut din belșug își arăta și el urmările, papa îi spuse cardinalului, rîzînd în hohote: Vreau să ți-l duci acasă chiar acum, dar acum! Și, dînd poruncile de trebuință, se ridică de la masă. Fără să mai zăbovească nici o clipită, cardinalul trimise după mine înainte ca *signor* Pierluigi să afle ceva, căci nu m-ar fi lăsat să ies din închisoare pentru nimic în lume. Trimisul papii sosi împreună cu doi înalți gentilomi ai cardinalului de Ferrara: trecuse de orele patru din noapte cînd aceștia mă scoaseră din închisoare și mă duseră în fața cardinalului, care mă primi cu o bucurie nemărginită; mă adăposti chiar în locuința sa, unde mă simții ca în sînul lui Avraam. *Messer* Antonio — fratele și urmașul comandantului — ceru să-mi plătesc tot ce se cheltuise pentru mine și să dau bacșișurile pretinse de paznici și de alții de teapa lor. Nici nu voia să audă de ceea ce răposatul comandant hotărîse cu privire la mine. Povestea asta mă costă cîteva zeci de scuzi, pe care îi plății mai ales datorită cardinalului, care mă sfătui ca — dacă mi-e dragă viața — să fiu cu ochii în patru, 240

spunându-mi că de nu mă scotea din închisoare chiar în seara aceea, nu mai ieșeam nicicînd, deoarece papii îi păruse rău că mi-a dat drumul.

CXXVIII. Sînt nevoit să mă întorc puțin înapoi, spre a lămuri unele fapte pomenite în acest *Capitolo*, care urmează.

Printre prietenii dragi care veneau să mă vadă în timp ce mă aflam acasă la cardinalul Cornaro sau în încăperile din grădina secretă a papii era și un oarecare Bernardo Galluzzi, casier al lui *messer* Bindo Altoviti. Îi încredinșasem acestui tînăr cîteva sute de scuzi, pe care el — pe cînd mă aflam în grădina secretă a papii — a voit să mi-i înapoieze pînă la ultimul ban; i-am spus însă că nu cunosc un prieten mai de încredere și un loc mai sigur unde să-mi las în păstrare avutul, și fiindcă mi se părea că n-ar prea vrea să-i mai țină, aproape că l-am silit să-i ia. Cînd am ieșit de la castel, am aflat că bietul Bernardo Galluzzi se ruinase, iar o dată cu asta se prăpădise și agoniseala mea. Stînd în închisoare, am avut un vis îngrozitor¹, în timpul căruia mi s-a părut că cineva mi-ar însemna de trei ori pe frunte, cu un condei, cîteva cuvinte de cea mai mare însemnătate, cerîndu-mi cu strășnicie ca nu cumva să le dezvălui și altora; cînd m-am deșteptat, mi-am simțit fruntea iritată. În *Capitolo* sînt înfățișate de altfel multe lucruri ca acestea. Așa de pildă, tot ceea ce avea să i se întîmple mai tîrziu lui *signor* Pierluigi mi-a fost spus de o ființă necunoscută, dar într-un chip atît de sigur și deslușit, încît am socotit că nu putea fi vorba decît de un înger din cer. De asemeni, nu vreau să trec sub tăcere lucrul cel mai uimitor care i s-a putut întîmpla vreodată unui om, și fac asta numai ca să arăt că Domnul a binevoit să mă învrednicească cu împărtășirea celor mai tainice lucruri ale sale. Vreau să spun că, după ce am avut viziunea mai sus amintită, mi-a rămas deasupra capului un nimb, pe care l-am putut vedea foarte bine puținii inși cărora li l-am arătat; acest nimb se vedea pe umbra mea, dimineța, timp de două ore după răsăritul soarelui — mai ales cînd iarba era acoperită de rouă —, și seara, la apusul soarelui. Eu l-am observat în Franța — și anume la Paris —, unde,

fiind puțină ceață, poate fi văzut mai bine ca în Italia; asta nu înseamnă că nu poate fi văzut oriunde, deși nu tot atât de limpede ca acolo. Vreau să transcriu acum acel *Capitolo*, pe care l-am scris spre lauda închisorii, în timp ce stăteam zăvorât în ea. După aceasta vor urma și cele rele, și cele bune care mi s-au întâmplat sau mi se vor mai întâmpla în cursul vieții mele.

SCRIU ACEST CAPITOLU PENTRU LUCA MARTINI,
SPRE CARE MI ÎNDREPT GÎNDUL, AȘA PRECUM SE VEDE

*Cel ce vrei Domnului să-i știi puterea
Și cât de mult tu, om din el te tragi,
Să guști se cade pușcăriei fierea,*

*Strivit de griji, cu gîndul la cei dragi
Și mîcinat de niscai crunte boale,
La mii de poști de-ai patriei scumpi fagi.*

*Taman cînd lucruri bune pui la cale,
Poprit te vezi și zaci nevinovat,
Și nimeni nu te ajută-n a ta jale.*

*Ba, încă, de puținul tău prădat,
Cu viața în primejdii, clevetit,
Nădejdea de scăpare te-a lăsat.*

*Iar cînd, de deznădejde cotropit,
Sfarmi carcera și peste ziduri sai,
Din lac în puș tu vezi că ai nimerit.*

*Dar iată, Luca, una mai dihai:
Sărind greșit, picioruși rupi și iar
Te-ai aduc în hrubă — și nici scuză n-ai.*

*De nicăieri o vorbă n-auzi, doar
Vești proaste, ce ți-aduce cu mîncarea
Un fost spîșer, mîrlanul de jandar.*

*Ți-e hărăzit, apoi, să Țezi, onoarea
Doar pe-o latrină, chibzuind ce fel
Ți-ai mai putea găsi cumva scăparea.*

*Căci ordin greu primi acest mișel
Ca mut și surd să stea în preajmăși, stand,
Iar ușa doar s-o crape puțințel.*

*Nici scule n-ai, nici foc, cerneală, pană,
Bine-ai ajuns, sărmană mîntea mea,
Ce-ai dat gînduri 'nalte Țierau hrană!*

*Dar prea pușine-ți spun de cazna mi grea!
Tu-m orice spusă-nchiuie o suță,
De toate voi vorbi la vremea sa.*

*Dar să mă-ntorc la vorba începută,
Și temniței să-i aridic cîntare
Cum n-ai ști nici a cerului lăută.*

Om cumsecadeiaicea treabă mare,
Doar cînd vreo cîrmuire ticăloasă
Lazvîrle dintr-o carbă căsunare.

Și să-ți spun drept, așa precum îmi pasă:
Pe Domnul află doar aci, și-l chemă,
Ciaici, doar, dai de-a iadului pucioasă.

Un monstru chiar, știut așa din vreme,
De-ar sta doi ani amari în pușcărie,
Sfînt va ieși, mintos — să nu te temi.

Trup, duh, veșminteiaicea se subție
Șiorice mojit la minte se ascute
Șinvață taina Cerului și-o știe.

Să-ți spun acu minuni nemaivăzute:
Venîndu-mi chef a scrie ce-am pățit,
Cum prefăcui ananghia în virtute;

Sucindu-mă în celulă, necăjit,
Văzui deodată ușa o crăpătură.
Și-o așchie cu dinții-am jupuit.

Pisai apoi o biată sfărîmătură
De cărămidă, ca să-mi fac cerneală.
Cum pic de ud în amestecătură.

Șiatunci a poeziei fierbințeală
Între în mine pe-und' se iese, crez,
Caltcum năvea pe unde da năvală.

Dar să măntorc la primul slovei miez:
Se cade-ntîi, de vrei să știi ce-i bine,
Să capeți al năpastei greu botez,

Căci ocnei orice artă rudă-i vine:
Așa, de pildă, precum spișeria,
Ea sînge-ți lasă din a' tale vine.

Stă în firea ei să-ți deie vrednicia
În rău și în bine, minte prea dibace,
Precum și îndrăzneala, limbușia.

Ferice cel ce îndelung va zace
În hruba ocnei. Cînd ieși-va, în fine,
Va ști deplin ce e război ori pace.

Și, vrînd-nevrînd, toate-or să-i iasă bine,
Căci ocnari detestate mari virtuți,
Căm veci nuo să-l dea mintea de rușine.

Vei spune, poate: « Vai, înt ani pierduți! »
Dar nui așa, că în suflet e folosul,
Și în sporul minții și anii petrecuți.

Eu ocnei, dară, îi aduc prinosul
Și-aș vrea să vie o pravilă prin care
Toți cei ce-o merită să nui dea dosul.

Iaș punemții să steie la răcoare
Pe cei ce vor să-ndrume biată țara,
Și apoi ar ști cum să ne steam spinare;

Ca omul să ar purta, și nu ca fiara,
Doar bunul-simț în toate le-ar fi naș,
Și zurbelor nu le-ar mai merge ș' țara.

Cît timp îmi fuse temnița sălaș,
Văzutam popi, călugări, soldătime,
Dar nui văzui pe marii pricinași.

O, daci ai ști a ciudei usturime,
Naintea ta de-i vrutul liberat!
Blesteme-azvîrli asupra-și felurime.

Ce să mai zic: în aur m'am schimbat,
Un aur ce nui lesne să-l lucrezi,
Și abia scoți lucru nu prea lăudat.

Alta să-și spun: amarele-mi povezi
Pe-a' cărții file, ce mîo dete-o rudă,
Le scriu cu grele chinuri și corvezi.

Pe albul lor îmi depăn cazna crudă
De-aici, care pe veci m'a betegit.
Țiam spus că și cerneala-mi face-m ciudă,

De trei ori, pentru-un O afurisit,
Cu așchia a-mtinge mă silește —
Un chin cum nici în iad s'a pomenit.

Dar primul nui ce-aici se chinuiește,
Și gata. Să mă-ntorc la pușcărie,
Cu inima și mintea-mi șlefuite.

Eu o slăvesc. Să tacă cin' nui știe!
Că'n larga lume, fără ea, vezi tu,
Doar răul și-ar întinde-a lui domnie.

De ce nu vine careva acu
Să-mi spund, ca în cartea ce-mi fu hrană:
«Iași straiul, Benvenuto, și te du!»

Ciaș zice Crezul toată ziua-m strand
Și Tatăl nostru, Sfîntă Născătoare,
Și le-aș da tot sărmanilor pomand.

De cîte ori nu ngălbenisam, oarc,
Văzînd aști crini, ce de Florența mea,
De Franța să m'aud m'aduc în stare¹.

De-o fi să merg în vreun spital, cumva,
Să văd, pe-un zid pictat, Bunavestire,
Ca fiara voi fugi, cu spaimă grea.

¹ Din pricina asupririlor suferite din partea papii Paul al III-lea, membru al familiei Farnese, pe a cărei stemă se aflau șase crini, Cellini nu mai poate suferi nici Franța și nici Florența, pe ale căror steme se aflau de asemenea crini.

Și nu de-a Preacuratei oropsire
Fugire-ai, și de sfinții crimi ai ei,
Cemprăstie în lume strălucire;

Dam orice crin eu îi zăresc pe-acei
Cu foaia ascuțită ca o teapă,
Care-mi făcură anii vieții grei.

Cîți nu picară însă în astă groapă
De-a crinilor avand asupra,
Tot minți bogate, de aleasă teapă!

Din ceruri, pe a gloatei viermuire,
Blazonul ucigaș îl văd căzînd,
Șîrnind în piatră aprigă lucire.

Și-așa cum mă vestise cel preasfînt
Nainte de ieșirea-mi din castel,
Se năru și clopotul pămînt¹.

Văzui și-o năsalie², fel de fel
De crini sfărmași în jur, și cruci, și jale,
Și oameni prinși de-al bolilor torfel

Și mai văzui și moartea dînd strcoale,
Mari spaime semănd, și eamii șopti:
« Îi iau pe toți ce spini ți-au pus în cale! »

Șinun duh ceresc îndată se ivi,
Cu pana lui Sîmpietru-mi scrie în frunte
O vorbă, și s-o tac mă jurui.

Zării apoi în razele cărunte
Șintre curteni pe Domnul: strălucea
Un nimb, ce ochi de om nu pot să-mfrunte.

Pe-un vîrf de stîncă-o pasăre cînta.
Eu, auzînd-o: « Viață-mi sorocește,
Iar vouă, moarte! » — am spus în sinea mea.

Durerile-mi le cînt, le-am spus pe față,
Cerînd iertare doar lui Dumnezeu
Cînd am simțit pe ochi a morții ceață.

N-a fost nicicînd lup, tigrul, urs sau leu
Mai ahtiat de sînge omenesc,
Nici vîperă să mușteratît de greu

Ca acel crîncen căpitan drăcesc³
Cu ceata-i de tîlhari și blestemați.
Spun toate astea în șoaptă, mă feresc!

Văzuși zbiri dînd buzna-mfometati,
Pe vreun sărman să-l scoată la mezat,
Cum dau pe jos icoanele turbați?

¹ Aluzie la moartea comandantului castelului Sant'Angelo.

² Pare să fie vorba de uciderea lui Pierluigi Farnese, fiul papii Paul al III-lea.

³ Căpitanul Sandrino Monaldi.

La fel, într-un august, m-au înhățat,
 Mai rău lăcaș să-mi dea — dar în Brumar
 Un blăstem greu pe toți i-amprăștiat.

Sună-n urechea-mi adevărul clar
 Și lîl spuneam și zbirilor mei verde,
 Să-mi mai alin necazul meu amar.

Pierind a lor nădejdi de a mă pierde,
 Pisat mărunt îmi puseră-n mîncare
 Un diamant — nu ca să mă dezmierde!

Ci eu, ghicind vreo nouă răzbunare
 A lui Durante, cruntul meu dușman,
 Cerui să guste, slugii, din mîncare.

Șintii spre Domnul gîndul, la aman,
 Mîl îndreptai, să-mi ierte din păcate,
 Cîntînd un Miserere cu alean.

Cu chinurile-oleacă alinate,
 Eu duhu-m pază Domnului l-am dat,
 Nădăjduind în dreapta lui cetate.

Din cer, atunci, un înger s-a lăsat,
 Purtînd cunună sfîntă, surîzînd,
 Și o viață nouă mi-a înfățișat:

Pe Dumnezeu! îmi spuse. În curînd
 Pierisam chin dușmanul tău nemernic,
 Tu vei trăi ferice, n frunte stînd
 Sub aripa Celui atotputernic.

CRONOLOGIE

I

1500 În casa maestrului Giovanni Cellini, din Florența, se naște un băiat, căruia i se dă numele de Benvenuto.

Michelangelo are 25 de ani; a terminat sculptarea faimoasei *Pietà*, din Roma.

Leonardo da Vinci are 48 de ani. Terminase în 1497 *Cina* din biserica milaneză Santa Maria delle Grazie.

Italia a devenit teatru de luptă în războiul dintre armatele franceze și cele spaniole.

1505 Benvenuto începe să ia lecții de muzică.

1513 Începe să învețe aurăria, în atelierul tatălui lui Baccio Bandinelli.

1515 Trece în atelierul aurarului Marccone.

1516 Din pricina unei certe, este exilat la Siena. Se întoarce, după șase luni, la Florența. Pleacă la Bologna unde studiază muzica și aurăria. Se înapoiază la Florența.

Leonardo da Vinci pleacă în Franța, unde regele Francisc I îi va da găzduire la castelul de la Amboise.

1518 Benvenuto se înapoiază la Florența, bolnav. Vindecându-se, lucrează din nou în atelierul aurarului Marccone. Refuză să plece în Anglia cu sculptorul Piero Torrigiani. În atelierul lui Francesco Salimbene lucrează o pafta pentru o cingătoare bărbătească.

- 1519 Pleacă la Roma împreună cu sculptorul Tasso. Lucrează în atelierul meşterului Francesco Firenzuola, unde execută o solniţă pentru un cardinal. Trece apoi în atelierul lui Pagolo Arsago.

Moare Leonardo da Vinci.

1520 Moare Raffaello da Urbino (Rafael Sanzio).

- 1521 Cellini se înapoiază la Florenţa.

1522 Moare papa Iuliu al II-lea, cunoscut sprijinitor al artelor.

- 1523 Din pricina unei încăierări cu alţi câţiva aurari, Cellini este nevoit să fugă din Florenţa. Se duce la Roma, unde lucrează pentru Lucagnolo da Iessi.

După scurtul pontificat al lui Adrian al VII-lea (9 ianuarie 1522 — 14 septembrie 1523), este ales papă Clement al VII-lea (fostul cardinal Giulio de' Medici), pentru care Cellini va executa diferite lucrări.

- 1524 Cellini se face cunoscut ca destoinic aurar şi giuvaergiu lucrînd pentru episcopul de Salamanca şi pentru soţia lui Gismondo Chigi, fratele cunoscutului negustor şi bancher Agostino Chigi, marele sprijinitor şi prieten al celor mai de seamă artişti ai vremii.

Lucrează în atelierul aurarului milanez Giovannipiero della Tacca.

Începe să lucreze pentru papa Clement al VII-lea şi pentru diferiţi cardinali.

Gravează o medalie pentru *messer* Gabbriello Ceserino, înfăţişînd-o pe Leda cu lebăda.

Învăţă să graveze în metal şi să smălţuiască.

Execută vase pentru Iacopo Berengario.

Lucrează medalii de aur, căutînd să-l întreacă pe vestitul gravor Lautizio.

- 1527 la parte, ca artilerist, la apărarea castelului Sant' Angelo, în timpul asedierii lui de către trupele spaniole.

Se înapoiază la Florenţa.

- 1528 Pleacă la Mantova şi lucrează pentru aurarul milanez Niccolò.

Execută un relicvar pentru ducele de Mantova și un sigiliu pentru cardinalul Gonzaga.
Se înapoiază la Florența și află că i-a murit tatăl, din pricina ciumei.

1529 Este chemat înapoi la Roma de către papa Clement al VII-lea, care pornește război împotriva Florenței, pentru izgonirea guvernului republican și reînscăunarea familiei Medici.

1530 Se înapoiază la Roma.

Execută nasturele pentru hlamida papii, tiparele pentru monede și moneda cu *Ecce homo!*.
Lucrează în atelierul lui Raffaello del Moro.
Execută moneda cu Cristos pășind pe apele mării.
Îi este omorât fratele, iar el îl omoară pe ucigaș.
Este bănuat de a fi falsificat monede, dar își dovedește repede nevinovăția.

1531 Este făcut herald pontifical.

Execută desenul pentru un potir al papii.

1532 Se ceartă cu papa Clement al VII-lea din pricină că întârzie execuția potirului. Pierde slujba de gravor al Monetăriei.
Fuge la Napoli.

1534 Se înapoiază la Roma. Lucrează din nou pentru papă.

Îl ucide pe aurarul Pompeo.

Este persecutat de PierLuigi Farnese, fiul papii Paul al III-lea.

Pleacă la Florența.

Merge la Ferrara și la Veneția, unde îl vizitează pe sculptorul Sansovino.

Se înapoiază la Florența. Lucrează monede și medalii pentru ducele Alessandro de' Medici.

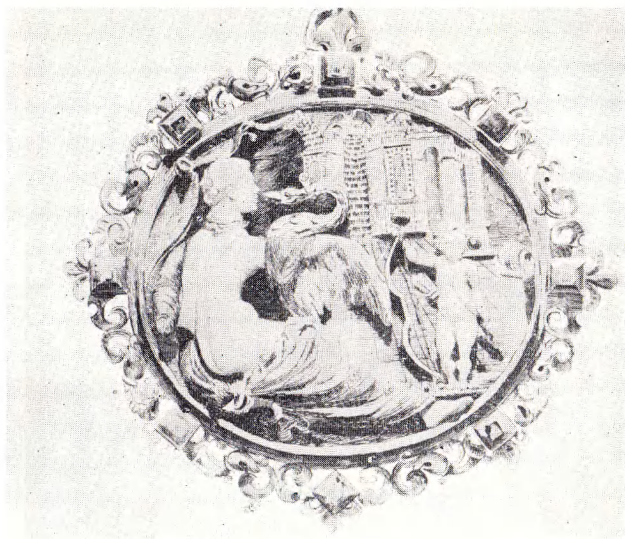
În iunie pleacă din nou la Roma, chemat de papa Paul al III-lea.

În noiembrie se înapoiază la Florența.

- 1537 Ducele Alessandro este ucis de Lorenzino de' Medici.
Este ales duce Cosimo I de' Medici.
Pleacă spre Franța, pentru a intra în slujba regelui
Francisc I. Sosit la Paris, trebuie să plece mai
departe spre Lyon, unde se afla curtea regală.
Îmbolnăvindu-se, se înapoiază la Roma.
Este acuzat de a fi furat giuvaerurile papii Cle-
ment al VII-lea.
- 1538 Este arestat și închis în castelul Sant'Angelo.
Evadează și este adăpostit în casa cardinalului
Cornaro, care după câțva timp îl dă din nou
pe mîna papii (1539).
- 1539 Cardinalul de Ferrara intervine pentru el în nu-
mele regelui Francisc I și-i obține eliberarea.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

1. *Leda și lebăda*, broșă-camee; Viena
2. *Sigiliul lui Ippolito d'Este, cardinal de Ferrara*, 1539;
Curia Episcopală din Mantova
3. *Monede și medalii*
4. *Potir*, aur, email și pietre prețioase; Grüne Gewölbe,
Dresda (atrib.)
5. *Ogar*, plachetă (relief) în bronz; Museo Nazionale,
Florența
6. *Stema familiei Cellini*, Facsimile de Benvenuto Cellini
(Desenată pentru piatra funerară a fratelui său
mort în 1530)
7. *Nimfa de la Fontainebleau*, bronz, 1545; Luvru, Paris
8. *Solnița lui Francisc I* (avers), aur și pietre prețioase,
baza din abanos; Kunsthistorisches Museum, Viena
9. *Solnița lui Francisc I* (revers)
10. *Perseu*, model în ceară; Museo Nazionale, Florența
11. *Perseu*, bronz; Museo Nazionale, Florența
12. *Perseu* (lucrare definitivă), 1554, bronz, Loggia dei
Lanzi, Florența
13. *Perseu*, 1554, detaliu cu reversul căștii (presupus
autoportret?); Loggia dei Lanzi, Florența
14. *Perseu*, 1554, soclul; Loggia dei Lanzi, Florența

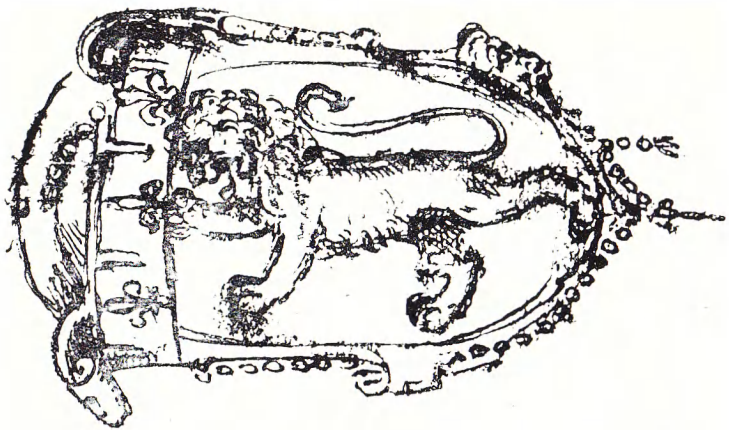
1

2

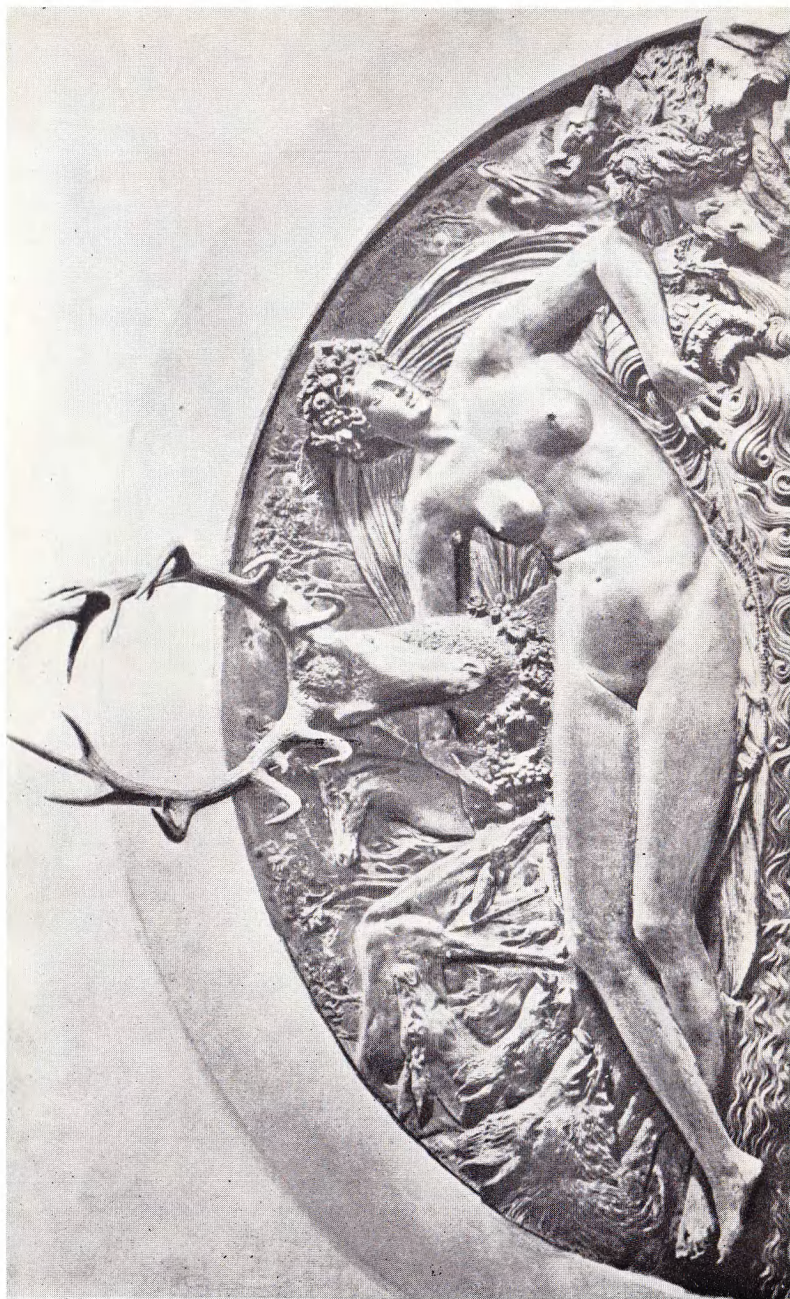

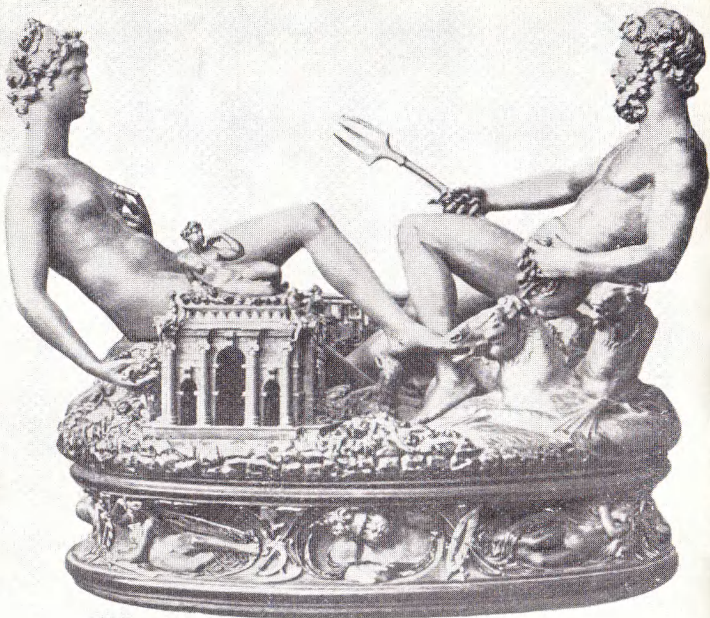

6

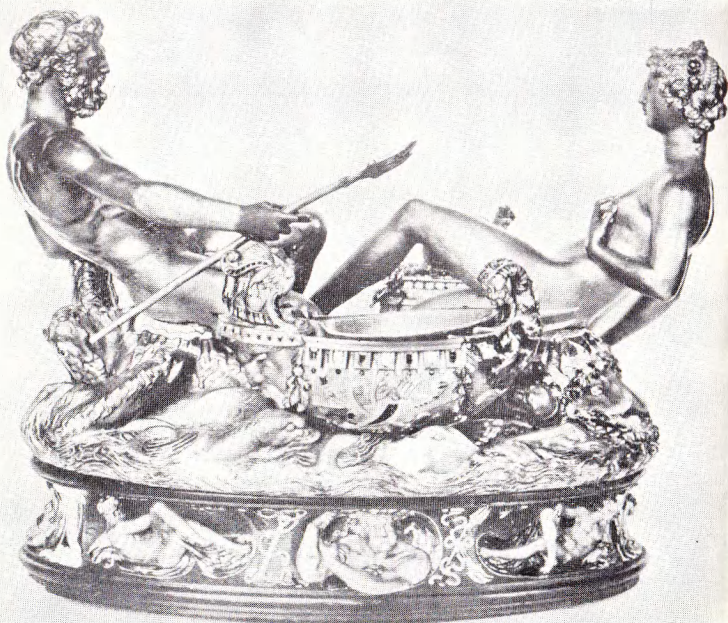
5

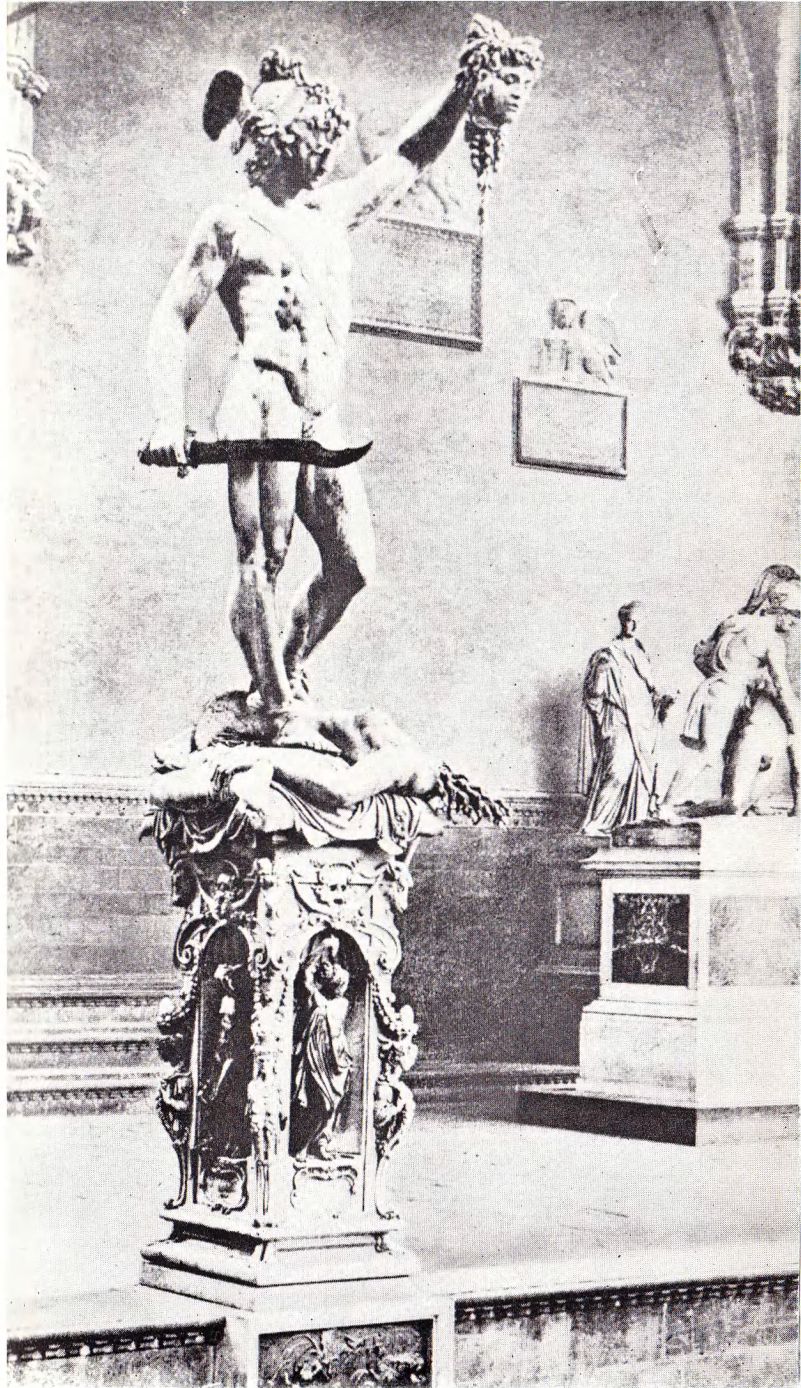
8

9

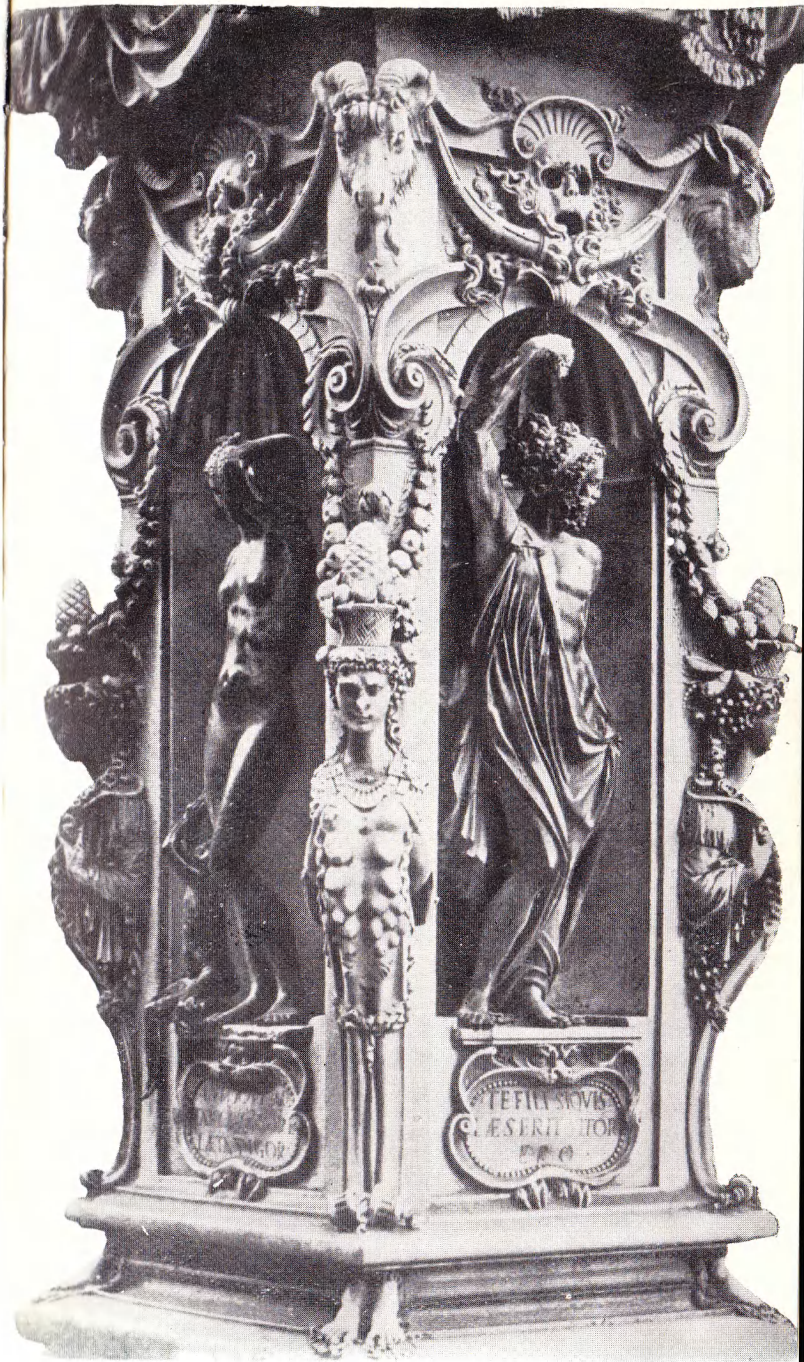

Biografii. Memorii. Eseuri

viața lui benvenuto cellini

«Autobiografia lui Benvenuto Cellini ne dezvăluie omul în ansamblu - în parte în pofta intenției sale - cu o veridicitate și o intensitate cuceritoare. Într-adevăr merită toată atenția faptul că - în timp ce operele majore ale lui *Benvenuto-artistul* au rămas doar în stadiul de proiect sau au dispărut - *Benvenuto-omul* va suscita interesul semenilor săi din toate vremurile. Și dacă cititorul îl bănuiește adeseori de minciună sau lăudăroșenie, asta-i departe de a-i dăuna, deoarece întotdeauna precumpănește impresia pe care ne-o lasă un temperament de o mare energie, un caracter temeinic format (...)

Este un om care poate și îndrăznește totul, purtând în el însuși propria lui măsură. Că ne place sau nu, în figura lui Cellini sesizăm cu ușurință un arhetip al omului modern»

Jakob Burckhardt